

הפוחת יד בתשובה ידריכני בדרך טובה אנכי הרואה את הנשמע קולן של סופרים קול אלי אומר קרא גם ראה את דברי אביך הוא עשה כנה כנה ספרי קודש קדשים שערי תשובה מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות לוח לבי אחרי רואי את כתבו בא אלי מן הסופרים דברי מלכי צדק מלכי קדם מפעליו מאז החל לקרוא ולשנו' את טעמו לשבח להשיב במקו' שבעלי תשוב' עומדי' שם בווינציא' העלה ארוכ' ערוכ' בכל כל אומר הודו לאדוני כי טוב דיבר למעלה מעלה ומוריד שואל כהוגן וכענין ומשיב כהלכה מסיני נמסר לו זה ספר לדור ודורשיו תוך תוכו כבר בי רב גבר בגוברין טפי מהני ומעלי קול אליו ישברו לשמוע קול שובר רזים רזי תורה העולה הזה בישראל כי מלאך ה' צבאות הוא נושא ונותן יד עמוק מי ימצאנו ומוציא אני מור דרור כהנא קדישא רבא רב ונשיא בעמו לו תואר ולו הדר פרי עץ החיים ודעת אלוף זר"ח כשמש אלוף תימן הר נשפה הר שפר אמרות טהורות חצובות מכסא כבוד אל חי צורינו יוסיף כחנו ויחיינו עד ביאת משיחינו: והנה עתה באתי לראות א"ע בעצם עצמי לעמוק השאלה והתשובה ברב יועץ לעומת העצה יעצוני וסמכני בימין צדקו ואם שגיתי יבונני.

וה' יגיה חשכי שלא אכשל בדבר הלכה על דבר פשע בחיבורי זה שער שם שם לי לחוק ולא אעבור את פי קדוש ישראל אבי מלך כהן צדק ואמת אמרתי הואיל ושמעתא דכהנא הוא אימא בי' מילתא זוטרתא וכהני דכהני מסייע כהני אשלי רברבא תרי לטיבותא אבי רם ונשא לראשי עטרת תפארת מו' ישראל יחיאל כ"ץ יצו'.

ואת המאור הגדול שר האלף מאור הגולה כהן הגדול מלך שלום ותורתו אמת מ"ו מהר"ף כ"ץ יצו': והנה יען כי בימי קדם ועד הנה לא היה לי פנאי לעיין בפסקי הדין לסיבת טרדת חמדת דת פאר הזמן אשר הקיפוני אפפוני סבוני גם סבבוני הבונים למודי ה' ואחר עד עתה ביומא דשוקא דמפגרו בהו רבנן ואני נשארתי לבדי בביתי פנוי מכל ככן נכספה וגם כלתה נפשי לבדוק בחורים ובסדקים.

עד מקום שידי יד כהה מגעת לראות וליראות בגלל הדבר הזה: והנה אמרתי לאסוף אמר"ים דברי הסוגיא מגמרא דשלהי פרק המדיר. אשר ממנו תצא תורה ודברי הפוסקים הנלווים בשיטה זו.

וכל אחד ואחד דרך על פי דרכו הטוב והמטיב וכל נתיבותם שלווה ואמת יהיה להם הסמוכים בדבר נכון וצדק וזה החלי: בשלהי פרק המדיר אמר רב יהודא אמר רב אסי אין מעשין אלא לפסולות. כי אמריתה קמי' דשמואל אמר כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אין כופין אותו ורב תחליפא אמר שמואל אפילו שהה עמה עשר שנים ולא ילדה נמי כו': ותו לא צריך לעניינינו: והנה על פי הדברים האלה קמה ועלה אומר להתעורר שני דברים.

וזה יצא ראשונה במאי דקאמר אבל נשא אשה ושהה עמה י' שנים כו' מאי קמ"ל שמואל בהאי אבל כו' דהא בהדיא אמר ר"א אין מעשין אלא לפסולות דמשמע דוקא לפסולות

מעשין ולא לאחריני גם את השני הקשה את עצמו לדעת למה ועל מה פרט שמואל גופי נקיט זה דשהה עמה י' שנים כו' דכופין ולא אמר סתם דאף לשאר דברים כופין.

ואי לההוא דוקא קאמר שמואל קשה כיון דס"ל דכופין אפילו לדברים דלית בהו פסלות נשואין הוי ל' למינקט הני נמי דאיתא בגמרא דכופין בהו כגון אשה הבאה בטענה בעינא חוטרא לידי כו' דפרק הבא על יבמתו וההוא דחוזרין על הגדול לומר או חלוץ או כנוס דפרק החולץ דמאי שנא הני מהני גם.

אבי נר ישראל בא אחר המלך המאור מהר"ף ומלא את דבריו לשאול באור"ו ותו"מו הלך על פי דרכו ארוכה ולא קצרה ידו מלהשיב על דברי מלכי מורי צדק אך הוסיף ידו ושם טוב לקבל טוב מעץ הדעת במאי אריא ר' יהודה אמר רב אסי לפסוק ולתני בדבריו אין מעשין אלא על הפסולות דרך כלל בלשון שלילה עד שנראה כאלו פליג על כל הנהו דפרק המדיר ודברי האומרים יוציא היינו כופין כו' עד אמנם בתלמוד שלנו הובא בסתם ולא פורש א"כ לא נכתב לא ה' ולא ו' כו'.

והנה אחר הדברים האלה העלו והשיבו זה לזה היינו שמ"ו כתב שנראה לו לפרש סוגיא דגמרא דגם רב תחליפא סבר דלא פליג שמואל אגוף הדין דקאמר ר' יהודא משמי' דרב אסי דאין מעשין אלא לפסולות. אלא בטעם הדבר פליגי דרב יהודא אמר כי אמריתה קמי' דשמואל אמר כו' ר"ל דשמואל ס"ל דלפסולות דוקא מעשין משום דעבר מתחלה בשעת: קידושין ונשואין אמה שכתוב בתורה או חכמים: אבל כששהא עם אשתו ולא ילדה דנשואין היו בהיתר אין מעשין ורב תחליפא משמיה דשמואל ס"ל דטעם דמעשים על הפסולות, הוא משום דעבר בכל יום אמה שכתוב בתורה או אדר"זל.

ומהאי טעמא נמי כופין למי ששהא עם אשתו ולא ילדה דכיון דמצווה האיש על פו"ר וכל ששוהא עמה אין נושא אחרת. או שאין הנשים רוצים להנשא לו להיות אשתו ראשונה צרתה כו' כופין אותו להוציאה ולישא אחרת כו': והנה לזה השיב לו מכ"ת א"א יצו.

דאיכא לאקשוויי על פירושו טובא חדא דנראה זר דשמואל דהוא חבירו דרב ותנא ופליג עם רב תחליפא בפ' על הפסולות לרב אסי אם הוא דווקא או בדדמו ל'. ועוד אי לא פליגי אלא בטעם הדבר לא היה צריך להאריך ולומר רב תחליפא אמר שמואל דהא עלי' קאי אלא ה"ל רב תחליפא אמר אפילו שהא י' שנים דמי' לפסולות וכו' והרבה להשיב על דבריו אך באמת מ"ו ענה ואמר לו עכז' לכ"ת ר"ל דרב תחליפא לא משמי' דנפשי' קאמר בנשא אשה כו' כופין אלא משמי' דשמואל א"כ לא קשה מידי דיתפרש באחד מתרתי.

או שנאמר דהאי אבל נשא אשה כו' הנוכר בדברי ר' יהודא משמי' דשמואל קאמר הכי וכמ"ש והכי קאמר ורב תחליפא פליג עלי' דרב יהודא ואמר דוקא דז"א דשמואל לא אמר כן אלא ס"ל דגם בזה כופין או שנאמר דהאי אבל לא שמואל אמרו אלא רב יהודא דייק כן מכגון דאמר שמואל ורב תחליפא פליג עלי' דרב יהודא ואמר דז"א דשמואל אמר דגם בזה כופין ולא בא למעט אלא לרבות כו' ולכן לזה יתורץ ג"כ דאמר רב

תחליפא משמי' דשמואל דאילו לא אמר אמר שמואל ה"א רב תחליפא בא לאפלוגי אדשמואל דלעיל מני'.

מש"ה הוצרך לומר דלאו משמי' דנפשי' אמר כן אלא שכן קיבל משמואל ומאי שאמר רב יהודא משמי' דשמואל ליתא. ע"כ תמצית דבריו: והנה ע"ז לא השיב לו מעכ"ת דבר ולא חצי דבר בדברות אחרונות גם מ"ש מעכ"ת לדחות את דברי מ"ו במה שלא מצא כ"ת האי כגון בתלמוד ירושלמי כמו דאיתא בגמרא שלנו אלא התרצן אמר משמ' דנפשי' כגון אמר שמואל וכ"ש שנאמר הבו דלא הוסיף עליו ההוא י' שנים: אשיב ואומר כי באמת בתלמוד ירושלמי במס' גיטין פרק המגרש לא נכתב מלת כגון.

אך ידוע ידע כ"ת כי מצאתי בתלמוד ירושלמי במס' יבמות פרק יש מותרות וגם שם במס' כתובות פרק אלמנה נזונית דף ל"ז ע"ב דאיתא נמי לשם הסוגיא דשמואל וכתב שם בהדיא בדברי שמואל עצמו המלת כג"ון כמו בסוגיא דגמרא דידן וא"כ נסתלק דחייתו של מכ"ת בזה: ואולם אני אדרוש עוד על דבריו מה ששניתי והרגשתי בדרכי מורי' להשיב לשאול.

על דבריו את הא' דלפי דבריו שלגוף. הדין לא פליג שמואל אר"י משמי' דרב אשי דאין מעשין אלא לפסולות אלא בטעם הדבר פליגי כו' הן אמת עדיין נראה זר איך יפלגו בטעם הדבר דזיל קרי בי רב הוא במאי דמעשין אפסולות.

ואיך יפלגו בהטעם: הב' דעיקר חסר מן הספר דהוי להו למימר כ"א בפירש למה ס"ל הכי דלר"י משום דרב אסי הטעם דמעשין על הפסולות משום דעבר מתחלה בשעת קידושין ונשואין ולרב תחליפא הטעם דמעשין על הפסולות משום דעבר. בכל יום אמ"ש בתורה או אדר"זל וממילא יראה בהדיא למה דלר"י אין כופין אדין נשא אשה ושהא עמה עשר שנים ולא ילדה ולרב תחליפא משמי' דשמואל כופין אדין נשא אשה כו' דהרי לדברי מ"ו הכל תלוי בהטעם דמעשין לפסולות ומזה נלמד הדין נמי מי שנשא אשה כו'.

וא"כ לדידי' עיקר חסר מן הספר. משא"כ לדברי מעכ"ת אשר אבאר לבסוף בס"ד: הג' יקשה לפ"ד אדברי ר"י דפי' דהטעם דמעשין לפסולות הוא משום דעבר מתחלה בשעת קידושין ונשואין אמ"ש בתורה או חז"ל כו' דהרי לשון של פסולות משמע שעדיין הם פסולות בכל יום ובכל עת ומדנקט הלשון פסולות ולא אסורות משמע דהוא כאלו נותן טעם במאי דמעשין לפסולות והוא ממילא משום דהן עוברים עליהם בכל יום וא"כ ה"ה נמי מי שנשא אשה ושהא עמה י' שנים ולא ילדה דעובר נמי בכל יום על שלא קיים פ"ור בכל יום ולכן נמי מן הדין כופין אותו להוציא: הד' החזק הוא ממנו אשר הוקשה ביום קדם בתשובתו הרמה הבאה באחרונה וגם נתקשה לי בזה שאם פליגי אמוראים בטעם דמעשין על הפסולות ומה שסובל פירושו בדדמי לי' או לא אזי יוקשה למה חזר רב תחליפא בשם שמואל הבבא דאם נשא אשה ושהא י' שנים ולא ילדה דכופין אותו: הרי לפ"ד מ"ו לא הוי ליה למימר כ"א רב תחליפא אמר שמואל דכופין דהרי לא פליגי כ"א בטעם הדבר וגם הסוגיא בגמרא דבעל הפלוגתא אינו חוזר כל הבבא מדברי בעל הפלוגתא דלעיל רק עד"מ פלוני אמר בדין זה זכאי ופלוני אמר חייב: הה' נ"ל כרגע

בתוך דברי מ"ו דהקושיא במקומו עומדת למה אמר רב תחליפא דכופין אדין מי שנשא אשה ושהא י' שנים ולא ילדה ולא אדין אחר דנמי כופין עליו.

ואף אם יהיו כדבריו דאתא לאשמועינן דזהו הוא בכלל הפסולות דאמר רב אסי אין מעשין אלא לפסולות מ"מ יש לטועה לטעות מדאמר הלשון. אלא לפסולות משמע לדיוקא קאמר הל' אלא דלשאר דברים אין כופין ולכן יקשה עדיין באמת מ"ש הני מהני דכמו מי שנשא אשה ושהא כו' דכופין אותו להוציא ומשום דעובר על דברי תורה ואדחז"ל שאינו מקיים מצות פ"ור.

ה"ה נמי האי דחוזרין על הגדול לומר לו או חלוץ או יבם דפ' החולץ דמצוה עליו מוטל מוהיה הבכור כמו שפי' רש"י שם. ולכן באשר שהמצוה מוטלת עליו ממילא גם בכל יום עובר עליו אם אינו מיבם או חולץ.

והוי דומיא ממש כמצוה דפ"ור ולמה אין כופין אותו כמו הכא גבי נשא אשה ושהא כו' ומה גם דלא נכלול דינא דנשא אשה כו' בכלל פסולות כדברי מכ"ת: הו' יש לדקדק על דברי מ"ו שכתב דפלוגתייהו אם דין דנשא אשה כו' בכלל פסולות או לא דהרי בדברי התוספות פ' הבא על יבמתו דף ס"ד בד"ה יוציא ויתן כתובה כתבו ז"ל בסוף המדיר איכא פלוגתא דאמר רבא דכשנשא אשה ושהא עמה י' שנים ולא ילדה אם כופין אותו להוציא אם לאו כו'.

ואם כדברי מ"ו היה לו לכתוב בפרק המדיר איכא פלוגתא אם הוא בכלל פסולות או לא ומדכתבו סתם משמע דס"ל להתוס' דאמוראי פליגי אעיקרא דדינא דבלאו כללא דאין מעשין אלא לפסולות איכא פלוגתא אם כופין להוציא למי שנשא אשה כו' ולא תליא אם. נכלל בכלל פסולות או לא כדברי מ"ו: והנה אפנה לאידך גיסא: מה שמכ"ת כתב ז"ל פשט ההלכה ותלמודא דידן הכי היא אמר רב יהודא א"ר אסי אין מעשין אלא לפסולות כלומר אם שניהם רוצים להיות אגודים יחד אין ב"ד כופין להוציא אלא דווקא על הפסולות שביאתם באיסור בתחלה וכהסברא זו כו': ומסיק כי אמריתא קמיה דשמואל כו' כלומר כשעיינתי לדעת דברי ר"א מה ראה על ככה לעשות כלל זה שנראין לפום ריהטא כפליג על כל הנהו דלעיל כו'.

ותרגם שמואל דנקיט רב אסי כלל זה לדייק ולהוציא מן הכלל היכא דשהא י' שנים בלא ולד אע"ג שניתק מעשה דפ"ור אין כופין על פר"ור בהיותם מרוצים זה לזה כו': רב תחליפא בר אבימי אמר משמיה דשמואל שאמר בפירוש דכופין להוציא אף כששהא י' שנים ולא ילדה משום פ"ור ואע"ג דשניהם אגודים: ולדידיה ק"ו דכופין בכל הני דהמדיר ודהחולץ שאין שניה' מרוצים להיות עוד יחד כו': ולזה האריך באמרו בדבריו הנעמי': והנה גם לזה אענה ואומר מה שנראה לי להתעורר בפיר' מכ"ת.

הא' דגם לפ"ד עיקר חסר מן הספר והוי ליה למימר לרב אסי דאין מעשין כשהן מרוצים להיות יחד אלא לפסולות וכאשר גם הקשה מ"ו למכ"ת. הב' מה שמעכ"ת פי' באחרונה וחילק בין גמרא דידן ותלמוד ירושלמי דגמרא דידן לא נחית רק לחלק בין המרוצים לדור יחד.

ולזה ממשיך כל הסוגיא כנ"ל ובדברי התלמוד ירושלמי סוגיא וגירסא ורוח אחרת: וזהו מדלא הזכיר לשם הדין דשהא י' שנים כו'. ולא שמיה דרב תחליפא כו' עד שכתב שאין לשאול מן גמרא דידן לגמרא דירושלמי הן אמת אשוב אתפלא כי לא נזכר בשום מפורש או שיש הפרש וגירסא אחרת לתלמוד ירושלמי: ומה גם שהרא"ש הקשה קושיא על הרי"ף מדברי הירושלמי דאמר שם שמענא שמוציא שמענא שכופין בתמי' ולא פירש שיש לשם סוגיא וגרסא אחרת ולדברי מעכ"ת לא הקשה הרא"ש כלום באשר ששם סוגיא וגרסא אחרת ובוודאי שהלכה כסוגיא דהגמ' דידן: וכמו שכתב בעל מגדול עוז בהלכות ראש השנה ז"ל הסכימו הראשונים לסמוך על הבבלי לפי שרבינא ורב אשי שסידרו הבבלי היו יודעים ורגילין בירושלמי: ואילו היו מקובלי' שכן ההלכה היו קובעין אותו בבבלי עכ"ל:.

אך האמת כל מאי דאפשר להשוות תלמוד ירושלמי לתלמוד שלנו אנחנו מחוייבים לבקש ולחפש שיהיו כולם שוים לטובה ולכן טרח הרא"ש למצוא מנוח בדברי התלמוד ירושלמי במה שהרי"ף לא פסק כוותיה אך לא מטעם שלתלמוד ירושלמי גירסא אחרת: הג' במ"ש מעכ"ת דבגמרא דידן לא נחית רק לחלק בין המרוצים לדור כו' יוקשה לפי דבריו מנ"ל לשמואל דרב אסי לא נחית לחלק רק בין המרוצים לדור יחד כו' עד דכתב דדוקא גבי פסולות דכשהם מרוצים לדור יחד כופים לו להוציא וגבי נשא אשה ושהא כו' אין כופין משום דמרוצים להיות יחד תאמר דגם רב אסי לא נחית לזה וממילא נמי גבי הדין דשהא י' שנים כו' נמי כופין אף שמרוצים להיות יחד: דכמו שמצינו בדברי התלמוד ירושלמי ששמואל בעצמו אומר דאין מעשין אלא לפסולות ולא נחית לחלק בין מרוצים לדור יחד או לא כדברי מכ"ת: ולכן לא קאמר נמי האי אבל תאמר דה"ה נמי ר"א דאמר בסתם אין מעשין כו' נמי לא בא לחלק כלל וא"כ מנ"ל לר"י למימר דכוונת ר"א לדקדק במה שאמר אין מעשין אלא לפסולות להורות לנו דגבי דין נשא אשה ושהא כו' דאין כופין אותו להוציא משום דמרוצים להיות יחד וסבר' זו מאן קאמר דיכפהו מטעם זה ולזה יוקשה נמי לרב תחליפא מאי בא לאשמועינן בזה דאמר האי אפילו דוקא אכשנשא אשה ושהא כו' דכופין אותו להוציא ולא כתב אדין אחר אהחולץ פרק הבא על יבמתו דכתבנו לעיל דכופין אותו להוציא דמאי ראה רב תחליפא בדברי ר"א דאין כופין למי שנשא אשה ושהא כו' שהוא מטעם שהם מרוצים לדור יחד: והנה אמרתי אחוה גם את דעי ואדבר נגד מלכי רבנן ליישב סוגית הגמרא בג' אופנים ואני טרם בואיבעומק ההלכה .

אתעורר בו לשאול עוד קושיות חזקות וגם רבות אשר לא יתורצו עפ"י דרכיכם וזאת הא' יש להרגיש למה אמר הכא רב יהודא בשם רב אסי אחר מתניתין דאלו כופין דלעיל דאין מעשין אלא לפסולות אשר מניה וביה ידויק ג"כ דכופין למי שנשא אשה ושהא עמה י' שנים ולא ילדה: טפי ה"ל למכתב דין זה דנשא אשה ושהא כו' אחר מתניתין דפ' הבא על יבמתו דהתם במתניתין קתני עיקר הדין דנשא אשה ושהא עמה י' שנים ולא ילדה כו': ומהו ההתקשרות למתניתין דהכא דאילו כופין להוציא מוכה שחין כו' גם את השני יש להתעורר דמשמע מדברי הר"ן דס"ל דהאי אבל דנשא אשה כו' דאין כופין הוא מדברי שמואל עצמו כדעת מ"ו: בכך יש להרגיש עליו ג' קושיות: הא' נראה זר האיך יחלוקו רב תחליפא ורב יהודא בזה אם אמר שמואל אמי שנשא אשה ושהא כו'

אם כופין להוציא אם לאו: ממ"נ האיך טעו בדברי שמואל ששמעו ממנו אם אמר כופין או לא: משא"כ אם הוא מדברי ר"י אזי לא קשה מדי דשמואל קאמר ליה לרב יהודא דר"א רצה במה שאמר אין מעשין אלא פסולות דהיינו אלמנה לכהן גדול ור"י הוסיף מדילי' דאבל נשא אשה ושהא כו' אין בכלל דאין מעשין כו' ורב תחליפא אמר משמיה דשמואל דאמר בהדיא דנמי כופין למי שנשא אשה ושהא כו': אך אם הוא כדברי הר"ן דהאי אבל אם נשא אשה ושהא כו' אמר ר"י הוא מדברי שמואל עצמו אזי וודאי נראה זר דיחלוקן בזה אם אמר שמואל דכופין על זה או לא: הב' שאם האי אבל הוא מדברי שמואל עצמו יוקשה.

למה אמר לו כלל האי אבל נשא אשה ושהא כו' דאין כופין דוודאי לא הוי צריך להשיב לו רק על מה ששאל לו ר"י שיאמר לו הפירוש על אין מעשין אלא לפסולות לכן לא ה"ל לומר. כ"א האי כגון אלמנה לכהן גדול כו': דהרי גם בתלמוד הירושלמי לא אמר שמואל לפרוש האי דאין מעשין אלא לפסולות כ"א במאי שאמר אלמנה לכ"ג כו' ולא אמר האי דאבל אם נשא אשה כו' ולכן ה"ה ה"נ לא ה"ל לשמואל להשיב לר"י כ"א האי כגון ומאי היה צריך להשיב להשואל טפי ממאי שהיה לו לפרש האי דאין מעשין כו' ואם בא לתרץ למה אמר רב אסי בלשון שלילה האי דאין מעשין ולכן הוא מפרש דע"כ לדיוקא דהאי אבל כו' מ"מ יוקשה מנ"ל לשמואל דר"י שאל לו ע"ז: דהרי לא אמר בגמרא כ"א כי אמריתא קמיה דשמואל: ואם בא לתרץ מעצמו את דברי ר"א אזי נמי הוה ליה לשמואל לפרש האי אבל בתלמוד ירושלמי מה שאין כן אם ההוא אבל הוא מדברי ר"י אתי שפיר כנ"ל: הג' יש להתבונן אם האי אבל מדברי שמואל הוא למה חזר לבסוף לומר גבי נשא אשה ושהא וכו' דאין כופין דהרי אם הוא מדברי שמואל המשיב לר"י אזי לא הוה ליה למימר כי אם אלמנה לכהן גדול כו' אבל לא בנשא אשה ושהא עמה כו' וממילא נשמע דקאי על השאלה שנשאל לו על הא דאין מעשין וכו': ולכן לא הוה ליה למימר רק אלמנה לכהן גדול אבל לא נשא אשה כו' אך אם הוא מדברי ר"י: אתי שפיר דשמע משמואל שפי' את ר"א במ"ש דאין מעשין אלא לפסולות דהיינו כגון אלמנה לכ"ג כו' והוא חידש מעצמו דגבי נשא אשה ושהא כו' אין הדין כן דאין כופין אותו להוציא: משא"כ אם הוא מדברי שמואל בעצמו לא ה"ל למימר תו האי דאין כופין: כיון דקאי על הא דאין מעשין דלעיל אשר ע"ז השיב ופירש לר"י וק"ל לכן אומר אני לתרץ את כל זה בשלשה אופנים: והנה אופן אחד אשר יאמר עליו כי הוא זה הדרך אשר נלך בה דר' יהודא ידע הברייתא דנשנית בפרק הבא על יבמתו אחר מתניתן דמיירי התם בדין דנשא אשה ושהא עמה י' שנים ולא ילדה.

דקאמר בברייתא יוציא ויתן כתובה: והנה היה ר"י מסופק בנפשו אם ר"ל הברייתא מה שאמר הברייתא יוציא היינו בכפייה קאמר או ר"ל יוציא בלי כפייה. ולכן אמר כאן משמיה דרב אסי דאמר אין מעשין אלא לפסולות אחר דברי המתניתן דלעיל מניה ור"ל דר"י היה חש דר"א פליג על כל הני דלעיל דפ' המדיר ודמתניתן דאלו כופין להוציא כו' לכן אמר כי אמריתא קמי' דשמואל: והיה מבקש שיאמר לו מהו הדיוק דבעי לאשמועין ר"א במאי שאמר דאין מעשין אלא לפסולות: דאם הוא לאפלוגי קאתי.

נראה זר איך יפלוג אמורא אדברי מתניתן. לכן ענה ואמר לו שמואל שאל יטעה דלאפלוגי קאתי ר"א אמתניתן אלא בעי לאשמועינן דאין מעשין אלא לפסולות והיינו כגון אלמנה לכ"ג כו' ר"ל דזולת זה דפסולות אף במקום ששנינו יוציא היינו יוציא בלא כפייה: ולזה אמר ר"י משמיה דנפשיה אבל נשא אשה ושהא עמה י' שנים ולא ילדה דאין כופין: והטעם דאינה בכלל פסולות דג"כ קתני בברייתא יוציא לכן היינו נמי דיוציא ואין כופין לזה אמר רב תחליפא משמיה דשמואל ופליג ארב יהודא וס"ל דהאי יוציא דקתני בברייתא היינו נמי יוציא בכפייה קאמר דשמואל בהדיא אמר דכופין גבי דין זה דנשא אשה ושהא עמה י' שנים ולא ילדה.

ומה דנקט רב תחליפא דווקא גבי דין זה דנשא אשה ושהא כו'. דס"ל דיוציא דקאמר בברייתא שם פרק הבא על יבמתו ר"ל דהיינו כופין ולא קתני בשאר יוציא דקתני באינך מקומות דר"ל ג"כ בכפייה הוא בעבור זה כמ"ש התו' פ' הבא על יבמתו ובסוף פ' המדיר דלא משמע יוציא בכפייה אלא היכא שעושה לאשה שלא כדין היינו בכל הני דהמדיר.

דתנן בהו יוציא ויתן כתובה בכפייה קאמ' כגון שמתנהג עמה שלא כדין וגם בהחולץ כשאינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ דחוזרין על הגדול למכפייה היינו נמי לפי שמתנהג עמה שלא כדין שאינו רוצ' לא לכנוס ולא לפטו' ומש"ה אשה הבאה בטענת בעינא חוטרא ליד' כו' דעושין לה שלא כדין לכן בכל אלה כופין אותו להוציא אבל היכא שאינו אלא משום דאינו רשאי לבטל מפו"ר לא משמע לשון כפייה לכן קמפלגי דווקא בהא דלר"י כיון דאין עושין לה שלא כדין דאף אם תשאר אצלו אין לה כנגד הדין לכן אין כופין אותו להוציא: דאף דהוא מבטל מפ"ור.

מ"מ אין לכפות אותו בעבור זה באשר שאין לה כנגד הדין אבל באמת בשאר מקומות דנקט לשון יוציא והיינו שעושין לה שלא כדין נמי ס"ל דכופין אותו להוציא. אך לרב תחליפא דעת אחרת דס"ל דבין שעושין לה שלא כדין ובין שלא עושין לה שלא כדין כיון דאיכא לו אסורא במאי שתהיה אצלו ליבטל מפ"ור נמי כופין אותו להוציא כמו בשאר מקומות ממילא נשמע מן הדא דרב תחליפא ס"ל דמכ"ש שכופין אותו בשאר מקומות דנקט בהו לשון יוציא ולרבות' כתב דכופין נמי גבי דין דנשא אשה ושהא עמה י' שני' וכו' דאף דאין עושין לה שלא כדין שגם הברייתא דלעיל דנקיט יוציא נמי ר"ל כופין וכדברי אלה כתב ג"כ הר"ן להדיא ז"ל אלא משמע הכי ומשמע הכי ומ"ה פליגי רב ושמואל [ומ"ו הגיה דברי הר"ן ד"נל להגיה רב יהודא או רב אסי ושמואל ואני כתבתי לקמן דמצאתי גירסא כדברי הר"ן ע"ש] ורב תחליפא הכא האי יוציא היכא משמע ע"כ א"כ ראינו דס"ל ג"כ דעיקר פלוגתייהו קאי אברייתא דפרק הבא על יבמתו כאמור ולכן לפי זה יתורצו כל הקושיות בכלל ובפרט דבעבור זה קאמר ר' יהודא בשם רב אסי דין זה דנשא אשה ושהא כו' אחר מתניתן דסמוך מני' כדי שידקדק מדברי רב אסי דבא לאשמועינן הדיוק דאבל נשא אשה כו' דאין כופין דבלא מתניתן ה"א דבא להוציא מכלל דאין מעשין הני דנקטי מתניתן.

ולכך הביא דברי רב אסי אחר מתניתן דואלו כופין כו' דממילא ע"כ לומר דלא בא להוציא מן הכלל הני דנקטי מתניתן כדי שלא יפלוג אמתניתן. אלא וודאי בא למעט דבכל מקום דקתני בהו יוציא דר"ל בלי כפייה'.

אך ר' תחליפא ס"ל דפליג שמואל ארב אסי וס"ל דכופין בכל הני דקתני בהו יוציא ולכן יתורץ ג"כ במה דאמר ר' יהודא חזר ואמר לבסוף אין כופין להורות לנו דאף דקתני בברייתא אדין דנשא אשה ושהה כו' יוציא שאינו ר"ל בכפיי' אלא ר"ל יוציא בלא כפיי' א"כ זכינו לראות דס"ל לר' תחליפא דכ"מ דנקיט בלשון יוציא היינו דר"ל נמי בכפיי' אך נקט דין דנשא אשה ושהה כו' לרבנות' דאע"ג דאין עושין לה שלא כדין אפ"ה כופין מטעם שלא יבטל מפו"ר א"כ ממיל' מכ"ש בשאר מקומות דנקיט בלשון יוציא דמשמע נמי בכפיי' כיון שעושין לאשה שלא כדין וכדברי התוס' שזכרנו א"כ נסתלק נמי התערומות של מהר"יק בב"י שהקשה על דברי ריב"ם שכתב בשם הר"ף בטור א"ע ס"ס קנ"ד וז"ל וכו' רב אלפס דה"ה בכל הנך דקתני בהו יוציא כופין אותו אפילו בשוטים כו' ואזה כ' הב"י שלא מצא בדברי הרי"ף שכתב כן וגם מ"ו מהר"ף האריך למענייתו וכתב דכן האמת שהר"ף לא כתב כן דכופין בכל הנך דקתני בהו יוציא כ"א אנש' אשה ושהה כו' וזהו דגרם לו לילך עפ"י דרכו שס"ל דפלוגתייהו תליא אם נכלל בכלל פסולות או לא.

כדכתבתי לעיל ולכן הקשה תאמר דגם הר"ף לא ס"ל הכי דכופין אאינך אלא דוק' גבי נשא אשה ושהה כו' משום דהוא בכלל פסולות כו' ולזה דייק מדברי הר"ף דכתב בפ' המדיר ז"ל אחרי דברי ר' תחליפ' וכולהו בין הני דרבנן דתנן במתניתן שכופין אותו להוציא' ובין הנהו דאוריית' כגון אלמנה לכה"ג כו' כוליהו כייפינן להו בשוטים ואי אמרה הוינא בסהדי בהדי' במוכה שחין שבקינן למי שנש' אשה ושהה כו' לא שבקינן כו' עכ"ל הרי"ף.

ואזה כתב דממיל' שמעינ' מדמפרש להנהו דאוריית' ודרבנן דכופין משמע דדוק' אותן דקתני בהדי' ואמר בהו כופין הוא דסביר' לי דכופין בשוטים ולא באינך מקומות שאמר בהן יוציא' ויתן כתובה סתם עכ"ל אך עפ"י דרכינו אשר העלנו נראה ברור דסביר' לרבינו דכיון דפסק הר"ף להלכה בפ' המדיר ובפ' הבא על יבמתו כדברי רב תחליפ' ור"ת סביר' לי דמכ"ש בכל הנך דקתני בהו יוציא' דכופין.

וההי' דקאמר דין זה דנש' אשה כו' הוא לרבנות' אף דלא עושין לה שלא כדין מ"מ כופין אותו להוציא' וכטעם שאמרנו א"כ לכ"ע הוי כ"ש בשאר מקומות דנקיט בהו יוציא' דכופין וגם הר"ף כתב בפ' הבא על יבמתו לפסק הלכה האי דין דנש' אשה ושהה כו' דכופין נמי וממיל' י"ל דלרבנות' כתב כן וכדברי רב תחליפ' ומכ"ש דס"ל דכופין בכל הנך דקתני בהו יו' וגם אוסיף עוד דמוכח לומר דס"ל להרי"ף דכופין אותו להוציא' גם באינך מקומות דקתני בהו יוציא' דאם לא כן הוה סברות הפוכות לדברי הרי"ף מדברי התוספת דהרי התוספת כתבו דאף דבכל מקומות ששנינו בהו יוציא' היינו ר"ל בכפיי' ודכן מוכח התוספת בר"פ המדיר מדאשכחן בהחולץ דתנן לא רצו חוזרין אצל הגדול ומפרש בגמרא חוזרין אצל הגדול למכפיי' הואיל ועליו מצוה רמיא וגם מדאמר לקמן אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ומסיק עד שכופין אותו להוציא' יכפוהו לזון כו' ואפ"ה כתבו דההיא יוציא דגבי דין זה דנשא אשה כו' לא משמע בכפיי' כדי שלא יקשה אמ"ד דס"ל בפ' המדיר דאין כופין למי שנשא אשה ושהה כו': והטעם משום

דאין עושין לה שלא כדין ואם כן מכ"ש האי מ"ד [היינו רב תחליפ'] דס"ל דגם כן כופין
בהא דנשא אשה ושהה כו' אף דאין עושין לה שלא כדין.

מכל שכן דס"ל דבאינך דעושין לה שלא כדין דכופין אותו להוציא ואם כן ממילא נשמע
בהדי' דה"ה גם הרי"ף ס"ל הכי דהרי גם כן כ' דכופין להוציא אדין דנשא אשה ושהה
מכל שכן באינך מקומות נמי כופין אותו להוציא באשר שעושין לה שלא כדין ובודאי
לא יחלוקו התוספת והרי"ף בסברות אלו דהרי"ף יהפוך הסבר' ממש מדין דנשא אשה
כו' דטפי יכפה גבי דין דנשא אשה וכו' יותר מגבי אינך מקומות דנקיט בהו יוציא דזהו
רחוק מאוד כ"א נאמר עלה לדעת מ"ו דס"ל דדין דנשא אשה כו' הוא בכלל פסולות
ואני כבר כתבתי כי בער אני ולא אבין את זאת אשר העלתי לשאול על דבריו ואני בעניי
אבקש למצוא מנוח לרגלי לעטי אשר אתי לאמר אלי את אשר ישים ה' בפי: זאת ועוד
אחרת אדברה נא לדברי מו'.

דדייק מדברי הרי"ף מדפירש להני דאוריית' ורבנן דכופין דמשמע דדווקא' אותן דקתני
ואמר בה בהדי' כופין הוא דסביר' ליה דכופין בשוטים ולא באינך מקומות שאמר יוציא
סתם הן אענה ואומר דלדבריו יקשה דהרי הרי"ף ס"ל על כל פנים כדעת רב תחליפ'
בשם שמואל בזה דכופין אדין דנשא אשה כו' כמ"ש בהדי' פרק הבא על יבמתו.

ולכן יקשה למה חזר הרי"ף וכלל נמי דין זה דנשא אשה ושהה כו' דכופין אותו להוציא
בשוטי' בכלל זה דכתב בפרק המדיר. וכולהו בין הנהו דרבנן דתנן במתניתן דכופין
[דר"ל כגון מוכה שחין ובעל פליפוס דנקיט במתניתן דכופין בשוטים] דאף דקתני לעיל
מני' בפ' המדיר הפלוגת' דר"י ורב תחליפא אדין דנשא אשה כו' מ"מ לא כתב שם בהדי'
דס"ל כדעת רב תחליפ' דכופין להוציא אדין זה.

ולכן מדכתב אחר כך הכלל מאי דס"ל דכופין בשוטים ולדעת מ"ו אין בכלל זה אלא מה
שפירש ואמר שפירוש היינו כמו שכתבתי כגון הני דקתני בהו במתניתן בהדיא כופין
והפסולות דהיינו כגון אלמנה לכ"ג כו' ותו לא א"כ יש לטעות ולומר ג"כ דגם הרי"ף
ס"ל דאין כופין נמי גבי דין זה דנשא אשה ושהה כו' וכר"י ס"ל.

מדלא כתב בהדיא הברייתא דדין זה כופין להוציא וגם לא כלל דין זה דנשא אשה ושהה
כו' בכלל שאמר וזה סותר מ"ש בפ' הבא על יבמתו דפי' בהדי' דכופין אדין זה. ומה גם
שאח"כ כתב הני דמדרבנן אי אמרה הוינ' בהדה שבקינן לה בר ממוכה שחין ומי שנשא'
אשה ושהה כו': א"כ משמע דס"ל דג"כ כופין אדין דנשא אשה ושהה כו' וא"כ לדברי
מ"ו הוי דברי הרי"ף כסתרי אהדדי מני' ובי' אלא ע"כ לומר דמ"ש הרי"ף בכלל זה אינו
בא לאשמעינן דדוקא' אלו כופין אותן בשוטים היינו מה שפירש ותו לא אלא ר"ל ה"ה
נמי אינך דכתבו בהו יוציא נמי ר"ל דכופין אותו בשוטים ונקט אלו שפי' כי הם דכופין
עליהם בשוטים להוציא ומנייהו נמי נלמוד דכמו כן כופין בשוטים באינך דנקטו בהו
יוציא אם כן מוכח בהדיא דאין זו הוכחה מה שדייק מו' מדברי הרי"ף דדוקא קאמר
הרי"ף דבוודאי ס"ל להרי"ף דדין אחד לכולם.

ולכן דברי בעל הטורי' ונכוחי' למוצאי דעת ולכן עפ"ז הקשה גם הרא"ש על דברי
הרי"ף שכ' שכופין למי שנשא אשה כו' מדברי ירושלמי דכ' בהדי' דאין כופין נמי למי

שנשא אשה כו' שמתרצנאי שם שמענ' שמוצי' שמענא שכופין בתמי' א"כ נשמע בהדי'.

דכ"מ שלא נשנה בהדי' כופין רק יוציא דאין כופין וכן נמי בברייתא דידן דנשא אשה כו' לא נקיט כ"א יוציא וממיל' נמי נשמע דאין כופין וא"ל דס"ל להרי"ף דדין זה נכלל במ"ש אין מעשין אלא לפסולות וכדברי מו' יצ"ו דהרי מדהקשה שם בירושלמי והא תנינן שניות ומתרץ כגון אמר שמואל משמע דאין נכלל בהאי כגון אמר שמואל זולת זה דשניות.

דאי הוי נכלל תו בכלל דכגון אמר שמואל. אזי לא הוי מקשה מידי מעיקרא במה שאמר והא תנינן שניות דבלאו הכי מוכח לפרש דהאי כגון לאו דוקא הוא מדנכלל בו גם כן האי דנשא אשה כו' וממילא דכ"ש דנכלל בו האי דשניות בכלל פסולות דקרוין פסולות ממש טפי מדין זה דנשא אשה כו' כאשר כתבתי לעיל אלא ודאי דוקא ודווקא קאמר שמואל האי כגון כו' ואין נכלל בכלל פסולות אלא דווקא האי דשניות ועליו אין להוסיף א"כ נשמע דאין כופין אדין זה דנשא אשה כו' וקשה על הר"ף דס"ל לפסק הלכה דפוסק כדעת רב תחליפא ושההיא יוציא דקתני בברייתא היינו בכפייה.

דהרי מתלמוד ירושלמי משמע בהדיא דבכל מקום דקתני בהו יוציא היינו בלא כפייה. ולכן נאמר דגם בברייתא ס"ל הכי דאין כופין וכדעת ר"י בשם ר"א לזה השיב הרא"ש דמשמע להר"ף מדגרסינן בגמ' דידן בכל הספרים האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ולא גרסינן כופין ומדפריך עלי' שמואל עד שיכפוהו להוציא יכפוהו לזון אלמא שסתם יוציא היינו בכפייה.

ושמא א"ל דהכי פריך כו', ר"ל דמ"מ דאפשר לתרץ ולומר דדברי ברייתא הנזכר בפרק הבא על יבמתו הוא כדברי שמואל בתלמוד ירושלמי טפי עדיף ולכן כיון דאפשר לפרש כן וגם אפשר לפרש בענין אחר לכן כתב לסוף דכיון דפליגי בהו רב ור"ת ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים כדי דלא להוי גט מעושה וכ"כ הטור בשמו בס"ס קנ"ד והנה לבאר דברי הר"ן אשר מעכ"ת עסקתם בו אדבר בו לבסוף בס"ד: באופן הב' יש לפרש ולתרץ הקושיות אשר הקשית ולומר דמש"ה נקיט ר"י האי אבל נשא אשה כו' דאין כופין וגם רב תחליפ' דנקיט האי דנא' אשה ושה' כו' ולא אדין אחר וזהו משום דר"י מתניתן דאמר ואלו שכופין אותו להוציא כו': ומפרש משום שאומנתן מסרחת הוא ואינה יכולה לקבל ולסבול איל מש"ה כופין אותו להוציא לכן עפ"ז בא ר"י להוסיף בשם ר"א דאמר אין מעשין אלא לפסולות וכמו כן כתב הר"י בספר משרים נכ"ג דאחר דכתב דברי המתניתן דואלו כופין כו' כתב ז"ל ועוד פשוט ואלו כופין כמו כן הפסולות כגון אלמנה לכ"ג, הרי דס"ל ג"כ דר"י בא להוסיף אמתניתן וק"ל] ור"ל דקאי אמתניתן דקתני דכופין אותו להוציא אדברים שהי' אינה יכולה לקבל: לזה אמר דזולת זה לא מצינו דמעשין אלא לפסולות.

וזהו שאמר כי אמרית' קמיה דשמואל א"ל כגון אלמנה לכ"ג: ור"ל משום דביאתן אסור' דבכל פעם שמשמשין יחד עושין איסור. לכן כופין אותו להוציא וזהו שתירץ בירושלמי על הא דהקשה הא תנינן שניות כגון אמר שמואל: ור"ל דזהו בכלל פסולות משום דביאתן אסורה ממש כמו גבי אלמנה לכ"ג כו' מש"ה כופין אותו להוציא: ולכן עפ"ז

אמר ר"י וקא דייק מניה מדאפקיה רב אסי ואמר בלשון שלילה דאין מעשין כו' ולא אמר דמעשין נמי אפסולות: ש"מ דבא לאשמועינן דין חדש דבמקום אחר אין כופין: וזהו דקאמר אבל נשא אשה כו' דאין כופין דהרי אין עושין איסור בשעת ביאתן ולכן לא דמו להני דקאמר דמעשין להוציא: וגם לא דמו נמי להני דמתניתן דקתני בהן כופין משום דאין יכולין לקבל לכן אין כופין אותו להוציא: אע"פ דמבטל מפ"ר מ"מ אין כופין משום דבר זה: וכזה כתב ג"כ הר"ן לפ"ד התלמוד ירושלמי וכו'.

וז"ל כלומר לאו דוקא אלו אלא כל שביאתן באיסור כגון אלו ושניות בכלל עכ"ל הנה שמענו שדקדק ג"כ ואמר לפרש דברי הירושלמי דנכלל בכלל דפסולות דוקא הני שביאתן באיסור דהיינו שבשעת ביאתן עושין איסור וממילא נשמע דלא נכלל בכלל דפסולות האי דנשא אשה כו'. משום דאין עושין איסור בביאתן ור"ת אמר משמיה דשמואל דפליג אר"י דאע"פ דלא דמי להני דלעיל דקתני בהו כופין ואין נכלל בכלל פסולות מ"מ משום דמבטל מפ"ר ולשבת יצרה ולא לתוהו לכך נמי כופין אותו להוציא ולכן קאמר נמי ר"ת האי אפילו דכופין גבי דין דנשא אשה כו'.

ולא גבי דין אחר דלרבנותא כתב דאע"ג דלא. דמיא האי דנש' אשה כו' לדינ' דלעיל דקתני במתניתין דכופין אותו להוציא משום דאינה יכולה לקבל וגם להני דפסולות כגון אלמנה לכ"ג דבשעת ביאתן עושין איסור משא"כ בנדון זה דנשא אשה כו' דאין עושין איסור כלל בשעת ביאתן דה"א דאין כופין אותו להוציא מ"מ בעי לאשמועינן דנמי כופין אותו להוציא והטעם כמו שכתבנו דמבטל מפ"ר.

משא"כ באינך דקתני בהו יוציא אינם דברים כהפוכן ממש לדינא דלעיל ומש"ה לא קתני להו: וגם לא דין אשה הבאה בטענה בעינא חוטררא לידי כו'. אע"ג דנמי כופין אותו להוציא אפי' אינם עושין איסור בביאתן מ"מ לא קתני לה משום דס"ל דכיון דהאשה באה בטענה לכ"ע כופין אותו להוציא אפי' אינם עושין איסור בביאתן וכדאית' לשם בהדי' בפ' הבא על יבמתו דקאמרי בהו רבנן כי הא ודאי כופין אותו להוציא דמשמע דמלתא דפשיט' הוא דלכ"ע כופין אותו להוציא כשהי' באה בטענה.

לכן לא היה צריך למייתי דין זה כיון דלכ"ע כופין אך דין זה דנשא אשה כו' ס"ל דאע"ג דאין לכ"ע כופין אותו להוציא: ואפ"ה אמר משמיה דשמואל דאמר בהדיא דנמי כופין אותו להוציא והנה גם לפ"ז ס"ל לרב תחליפא דאף גם באינך שאר מקומות דקתני בהו יוציא ויתן כתובה נמי כופין אותו להוציא.

וכתב דין זה דנשא אשה ושה' כו' לרבנות' כתב דא"כ לפ"ז גם יתורץ עפ"י דרך זה כל הקושיות דלעיל וק"ל: הפן הג' נראה לי לפרש הא דקאמר ר"י האי אבל נשא אשה ושהה כו' דאין כופין וגם הא דקאמ' ר"ת דוקא אדין דנשא אשה כו' דכופין ולא אדין אחר הוא משום דס"ל לר"י דבכ"מ דקתני בהו כופין אותו להוציא הוא בעבור זה דאי אפשר שימצא להם תרופה ורפואה אם תשאר עוד אצלו והיינו דכל הני דמתניתן דקתני בהו כופין כגון מוכה שחין כו' שהוא מצורע לפירוש הרמב"ם בפ' המשניות וכן פי' הברטנורא ובעל פולפיס הוא ריח הפה או ריח החוטם כו' דלכל אלה אי אפשר למצוא להם תרופה ולכן נמי מסתמא כייפינן להו להוציא מדלא מצינו בשום פוסק דחולק באלו

דאם אפשר למצו' להם תרופה דאין כופין להוציא להם לכן על פי זה אמר ר"י אחר כל הני דקתני במתניתן דואלו כופין כו'.

בשם ר"א דאין מעשין אלא לפסולות ר"ל דזולת אלו דכל הנ"ל אין מעשין רק אפסולות לז"א כי אמריתה קמיה דשמואל דא"ל רב אסי כגון אלמנה לכ"ג כו'. והנה לזה דייק ר"י דאבל דנשא אשה ושהה כו' דאין כופין והוא משום.

דלא דמי להני פסולות דלעיל דהם קיימים באיסורם להם לעולם. משא"כ דין דנשא אשה ושהה כו' די"ל דהזמן או המקום גרמו שלא היו להם בנים יחד באלו י' שנים כמו שמצינו באברהם דהוליד עם שרה אחר י' שנים וכן הוא הדין נמי א"ל דתוליד עוד אחר זמן לכן ס"ל נמי דאין כופין אותו להוציא וכמ"ש נמי התו' פ' הבא על יבמתו על דברי הגמ' דקתני שם ת"ר נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חוץ לארץ עולה מן המנין כו' ופירש"י מקץ עשר שנים בא אל הגר כו'.

כתבו התו' וז"ל ראייה ברורה אינו דמשם אין ללמוד שיהא זקוק לגרש אשתו כו' עד היכא דשהה עמה י' שנים שרי להכניס צרתה כמו שמצינו באברהם ואולי ירחמו מן השמי' ויזכו עדיין לבנות ממנה כמו שבסוף זכה אברהם משרה עכ"ל ולכן נמי ס"ל הכא רב יהוד' דמש"ה נמי אין כופין אותו להוציא משום דאפשר שירחמו עליו מן השמי' ויולידו ור"ת אמר משמי' דשמואל דסבר' זו אינו דמסתמא אמרינן דלא יולידו יחד עוד כיון דלא הולידו כ"כ זמן ארוך ואין למידים מאברהם ושרה דצדיקים היו והולידו לאחר י' שנים ולכן מסתמא אמרינן דלא יולידו עוד ולכן נמי כופין אותו להוציא דבלא"ה לא יגרשנה דיחשוב דתוליד עוד ממנו', וכדברי אלה מצאתי בשאלתות דר' אחאי גאון ס' תולדת יצחק וז"ל שאלתי מאן דנסיב איתתא ושהה בהדיה עשר שנים ולא ילדה לא שרי למבטל מפ"ר אלא מיחדני לה לגרשה כו': והיכ' דלא מגרש לה מעשינ' ליה בע"כ דקמיה דאית' לגביה סבור דלמ' השת' ילדה ומבטל מפריה ורביה והתורה אמרה לא תוהו בראה כו' דאמר ר"י אמר ר"א אין מעשין אלא לפסולות כו' והבי' סוגי' דהכ': וכן בה"ג כתב ג"כ בהלכות כתובה הסברא זו דיסבור דלמא השתא ילדה כו'.

ולכן נשמע מן הדא דסברא לומר דהוא חייש ויאמר דיהיה לו עוד בנים ממנה ולכן נמי קמפלגי בסברא זו דר"י נמי חש לזה אולי יוליד עוד ממנה. ולכן נמי אין בדינו לכופ' אותו להוציאה ור"ת סובר דאין זה סברא דתוליד עוד ולכן משום זה נמי כייפינן ליה להוציא כדי שהוא לא יחשוב המחשבה זרה ולא יגרשנה כלל ולכן גם עפ"י דרך זה יתורץ מה דאמר ר"ת דכופין דוקא אדין זה דנשא אשה ושהה כו' ולא אדין אחר דרבנותא אתא לאשמעינן דכופין אותו להוציא אע"פ דאפשר דתוליד עוד ממנו (ובאמת גם אנכי שמעתי שאירע כזה שהאיש הוליד עם אשתו בנים אחר ששהה עמה שנים רבות יותר מי' שנים אף שלא הולידה ממנו מקודם) משום דבתר סתמא אזלינן דלא תלד עוד משא"כ האי יוציא דנקטי' באינך מקומות דאמרינן דוודאי כופין אותו להוציא משום דזולת זה מסתמא אי אפשר למצוא להם תרופה והיינו נמי הא דחוזרין על הגדול לומר או חלוץ או ייבם דכופין אותו להוציא משום דזולת זה אינה רשאי ליקח לבעל דעדיין

היא אגידא להחלוץ לכן מסתמא כייפינן ליי' כדאית' לשם בהדיא בגמרא וה"ה נמי גבי אשה הבאה בטענה דחוטרא ליד'י' כו' דכופין אותו להוציא מיירי נמי כגון שטוענת בוודאי דהוא הגורם דאינו יורה כחץ ולכן בוודאי לא יהיה לה בנים מש"ה מסתמא נמי כופין אותו להוציא וכן ההוא דאומר איני זן ואיני מפרנס שכופין אותו להוציא היינו נמי הטעם דס"ל דבלא"ה תמות ברעב ומיירי בענין שא"א לכוף אותו לזון: לכך לא היה צריך לר"ת למימר דכופין דס"ל דוודאי מסתמ' כופין בהו להוציא' משא"כ גבי דין דנשא אשה ושהה כו' דאיירי בכגון דאפשר לומר דתוליד עוד בנים ממנו ואפ"ה כתב דכופין אותו להוציא' כיון דלא ילדה ממנו עד כה זמן ארוך: והנה עלה בידינו ג"כ ע"פ דרך זה דר"ת ס"ל דגם באינך מקומות דקתני בהו יוציא דהיינו נמי בכפייה: ולרבותא כתב דין זה דנשא אשה ושהה כו' דכופין אותו להוציא מכ"ש באינך מקומות דקתני בהו יוציא דהיינו נמי בכפייה והנה הרי"ף על שיטת ר"ת אזיל ופסק בפ' הבא על יבמתו כדברי ר"ת דכופין אדין דנשא אשה ושהה כו' וממילא נלמוד מזה דס"ל ג"כ דכ"ש דכופין בשאר מקומות דקתני בהו יוציא: ולכן כתב ריב"א בשם הרי"ף דס"ל דה"ה בכל הני דקתני בהו יוציא ר"ל בכפייה זו לשיטת רבינו הרב בעל הטורים אך עדיין צריך למודעא דלהר"ן פ' המדיר יש שיטה אחרת בדברי הרי"ף וזה הוא דס"ל להר"ן דלדעת הרי"ף נמי דווקא גבי דין זה דנשא אשה ושהה כו' כופין אבל לא באינך מקומות דנקט בהו יוציא וזהו מוכח לפרש מדברי הר"ן חדא מדכתב סתם אחר שכתב דברי הירושלמי דגרסינן התם בעי ר' ירמיה האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו להוציא או לא אלמא בכפייה ממש קאמר כתב וז"ל ולפיכך דקדקו מכאן דכל היכא דאמרין יוציא ויתן כתובה היינו בכפייה ממש כו' ואח"כ כ' וליתא דהאי לישנ' משמע הכי ומשמע הכי אבל בשאר דוכתי כל היכ'.

דלא מוכח אין בלשון הזה לשון כפיה בגט. אלא שכופין אותו ליתן כתובה כו' עכ"ל.

והנה מכל זה נראה מדלא הזכיר דברי הרי"ף כלל אם ס"ל כדעת המדקדקים דהביא לעיל דס"ל דכופין בכ"מ שנאמר בהן יוציא מוכח מניה דס"ל להר"ן דהרי"ף ס"ל כוותיה דהאי יוציא משמע הכי ומשמע הכי ולא פסק דכופין במקום שנאמר יוציא כ"א אדין דנשא אשה כו' כדכתב בהדיא בפרק הבא על יבמתו ועוד דמסתמא לא יפלוג הר"ן אדברי הרי"ף מדלא הביא שום ראיה או פוסק לדבריו ועוד אפשר לומר מדלא כתב הר"ן דהרי"ף ס"ל הכי כדרכו לכתוב הכל באר היטב במראה ולא בחידות דס"ל דאין הוכחה גמורה לדברי הרי"ף אם ס"ל כדעת המדקדקים דלעיל או לא דכמו שיפורש הגמ' בכ"מ שנקטו בהו יוציא הכי נמי יפורש דברי הרי"ף.

ולכן מה שכתב מעכ"ת על הר"ן ז"ל ולפיכך דקדקו מכאן כו': הורה בזה סברת הרי"ף ודאזלינן בתריה הן אמת אם היה כן דעת הר"ן היה לו לכתוב בהדיא מכאן דקדק הרי"ף ושאר פו' כו' ולא היה לו לסתום אלא לפרש: והנה הכלל העולה דמדברי הר"ן משמע דס"ל לדעת הרי"ף לחלק בין יוציא דנשא אשה כו': ובין שאר יוציא וכ"מ בסמ"ג דס"ל כהר"ן דיוציא משמע הכי ומשמע הכי דבהלכות גירושין דין קכ"ח ע"ד כתב על דברי הירושלמי דנקיט אין מעשין אלא לפסולות כו' עד דמתרץ שמענא שמוציא שמענא שכופין בתמיה כו' וז"ל משם יש ללמוד שאין כופין אלא במקום ששונין כופין.

אבל אומרים לו חכמים חייבוך להוציא ואם תעבור יקראוך עבריין כו'. א"כ משמע דס"ל כדעת ר"ת שהביא הרא"ש והטור דאין כופין אלא במקום שנשנה בהדיא כופין ואח"כ כתב ז"ל עוד שנינו שם נשא אשה ושהה כו' אין רשאי לבטל לא רצה מוציאין אותו בע"כ אפילו בשוטים כו' וא"כ אף דכתב בדין זה נמי יוציא אפ"ה פ"א אותו דמיירי בכפייה: והאיך פסק לעיל בהיפך דכ"מ דקתני יוציא היינו בלא כפייה.

אלא וודאי צריכין אנו ליישב בדברי הסמ"ג דר"ל נמי דיוציא משמע הכי ומשמע הכי ולכן גבי דין דנשא אשה כו' ס"ל להסמ"ג דכופין וכדברי הר"ף ואעפ"כ באינך מקומות דקתני בהו יוציא לא משמע אלא דווקא בלא כפייה א"כ נמי מצינו סעד לדברי הר"ן דכתב דיש חילוק בין יוציא דדין זה דנשא אשה כו' ובין שאר יוציא: ואפשר דטעמייהו דאלו מכח דמצוות עשה דפ"ור ו' אותו להוציא ולדברי ריב"ה שיטה אחרת בי כאשר כתבתי והעליתי ארוכה ואמרנו רק שכן משמע מדברי הר"ף מדסבירא לי' זה דנשא אשה כו' דכופין אותו להוציא.

דמכ"ש בו מקומות דנקיט בהו יוציא ולכן ה"ל להטור לכתוב וכו' בהר"ף. עוד יש להתעורר בדברי הריב"ה דכתב בשם הר"ף דכתב דרך כלל דה"ה דכל הנך דקתני בהו יוציא שכופין אותו בשוטים ולא נקיט גבי' שום פרט.

ובדברי רש"י כתב פרט כשנשא אשה כו' ב"ד כופין אותו להוציא דהוי לי' לרבינו לכתוב ג"כ סתם וכ"כ רש"י דהוי משמע דהם ס"ל כולם יחד דבכ"מ דנקיט יוציא משמע בכפייה. או ה"ל לרבינו לכתוב ג"כ בדברי הר"ף גבי דין זה דנשא אשה כו' כופין כמו בדברי דהרי גם הר"ף לא פירש את דבריו בהדיא דכל מקום דנקיט יוציא דאין כופין כמו שלא נתפרש בדברי רש"י ולכן אי לא דמסתפינא הוי אמינא דטעות נפל בספרי רבינו במלת יוציא ויש למוחקו ולכתוב במקומו כופין ונשתרבב מלת כו' פין במלת יוציא, וכצ"ל וכתב הר"ף דה"ה בכל הנך דקתני בהו כו' פין שכופין אותו בשוטים ולכן עד"ז עלה הכל על נכון דנקיט ממש כלשון הר"ף בפ' המדיר דכתב ז"ל וכולהו בין הני דרבנן דתנן במתניתן שכופין אותו להוציא ובין הני דאורייתא כגון אלמנה לכה"ג כו' כוליהו כייפינן להו בשוטים דבדברים לא יווסר כו' עכ"ל.

ולכן העתיק רבינו בתחלה וכ' ז"ל כל הנושא בעבירה בין באיסור דאורייתא. כו' דזה תחלת דברי הר"ף.

ולא כתבו משמו דהר"ף כיון דפשוט הוא לכ"ע דמעשין על הפסולות כדברי רב אסי ואח"כ כתב בשם הר"ף דפסק לפסק הלכה דה"ה בכל הנך דקתני בהו כופין והיינו ממש כדברי הר"ף שכתב בין הני דרבנן דתנן במתניתן שכופין אותו בשוטים ולאפוקי במילי דלא משום דלא בדברים יווסר עבד כו'.

ובא לאשמעינן את דברי הר"ף שכן הלכה כשינויא בתרא דגמרא דכל כפייה מיירי בשוטים ולא כשינויא קמא דחילק דגם כפייה הוא במילי. ולזה הביא את הר"ף דכתב דבכ"מ דתניא כופין ור"ל בשוטים דווקא דבדברים לא יווסר עבד ולזה כתב והביא דברי רש"י שכ' ג"כ דין זה דנשא אשה ושהה כו' דב"ד כופין אותו להוציא דמשמע נמי בשוטים ואח"כ כתב דברי ר"ח דכתב להיפך מדעת רש"י דגבי נשא אשה כו' אין כופין

להוציא דכל דאמור רבנן יוציא ויתן כתובה אין כופין אותו להוציא: והנה מה שכ"ת פלפלתם בחכמה לפרש דברי הריב"ה שכ' בשם ר"ת דגם גבי האומר איני זן ואיני מפרנס ס"ל דכופין וזהו נגד מה שכתבו ה"רן והר"ח משמו דס"ל כדעת שמואל פ' המדיר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון ומ"ו פ"א דמ"ש רבינו בשם ר"ח דכופין להוציא האומר איני זן ואיני מפרנס דאינו ר"ל דס"ל הכי לפסק הלכה אך דהיינו דגרס כן בגמרא כופין וכדברי התוס' פ' הבא על יבמתו ופ' המדיר ואשר"י דכתבו בשם ר"ח דגריס כן בגמרא (וכן נמי בתשובת הרא"ש כלל ס"ג נמי כתב משמו דגרס בגמ' כופין בדין דהאומר איני זן ואיני מפרנס) וכתב ראב"ה כל המקומות שמפורש בו בתלמוד בלשון כופין הנה באמת כמו זר נחשב דאין זה דרכו של רבינו להעתיק דברי הפוסקים כי אם במה שס"ל לפסק הלכה ומה לו לכתוב בשמו בכ"מ ששנינו בגמרא מלת כופין כיון דלא ס"ל ר"ח בדין זה דכופין.

והנה מעכ"ת יפה כיון באמרו דכת"ב דר"ל דהיינו למר כדאית ליה למר כדאית ליה והיינו לרב כופין אותו להוציא ולשמואל לזון ולכן תפס ר"ת לשון להוציא בריש'בעברה ולא אאומר דאיני זן כי ודאי ס"ל לר"ח דהוא אזן שכופין אמנם רק לזון כו' והרב"ה הביא כאן מה אמר ר"ת כצורתו והנה לא אחשוך פי גם בדבר זה שמצאתי באשר"י של קלף ישן שלא נכתב שם בדברי ר"ח אז להוציא אך ז"ל וההיא דאיני זן ואיני מפרנס כופין אותו ליתן כתובה ולכן לכאורה נראה דגירסא אחרת נזדמנה לרבינו בדברי הרא"ש דהעתיק ממנו דברי והבין את דברי הרא"ש דס"ל נמי כמ"ש מכ"ת כיון שלא נכתב לשם מלת יוציא ור"ל דכופין לכל אחד כדאית ליה לרב להוציא ולשמואל לזון וגם מה שכתוב בדברי ר"ח ויתן כתובה אפשר ס"ל כמ"ש רמ"א בהג"ה סי' כ"א.

דכתב ז"ל ובכל מקום דאיכא פלוגת' אם כופין או לא אע"ג דאין כופין לגרשה מ"מ כופין אותו ליתן כתובה מיד וז"ש ויתן כתובה דס"ל שעל כל פנים יתן הכתובה וק"ל.

עד כה פירשתי השיטת הגמרא דידן והפוסקים: והנה אלה אוסיף על הראשונים אך הפעם דלכל הדעות יוקשה לרב תחליפ' דאמר משמיה דשמואל דכופין למי שנשא אשה ושהה וכו' איך יהיה בכל פה נגד סוגיא דגמרא מירושלמי זה שלש פעמים דקתני שם משמיה דשמואל שמענו שמוציא שמענו שכופין בתמי' דמשמע מיניה דכ"מ דקתני בהו יוציא דאין כופין וגם בבריית' זו דנשא אשה כו' קתני יוציא ממילא משמע דאין כופין אותו להוציא ואיך רב תחליפ' אמר משמיה דשמואל דאמר בהדיא דכופין אדין דנשא אשה כו' ומה גם הוא דהלא כמו זר נחשב מה דלא הזכיר בשום מקום בתלמוד ירושלמי בשם רב תחליפ' דאמר משמיה דשמואל דכופין למי שנשא אשה ושהה כו' ולכן האמנתי כי אדבר מה שמצאתי בדברי הר"ן בסוף פרק המדיר שכתב גירס' אחרת בתלמוד שלנו וז"ל ומש"ה פליגי רב ושמואל.

והנה מ"ו כתב בתשובתו הרמתה. דנראה לו שטעות סופר הוא וצריך לומר רב אסי או רב יהודא ושמואל ע"כ.

ואני מצאתי ג"כ בדברי המרדכי פרק הבא על יבמתו דכתב ז"ל אמר רב אין מעשין אלא לפסולות כו'. רב תחליפ' בר אבדימי אמר אפילו כו' גם לבסוף כתב גם כן ז"ל ונראה

דהלכה כרב ורב ושמואל לא פליגי אלא בא"י ואההיא בריית' סמכינן כו' והנה יראה הרוואה שגרסינן גם כן בתלמוד שלנו דפלוגתא הוא מדברי רב ושמואל.

וכזה מצאתי בדברי אשר"י של קלף בהג"ה דכתב בשם המרדכי ז"ל והלכתא כוותי' דרב ואהא סמכינן דשוהין אפילו בחוץ לארץ עשר שנים דאין כופין אותו להוציא וכן כתב ראב"ן זקני כו' ור"ג השיב על האיש ששהה עם אשתו ה' שנים ולא ילדה אע"פ שראתה בווסתה משונה שאין קבוע לא הפסיד' כתובתה שוהה עמה עד עשר שנים ואם לא ירצה לגרשה מעשינן ליה כדאמר רב תחליפ' אפילו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה עכ"ל.

מכל זה נראה דגירסא אחרת נמצא בתלמוד שלנו דרב תחליפ' מעולם לא אמר דין זה דנשא אשה כו' בשם שמואל אלא בשם רב דאמר כופין ורב יהודא אמר משמיה דשמואל דאין כופין וא"כ לפי זה בל יהיה דברי תלמוד ירושלמי כדברי רב יהודא משמיה דשמואל ולא יסתרו נמי דברי רב תחליפ' דאמר כופין דהוא אמר משמי' מי' דרב ולא משמי' דשמואל ולכן לא הזכיר נמי דברי רב תחליפ' בתלמו' ירושלמי כי הוא אמר משמי' דרב דאמר כופין ותלמו' ירושלמי פסק כדברי שמואל דס"ל דאין כופין אך להגיה ולמחוק הספרים כדברי מ"ו נראה דוחק דבוודאי גירס' אחרת היה בדברי הר"ן והמרדכי לכן על פי גירס' זו יעלה הכל על נכון ודי בהערה זו: והנה נחזור לעיקרא דדינא דידן דאף דהרי"ף והרמב"ם ורש"י ושאלתות ור"ג וסמ"ק פסקו כולם כאחד וענו כולם כאחד דכופין להוציא למי שנשא אשה ושהה כו' מ"מ הרי התוספת כ' בריש פרק המדיר וז"ל ומיהו אין לכוף שום אדם לגרש ולעשות מעשה עד שנמצא ראי' ברורה דהא אמרינן דגט מעושה בישראל שלא כדין שפסול ואין להתיר אשת איש מספק ולזה פסקו הרא"ש והטור בא"ע בסוף סימ' קנ"ד דכיון דאיכא פלוגתא דרברבת' ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים כדי שלא יהיה גט מעושה וגם רבינו ירוחם במישורים בנתיב ד"ג הביא דברי הרא"ש לפסק הלכה גם מ"ש מכ"ת על דברי הש"ע בסי' קנ"ד סעיף כ"ד דמ"ש המחבר.

כל אלו שאמרו להוציא כו' קאי נמי אדין שכתב בסי' יו"ד דנשא אשה ושהה כו' והוא דעת ר"ח והרא"ש אליבא דהירושלמי הן אמת חפצתי דדברי מעכ"ת הם אמת וצדק דהמחבר כיון לכך והלך לשיטת רבינו בעל הטורים. באשר דלא כתב שם המחבר בהדיא חוץ מדין דשהה עשר שנים ולא ילדה דכופין אך רצונו דלעיל כתב המחבר את דעת הרמב"ם, ואח"כ כתב וכללו בסוף סימן זה דיש דעות אחרות.

דכל הני הנזכרים לעיל וממילא גם בכלל' גם נשא אשה ושהה כו' לדעת הרא' והר"ח דאין כופין אותו בשוטים להוציא גם מצאתי בהדיא בדברי הרב רבי מרדכי יפה שכתב בלבוש עטרת זהב לעיל בסימן זה סעיף ו' אדין דנשא אשה ושהה כו' אחר שהעתיק דברי המחבר שהביא בשם הרמב"ם דס"ל דכופין כתב ז"ל וכפיי' זו שאמרנו להוציא אינו כפיי' בשוטים אלא בדברים ואם כפוהו בשוטים יש לחוש שהוא גט מעושה שפסול עד כאן לשונו הרי שגם הר"מ יפה הסכים לסברתינו שאחר שכתב דברי הרמב"ם כת' גם כן דברי הרא"ש שלא יכפוהו בשוטים וכן הוא כוונת בעל המחבר בש"ע כאמור ולכן נראה דברי מכ"ת דאין הוכחה מזה לכוף בשוטים להאי גברא חטאה כהן מדין

להוציא הרשעה מתוך ביתו כדי שלא יהיה גט מעושה וה' שלם ישלם פעלו אשר פעל ועשה נגד מלכי רבנן ירדפוהו עד חרמה וכו' בוארור יהיה מכל העמים לא יראה עמה זרע ושלומו לדייני ישראל.

עד כה העלתי מה שהיה בידי להעלות לענ"ד זעיר שם מלא כף נחת בשיטה זו ובדברי הפוסקי' ורשות נתונ' לכל מי אשר יחפוץ לברר דברי האוכל מתוך הפסולת והאמת יהי' לו הלא כ"ד הצעיר אברהם בן מ"ו מ"ו ישראל יחיאל כ"ץ רפאפורט: שאל אביך ויגידך בן יקיר אברהם אוהבי עם כי מקונטרס הקודם כתבתי למורך הגאון ידידי את והב בסופה כי בנידון דידן אשר גם שנינו העלינו ארוכה את זה לעומת זה כעת אעצור במלין באשר שני כתבים באו מכל א' וכמעט אחד השיחים מכל כת"ב משנה אשר לקחנו בידינו אמנם בא אלי מגילה עפה.

בשלישים על כלו ממך בני וחרבות צורים פיפיות בידך והיו עיניך רואות את מוריך לזכות ולעזור מעיר אוזן לשמוע בלימודים ותחל רוח עצתך לפעמך להיות עזר כנגדו כאשר ידבק אזור ברא מזכה אבא וכפעם בפעם הלכת לקראת הכרעות בינינו יגעת ומצאת שמחתני בפעלך. כה יתן אלהים וכה יוסיף תת כח בהדר הדרך עלן ללמוד וללמד בכוין פתיחין לשמים וביראת ה' קודמת לחכמתך תעמוד לעד והיית עד למעלה: האף אמנם הנה נא זקנתי וכמעט שבתי ונלאה ידי להשיב אל פי שנים ושלישים די השב והותר.

אמרתי מן השמים יספיקו בידי כבדים. לעשות תשובה לא ננעלת מפני האב את בן ירצה לתורה ולתעודה ולמדתי את בני לדבר במי כתיבי ואם יפה כח הבן תקוים מצוות ולמדת' את בניכם כמו עם בניכם גם יחד ואשיבך מלין דרך קצרה.

ישמע חכם ויוסיף לקח ובכל אדם מתקנא כו': תחלת מעשך במה שהשגתי על פירוש באמרי מורך שאם רב תחליפא פליג רק על פירוש פסולות לא היה צריך להאריך כו' וענית ואמרת שלא השבתי לו דבר בדברות האחרונים וחזרת מה שהשיב מורך במה דאצטרך לומר משמיה דשמואל כו' הלא שאלתי היתה שהיה לתפוס כולו דרך קצרה רב תחליפא אמר כופין או לימאדדמיא לפסולות דהא עלי' קאי יהא משמי' דשמואל או משמיה דנפשיה.

ולכן אמרתי שע"כ תפס כל הענין מה ששמע בעצם הדין במקום אחר משמי' דשמואל ממש דכופין מלה במלה וכבר הארכתי בזה ג"כ שאין דרך הסוגיא דגמר' לכפול דברי הת"ק ואודיתא לדברי באופניך: זה שהשגת כי נמצא לשון כגו"ן בירושלמי במס' יבמות לא עשיתי עיקר מזה ובאשר לא נמצא הגירסא במס' גיטין אמרתי הבו דלא לוסיף עלה ולדברי מורך הגאון יצ"ו דאמר שנמצא לשון כגון הלא רב ועצום ממנו יוקשה שבכל דוכתי הוא רבוי ופירושו על שמואל הוה כגון לשון מיעוט על פי דרכו לאפוקי שהא עשר שנים וסתר אהדדי בנושא מנה אחת לפי ענינו: זה שכתבת בהתחלת דברך ואולם אני אדרוש כו' שנראה זר איך יפלגו בטעם כו'.

לא תקבל שכר בזה על הדרי"שה כי לא הוספת על דברי מאומה גם שהקשית לדבריו של מורך עיקר חסר מן הספ' אין הכרעה בזו אדרבה איך יאמר הטעם ולא עצם הדבר

כמו שכתבת. ואם יאמר שניהם אטו תנא כי רוכלא כו': קושיא הד' שאמרת עליה החזק הוא ממנו חזרת ממש דברי הראשונים מה שאין דרך הגמרא למתני כפל ענין רק עד"מ פלוני אמר זכאי מטעם שיהיה.

ופלוני אמר חייב ועלי' קאי: בדקדוק ו' שדקדקת על דברי מורך מלשון תוספ' פרק המדיר דמוכח דפליגי בדין עצמו: תבט עינך בשורי במקום שכתבתי יראה המעיין כו'. בקונטרסי האחרון אשר זה הוכחתי ממה שכתב הר"ן שמה שמוכח יותר בזה למה שהר"ן נחית לפרושי הטעמים הוי ליה למימרי' משום טעם הפסולות נגעו בה מה שאין כ"כ להוכיח מדברי התוספת שמביאין כן הפלוגתא כמו שהיא ממקום אחר אשר גם בזה בכלל דברי דבריך: זה שכתבת תשנה אאיך גיסא ותשיב עלי כאלו זר בעיניך מה שהוספתי פירוש בדברי רב אסי פליגי אם מרוצים שניהם ואמרת שהעיקר חסר מן הספר אם כן מה ביני ובינך הלא כתבתי כי אחרי יעצוני כליותי לפרש כאלה מצאתי בגליון בר"י אלפסי בפ"י המיוחס לרש"י גם כי אינו בדפוס בגמרא אשר ודאי הרגיש בזה ולדעתי מוכרח פירוש זה וליישב מניה וביה במימרא עצמה שלא נראה בפלוגתא על כל הנהו דפרק המדיר ודתני לעיל וזה לא מקרי חסר מן הספר שאינו רק הסב' על מה ששולל בכלל דאין עושין חידוש לעשות פירוד בין איש לאשתו גם כי הם מרוצים ואין נעשה ביניהם שלא כדין רק לפסולות ושמואל תרגמא כן משא"כ בשהה עשר שנים שאין כופין שחסין חז"ל על היותם מרוצים ונאגדים יחד ורב תחליפ' אמר ששמע משמיה דשמואל בפירוש שאפילו בשהה י' שנים שאין עושין זה לזה שלא כדין כופין שהוא נגד דין שמים משום פריה ורביה הארכתי בסברא זו להורות לך שהיא היא הסבר' מה שחשבת לחדש באופניך ענין שעושה שלא כדין ברבות'.

הלא כה דברי בכלל דברי דבריך כי בהיותם מרוצים זה לזה ואגודים יחד זו היא עצמה סברת שלא עושין זה לזה שלא כדין וזו היא הרבות' דרב תחליפ' אך לא הנחתי לאחריני להוכיח שכ"ש הוא כמו שהוכחת לדעתך באומרך דאל"כ היו סברות הפוכות כו' כי שניתי ושלשתי שיש לכל דין סברא אחרת ומשמע הכי ומשמע הכי כפי' הר"ן ורצוני בזה כי יכולין לומר שקיום מצות פו"ר אלימא יותר לכפות מכל הנהו שאין עושין רצון שניהם ואין מתרצים יחד אך כתבתי שלפחות ה"ה לאחרים ואולי מני' גם כ"ש לאחרינא וזהו דעת רב תחליפא דנקיט דין שהה אמנם אין להניח בודאי מכח סברות הפוכות כמו שהרביתי בשבילך.

ומה שהקשת לשאול מה שכתבתי שאין לשאול מגמר' לתלמוד ירושלמי אין הכי נמי גבר' אגבר' לא קרמינא כ"ש מדידן לדידהו ואין לך השתנות גדולה מזו גירסא וסוגי' דתמן מוכח' מכח שמענו שיוציא כו' דאין כופין ובדידן מוכח להיפך ולכך בכל פה תמה הראש. באשר בדידן אין הכרעה למה לא ניחוש אמר להחמיר באיסור אשת איש.

לפי דחזינא בירושלמי א ופשיטא לי שאין בלשון יוציא כפי'י. ובגמר' דידן מספקא לדברי הפוסקים כאשר ביארת דברי הרא"ש ולמה תלית עצמך בחגורתך באמריך שאיך יקשה הרא"ש על גמרא דידן והיא סוגיא אחרת ישמעו אזניך מה שפיך מדבר כי ע"כ תמה הראש על הפוסקים למה לא ניחוש מה שבירושלמי פסיקא ליה שאין כופין לחומר' ותירץ הרא"ש על פי דרכו שאולי גם לדידן נראה פשוט להיפוך שכופין במה שהבין

שמואל פשוט באמרו עד שכופין להוציא כו': עוד שאלת שאלה ג' מ"נל לשמואל דר"א לא נחית לדבר רק בין המרוצים כו' וממילא ס"ל גם בנשא אשה ושהה כו' כופין והארכת בפטומי מילי'.

ולפום חורפי' שבשתא כי גם בזה תתלה עצמך בחגורתך ואל יתהלל חוגר כמפתח הלא ידעת אם לא שמעת כי יסוד מונח אצלי כראי מוצק ואל יעקש בו מי שיש לו מוח בקדקדו אם לא יקשה לדעת. כי לישנא פסולות הוא פסול הגוף בעצם וראשונה מתחלת הקדושין.

אבל אחרינא ושהה י' שנים לא מקרי פסולות כלל וגם העליתי וגם אתה הודית בכל אופניך כי נראה זר מאוד שרב אשי יפרוט לשון אלא לפסולות ונראה בזה כחולק על כל מתניתן וברייתא א"כ הגע עצמך למה הרעות לדבר מנ"ל לשמואל שר"א נחית לחלק בין מרוצים כו' הלא ענית ואמרת כי זה שאמר קמי' דשמואל כמתמיה וזהו ענין כי אמריתא קמי' לדעתי בכל התלמוד והוא ענין התחדשות או איזה תמיה ומבקש ישוב או פ'.

ותרגמה שמואל דרך י"ל דלא נחית לפרש ר"א דרך כלל במה שנראה חידוש שכופין להוציא אפי' באגודים יחד [ולהסברתך כשאין עושין זל"ז שלא כדין] שזהו דווקא בפסולות ממש אבל לא בשהה י' שנים שחסו חז"ל לאגודתם ורב תחליפא שמע ההיפוך שכופין כ' אלימא כולי האי משום פ"ור בכך שקלת וטרית כפתור ופרח רבותות שלך בהשתנות מלות אגודים יחד או שלא עושין זל"ז שלא כדין כי כולי חדא היא וזהו לפי סוגיא דידן בבבלי.

וא"כ מאי תקשי מירושלמי גברא אגברא ושם לא הוזכר כלל דין שהה י' שנים לא מברייתא ולא מרב תחליפא וכ"ש לא משמע משם שלשון פסולות יוצא מלשונו. אלא דסתם איתמר שמה ולא מקשה ומשני רק במה שהוא דאורייתא כאמור בקונטרסי.

והרא"ש תמה למה לא ניחוש לחומרא דירושלמי בכך מה לי לקרות כפל אופניך דומות למרובות והנם למשא ומה גם שתעמיק יסודיך על הררי עוז טעות סופר וכיוצא בזה. ותמשוך אחריהן בחכה משא ומתן כמו שאחרי המחילה מהגאון מורך הוכח תוכיח פסקים בדינא דאסורא וחשש אשת איש מכח איזה קושיות כפי המזג אשר מחשבותך עליהם לחדד התלמידים בישיבה אשר על כן אמרתי אסורה את אופני מרכבת המשנה שלכם כי רבו הקדמות מורך ופולפולא עמך בהנחת צמיד פתיל בשהה י' שנים וידוע שאין הלשון הולמתו ודעת סובלתו ולא צריך לפנים ולא יש פועל חכם לעשות מחט שוה עשרת אלפים כמאמר הבדרשי כן הדבר הזה ואדרבא בזה רוצה להכריע בכפיית גט נגד הרא"ש וחבריו קמאי ובתראי בקושיות קלו מני ארו: אף גם זאת אשיבך מילין באהבתי אותך לא כביר רק דבר דיבר על אופניך במה שכתבת אחוה דעי אף אני אחרי עיינתי בעומקא של הלכה ובהקדמו' קושיות חזקות בעינך.

וזה יצא ראשונה בהקשותך מה התקשרות מימרא דר"י אר' אסי למתניתן דהכא לא מחכמה שאלת ע"ז. כי כל פ' המדיר מיירי דיני כפייה ובפרט בשמעתיך עד שתידוק אם במילי אם בשוטים להכי נחית מסדר הגמר' לאתחולי ולסיים בכל מילי כפי' ומן

מימר' דאין מעשין שקלא וטריא המתניתן דהכא ותברר מתניתן מתוך פרכא ושנויא ולא חדתא הוא דמקשה בגמרא בהקדמות מימרא דמ"ד או סוגיא אחרת למתניתן במקומו או להיפך וא"ב לפקפק דרך חילוק ובילוק דמספקא ליה לר"י ואשר לפי זהדרש סמוכות כאילו אבעי' להו הכי כי זה אין דרך פשט רק הכי הוי ריהטא דגמרא ממסדרה.

כאלו תני אשכחן מימרא דאמר ר"י אמר ר"א כו' ואמרו קמיה דשמואל כו' ופליג רב תחליפא כו' ולכן קשה לרב תחליפא ממתניתן דהכא או נימא דלרב תחליפא מתניתא לא ידע או משבשתא הוא ומשני כו' ואח"כ חוזר ומותיב ומפרק עד שנתבררה מתניתן דהכא ואין לך התקשרות המימרא גדולה מזו: בהרגש שני כתבת שנראה זר איך טעה בדברי שמואל וכו' גם בזה ליתא דבריו בשגם אין קושיא חזקה להכריע בזה דבכמה דוכתין אשכחן דפליגי אמוראי אליבא דחד אולי מה ששמע איש מפי איש וכיוצא בזה.

בהרגש ג' העלית בכחך למה חזר לומר אין כופין כו' והאמת יפה דייקת וכן אומר יישר באופן הב' בכל משאך ומתנך הוכרח שדין שהה י' שנים כו' הוא רבותא כמו שכבר הארכתי אלא ששנית טעמא לשבח ובאת אחרי ומה לך כי נכנסת בדינא איני יכולה לקבל ובמה שכתב בספר משרים שכלל יחד מה דתנן במתניתן כופין במאי שאינה יכולה לקבל עם פסולות דאלמנה לכ"ג כו' (אשר וודאי תפס לשון קצרה ולא נחית להשוות הטעמים) וכתבתי דס"ל ג"כ דר"י בא להוסיף על מתניתן וק"ל לז"א דזולת זה לא מצינו דמעשין אלא פסולות כו' ובאמת כל אלה דברי היתול ודברי חלומות בלשון ר"י אמר ר"א גם באופן הג' נכנסת במחיצת חילוק מזור ותרופה ובחילוק אם תוליד אחר י' שנים אולי יש תקוה:.

וכבר גבלו ראשונים עד י' שנים ודברים אלה לא זורו ולא חובשו להכניס בסוגיא זו ועתה באתי להוסיף אגודת אס"ף אופניהם ילאה בת עין הקורא בעין משפט מלבד מה שהארכת למעלה בהתחלת זאת ועוד אחרת אדברה נא לדברי מ"ו דדייק מדברי הרי"ף כו' וסותרת דבריו, וכבר ביארתי די באר שמוכח בהדיא מדברי הרי"ף שפוסק כרב תחליפא ולא מטעם לשון פסולות וחלילה לייחס להרי"ף סברא פסולה זו ומן היתרון להוסיף טלאי ע"ג טלאי וכל יתר כנטול דמי: שוב הכברת מילין כי בדעתך שהר"ן ס"ל דלדעת הרי"ף נמי דווקא גבי דין שהה י' שנים כופין ולא בשאר יוציא אותו הוכחת דאל"כ ה"ל לפרש לר"ן דס"ל הכי ולא למנקטי בכלל לשון ודקדקו מכאן וגם ה"ל לומר שאין דעתו כדעת הרי"ף מה אשיב על אשר כבר העליתי והבאתי בכל קונטרסי דהא בהא תליא מדפסק הרי"ף כשמואל בהדיא בהדיא דאיני זן וגרס באיני זן יוציא.

ולא כופין ועלי' קאי שמואל עד שכופין לזון כו' ש"מ דס"ל וסמיך עליה שלשון יוציא משמע כפייה ולא מדכר כלל דטעמא דמשום חיי נפש שאני אלא בכלל משמע ליה יוציא בלשון כפייה: והנה הר"ן ליה בזה מה שגילה בזה דעת הרי"ף במה שכתב בהדיא לעיל מניה ופסק הרי"ף ז"ל כשמואל ואח"כ מסיק וכתב בסתם ודקדקו מכאן להורות לפניו על דעת הרי"ף ועל דעת הנמשכים אחריו וגם כי כתב אח"כ וליתא כו' זה הוא עפ"י דרכו של ר"ן מדמשמע הכי והכי יש להחמיר ואין זה פלוגתא בעצם הדין על הרי"ף כדמפקיה בהלכה אלא שלהר"ן מספקא ליה וע"כ חש להחמיר אמנם להרי"ף ורש"י

פסיקא להו בכל לשון יוציא שמשמעוניה כפייה כאמור דסמכי אפי' שמואל דלית דמותיב עליו.

והנה באמת כל אלה הדברים בשני קונטרסים כתובים משני עבריהם ומה לי לכתוב כת"ב משנה כפתור ופרח ומה לי להשיב על אופנים מתנשאים לעומת ספרים וגירסות שונים כדברי הר"ן וריב"ה לגרוע ולהוסיף ולמחוק חק תוכות ואני בתומי הלכתי הארכתי והערכתי הכל בסקירה אחת תוס' וריב"ה ור"ן ור"ף ור"שי כל חד לטעמי' כדאית לי' בשגם הטבת לראות ויפה דברת כי כזר נחשב מה שכתב ריב"ה בפ"י וכתב הר"ף כי לא מצא בהדיא ע"כ אמרתי שצריך לדחוק מעט לקיים גירסת הספרים שבהיות מוכח מני' כאמור את כל ונוכחתי והרי הוא ככתיבה תמה וכן מה שהרגשת ג"כ למה הריב"ה כתב דברי הר"ף דרך כלל ורש"י דרך פרט ולא קשה מידי כי בדין כ"כ למה שהר"ף כתב בפ"י דרך כלל וכתב כל הני דקתני בהו יוציא כו' וזהו דבר חידוש לפי סברתנו שרצינו גם בכל הני שארא ולפיכך הביא לשונו בכלל ואמנם לפי דברי רש"י לא מצינו רק פרט בדין שהה י' שנים ולא ילדה ואין מדמינן לה גם הני שארי כאמור וכמו שמצינו ברוב הפוסקים שכותבים דר"ף ורש"י לדבר א' נתכוונו ומה שכתבת טעות סופר נפל בלשון הריב"ה וגרסינן שכופין בלשון יוציא וכאלו הם מועתקים מדברי הר"ף.

ולהורות בא דכייפינן בשוטים לאפוקי במילי והגע עצמך שאם עיקר הראי' הוא הכפיי' שוטים או במילי האיך כ' וכ"כ רש"י דאיהו לא כתב רק סתם דס"ל דכייפינן משא"כ אם עיקר דבריו שיוציא משמע כפיי' אתא שפיר שהביא וכ"כ רש"י וק"ל וכן נחזי אנן שמביא מיד מה שמוכח מדברי ר"ח ההיפך דמסיק אבל כשאין מפורש לא כייפינן להוציא וק"ל שוב אחזיק לך חן חן שיגעת ומצאת בדברי הרא"ש כתובים על קלף שמשמע משם דר"ח כתב למר כדאית לי' שלא הזכיר יוציא רק כופין ותנוח דעתך שהנחת את דעתי בהא סליקנא ובהא נחתין חסדי ה' אזכיר כי במעשה ידך ארנן רק זכור.

ואל תשכח יותר בני הזהר בפרט בפוסקים ודברי התוס' וכ"ש בגמ' מלהרבות אופנים ולהראות כי איננו פנים לא כר' נהוראי ולא כר' מאיר. לא כרוכב ולא כמנהיג חמורו של ר' פנחס בן יאיר רק ראה דרכך וחכם לקלע אל השערה צדק ולא תחטיא ואפילו בפשטים ובדרוש גורל א' לה' יהיה לך לקלוט את הסולת שבעינך.

ואל תדמה בנפשיך לדברי הרב אלשקר ובני גילו אשר בפיו לשון זהב כולו מחמדים. יוצק חן בשפתותיו נוטפים מור להמליץ ולדבר בעדו.

כי זה כל דרכיו משפט ואין עול וכולי האי יום יום נפשי תרחק מהם אם אמר יאמר או יאמר כבודו במקומו מחול צא ולמד מפרשנים קדמונים ומזקנים אתבונן כי הפשטים היו לאחזים בידם בדרך אחד יצאו חובתם ובשבעה דרכים נסו. קורא אני על זה כי ברוב חכמה כו' ויוסף דעת יוסף כו' אין עוד כעת רק מרחוק מברכת פי אברכך חכם בני ושמח לבי וה' למען צדקו יגדלך בתורה ויאדירך כאות נפשך ונפש אביך ידידך ישראל יחיאל הכהן רפאמפורט.

פרשת ואגדלה שמך והיה ברכה שמ"א לפ"ק: סימן ב גם הלום ראיתי אחרי רואי ושמעי
בדבר הלכה פלפול מורים בתלמידים נוחים ומחדדים זה את זה יראו פעליהם עליהם
והדרם הדרן עלן כחברים מקשיבים לתורה ולתעודה במאי דעסקינן האידנא במס'
סנהדרין והדברים מגיעים גם למס' חגיגה בלשון רש"י ותו' ועיונהו בהו בחכמת שלמה
בהאי ענינא דקרי וכתוב בכמ' פרקין יראה יראה קרינן ויש שהגיהו בנוסחאות ה"ל
מלבן וכרס א' כמטפסים ועולים מטפסים ויורדים כרואים ואינם נראים בכל אשר נקוד
לראות או ליראות לרעות את עצמו רק שפתותיהם נעות וקולם ישמע ברמה וברחובות
יתנו עליהם ולא קרב זה אל זה לנקודת האמת יהיו לו רק כמעבירין על המצות אנשים
מלומד' ובשגם כי אינו גופי הלכות.

לא אעצו' מלפרש הלשונות שונות בשני המס' זעיר שם כאחד השיחים כי כולם עולות
בקנה א' ושגיאות לא אבין ומלשונות נראים מסותרים אנקה שכולם מתאימות ושכולה
אין בהם להוציא מלב התלמידי' כי הנם כסתרי אהדדי ומשוטטים בהם כאילו מילי
דאגדתא המה ודברים אשר אין להם רואה: ולבלתי אטריח המעיין כמטפס ועולה מטפס
ויורד במה שכולו מוקשה בעיני המקשים לפום ריהטא אפרש לענ"ד כל המשך הענין
בכללא אתמר וקושיות המדומות כלים מאליהם ד זהו לשון רש"י במה דאיתא במסכת
סנהדרין פרק קמא ז"ל תרווייהו דרשי יראה כל זכורך שיראה פני השכינה כו' וזהו אין
צריך לפנים שהוא כפשוטו ממש ועפ"י המסורת שיראה זכורך את פני האדון שהוא
כינוי לשכינה: ומסיק יראה ממש יתראה לפניו שמלת יתראה נפעל כלומר הקדוש ברוך
הוא בשביל שישאל זכורך יהא נראה ממנו וזהו פי' לשון מקרא.

הרי שרש"י ביאר דרוש המסורות ממלת יראה מקודם ואחר כך דרש מקרא כמו שהבינו
מדבריו דברי התוס' במס' חגיגה: אחר כך סיים רש"י הקיש ראיתך לראיתו כדרך
שהקדוש ברוך הוא בא לראותך ר"ל לשבר את האוזן כדרך שהקדוש ברוך הוא כביכול
בענוותנותו בא לראותך כלו' לראות אותך שאתה תהי' נראה ממנו וזהו לפי דרוש מקר'
יראה שרצונו הוא לשון פעול שהוא נראה ממנו כן בא ליראות לו כדי שזכורך יראה
האדון הקדוש ברוך הוא שהוא לפי דרוש יראה מה הוא רואה אותך כשהוא שלם שנאמר
עיני ה' כו' אף אתה רואה אותו בשני עיניך: לפום ריהטא דשמעתתא עפ"י דרך ופירש"י
רשמו התוס' בשמעתתא שם כדרך שבא לראות כו' פי' בקונטרס כדרך שבא לראותך
כן אתה בא ליראות לו מה הוא רואה אותך שלם אף אתה ראה אותו בשני עיניים שהן
הנה כמשמעות שכתוב בקונטרס כאמור ומסקי התוס' שמה ולפ"ז קאי יראה אהקדוש
ברוך הוא, וקאי יראה אזכורך ואין הלשון משמע כן אלא תרווייהו משמע אזכורך וזהו
ביאורו כלומר לפ"ז עפ"י המסורות יראה קאי אהקדוש ברוך הוא ר"ל שזכורך יראה
את האדון הקדוש ברוך הוא והוא יהיה הפעול בראי' מזכורך הרואה כי זה הוא יראה
כל זכורך את פני האדון ויראה קאי אזכורך שפירושו זכורך יהיה הפעול והנראה ממנו
הקדוש ברוך הוא ואין הלשון משמע כן שאין הקיש הראי' שוה בהקדוש ברוך הוא
ובזכורך אלא תרווייהו משמע בזכורך לכך מפרש ר"ת איפכא ר"ל כי לפי' רש"י מתחיל
בהקדוש ברוך הוא כדרך שבא לראותך והתוס' מפרשי' איפכא כדרך שזכורך בא

ליראות את פני השכינה שהקדוש ברוך הוא רואהו בשני עיניו של הקדוש ברוך הוא כ"י כך הקישה שוה ממש שזכורך כשראהו להקדוש ברוך הוא צריך שיהא רואהו בשני עיניו שלו וזהו שוה בשוה בזכורך: לשון רש"י בחגיגה ממש כפירש"י בסנהדרין ובתוס' שמה הקשו שלפי פיר"שי דריש מסורות קודם אדרבא היו לנו לדרוש המקרא קודם רצו בזה התוס' התחלת פירש"י יראה וקרינן יראה שרש"י מפרש תחלה המסורת באומרו יראה כל זכורך את פני האדון ואחר כך פי' המקרא יראה כולי שהאדון בא לראותך.

וע"ז פירשו התוס' וגרסינן איפכא כדפירשתי לעיל בסנהדרין מה לראות בשתי עיניו שהאדם בא להתראות לפני המקום בשתי עיניו שהוא פי' מקרא תחלה כמו שהוא ראה לפי התוספות כך בא לראות המקום שהוא לשון מסורות יראה זכורך אותו בשתי עיניו של אדם וממילא מתורץ גם מה שהזכירו התוספות בסנהדרין שהוא לפי ההיקש שוה והלשון משמע כן כאמור.

ומתורץ גם לשון ביאה הכל על זכורך ולא בשכינה שמלא כל הארץ כבודו ומוכח גם לפי' התו' שמפרש מקרא תחלה כשם שבא לראות שהוא לשון יראה כאמור זה נלע"ז על נכון ברש"י ותוס' האף אמנם בדברי חכמת שלמה נראה שמפרש בלשון הקודש ולשון אשכנז הפך המכוון ויראה המעיין היטב הדק יבחר שא"ק להולמם על פי דרכו ולא עפ"י הדקדוק ואולי נפל איזה טעות בתלמוד או טועה מדפיס הגיה ושגה ברואה: סימן ג והאיש משה עניו יאר ה' פניו.

בדיק לן מר גיסא על פי מיודעיו ואחוזת מרעיו דמן חברייא לדעת נוסח ברכת הגומל כפי דנהיגי פה ק"ק קראקא בפרט ולהפקת רצון מעכ"ת שדרתי להעתיק מאנשי בהכ"נ הגדולה הישנה וכן מבהכ"נ החדשה כאשר עיני מכ"ת תחזנה מה שנוהגין לברך מתוך נוסח הכתוב בטס של כסף לפי עין הקורא בתורה עם כי לאו מר בר רב אשי חתום עלי' כי על כל כי האי לא דייקי בהו אנשי המתנדבים בעם טסי כסף איך תהיה בכיוון ברכת הגומל במוקדם או מאוחר בתורה או בהשתנות איזה מלה וגם אין מורה או ב"ד מצוון על כיוצ' בזה להפריש או להזי' על כל יחיד על כל גמוליו וכאשר שבתי וראיתי כי סביבותיכם נשערה מאו' לקלע אל השערה לש"ש כוותיק' לא אפטור ממ' אלא מתוך דבר הלכה זה הלא מצער היא ותחי נפשינו: וזה יצא ראשונה משאלת כ"ת נראה ספיקות שלכ' כך אם תקבלו.

ותקיימו נוסח הקדמונים בק"ק לייפניק שהוא הגומל חסדים טובים לחייבים וכתב אדוני שהוא נוסח הגמרא ונוסח אשר העלה ואשר הביא מהר"מ יפה יצ"ו או אם תצייתו למאי שרצה לחדש בטובו המורה שלכם לברך הגומל לחייבים טובות עפ"י נוסח הרמב"ם והרי"ף והרא"ש והאבודרהם ושאר הספרדיים: וההפרש הוא במלת חייבים אם להקדים או לאחר כאמור: בנתי דעי למרחוק מתוך הסברתו.

כאלו גם הגאון קא"רו בחילוק כזה מכריע לדעת רברבתא הנ"ל שלא כנוסח הספרים שלנו בגמ' ואומר שעיקר הגירסא להקדים מלת חייבים: ואם הבנתי דברי מכ"ת על נכון במה שהבין מהרב קאר"ו אחר המחילה שגה ברואה שוודאי הרב הנ"ל לא אתי לאפלגי בין מוקדם ומאוחר שבמלת חייבים דכולי חזא הוא ואחד השיחים בפי' הברכה וזה לך

האות כי כמו שפ"י הגאון קא"רו נוסח הגומל לחייבים בהקדמה כן פ"י הרב יפה יצ"ו בנוסחא שלנו שהוא הגומל חסדים טובים בתחלה ואחר כך לחייבים ומה שכתב הקאר"ו ז"ל וז"ל אע"פ שהגירסא בגמר' בספרים שלנו הוא הגומל חסדים טובים גרסת הני רברבתא עיקר ולא נחית להורות לפניו שהיא עיקרית בענין הקדימה או האיחור במילת חייבים.

דאלו כנראה שזאת המחלוקת לש"ש ביניכם אלא זהו פירושו דאלו בספרים שלנו בגמ' הוא הגומל חסדים טובים ונקיט בקצרה ותו לא מדי אמטי להכי לא הוסיף במלת וכו' כי לא נמצא בגירסא הנ"ל רק חסדים טובות ולא שום מלת חייבים או שאר לשונות וע"ז כתב שגרסת הני רברבתא עיקרת במאי שהיא ברכה ארוכה ושבח והודאה כדאי בפני' בדברי ראבי"ה ולמאי שבגירסא זו הוזכר בפ"י לשון לחייבים כו' אשר באמת.

הוא מלה זרה בברכה זו הוצרך לפרש עפ"י דרכו כל הברכה אמור מעתה שאין לדייק מגרסות ה"ל רק אם נוסף מלת חייבים ושגמלני כל טוב ואין חילוק כלל בין מוקדם ומאוחר והנה נחזה אנן שהגאון קאר"ו פסק שברכה הארוכה היא עיקרת ולפיכך אנחנו חייבים להוסיף מלת חייבים ושגמלני כל טוב וידוע שהרב ה"ל פוסק על הרוב בהלכותיו כמנהג הספרדים האמורי' ואני יגעתי ומצאתי בספר האגודה שהיה אדם גדול בענקים ופוסק בתרא מחכמי אשכנז אשר אנחנו צעירי הצאן דורכים בעקבותיהם ומימיהם אנו שותין שגורס גומל חסדים טובים לחייבים בקדימת טובים וא"כ כדאי לסמוך על נוסח' זו במאי שנקדים לומר טובים לחייבים וגם להאריך השבח בשגמלני כל טוב כגרסת רוב הפוסקים וגם בעל האגודה לא הזכיר רק עיקר הברכה וקיצר בתוס' שגמלני כל טוב עם כי בספרים שלנו כתוב הברכה בקצרה רק הגומל חסדים בפ' הרואה ורברבתא ה"ל הי' להם בגמר' עצמו בעת ההיא נוסח ארוך כאמור באופן שבהיות מכ"ת והנצמדים למכ"ת מקפידים בקדימה ואיחור היה נראה בעיני להקדים ולסמוך מלת חסדים להגומל כגרסת בעל אגודה ואחריו כרוך האלו"ף מהר"מ יפה יצ"ו וראוים לסמוך עליהם כמנהג אשכנז שנתפש' גם בקהלתינו העיר הגדולה לאלהי' ועל כזה נאמר אם ההלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג פוק חזי מה עמא דבר ולא ניקום אנן לשנות מה שמנהג אבותינו בידינו וכן שמעתי בימי חורפי קוראים ומברכים בסגנון זה בימי הזקנים וגאוני ווינצאיה מור"י זלה"ה.

וגם כי כתבתי שכפי הנראה אין הפרש בקדימה או איחור בזה מ"מ רחש לבי דבר טוב למנהגינו בעיון דק וזה כי כשנאמר הגומל לחייבים טובים כו' נראה כאילו ח"ו בהתחלת דבר מהברכה צד מדת הדין כי יש גמול לרעה כמ"ש אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וכן תשיב גמולם להם. ולכן נקדים להזכיר מזה טובה המרובה.

ולסמוך הגמול להטובה יחד בלתי הפסק ובהרבה מקומות מצינו שהקפידו חז"ל שלא יהא צד חירוף בהרחקה. או סמיכות איזה מלות בתפלה ובקריאת שמע אפילו כשיש תשובה בצדו נהיה תמים עם ה' בהתחלה ובסוף ברכותינו אפילו באות א' ואולי לזה כווננו קדמונינו האשכנזים ובראשם בעל האגודה ואחריו נמשך הר"מ יפה יצ"ו אשר אולי ראה גם בפוסקים אחרים את הגירסא ממש מה שלא ראינו ומנהג אבותינו בקהלתנו ק"ק קראקא בידכם וכן בודאי בק"ק פוזנא עפ"י אלוף עירם ואין לשנות

טעמם לשבח האף אומנם לא באתי אפילו כתלמיד מכריע רק הא לכם ההעתקות, ומה שהי' נראה לפע"ד לחזק ולסעד מנהג אשכנזי המיוסדים על אדני פז כמו שהם לפנינו.

גם כי כבר כתבתי שבעצם הענין הדברים אחדים בענין ההקדמות. והגאון קאר"ו לא בא רק להוסיף על ברכה הקצרה שבספרים שלנו בגמרא ואלו דברי אלהים חיים אך הנה עתה באתי לעשות סמוכות למנהג אשכנזי של קהלתינו אשר אולי בכוונה הסכימו קדמונינו להיות כל הקודם זוכה להזכיר יחד גמולות והטובות ולברך הגומל חסדים טובות לחייבים שגמלני כל טוב: ואני טרם אכלה לדבר לא אוכל מלט מלגלות למעכ"ת מרגלית אחת טובה כפולה ששמעתי במאמר אותו פרק ואותו מקום בהרואה מפי ירושלמי אשכנזי דרשן נקרא מו' אורי פייבוש ז"ל שדרש ברבים זה ארבעה וארבעים שנה פה ק"ק קראקא כשהייתי בחור וכדומה שאמר הדבר בשם אומרו מוהר"ר משה אלשקר או מוהר"ר משה קורדאוור"י ז"ל אשר הקשה כמה קושיות בהרגשת בהאי דארבעה צריכין להודות כו' ורובם נשכח ממני וכדומה אצלי שהגדולה אליו היה במאי שתפס לשון לחייבים שפירושו רשיעא כתרגומו הל"ל עובר עבירה או חוטאים וכיוצא בזה כי מה לתרגום בברכת לשון הקודש או מאן דכר שמיה דחייבים או רשעים הכא מלבד שבעצם החלוקה נראה בעל המאמר סותר הפסוקים בראשון בא' נקיט בה מדברות סתם ובפסו' כ' דווקא תעו במדבר בשימון דרך כו' וגם את השלישי מי שחל' ונתרפא סתם ובפסוק כתיב ויגיעו עד שערי מות גם את הרביעי מי שהיה חבוב בבית האסורין סתם ובפסוק כ' דווקא יושבי חושך וצלמות ואולי על קצוות כאלו הנקובים המה יודו חסדי ה' לא זולתם גם לשון מאי מברך יש קצת להרגיש שהל"ל מיד סגנון הברכה כולו כמות שהיא ותירץ האלוף הדרשן ה"ל כולם בתירוץ אחד מלבד גם הרגשות אשר איננ' פה וזה כי נקיט בה לשון ד' צריכים להודות ולא חייבים להודות ע"ד משום ועשית הטוב והישר או למען תלך בדרך טובים כי מצד הפסוק אין חיוב רק למי שהם בסכנה בקצה האחרון כאמור:.

אך לבלתי היות ח"ו ככפוי טובה על חסדי ה' ית"ש ועל האמתו צריכין להודות אף כו'. ומסיק מאי מברך.

למאי שנראה כחמור גמל שאם אינו חייב מאי מברך ברכה לבטלה וצריכא מה זו עושה ומשני שמברך הגומל חסדים טובים לחייב"ים. כלומר אני מברך לה' שגומל טובות וחסדים לחייבים מצד הפסוק לברך ולהודות שגמלני כל טוב גם עמדי גם אם אינני מחוייבי' בפסוק ממש כאלו אומ' שחוט של הזכרת חסד ה' בברכה לחייבים בדין תמשוך גם עלי שגמלני כל טוב ע"כ מה שעלתה מצודת זכרוני מימי הנעורים וגם אני שמעתי כהיום שנמצאו קצת הערה לפי' מאמר הנ"ל בחבור האלשקר ז"ל ה"ל ואיננו בידי ובעת ההיא שהזכרתי לא נמצא עדיין בדפוס ובאמת פי' הלשון במל' חייבים בתוספת לשון שגמלני כל טוב נ"ל כפתור ופרח.

ומתוכו נראה ג"כ שמ' אורי ה"ל היה נוסחא שלו כפי מה ששמע מרבתינו כנוסח שלנו ושפתי צדיקים דובבות בקבר ומנוחותם כבוד אמרתי אגלה אזני מכ"ת יהיו לו לרצון: אלה הדברים אשר כתב לי מ"ו מהרי"ף. שלום להאלוף המרומם חכם הכולל במהו"ר

אברהם כ"ץ קריתי ושניתי מכתב השאלה ותשובה שהשיב אביו דכ"ת החכם הכולל איש חי רב פעלים.

מוה"ר ישראל יחיאל נר"ו בענין ברכת ההודאה והנה חן חן מוצק על שפתיו ולשונו אך אמרתי שאין לדקדק בזה ולדרוש סמוכים ממ"ש הטור מיד אחר זה ז"ל ואם בירך אחר ואמר בא"י אמ"ה שגמלך כל טוב וענה אמן יצא ואשר כתב שכוונת ב"י היה במ"ש שנוסחאות בגמרא שלנו ברוך גומל חסדים טובים לומר שליתא בנוסחאות הגמרא תיבת לחייבים כלל מדלא כתב תיב' וכו' וגם בעיני היה נראה לומר כן אלא שאין זה מלשון וסגנון הגמרא ונוסחאות הברכות שיברך הגומל חסדים טובים ולא יסיים לומר למי שהרי אנו אומרי' נוסח התפלה בכל יום הגומל חסדים טובים לעמו ישראל [וכן הוא בגמ' פ' הרואה דף ס' ע"ב] גומל לאיש חסיד כו' והדומה לו.

וגם דוחין לומר ששלשה נוסחאות המה בזה דהיינו לנוסחאות הגמ' אין צריך לומר לחייבים ולנוסח האגודה צ"ל לחייבים ולנוסח הפוסקי' הנ"ל יהיה תיבת לחייבים מוקדם וגם נוסף בו שגמלני כל טוב וגם פירו' הב"י מדויק יותר לנוסחאות הגומל לחייבים טובים מאשר הוא לנוסחאות הגומל חסדים טובים לחייבים דלנוסחא זו הל"ל הגומל חסדים אפילו לחייבים מאחר שברכת הגומל חסדים טובים אנו מברכים כל יום כנ"ל אפי' אינן חייבים מה שאין כן לנוסחאות הגומל לחייבים שהוא נוסחא אחרית' מתוקנ' לברכת הודאה וגם מן הראוי להקדים ולסמוך העיקר להברכ' דבא"י אמ"ה ולהראות שכוונת המברך הוא שגומל לחייבים טובות ולא יאחר דבר העיקר בההודאה ולומר לחייבים בסוף הברכה ודומה לזה מצינו לדעתי בנוסח הברכה דברכת הקשת דאיתא ג"כ שם בפ' הרואה דנ"ט ע"א ז"ל הגמרא מאי מברך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא ר"י בן ברוקא א' נאמן בבריתו וקיים במאמרו א"ר פפא הלכך נמרינהו לתרווייהו ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו עכ"ל וכנוסח זה כ' ג"כ הר"יף והרמ"ם והטור בסי' רכ"ט ולא כהתוס' שכ' שם לומר זוכר הברית באחרונה ואנו הולכין אחר נוסחת הגמרא ופוסקים ה"ל ואף שהברייתא היתה קדומה לרי"ב ורי"ב שבה אחריו משמע שבא להוסיף על לשון הברייתא א"כ היה לנו לומר לשון ההוספה באחרונה.

ונראה דטעם הפוסקים הוא להסמיך העיקר לברכה דהיינו זוכר הברית. .

קצרתי בדבר שאין להקפיד כו' וכן נ"ל וגם מפני טרדת הנכנסים והיוצאים אלי ביריד ע"כ דברי לעו בלשון ובענין ושלום מאהו' דברי אוהבך ה"ק יושע: וזה אשר השבתי לו: הנה דברי פי חכם חן אך נתקשה לי בזה על שר שלום במ"ש מכ"ת לדחות את דברי אבי מורי מלכי צדק לעולם יצו' במה שפי' את דברי הרב הב"י וכתב ז"ל שאין זה מלשון וסגנון הגמ' בנוסחו' הברכו' שיברך הגומל חסדים טובים ולא יסיים למי שהרי אנו אומרים בנוסח התפלה בכל יום גומל חסדים טובים לעמו ישראל וכן הוא בפ' הרואה כו' הן אמת יהגה חכו שר"י בעל הטורים הביא נוסחא זו בטור א"ח סי' מ"ו.

אך ידוע להוי למלכי שהרב הב"י כתב שלהרמב"ם הי' גירסא אחרת היינו גומל חסדים טובים ותו לא וכן מצאתי ג"כ באבוד"רהם שהביא גירסת הרמב"ם. ועוד יקשה לדברי מכ"ת על שהקשה על דברי א"מ כי לא מצינו נוסחו' הברכו' שיברך הגומל חסדים טובים ולא יסיים לומר למי שהרי בכל יום פעמיים אנו אומרים בי"ח ברכות אל עליון

גומל חסדים טובים ולא יותר אלא וודאי יראה מזה שאין לדקדק אם יסיים לבסוף הברכה שגמלני כל טוב וגם בהרוקח מצאתי שכתב בסי' שמ"ג כלשון הגמ' שמברך ברוך הגומל חסדים טובים ותו לא מידי וא"כ הוא דעכ"פ צריך לסיים ולברך למי שגומל חסדים לא היה לו להמחבר לסתום כדברי הגמ' שהמחבר צריך לפרש דבריו משא"כ בדברי הגמ' וכמאמרם ז"ל: לכן לכאורה נראה דאין צריך לומר רק גומל חסדים טובי' ותו לא מידי.

ולזה כתבו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור דיש להוסיף בברכה שגמלני כל טוב וגם מלת לחייבים ולזה כיון הב"י אך לא בא לומר אם להפוך המלת לחייבים לבראש או לבסוף כדברי א"מ יצו וריש דברי מעכ"ת וגם א"ל דלזה לא הזכירו בגמ' דצריך להוסיף ולומר שגמלני כל טוב דממילא קאי על המברך דבאשר שכבר בירך בהשכמה בתחלת התפלה הגומל חסדים כו' א"כ מה שאמר לבסוף עוד ברכה זו של הגומל חסדים בא להוסיף על דברי הראשונים דמתחלה בירך על הכלל.

והדר אמר שהי"ת גומל אתו עמו חסד בהשגחה פרטית וממילא קאי על המברך וא"צ לפרש דבריו. גם מה שכתב מכ"ת דגם מן הראוי להקדים ולסמוך העיקר להברכה דבא"י אמ"ה ולהראות שכוונת המברך הוא שגומל לחייבים טובות ולא יאחר דבר העיקר בהודאה ולומר לחייבים לבסוף הברכה כו'.

הנה לא אדע למה נאמר דהעיקר כוונת המברך לומר שגומל לחייבים טובות אולי עיקר כוונת המברך לומר דגומל חסדים טובים והדר מפרש ואמר גם כן לחייבים שגמלני כל טוב להורות שגם נותן הודאה להשי"ת שגומל חסדי' ג"כ לחייבים והיינו נמי שהוא חז מנייהו אך העיקר כוונתו רק במה שגמל חסד ומה גם אם נאמר דעיקר כוונת המברך שמברך שגומל חסדים לחייבים אזי יותר יקשה על דברי הגמ' למה סתמו ולא כתבו שעיקר הברכה היא תיבת חייבים לכן יותר יש לפרש כנ"ל.

והנה בעיקר המנהג מצאתי שהרא"פ כתב בהגהותיו על דברי הטור ז"ל ובס"א כתוב הגומל חסדים טובים לחייבים עכ"ל וכן מצאתי במנהגים של שבת שכתב ממש כמנהגינו בא"י אמ"ה הגומל חסדים טובים לחייבים שגמלני כל טוב ומימיהם אנו שותים שהם גאוני בני אשכנזים ומנהג אבותינו תורה היא וכן נרשם בטס שלנו ואין לזו מזה: כ"ד הצעיר אברהם כ"ץ רפאפורט: סימן ד הנה שמעתי וראיתי פסק אחד שאיזן וחקיקר הגאון מחו' מו' שמשון ב"ך ז"ל על עסק הריב שנפל במנטובה שהמבוררי' האריכו זמנו של שטר בירורין עד ב' פרעוור ובו ביום כתבו הפסק ומעכשיו בא א' מבעלי דינים לערער על הפסק ואומר שהוא כחרס הנשבר ואין בו ממש בהיות שלא היה להם כח לפסוק רק עד יום ב' פרווע"ר ועד ולא עד בכלל והצד שכנגדו רוצים בקיומו של הפסק ואומר כי עד ועד בכלל.

וע"ז רבו הדעות הללו פוסלין והללו מכשירין אלו מביאים ראיה לחזק דעתם ואלו מביאים ראיה לחזק דעת' ונעש' תורה כשתי תורות ח"ו ובהיות כי אלו ואלו דברי אלהים חיים וכל הנחלים הולכי' אל הים ים התלמוד ומשמם יפרדו והיו להרבה ראשים ומקורם אחד לכן חל עלינו חובת ביאור כל חלקי הסותר מאמרים הללו והיו לאחדים: והנה שני העמודים אשר הם יסוד ושורש לכל הדעות הפוסלים והמכשירים הם.

שתנינן בנדרים פרק קונם יין תנן התם קונם יין שאני טועם עד הפסח אסור עד שיגיע פסח. עד הקציר עד הבציר עד המסיק אין אסור אלא עד שיגיע ומהכא ומהנמשך מזה נראה להוכיח שעד ולא עד בכלל ובפרק כל הגט איתא ההיא דאמר אי לא אתינא מכאן עד תלתין יומין להוי גיטא אתא בסוף תלתין יומין ופסקי' מברא אמר חזו דאתאי אמר שמואל לא שמי' מתיא ש"מ דאי לאו דפסקי' מברא נתקיים תנאו.

והא עד תלתין יומין קאמר ואיהו לא אתא אלא עד סוף תלתין יומין ש"מ עד ועד בכלל ולהטיל שלום בין שני המאמרים הללו אקדים הקדמה אחד אשר בו יתורצו מאמרי התלמוד ופסקי הגאונים הנראים בתחלת הדעת חולקים אלו על אלו בנידון זה והוא כ בין בנדרים ובין בגיטין הולכין אחר לשון בני אדם שבאותו מקום ובאותו לשון ובאותו זמן לפיכך שנינו פרק הנודר מן המבושל הנודר מן הענבים מותר ביין מן הזתים מותר בשמן כו'.

וכדומה לזה נמי בגיטין וגם הולכים אחר כוונת הנודר או המגרש ולכן בריש שמעתא דכתובות. אתיא למידק מההיא דפרק כל הגט הבאתי לעיל דאין טענת אונס בגיטין ודחיא לה התם דלמא אונסא דשכיח שאני דכיון דשכיח ולא אתני אנן סהדי דעל דעת כן יהיב דאי אפסקא נהרא להוי גיטא אלמא אע"ג דאונסא דלא שכיח מבטל גיטה ושפיר נתקיים תנאו קרינן ליה הכא באונסא דשכיחא הוה גיטא הואיל ואנן סהדי דע"ד כן אתני ובפרק מי שאחזו אתא למידק ששכ"מ שאמר ה"ז גיטך אם מתי והבריא בטל גיטא ולא אמרינן אם מתי לעול' קודם שתמות היא קאמר ולא מת מחולי זה קאמר.

וכן בנדרים אע"פ ששנינו בפרק קונם זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד שיגיע אסור עד שיגיע. עד שיהא אסור עד שיצא אפילו הכי מסיק שם ר"י אומר קונם בשר שאני טועם עד שיהא הצום אינו אסור אלא עד ליל הצום שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר רבי יוסי בנו אומר קונם שום שאני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד ליל שבת.

שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול שום אם כן חזינן שפיר שהולכין אחר כוונת הנודר. אף על פי שמסקינן שם בגמרא דלית הלכתא לא כר"י ולא כר"י.

היינו משום דאמרינן שכל האומר עד שיהא מסתמא לא נתכוין אלא עד שיצא. ומש"ה בנדרים שאוסר דבר על עצמו עד הפסח או עד עצרת אנן סהדי שדעתו לומר עד שיגיע ובגיטין אם הולך למדינת הים ואומר אם לא אבא מכאן ועד ל' יום אנן סהדי שהוא רוצה בביטול הגט לכן אפ"ל לא בא אלא לסוף ל' יום הגט בטל לחומרא.

ואם אמר ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי ק' זהו' מכאן עד ל' יום דאנן סהדי שרוצה הוא בקיום הגט לכן אם תתן לו ק' זוז אפ"ל בסוף ל' יום הגט גט ולקולא. ומן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בכל מקום שנאמר עד לא אתפרש אלא כפי עניינו כפי הכוונה הנמשכת מהסיפור ההוא.

ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם הרי עד ועד בכלל. עד בא השמש תשיבנו לו.

הרי עד ולא עד בכלל. עד יעבור עמך ה' הרי עד ועד בכלל ולא תותירו ממנו עד בוקר הרי עד ולא עד בכלל.

ובנידון דידן אם היו בשטר בירורין שהצדדים נתרצו להרחיב הזמן להמבוררים עד ב' פרווער אז יכולין לומר שלא היה דעתם לתת להם כח אלא עד שיגיע אבל כיון דאנהו מבוררין שערו להם כח לפסוק עד ב' פרווער. .

ואנן חזינן דבו ביום פסקו גילו על דעתם שכך היתה כוונתם מתחלה לומר עד ועד בכלל דומיא דאומר ה"ז גיטך על מנת שתתן לי ק' זוז מכאן ועד תלתין יומין אפילו לא ניתן אלא ביום שלשים בסופו אפ"ה הוי גיטא דאנן סהדי הואיל ורוצה הוא בקיום הגט דעתו לומר עד ועד בכלל ה"ה הכא נמי הואיל והמבוררין רוצים בקיום השטר בירורין ולכן האריכו אותו כדי לעשות משפט וצדקה וחתומן מעיד עליהם שעד ועד בכלל ד"ל אטו בשופטני או ברשיעי עסקינן ע"כ לשון הגאון מוהר"ר שמשון ב"ך ז"ל: ולענ"ד נ"ל לפסוק הלכה למעשה בנידון זה שהדין עם המערר על הפסק ה"ל.

וטעמו ונימוקו עמו חדא דכן נלמד ממאי דשנינן התם בנדריים בפ' קונם יין והביאו הרב ז"ל לעיל בפסקיו: דתנן קונם יין שאני טועם עד הפסח אסור עד שיגיע. עד הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור עד שיגיע כו' דמהכא משמע בהדיא שעד ולא עד בכלל גם מדתנן התם סוף פרק קונם יין ר"י אומר קונם יין שאיני טועם עד שיהא פסח לא נתכוון זה אלא עד ליל פסח.

עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין כו' והביאו הטור בי"ד וסי' ר"ך. מכאן משמע גם כן דאזלינן בתר דעת הנודר ולכן אמרינן נמי דעד ולא עד בכלל וכן הוא בהדיא בנידון זה ממש בתשובת הרא"ש כלל ע"ו סי' ד' וז"ל שאלה ראובן הוציא שטר חוב על שמעון שזמנו היה ה' בניסן ושמעון הוציא שובר שנכתב ה' בניסן וכתב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיה לו עליו עד אותו היום ראובן גובה שטרו דכיון שכתוב בשובר שמחל לו כל תביעות עד אותו יום אין אותו יום בכלל כו' דבל' העולם עד ולא עד בכלל מדתנן בנדריים פ' קונם יין עד הפסח אסור עד שיגיע עד הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע ואע"ג דלגבי איסור והיתר אמרינן פ' אלו טריפות דאזלינן לחומרא אי עד ועד בכלל חומרא אמרינן עד ועד בכלל.

ואי עד ולא עד בכלל חומרא אמרינן עד ולא עד בכלל בנדריים ליכא ספיקא דבנדריים הולכין אחר לשון בני אדם האומר עד יום פלוני אין אותו יום בכלל אבל אם הי' כתוב בשובר שמחל לו כל תביעות שיש לו עליו עד עכשיו אז עכשיו מספקא לי' אי הי' בתחלת היום או בסופו וכן השטר מספקא לי' באיזה שעה היה ביום ומספקא לא מפקינן ממונא ותלינן שהשטר קודם ואח"כ פשר עמו ומחל לו כל התביעות עכ"ל התשובה והנה בכלל הדברים האלו נשמע דאמרינן גבי דיני ממונות דעד ולא עד בכלל ואע"ג דהרא"ש כתב לעיל בתשובה אחרת כלל זה דין ג' וז"ל ראובן הוציא שובר וכתוב בו ששמעון מחל לו כל תביעות ממון שהיה עליו עד היום הזה ושוב הוציא שמעון שטר שראובן חייב לו מנה וזמנו של שטר ושובר ביום א' וראובן אומר ששטרו מאוחר יראה לי שיד בעל השטר על התחונה ע"כ.

וא"כ משמע דמה שכתוב בשובר ששמעון מחל לו כל תביעות ממון שהיה לו עליו עד היום הזה עד ועד בכלל דאי הי' עד ולא עד בכלל היה גובה זה שטרו: דפשיטא היה מאוחר כיון שנכתב באותו יום ומשמעות של השובר עד היום הזה ולא עד בכלל. ד"זא דבלא"ה צריכין אנו ליישב שני התשובות הללו דלא יסתרו זא"ז דגם בטור ח"מ סי' מ"ג הביא הב"י שני תשובות הנ"ל בזה אחר זה ולא הביאם בלשון פלוגתא גם לא כתב עליהם שמסתרי אהדדי וכבר כתב הרמ"א בד"א סי' מ' דנקטינן כתשובת הרא"ש שכתב שיד בעל השטר על התחתונה.

וכ"כ הרשב"א בתשובה דלא כתשו' האחרת שכ' שגובין גם הב"י בש"ע סי' מ"ג הביא בתחלת סכ"ו בלשון זה ראובן שהוציא שטר על שמעון שזמנו ביום כך ושמעון הוציא שובר על שטר זה כתוב באותו יום עצמו יד בעל השטר על התחתונה והוא תשובת הרא"ש שכ' מתחלה ובסעי' כ"ז כ' בלשון זה ראובן הוציא שט"ח על שמעון שזמנו ה' בניסן ושמעון הוציא שובר שנכתב בה' בניסן כתוב בו שמחל לו ראובן כל תביעות ממון שהי' עליו עד אותו היום ראובן גובה שטרו דבלשון העולם עד ולא עד בכלל וא"כ יהיו דבריו לענין הלכה סתרי אהדדי וגם צ"ע על דברי ר"מא שסתם לכתוב בש"ע בסעי' ד"ו דנקטינן כוותי'.

ולא הקשה דדבריו סתרי אהדדי כדרכו כיון שכ' בד"מ דלא ס"ל כתשובה האחרת שהביא הב"י בש"ע בסעי' כ"ז והנה כדי ליישב שתי תשובות הללו כתב מ"ו הגאון מהר"ף כ"ץ יצו שנ"ל דבתשובה הראשונה שכתב בו דיד בעה"ש על התחתונה. מיירי שלא כתוב בשובר עד היום הזה אך מה שכתוב בתשובה עד היום הזה הוא לשון הרא"ש שדייק הכי דמכתב בשובר זמן משמע דמחל לו עד היום הזה וכן משמע מהב"י דכתב על תשובה זו ז"ל וכ"כ הרשב"א וכו' ובאותו תשובה לא נזכר בשובר עד היום הזה גם בלשון השאלה לא תליא השאלה בכתיבה עד היום הזה ובשאלות השניות תליא השאלה בהכי ע"ש עכ"ל מ"ו וראיה לדבריו ג"כ שהביא הב"י בש"ע שני תשובות הללו זה אחר זה ולא כתב בדין הא' ג"כ האי עד היום הזה ודו"ק וא"כ בנידן זה ג"כ אמרינן דעד ולא עד בכלל וגם ר' ירוחם כתב בנכ"ג שתנאי שאדם מתנה עם חבירו אין הולכין אחר לשון הכתוב אלא אחר הכוונה והביאו הב"י בס"ס ס"א וגם בש"ע ס"ס זה כמ"ש הטור בי"ד סימן רי"ח לעו וש'.

ולכן כשם שאמרינן גבי נדרים עד ולא עד בכלל ה הכא נמי כמ"ש הרא"ש שהבאתי לעיל. ומה שכתב הרב הגאון זללה"ה וז"ל ובנידן דידן אם היה כתוב בשטר בירורין שהחולקי' נתרצו להרחיב הזמן להמבוררים עד ב' פרווער אז יכולין לומר שלא היה בדעתם לתת להם כח אלא עד שיגיע אבל כיון דאינהו מבוררין שעררו להם כח לפסוק עד ב' פרווער ואנן חזינן דבו ביום פסקו גילו על דעתם שכך היה כוונתם בתחלה לומר עד ועד בכלל כו' הן אמת נפלאתי מאוד ע"ז דבוודאי צ"ל שהצדדים נתרצו בעצמ' להרחיב הזמן להמבוררי' דא"ל דהמבוררים נתרצו עצמם להרחיב הזמן דהרי אין כח בידם לעשות כזה כיון שבשטר בירורין הי' כתב בהם זמן שהרי כתב ז"ל והמבוררים

האריכו זמנו של שטר משמע שהיה כתוב זמן בשטר והאיך רשאי להרחיב הזמן בלי ידיעתם.

דבודאי אם לא היה כתוב בו זמן וודאי היו יכולין לדון ולעשות פשרה ביניהם כ' שירצו כיון שהן מבוררין אך באשר שנכתב זמן בהשטר בירורין לא היה רשות להם להרחיב הזמן בלי ידיעתם וכיון שהם בעצמם הרחיבו הזמן אז מוכח שכוונתם היה עד ולא עד בכלל כיון שעשו זמן דמשמע עד הזמן ההוא ולא יותר דבודאי היה נפקותא אצלם אם ידונו ויעשו פשרה לאחר זמן ה"ל.

דאל"כ למה עשו זמן בהשטר בירורין אך היה להם ליתן כח להבוררים לדון ולעשות פשרה אימת שירצו. אלא וודאי הצדדים בעצמם הרחיבו הזמן להמבוררים עד זמן המוגבל.

ואח"כ טענו שהזמן המוגבל הוא עד ועד בכלל. והצד השני אומר שאין עד ועד בכלל לכן כיון שהם בעצמם האריכו הזמן לכן אמרינן ג"כ דאין עד ועד בכלל כמו בנדרי' וגם חין לומר שכיון שהאריכו הצדדי' הזמן עם המבוררי' והתמצו לזה שאפשר לשאול להמבוררים בעצמם האיך היה בדעתם לכתחלה אם עד ועד בכלל או לא דהרי הב"י והד"מ כתבו שם בתשו' הרשב"א בש"ע סי"ב ובש"ע ס"ג הביאו הרמ"א בש"ע וז"ל על ראובן ושמעון שנתן א' מהם שטרות לחבירו ונשבע שלא יגבה מעצמו מאותן חובות כלום, ואח"כ נתגלה תביעות ביניהם ולקחו פשרן ח' ביניהם שכל מה שיעשה ביניה' עד זמן פלוני הוא קיים ועשה הפשרן פשרה ביניהם שיתנו פטורים זה לזה חוץ משט"ח הנזכרי' יהיו בתוקפו כמו שהם היו' הזה ואח"כ נתגלה שהנותן קיבל מקצת דמי חובות קודם שנתן הפטורים עכשיו אומר שהוא פטור ממה שקיבל שהרי נתן לו פטורים אח"כ אף על פי שאמר חוץ משט"ח הנ"ל מ"מ אמר כו' והפשרן אמר שכך היתה כוונתו בפשרה והשיב הרשב"א שצריך להחזיר מה שקיבל כו' עד ואין עדות הפשרן מועיל כיון שלא אמרו בעוד שהבע"ד עומדין לפניו כדאמרינן גבי דיין אע"פ שקבלו הפשרן לזמן ואמרו תוך הזמן אין משגיחין בו שאין הזמן אלא לפסוק ביניהם מה שיפסוק אבל לאחר שפסק ונשא ונתן שוב אין לו רשות להוסיף ולגרוע אפ"ל תוך אותו זמן עכ"ל וא"כ בנידן זה ג"כ אין כח בפשרן להוסיף ולגרוע בדין ה"ל דאין הזמן אלא לפסוק ביניהם מה שיפסוק אך צריך לפסוק בזמן שניתן שיעשה הפשרה.

ולא לאחר הזמן שעד ולא עד בכלל. ומה שכתב והביא ראייה מהגט אין הנידן דומה לראייה בשלמא גבי גט אמרינן דבודאי הוא רוצה בקיום הגט וכמ"ש הרב בעצמו אבל בנידן דידן אמרינן דהצד שכנגדו לא רצה לקיים הפשר אלא עד זמן המוגבל ולא עד בכלל כן נראה לי לפסוק הלכה למעשה הצעיר אברהם הכהן: הלכה זו כתבתי לדורות: להבין ולהורות: בין טומאות לטהרות: יקרה היא מפנינים: אזהרה לאבות על הבנים: כמו שאמרו חז"ל אמור ואמרת להזהיר הגדולים על הקטנים מעשה שהיה כך היה שכאשר נתקבלתי בק"ק לבוב דחוץ לחומה בר"ח אלול ש"פ לפ"ק בעזה"י הלכתי אח"כ ביום א' ח"ט אלול לבית הקברות בתוך הבאים לומר שם תחינות כמנהגם של ישראל לילך לבה"ק בער"ה ולרבות שם בתחינות וליתן שם צדקה לעניים בער"ה ומיד בבואי שם נשאתי את עיני ואראה והנה הרבה אלנות נטועים שם וענפיהם תכופים סמוכים זה

לזה סוככים בשריגיהן ועליהן זה לזה כסוכה ממש ומקצתם מאהיל'על איזו קברים ואז מיד הייתי זהיר ומזהיר את בניי שלא לכנוס תחת צל האילנות באשר הם יחד כולם אוהל הטומאה: ואז לא עלה על לבי לחקור ולדרוש אם שאר הכהנים תושבי הקהל דלפנים מן החומה ודחוץ מן החומה פורשים מאוהל האילנות כי אמרתי קהלה קדושה כזו אשר היא עיר ואם בישראל וממנו תצא תורה לרבים חלילה להעלות על לב ולומר שהמכשלה כזאת תצא מת"י והן עתה בער"ה הנ"ל היה מטוב ההזדמן בחסד אל כל היום להתגלגל זכות על ידי.

וכבואי לבית הקברות ואשא עיני ואראה והנה הגבאים של שני הקהלות יצ"ו המקבלים מעות הצדקה לעניים מאת כל איש אשר ידבנו לבו יושבים שם כולם יחד. תחת אוהל האילנות וביניהם כהן אחד איש נכבד בר אוריין ובר אבהן שלחתי אליו שיצא משם ויפרוש מאוהל הטומאה ולא שמע לקולי.

והפצרתי בו ויקם משם ויבא אלי ויאמר הנה ידוע ומפורסם לכל באי שער עירנו שהגאון החסיד מו' ישוע פלק כץ ז"ל לא היה מונע עצמו כל ימיו מלילך תחת ענפי האילנות האלו ולא עלה על לבו שום חשש ופקפוק לפרוש מהם משום טומאה וכן כל גדולי חכמי הכהנים שבעירנו אינם פורשים מהם ולמה יגזור עלי מעלתך לפרוש מהם.

והשבתי לו לפום ריהטא הנך רואה בעיניך שכעת מקצת האילנות מאהילים על הקברים וכל האילנות שבאותו צד סמוכים זה לזה וענפיהם תכופים ודבוקים והיו לאוהל אחד ומה לי להשגיח בזה שהגאון ה"ל לא פירש מהם הלא אפשר לומר מקום הניח לי להתגדר בו: ועוד בר מן דין יש לדונו לכף זכות ולומר שבימיו לא היו האילנות סמוכים כ"כ והיה ריוח ביניהם ואחרי מותו נתרבו האילנות ונתוספו הענפים עד שנתקרבו והגיעו זה לזה ונעשו מהם אוהל אחד כמו סכך של סוכה ועוד אפשר לומר שבחיי לא היה שום קבר תחת האילנות שבאותו צד דהיינו צד דרום ואחרי מותו נתחדשו שם הקברים ואחד מהם קבר איש האלהים הוא הגאון מהר"י פלק כהן ז"ל.

ועודני מדבר עמו: והנה בא אלי איש אחד ויאמר אלי אם יאסור מעלתך לכהנים לכנוס תחת ענפי האילנות א"כ גם הבית שלפני בית הקברות יאסרו הכהנים לבא שם כי מקצת האילנות ה"ל סוככים ומאהילים בענפיהם על הבית הנזכר מאחוריו ואמרתי אליו כדברייך כן הוא ועפ"י הדברים האלה צויתי להכריז בבהכ"נ מחוץ לחומה שמהיום והלאה יהיו הכהנים נזהרים שלא יכנסו תחת ענפי האילנות של בית הקברות גם לא יכנסו לבית הקברות דרך הבית ה"ל אשר הוא דרך כניסה ויציאה לרבים גם יהיו נזהרים שלא ילכו בחוץ תחת הגג הקטן העשוי לגדר המסבב את כל בית הקברות לארכו ולרחבו כי כל האילנות וכל הגגות שבב"ה דבוקים ונוגעים זה בזה והיו לאוהל אחד: וצויתי לתקן להכהנים פתח הקטן שבחצר בית הקברות מצד מזרח שבו יהיו הכהנים נכנסים ויוצאים.

וכן עשו כל כהני הקהל הקודש דחוץ לחומה שמיד בערב יום הכפורים בלכתם לבית הקברות היו נזהרים בכל אזהרות ה"ל והיו נכנסים ויוצאים דרך הפתח הקטן: אך גדולי וחשובי הכהנים דקהל הקודש דלפנים מן החומה לא חששו לדברי וכבואם לבית הקברות בערב יוה"כ לא היו נזהרים בכל אזהרות ה"ל והיו נכנסים ויוצאים כנ"ל

ובהיות שהם מפורסמים לאנשי חיל יראי אלהים ראוי לדונם לכף זכות ואמרתי אולי משגה הוא שעלה על לבם לאמר שענפי האילנות אינם חשובים להיות אוהל או מפני שרובם דקים ואינם יכולים לקבל משא כבד או מפני שקצתם מובדלות זה מזה ויש מעט אויר ביניהם וכדי להוציא סברא זו מלב הכהנים החכמים השלימים האלה באתי לברר דין זה מתוך דברי המשנה ומתוך דברי הרמב"ם והראב"ד: תנן ר"פ ח' דאהלות דף נ"ד ע"ב יש מביאין את הטומאה וחוצצין.

מביאין ולא חוצצין כו' ואלו מביאין וחוצצין השידה והתיבה והמגדול הזיזין והגוזזטראות כו' והסככות והפרעות שהן יכולין לקבל מעזיבה רכה. דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מעזיבה בינונית.

אלו הן הסככות אילן שהוא מיסך על הארץ והפרעות היוצאות מן הגדר ע"כ וז"ל הרמב"ם בפ"ג מה' טומאת מת כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אוהל כמו שבארנו וחוצץ בפני הטומאה ומביא את הטומאה בין שהוא עשוי לאוהל בין שנעשה מאליו אפילו היו שלא בידי אדם ה"ז מביא וחוצץ כיצד כו': ב"דא כשהיה האוהל חזק אבל אוהל רעוע אין מביא את הטומאה ואינו חולץ מפני הטומאה מן התורה אבל מדברי סופרים מביא את הטומאה ואינו חוצץ כיצד שריגת האילנות הסוככים על הארץ והם הנקראים סככות ואבנים היוצאים מן הגדר הסוככים על הארץ והם הנקראים פרעות אם יכולין לקבל מעזיבה בינונית והן עומדים הרי אלו מביאין וחוצצין מן התורה ואם אינם ראויים לקבל מעזיבה בינונית אלא הם נופלין הרי אלו מביאין מדבריהם ואין חוצצין וכן כל כיוצא בזה עכ"ל.

וכתב הכסף משנה וז"ל ומה שכתב אם אינם ראויים לקבל מעזיבה בינונית האי אלו מביאין מדבריהם ואינם חוצצין בפ' התנוקת בדף ס"ח ע"ב אמרו סככות ופרעות מדאורייתא אוהל מעליא בעינן ורבנן הוא דגזור וגם בפ' דם הנדה דכ"ו ע"ב ובפ"ק דמ"ק מוכח שסככות ופרעות הוי דרבנן: וסבר רבינו דע"כ מתניתן דקתני מביאין וחוצצין אוהל דאורייתא הוא.

דאי דרבנן בשלמא מביאין דהוי חומרא ניחא אלא חוצצין דהוי קולא. האיך יקילו רבנן לטהר מה שהוא טמא מן התורה כלומר וא"כ סככות ופרעות דמתניתן בהדייהו הוי נמי אוהל מדאורייתא וקשיא מהאי דמס' נדה דלעיל דקאמר דסככות ופרעות אינן אוהל אלא מדרבנן.

וא"כ ע"כ לומר דכשיוכלו לקבל מעזיבה בינונית הוה אוהל מדאורייתא והאי דנדה דקאמר דסככות ופרעות אינו אלא מדרבנן איירי בשאינה יכולה לקבל מעזיבה כנ"ל שאין אוהל מאחר שהוא רעוע אלא שחכמים גזרו בהן להיות אוהל לחומרא היינו מביאין אבל לא לחצוץ בפני הטומאה ופירוש דאם יכולין לקבל מעזיבה בינונית לדעת רבינו היינו שהוא חזק ויש בו כח לקבל מעזיבה שהוא לא קלה ולא כבידה אלא ממוצעת בין הקלות והכבדות.

ואם אינן ראויין לקבל כו' היינו שהם רעועים ואין בהם כח לקבל מעזיבה בינונית אף ע"פ שהן יכולין לקבל מעזיבה רכה היינו קלה לאו כלום היא: וזהו שכתב רבינו אם

יכולה לקבל כו' והן עומדין ואם אינם יכולין לקבל כו' אלא הם נופלים כו' וכ"כ בפי' המשנה עכ"ל הכ"מ: והנה לפ"ד הרמב"ם ז"ל שהוצענו כאן יתבאר דין הנדון שלפנינו והוא שהאילנות הנטועים וקבועים בבה"ק פה ק"ק לבוב אשר מקצתם מאהילים על איזו קברי ישראל הן הניטעים ע"י אדם הן הגדילים מאליהם דין א' להם שכל אילן שענפיו עבים וחזקים אף בריאים שיכולין לקבל ולסבול מעזיבה בינונית ממוצעת בין הכבדות והקלות פי' מעזיבה סיד או טיט שטחין בו תקרת הבית הוי אוהל להביא את הטומאה מדאורייתא וכל אילן שענפיו דקים ורעועים ורפים עד שאינם יכולין לקבל מעזיבה בינונית אע"פ שהוא אוהל רעוע ואין מביא את הטומאה מדאורייתא מ"מ הוי אוהל להביא את הטומאה מדרבנן וזהו לפי דעת הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל שאכתוב דבריו בסמוך מחמיר יותר וס"ל דכל שענפיו דבוקו' זה לזה ואין ביניהם אויר כלל אע"פ שהם דקים ורפים ואינם יכולין לקבל מעזיבה בינונית הוי אוהל מן התורה משום דס"ל דמה שאמרו במשנה ר"פ ח' דאהלות דכ"ד ע"ב יכולין לקבל מעזיבה רכה כו' דאינו תלוי בחוזק ורפוי הענפים אלא בריוח האויר שבין הענפים, דמתניתן איירי בסככות ופרעות שהם בזה האופן שענפי האילן והאבנים היוצאים מהגדר מובדלות זו מזו ויש מעט אויר ביניהם: וקאמר ר"מ שאם האויר מעט כ"כ שיכולין לקבל מעזיבה רכה כלומר שיכולין לקבל סיד או טיט רך שיניח עליהן ולא יפול דרך אויר המועט שביניהם אז הוי אוהל להביא את הטומאה מדרבנן אע"פ שמצד דקות ורפיון הענפי' אינם יכולים לקבל וחכמים מחמירין יותר ואומרים שאע"פ שאינם יכולין לקבל מעזיבה רכה שהוא נוחה לפול דרך האויר מועט אם יכולין לקבל מעזיבה בינונית כלומר ממוצעת בין הרכות והקשות הוי אוהל מדרבנן וכעין פי' זה פי' הרב רבינו שמשון דאהלות דף ק"ה ע"א ופירושו נראה יותר נכון מפי' הרמב"ם.

שכן משמע מדברי התוספת הביאם רבינו שמשון בדף ה"ל וז"ל ואלו הן סככות אילן המסיך על הארץ כו' פרעות וכו' התרפו רואין אותן כאלו הן שפודין של מתכות ואם היו מובדלות זו מזו אם יכולין לקבל מעזיבה רכה כו' דברי ר"מ: וחכמים אומרים מעזיבה בינונית עכ"ל ומשמע בהדיא דאהא דקתני אם היו מובדלות זה מזה קאמר דאם יכולין לקבל מעזיבה כו' שלפי שיש מעט אויר ביניה' צריך שיהו יכולין לקבל מעזיבה כו' אבל בזמן שענפיו דבוקות ואין ביניהם שום אויר.

אף על פי שהם דקים ורפים ואינן יכולין לקבל שום מעזיבה מצד רפיון' וחולשתם אפ"ה הוי אוהל מדאורייתא וזהו כפי' רבינו שמשון דלעיל וכפי' הראב"ד שאכתוב לשונו בסמוך וגם מלשון המשנה פ"ח דאהלות משמע כפירושו דקתני שהן יכולין לקבל מעזיבה רכה ואי כפי' הרמב"ם. הוי ליה למימר מעזיבה קלה וזה מבואר לעתיקי משדים.

ועתה אכתוב לך לשון הראב"ד שכתב בפי"ג מה' טומאת מת על מה שכתב הרמב"ם ז"ל. ואם אינה יכולה לקבל מעזיבה בינונית כו' אמר אברהם קשה לי מה דאמרינן בתוספתא פרעות היוצאים מן הגדר היו נתונים על גב הגדר רואין אותן כאלו אבנים כבושות עליהן התרפו רואין אותן כאלו הן של מתכות ועוד שנינו במשנה פ' יש מביאין וחוצצין רפ"ח דאהלות דכ"ד ע"ב העוף ששכן מביא וחוצץ.

ועוף מי מקבל שום מעזיבה. כלומר אם כן קשה על הרמב"ם שכתב שהטעם שצריך שיהא מקבל מעזיבה בינונית הוא מפני שהאוהל המביא וחוצץ צריך שיהא חזק ובריא והכי אמרו בתוספתא שאף על פי שהתרפו ר"ל שנתקלקלו ונעשו רפויים רואין אותן כאלו הן של מתכות ותנן נמי עוף ששכן מביא וחוצץ אף על פי שהעוף אינו חזק לקבל שום מעזיבה ותירץ דלא אמרו שצריך שיהיו יכולין לקבל מעזיבה אלא בסככות ופרעות שהן מובדלות זה מזה ויש אויר ביניהם וזהו הגרעותא שבהן ואפילו אם יכולין לקבל מעזיבה אינו אלא מדבריהם להביא ולא לחוץ.

ובזמן שהן דבוקות אפילו התרפו מביאין וחוצצין מן התורה, וחייבים עליהם על ביאת מקדש ותמצא ע"ז בתוספתא דאהלות ובספרא עכ"ל הראב"ד ז"ל סוף דבר עלה בידינו שהאילנות שבבית הקברות דפה ק"ק לבוב מאחר שענפיהם מרובים ותכופים וסמוכות וסוככו' בשריגיהם ועליהם זה על זה שאפילו חמה אינה יכולה לזרוח שם וא"כ כ"מ שהענפים עבים וחזקים שיכולים לקבל מעזיבה בינונית הוי אוהל להביא את הטומאה מדאורית' ובמקו' שהענפי' דקי' שאינם יכולי' לקבל מעזיבה בינוני' הוי אוהל מדרבנן לדברי הרמב"ם ולדברי הראב"ד ז"ל אפילו במקום שהענפים דקים ורפים ואינם יכולים לקבל מעזיבה בינונית אפ"ה כיון שענפים דבוקים.

ואין ביניהם אויר כלל הוי אוהל מן התורה. ואפילו אם יש ביניהם אויר מעט אם האויר מעט כ"כ שיכולין לקבל מעזיבה בינונית ממוצעת בין רכות וקשות דהיינו שלא תפול המעזיבה דרך האויר המועט הוי אוהל מדרבנן אע"פ שמצד דקות וחולשות הענפים אינם יכולים לקבל מעזיבה בינונית וכיון שכן ראוי לכל ירא אלהים והחרדים על דברו לגעור בקנאי ה' ולמנוע אותם בעל כרחן שלא יטמאו את עצמן תחת אוהל האילנות כמ"ש ויקרא כ"א קדושים יהיו לאלהיהם ואמרו חז"ל על כרחם יקדישום בית דין בכך והנה האדם השלם יראה לעיניים שכל דבריי פשוטים וברורים כשמש בצהרים: אך מפני שהוראה זו תמוה בעיני ההמון שכבר הורגלו לילך תחת אוהל האילנות ונעשה להם כהיתר הייתי מוכרח להאריך קצת בראיות השומע ישמע והחדל יחדל ואני את נפשי הצלתי מאחר שאין בידי למחות וה' אלהים צבאות יעשה עמי לטובה אות ויגלה עיני ואביטה בתורתו נפלאות.

כעתירת הצעיר יעקב קאפיל בלא"א מוהר"ר אשר כ"ץ שליט"א החותם ביום א' ר"ח חשוון שפ"א לפ"ק פה ק"ק לבוב: בקי בנגעים ואהלות שפתותיו נוטפות מור ואהלות: לסגולות עלות תהלות עליות לתלפיות: מושכלות במעלות עליונות גולות עליות. כלולת כלולות: כולו כליל מעשיו טהורות יקרות ישרות: ברורות צרורות בברכת ארוכות ערוכות סמוכים לעד ר"מ מדברנא דאומתא ואלוף עירם: רם ונשא בעמו לו תואר ולו הדר בלבוש עטרת תפאר' הדרת הגאון נ"י פ"ה כמוה"ר יעקב קאפיל יצ"ו.

והוא כהן לאל עליון: הנה אנכי רואה את דברי הכת' מכתב אשר בא אלי בעט"ו אשר אתו עמו כתב נבחר לשון צדיק מילין לצד עלאה ימלל גבורות ישועות בדברים הנעימים המסולאים מפז ופניני' אך מעיקרא דדינא קא נחית גוד אסיק במחיצת' לחומרא בטומא' דרבנן ואני לא כן אדמה אכנה אנא אני בא בהושיעה נא ככהנא מסייע כהנא והנהו אשלי רברבי קדושים אשר בארץ המה אשר אמרתי בחפ"שי בגלגול מחילות הפך דברי

מעכ"ת וזה החלי: הנה מעכ"ת בראשית הוצעת דבריו במעשה שהיה ענה ואמר בכל כחו איך שבנידן דידן נשא את עיניו לשמים וראה בבה"ק שלנו פה ק"ק לבוב.

הרבה אילנות נטועים שם וענפיהם תכופים וסמוכים זה לזה וסוככים בשריגיהם ועליהם זה על זה כסוכה ממש ומקצתם מאהילים על איזו קברים עכ"ל פי צדיק מכ"ת והעלה והביא ראיה ממתניתן דפ"ח דאהלות דקתני אלו מביאין וחוצצין כו' עד הסככות והפרעות שהן יכולין לקבל מעזיבה רכה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מעזיבה בינונית וכו' עד סוף דבר עלה בידי מכ"ת שהאילנות שבבה"ק מאחר שענפיהם מרובים תכופים וסמוכים סוככים עם שריגיהם ועליהם זה על זה עד שאפילו חמה אינה יכולה לזרוח שם א"כ כ"מ שהענפים עבים וחזקים שיכולים לקבל מעזיבה בינונית הוה אוהל להביא את הטומאה דאורייתא.

ובמקום שהענפים דקים כו' הוי אוהל דרבנן לדברי הרמב"ם ולדעת הראב"ד אפילו במקום שהענפים דקים ורפים ואינם יכולים לקבל מעזיבה בינונית אפ"ה כיון שהענפים דבוקים ואין ביניהם אויר כלל הוה אוהל מן התורה אפילו אם יש ביניהם מעט אויר אם האויר מעט כ"כ שיכולין לקבל מעזיבה בינונית כו' דהיינו שלא תפול המעזיבה דרך בשיר המועט הזה הוי אוהל דרבנן וכו' עכ"ל: והנה אחרי רואי את כל זאת דבר תמוה קא חזינא הכא דאדרבא נלע"ד דבין לדברי הרמב"ם ובין לדברי הראב"ד נ"ל היתר גמור אף מדרבנן וזה יצא ראשונה דהרי פלוגתייהו מה שחלוקי' דברי הרמב"ם והראב"ד הוא זה דלהראב"ד אינו תלוי בחזקת רפיון הענפים אלא בריוח האויר שבין הענפים דהיינו כשהענפים דבוקות זה לזה ממש שאין ביניהם אויר כלל הוי אוהל מן התורה וכשיש ריוח ביניהם תליא בפלוגתא דר' מאיר ורבנן דר"מ אמר שאם יש אויר מעט כ"כ שיכולין לקבל מעזיבה רכה דהיינו שאז אין צריך ריוח ואוי' כ"כ רק מעט אויר שביניה' אז הוא אוהל מדרבנן וחכמים ס"ל לחומרא דאף שיש יותר אויר מזה דהיינו שיכולין לקבל מעזיבה בינונית שאז צריך יותר אויר אפ"ה הוי אוהל מדרבנן להביא טומאה מדרבנן וה"ט דס"ל דאף על גב דאין בראשה טפח דהרי אויר מפסיק ביניהם בין אוהל לאוהל מ"מ מצטרפות זו לזו לרוחב טפח להביא את הטומאה וכ"כ הרב הר"ש בפ"י המשניות שלו דהכי טעמא דמצטרפות על זו לזו אך לדעת הרמב"ם שיטה אחרת דס"ל דלעולם אין מצטרפות זו לזו לרוחב טפח ופירוש דמתניתן היפך דעת הראב"ד דלדידיה אינו תליא באויר שביניהם דהוא פירש דמתניתן מיירי דעל כל פנים יש בהם פותח טפח כאשר אבאר ואוכיח לקמן אך הפלוגתא דבין רבי מאיר ורבנן הוא זה בדין החזק הוא הרפה דהיינו דלדעת ר"מ אם יכול לקבל הסככות והפרעות אפילו מעזיבה רכה פי' שהוא רפה מבנין הקל אפילו הכי מקבל טומאה מד"ת וחכמים מקילים בדבר דס"ל דדוקא כשמקבל מעזיבה בינונית שהוא חזק ובריא אזי הוא מקבל טומאה מד"ת אבל כשהוא קל אינו מביא טומאה מד"ת רק מדרבנן וכלל העולה דפירוש המתניתן לדעת הרמב"ם הוא מחולק מדעת הראב"ד לפירושו בשלשה דרכים: האחד דלהרמב"ם כשהוא מקבל דבר חזק הוא מקבל טומאה מד"ת ולהראב"ד אינו מקבל טומאה מד"ת אף כשמקבל מעזיבה עבה וחזקה דלדידיה אינו תליא בחזקת רפוי כי אם באויר שביניהם דאם לא יש שום אויר ביניה' אז דווקא מביא טומאה מד"ת.

אבל כשיש אויר ביניהם אז אינו מביא הטומאה מד"ת בשום אופן וה"ה להיפך לדעת הרמב"ם כשאינה מקבל מעזיבה עבה וחזקה רק מעזיבה רכה שהיינו קלה אינו מקבל טומאה מד"ת אפילו כשלא יש אויר ביניהם כלל כיון שאינו אוהל חזק ולדעת הראב"ד אף שאינו מקבל מעזיבה עבה אפילו הכי כשלא יש אויר ביניהם כלל הוי אוהל מדברי תורה.

הב' דלדעת הראב"ד אף כשיש אויר ביניהם מכל מקום ס"ל דמצטרפים כשלא יש כ"כ אויר שלא יוכל לקבל מעזיבה רכה לר"מ ולחכמים מעזיבה בינונית, ולדעת הרמב"ם לעולם אינו מצטרפים רק שלעולם צריך שיהא פותח טפח ובאם שלא יש פותח טפח ס"ל דלעולם אינן מצטרפים אפילו לרבנן דכן מבואר בדבריו פי"ו מה' טומאת מת וז"ל כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אוהל וכו' עד כיצד וכו' בד"א שהיה האוהל חזק ובריא אבל אוהל רעוע אינו מביא את הטומאה מן התורה אבל מדברי סופרים מביא את הטומאה.

כיצד שריגי האילנות הסוככים על הארץ והן הנקראות סככות וכו' אם יכולה לקבל מעזיבה בינונית כו' הרי אלו מביאין מדברי תורה ואם אינם ראויים לקבל מעזיבה בינונית כו' הרי אלו מביאין מד"ס עכ"ל הרי שפתח וענה הרמב"ם בתחלת דבריו דכל טפח על טפח כו' קרוי אוהל וע"ז כתב האי במה דברים אמורים שר"ל שמה שקרוי אוהל כשהוא טפח על טפח ברום טפח היינו דווקא כשמקבל מעזיבה בינונית דאז מקבל טומאה מד"ת אבל כשאינו מקבל מעזיבה בינונית אלא מעזיב' רכה אז אינו מביא טומאה אלא מדרבנן כיון שהוא טפח על טפח כו' אבל כשאינו טע"ט ברום טפח אז אף כשהוא מקבל מעזיבה רכה אינו מביא טומאה אפילו מדרבנן והיינו שס"ל דלא גזרו רבנן רק בחדא אבל בתרתי דנאמר אף שאינו טפח על טפח ברום טפח וגם אינו מקבל מעזיבה עבה אפ"ה מביא טומאה מדרבנן דגזירה לגזירה לא אמרינן בכה"ג וזה נראה לי ברור ואלהי' יודע ועד כי כך עלתה במחשבותי בעיוני מיד רואי תשובתו הרמתה זה אלהים אנה לידי בחפשי בס' תוספו' יום טוב מהגאון מחותני מוהר"ר ליפמן יצ"ו ומצאתי שכתב ג"כ על דעת הרמב"ם וז"ל ולכן נראה וודאי שהוא סובר ומיירי שיש בכל ענף או באבן ועץ הבולט פותח טפח ושמחתי כי מצאתי און לי שכוונתי לדעתו הרחבה.

וגם יגעתי ומצאתי מפורש באר היטב כמו כן בפ"ק דשבת דף י"ו ע"ב שכתבו התוספת בד"ה כל המטלטלין וכו' וז"ל אבל בפותח טפח אפילו במחוברים נמי מביא את הטומאה כו'. ודוקא זרעים וכו' עד אבל אילן המסיך על הארץ כו' הרי דכתבו בהדיא אדין אילן המסיך על הארץ דמיירי בפותח טפח ע"ש: הג' דלדעת הראב"ד ז"ל זה שכתב במתניתן וחכ"א מעזיבה בינונית הוא לחומרא דהרי לפ"ד מחמירין ביותר וס"ל דאף שיש ריוח ביניהם יותר עד שיקבלו מעזיבה עבה אפ"ה מביאין הטומאה ולדעת הרמב"ם הוא בהיפך דלדעתו החכמים מקילין יותר מר' מאיר וס"ל לחכמים דאינו מקבל טומאה רק שצריך שיהא להם כח לסבול מעזיבה עבה שהוא חזק ובריא אז מקבל טומאה וכשאינו מקבל מעזיבה בינונית רק מעזיבה קלה אזי אינו מביא טומאה הרי שמקילין יותר מר' מאיר וכעין זה ממש כתב הרב רבינו עובדיה מברטנורא דחכמים מקילין והיינו שכתב

כדעת הרמב"ם אך שצ"ע בדבריו דסתרי אהדדי דהרי מדכתב שהחכמים מקילין הרי ס"ל כהרמב"ם כאמור ובסוף דבריו כתב על פירוש הפרעות היוצאים מן הגדר ז"ל דרך גדר שנותנין על ראשו קוצים וברקנים ועודפים על הגדר ובולטין.

לחוץ עכ"ל הרי מדפ"י שהם קוצים וברקנים מוכרח לומר שפי' כדעת הראב"ד דלדידיה אתי שפיר דמיירי בהן בהיות שהראב"ד לא חילק בין חזק ורפה רק אאוריים שביניהם וכן פירש הר"ש בפ"י המשניות שלו שהן קוצים וברקנים והיינו ג"כ שס"ל כדעת הראב"ד כמבואר בדבריו משא"כ לדעת הרמב"ם דתליא בחזק ורפוי א"א לפרש הכי בשו' אופן דבוודאי שהפרעו' שהם קוצי' וברקני' בודאי לא יוכלו לסבול מעזיבה בינונית שהי' עבה וחזק ובריא.

ולכן פי' הרמב"ם על הפרעות שהם אבנים ועצים הבולטים כאשר כתב בהדיא בפ"יג מה' טומאת מת והכי איתא בפ"ו דנזיר ובסוף פ"ז דנדה כאשר הביא בשמו הרב בעל תוספות י"ט יעויין שם א"כ דברי ר' עובדיה מברטנורא סתרי אהדדי ודבר תמוה שלא הרגיש בזה מחו' הרב בעל תוספות י"ט: והנה כלל העולה מדבריי דלדעת הרמב"ם א"א לפרש בשום אופן אחר כ"א דס"ל דמה שכתב במתניתן דסככות ופרעות שמקבלין טומאה היינו שהם פותח טפח דכשאינם פותח טפח אף שמקבלין מעזיבה רכה שהוא קלה.

מ"מ כיון שיש הפרש והבדל ביניהם אין מצטרפים לרוחב טפח להביא טומאה אפי' מדרבנן. ולכן בנדון דידן דעכ' פיש ויש כמה וכמה הבדלות והפרשות ואוריים שביניהם והענפים שהם דקים ומכ"ש העלים שעליהם שבוודאי אינם יכולין לסבול אפי' מעזיבה רכה דבוודאי לדעת הרמב"ם לית דין צריך בשש וחשש דפשיטא שאין מביאין טומאה אפילו מדרבנן כאשר כתבתי למעלה י וא"כ בוודאי מותרים הכהנים לילך בבה"ק תחת אותן האילנות כמנהג אבותיהם בידיהם והיינו דס"ל כדעת הרמב"ם דאף דהראב"ד הקשה על דברי הרמב"ם מהאי דתוספתא דאע"פ שהתרפו דהיינו שנתקלקלו והרקיבו רואין אותן כאלו הם של מתכות הרי כבר תירץ הרב הגאון בעל כ"מ דלא קשה דהתם איירי להביא טומאה מדרבנן וגם שאר הקושיות אשר הקשה עצמו לדעת הרמב"ם כבר תירץ הכ"מ על נכון וכדעת הרמב"ם נ"ל עיקר הגם שמכ"ת התעצם בדבריו שטפי נ"ל פי' הראב"ד מהרמב"ם ז"ל דרר שכתב במתניתן קשה להולמו דטפי ה"ל מעזיבה קלה ולדידי' תליא בחוזק או עבה או קלה: והנה מכ"ת יפנה לאידך גיסא דגם לדעת הראב"ד אינו מיושב לשון רכה דהרי צריך לדחוק ולפרש שר"ל שכשהוא רכה אז ביותר קלות שיפול דרך אויר שביניהם בהיות שהוא רכה משא"כ עבה שע"י עובי' צריך אויר יותר והנה יוקשה לפי דבריו דיותר טוב לומר מעזיבה מועטת דאז הוי הלשון יותר מבורר דכיון שהוא מועטת וצר יותר קלות ליפול דרך אויר מועט גם מ"ש מכ"ת להוכיח דכדעת הראב"ד נראה מדתני בתוספתא אם היו מובדלות זמ"ז אם יכולין לקבל מעזיבה כו' דמשמע להדיא דאהא דקתני אם היו מובדלות זמ"ז קאמר אם יכולין לקבל מעזיבה כו' והיינו כדעת הראב"ד שקאי אאוריים שביניהם: הנה גם לזה אומר אני עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקי' כי אדרבא איפכא מסתברא לדעת הרמב"ם יותר מתיישב דהרי כבר כתבתי דלדעת הרמב"ם מוכרח לפרש דמיירי שיש בסככות ופרעות עכ"פ פותח

טפח והיינו שבא לומר מתחלה אילן המסיך על הארץ וכו' התרפו רואינאותן כאלו הן שפודין של מתכות והיינו ר"ל שהם סמוכין זל"ז ואין שום אויר ביניהם לכן אע"פ שהתרפו מ"מ מביאין טומאה מדבריהן באשר שלא יש שום אויר ביניהם כ"א שהתרפו.

ואח"כ בא לחדש עוד חידוש אחר ואמר אם היו מובדלות זמ"ז ר"ל שמצינו אף שהם מובדלות זמ"ז מ"מ אם יכולין לקבל מעזיבה כו' לר"מ מעזיבה רכה ולחכמים מעזיבה בינונית והיינו כיון שיש עכ"פ פותח טפח מביאין טומאה כמ"ש: הרמב"ם בהדיא פ"ג מה' טומאת מת כאשר כתבתי לעיל והיינו שנ"ל כדעת הרמב"ם משלש טעמים זולת הטעמים שכתב הרא"ש בפי' המשניות אשר הקשה דאי קאי אדרבנן תינח מביאין לחומרא אלא חוצצין אמאי וכו'.

הגם שתירץ לפ"ד מ"מ שפיר טפי אי קאי אדאורייתא כדעת הרמב"ם ועוד הקשה הרב בעל תוס' י"ט, דאי כדעת הראב"ד מיירי דאין טומאת סככות ופרעות אלא מדרבנן יקשה איך ערבינהו ותנינהו בהדי אינך דכולייהו מדאורייתא: הא' דלדעת הראב"ד דס"ל דחכמים מחמירין יותר מר"מ יקשה דלא משמע הכי כן בתוספתא דהרי שם בתוס' איתא האי פלוגתא דר"מ וחכמים ומביא לבסוף דעת השלישי והוא דעת ר"י דס"ל אם מכניס את החוט לצד זה ויוצא לצד א' ונוגע אע"פ שאינו מכוון הרי זה מפסיק דהרי דר"י מקיל טפי מכולם וא"כ אי כדעת הראב"ד דחכמים מחמירים יותר מר"מ ור"י הוא המקיל מכולן א"כ יקשה ה"ל בהפך מתחלה ר"י ואח"כ ר"מ ואח"כ חכמים משא"כ לדעת הרמב"ם אתי שפיר דלדעתו דדעת ר"מ הוא המחמיר יותר מכולן לזה אמר אח"כ דעת החכמים המחמירים פחות ואח"כ דעת ר"י המקיל יותר מכולם: הב' דלדעת הראב"ד יקשה הלשון מ"ש במתניתן שהם יכולין לקבל שאינו מדוקדק כלל דהרי לדבריו קאי הכל אאם יש הבדל והפרש ביניהם בין אויריהם א"כ ה"ל אם יש הבדל והפרש ביניהם כדי לקבל מעזיבה וכו' דמאן דכר שמי' מהאיריים כלום ועיקר חסר דפורח באויר משא"כ לדעת הרמב"ם אתי שפיר דקאי אסככות ופרעות שהם ענפים ושריגים דסמיך מינ'.

ועל זה כתב כשהם יכולים לקבל דהיינו שהם יכולין לקבל החזק אם רפה כאמור והחידך יטעם האוכל שזה הוא דקדוק עי'. יפה ונאה: הג' דכן משמע מדברי הטור ב"ד סי' שס"ט דכתב אפי' ספק טומאה כגון אילן המסיך על הארץ וענפיו מובדלים זה מזה וטומאה יש בא' מהם ואינו ידוע תחת איזה מהן.

או אבנים יוצאים מהגדר וטומאה תחת א' מהם ואינו ידוע תחת איזה מהם כו' הרי שהעתיק כדעת הרמב"ם מ"ש על הפרעות דפירושו אבנים ולאפוקי מפי' הראב"ד דפי' הוצין וכבר כתבתי שזה תליא בפלוגתייהו בפי' המתניתן כדלעיל: זאת ועוד אחרת מדכתב ואינו ידוע תחת איזה מהם משמע דר"ל הא אם ידוע תחת איזה מהם אזי מותר לעמוד תחת ענף א' אף שעיקר א' הוא מ"מ כיון שאינו מאהיל עליו מותר לעמוד תחתיו ואי כדעת הראב"ד דס"ל דמצטרפים להדדי אף כשאינו פותח טפח יקשה למה סתם דמותר לעמוד תחתיו כשענפיו מובדלות למה לא חילק בדבר עד כמה צריך להיות ההבדלה דהרי לדידי' כשלא יש הבדל ביניהם לקבל מעזיבה רכה מביא טומאה מדבריהם ומצטרפות אף כשאינו פותח טפח ולכן מכל זה נראה דדעת הרמב"ם ברור וישיר וקיים:

וא"כ בנידן דידן לדעת האילנות שבבה"ק שלנו אין מביאין שום טומאה כלל ועיקר ומותרין הכהנים לילך שם בלי פקפוק ונדנוד שבעולם: ואף גם זאת לרבות לאידך גיסא לדעת הראב"ד דס"ל לחומרא דאף כשלא יש פותח טפח ויש כמה הבדלות ביניהם וגם ענפים דקים ביותר, עם כל זה ס"ל לחומרא להביא טומאה מדרבנן ומצטרפות לרוחב טפח ומכ"ת הלך לשיטתו היפך רוב המחברים והפוסקים שמימיהם אנו שותים שפוסקים כדעת הרמב"ם ולא כהשגת הראב"ד דרך כלל כשלא מצינו שהרא"ש והטור חולקים עליו: מ"מ נראה שאין הנדון דומה.

לראייה זו דיש לפרש דכל מה שכתבו במתניתן גבי הסככות דהיינו אילנות ושריגים או גבי פרעות היינו קוצים וברקנים לדעת הראב"ד ולדעת הרמב"ם ר"ל האבנים והעצים. כל זה מיירי דווקא בדברים חזקים שהם קיימים בין בימי הקיץ בין בימי הגשמים היינו ענפים ושריגים או קוצים ומכ"ש האבנים שהם בחזקתן ובגבורתם קיימ' בקיץ ובחורף משא"כ בנידן דידן שהאילנות הסוככים עם עליהם נקוד וטלוא עליהם הם נופלים מעליהן אשר בין לילה היה ובין לילה אבד בימי הגשמים ואף בזמן הקיץ.

כשהרוח נושבת עליהם כצל עובר וכאין נחשבים כי במה נחשב הוא ואין זה נקרא אוהל בשום אופן לכל הדעות המחמירים אף לדעת הראב"ד אף מדרבנן והא ראייה שהוא יתד שלא תמוט ממתניתן שלפני זה שהוא משנה א' דפ"ח דאהלות אי' שם אלו מביאין וחוצצין השידה והתיבה והמגדול כו' עד וירקות חמור שהוא מאכל חמורים] פי' הרמב"ם במשנה ה' דמיירי שמתקיימין בימות החמה ובימות הגשמים אזי אינם מקבלין טומאה והיינו שכתב במתניתן ה' פ"ח דאהלות אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות המחוברים לקרקע דמיירי שאין מתקיימין בימות החמה ובימות הגשמים משא"כ במתניתן דלעיל כמ"ש במשנה בהדיא חוץ מן הירקות שמנו והיינו במתני' א' דלעיל וכמו כן מוכח במתניתן פי"ו דאהלות וכ"כ התוס' פ"ק דשבת אמתניתן דתני כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע וז"ל נקיט מטלטלין משום שלא גזרו טומאת אוהל כעובי המרדע אלא על האדם הנושאן אבל בפותח טפח [ועיין לעיל דמוכח מדברי התו' דצריך לפרש דהאי סככו' ופרעות מיירי בפותח טפח] אפילו הן מחוברין נמי מביאין את הטומאה דווקא זרעים וירקות לפי שאין בהם ממש קתני התם דלא מביאין ולא חוצצין דהוי כמו טפח הברד והשלג והכפור והגליד והמלח אבל אילן המסיך על הארץ קתני התם דמביא את הטומאה עכ"ל.

הרי שכתבו בהדיא דכשהם זרעים וירקות לפי שאין בהם ממש לא מביאין דדוקא אילן ממש המסיך על הארץ שיש בהם ממש דהיינו הענפים והשריגים מביאין טומאה משא"כ עליהם שלהם יותר גרועים מזרעים וירקות שאין בהם ממש כלל ועיקר וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ג מה' טומאת מת וז"ל ירקות המתקיימים בימות החמה ובימות הגשמים הרי הם כאילנות ומביאין כו' עד וירקו' חמור כו' עד וכן הסככו' והפרעו' כו' הרי שפי' כמו כן שדין א' להם דמיירי דהסככות והפרעות הם דברים שקיימין דווקא משא"כ ירקות ומכ"ש עליהם שאין להם ממשות כלל ואינם קיימין ולכן לא הוזכרו במתניתן ולא בשום פוסק מעולם כלל מדין העלים כי הם נכללים בכלל זרעים וירקות

שהם בלא טיבול ולא טומאה כלל להביא מדרבנן וכן לכל הדעות: הנה זכינו לדין שבין להרמב"ם ובין להראב"ד אין לפקפק בדבר שמוותרין הכהנים לילך אף מדרבנן תחת אותן האילנות שבבית הקברות שלנו פה ק"ק לבוב בהיות שלדעת הרמב"ם פשיטא דרשאין לילך תחת האילנות בהיות ענפיהם דקים ורפים ואינם פותח טפח ביניהם ויש כמה הבדלות ביניהם.

וגם להראב"ד מותרין בהיות שאין השריגים והאילנות סוככים בענפיהם אהדדי רק עם עליהן ואין להם ממשות ואין נקראים אוהל רק כירקות וכברד וכשלג ילבינו כשני"ם קדמונית אשר אחזו שער מעשה אבותיהם בידיהם ומה גם נהירנא כד הוינא טליא בזכרנו את הדאגה אשר מסר לנו גאונינו רבינו עטרת ראשינו מ"ו מהרי"ף.

אשר צוה לנו הוראותו שלא נעבור בבית הקברות משם והלאה מאבן א' אשר הוא מונח על ארצה אשר היה קבלה בידו אשר משם נקברים מתים: והנה המפורסמת א"צ ראה שגם שם היו עומדים כמה אילנות סביבותם משנים קדמונים אשר גם הם היו נאחזים בסבך, וא"כ לפ"ד מכ"ת היו ג"כההנים אסורים לילך שם אף במקום שהיינו הולכים והרב מ"ו מהרי"ף אפי' רחוק ממנו בהיות שכל האילנות נסבכי' יחד וא"א לומר שבזמן מועט באלו שנים נתגדלו ונתעבו מחדש כ"כ אילנות יותר מענפיהם ושריגיהם נוסף על זה הלכנו גם יחד עם האלוף המופלג הישיש כמ' מרדכי כץ ואני הצעיר אתו עמו מן המקום שהיינו עומדים שם כמנהגינו עד סוף בה"ק ממש ולא ראינו שהיו סמוכות כנ"ל אך היו מובדלות ומופרשות בכל הצדדים ומה לנו בזה שהם סמוכות עד שאפילו החמה אינה יכולה לזרוח שם כאשר כתב מכ"ת הרי קיי"ל שהסוכה כשרה בנדון זה.

לכן הנני אומר יסיר חמה מעליו כי אורייתא מרתחת עליו ואענוותנותא דמר קא סמיכנא שיוכח האמת בלבבו ואם שגיתי אתי תלין משוגתי אף כי אינני רוב בנין ורוב מנין מ"מ אדבר נגד מלכים לשלוח להם דברינו והאמת יהיה לאת והב בסופה שלום על ישראל הלא זה דברי הצעיר אוהבו נאמן בברית אברהם הכהן רפאפורט מבעל הוראה החכם הישיש כמוהר"ר אבא ראיתי בעלי קרניים מנגחים.

תלמידי חכמים מנצחים והב בסופה בהלכה הם נוחים. בני איתנים שני בני יצהר יזהירו כזוהר הרקיע וטוהר השמים אלו ואלו דברי אלקים חיים על כנפי רוח דעת וחכמה הם נטענים כנף רעננים מתחלפים ומשתנים לכמה גוונים.

סעיפים המסתעפים מוחלקים באילנות בענפי סעיפים ובענפים ושריגים המה הוגים ואני לא באתי לטמא ולטהר אלא להשוות המחלוקת: קודם לכל דבר צריכין לפרש דברי הרמב"ם ולהצילו מן הרודפו. והנה ראיתי לחכמים האריכו למעניתם בפ"י הרמב"ם והראב"ד ואני אומר לא כמר ולא כמר ואתחיל ואומר וז"ל הרמב"ם כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אוהל כמו שביארנו וחוצץ בפני הטומאה ומביא הטומאה הן שעשאוהו לאוהל ובין שנעשה מאליו אפילו הי' שלא בידי אדם הרי זה מביא וחוצץ כו' בד"א כשהי' אוהל חזק ובריא אבל אוהל רעוע אינו מביא את הטומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה מן התורה: אבל מד"ס מביא את הטומאה ואינו חוצץ כיצד שריגי האילנות

הסוככים על הארץ והם הנקראים סככות ואבנים היוצאים מן הגדר וסוככים על הארץ והם הנקראים פרעות אם יכולין לקבל מעזיבה בינונית והן עומדין הרי אלו מביאין וחוצצין מה"ט.

ואם אינן ראויים לקבל מעזיבה בינונית אלא הן נופלים הרי אלו מביאין מדבריהם ואין חוצצין וכן כל כיוצא בזה עכ"ל ובהשגות הראב"ד אמר אברהם קשיא לו מהא דאמרינן בתוספתא פרעות היוצאין מן הגדר כו' עוד שנינו במשנה בפ' יש מביאין וחוצצין העוף ששכן מביא וחוצץ ועוף מי מקבל שום מעזיבה אלא לא אמרו כו' עד תמצא כ"ז בתוספתא וספרא עכ"ל הראב"ד.

ונפלאתי על הראב"ד על רוב חכמתו כי רב הוא למה רדפו חנם. ולא ראה להפך בזכותו כי לפ"ד כל רדפתו לא השיגו.

כי איך הבין כוונת הרמב"ם לומר כל דבר שהוא אוהל ושיהא ראוי לקבל מעזיבה בינונית הרי תחלת דבריו של הרמב"ם בזה הפרק כל טע"ט ברום טפח קרוי אוהל כמו שביארנו. ולמה לא ביארו שם במקום אשר ביאר בד"א כשראוין לקבל מעזיבה ולא כתבו רק במקום הזה.

גם לא מצינו מחלוקת ר"מ וחכמים רק בסככות ופרעות והי' להם לאפלוגי קודם לזה במקום אשר נזכר טע"ט ולא מצינו בשום מקום בתלמוד הן באוהל שבת הן באוהל טומאה מחלוקת בראוין לקבל מעזיבה או שצריך להיות ראוין לקבל מעזיבה רק במקום הזה והיה להם לחלוק קודם לפרק זה במקום שהזכיר טע"ט ברום טפח שקרוי אוהל: ע"כ אני אומר שדעת אחרת להרמב"ם.

כי אין השכל מסכים שיהיו כל האוהלים שוים תחלת דברי אני אומר לפעד"נ שהרמב"ם הלך בשיטת רבו הרי"ף בהלכות טומאה וגרס במשנה מעזיבה רב"ה בבית כלומר עפר רב ור"מ לקולא וחכמים לחומרא ויצא מזה וודאי אוהל חזק ובריא שמתחל' עשייתו ובריאותו נעשה חזק שאין עומדין להתקלקל כגון עוף אף שאינו ראוי לקבל מעזיבה נעשה אוהל לפי שמתחלת הבריאה נעשה חזק ובריא כמות שיהיה ואינו עומד להתקלקל אפילו כל רוחות שבעולם מנשבות בו לא יזוז ממקומו כי בלתי ספק מאחר שסתם המשנה ושנה עוף סתם ואינה מחלק' לעוף גדול כמו שמחלק הרב בעל כסף משנה כי העוף אשר שנינו במשנה וודאי א"צ שיהא ראוי לקבל מעזיבה כמו שפי' ובתוספתא כתב פרעות היוצא כו' מסייע ליה אבא מניה וביה נרגא שהרי אמרו בתוספתא רואין אותן כאלו הן אבני' כבושות התרפו רואין כו' ואילו כדברי הראב"ד דאמר אפי' באוהל רעוע א"צ לקבל מעזיבה מה זה רואין דקאמרי אף בלא ראייה הוי אוהל וה"ל למתני סתם אף אם התרפו וכיוצא בזה הוי אוהל מדאורייתא הא לדידיה להראב"ד גם באוהל רעוע הוי אוהל אלא ודאי איבעת אימא מדרבנן שנה התוספתא מאחר שהתחיל לקלקל להרמב"ם אוהל רעוע הוי אוהל מדרבנן וכדפירשנו ואיבעת אימא אפילו מדאורייתא מאחר שתחלת עשייתו היה בריא אף שאח"כ התחיל להתקלקל ה"ה בחזקתו והו' אוהל דאורייתא.

לכן אמר רואין כאשר היה מתחלה. ופי' הרמב"ם כך הוא מה שאמר וכתב אבל אם הוא אוהל רעוע ואמר מה זה רעוע ואמר כיצד שריגי אילנות וכו' ומדנקיט שריגי אלנות ולא ענפים רצה בזה שריגים שהם דקים ונעשה קליעות זכר לדבר באיכה א' [ישתרגו עלו פירש"י נעשו קליעות קליעות דיש לחוש אפשר בא הרוח ועוקרתו או יפרידם אם הרוח מנשבת בהם וכן חור שחררוהו מים בארץ מליחה יש לחוש שנתקלקל כולו לכן אמר אם רואין לקבל מעזיבה בינונית כדברי חכמים אין לחוש שיבא רוח ועוקרתו או יתקלקל עוד בארץ מליחה ואם אין רואין כו' ולפ"ז מסייע הא שחזר הרמב"ם וכתב הדין של סככות ופרעות בזה הפרק וז"ל ירקות המתקיימים מביאין וחוצצין ואלו הן האירוס והקיס' כו' וכן הסככות והפרעות הפוכי מטרתא למה לי הא שנה ליה חדא זימנא ומה מלמדנו זימנא אחריתא ולפי דברינו ופירושינו אשר פירשנו לא קשה מידי דתרי מיני סככות הן הא' שריגי האילנות שהם דקים ועשויין קליעות כמו שפירשנו ונראין שהו' אוהל רעוע מחלק בין רואין לקבל מעזיב' לשאינן רואין והב' הסככות שהן ענפים עבים אף על פי שאינן רואין לקבל מעזיבה מאחר שהם עבים אין לחוש שיבא הרוח ועוקרתו או יפרידן אין צריך ראיות כו' וכן הפרעות וכיוצא בזה: וזה פירוש נכון הוא ומעתה אין להראב"ד מקום להשיג והשתא להראב"ד אפילו בתחילת עשייתו או בריאותו אם הם דבוקות אפילו הוא אוהל רעוע הוא אוהל אפי' מה"ח ולהרמב"ם אם התחלת עשייתו או בריאותו חזק ובריא הוא אוהל מדאורייתא ואם מתחלת עשייתו אוהל רעוע אם רואין לקבל מעזיבה בינונית הוא אוהל מדאורייתא ואם אין רואין הוא אוהל מדרבנן ומחולקים הרמב"ם והראב"ד בפ' המשנה ואל תתמה מה שגרס במשנה מעזיבה רב"ה בב"ת ובפ' המשנה לא משמע הכי דכמה פעמים מצינו שפי' בספרו בהיפך ממה שפי' במשנה דפסקיו אחרונים הם ועל"י סמכינן וזה אחר שלמד מרבו הרי"ף גרס כמותו כל זה בזמן שהן דבוקות'.

אבל בסככו' ופרעות שהם מובדלות הנה הרמב"ם והראב"ד הם שוים רק לדברי הרמב"ם לא הוזכר במשנה אם היו מובדלות רק בברייתא והתוספתא ושם גרס בכ"ף רכה ולענין הדין הם שוים אפי' אם רואין לקבל מעזיבה בינונית אינו אלא מדרבנן ואם אינם רואין לקבל מעזיבה בינונית אפי' מדרבנן אינן מביאין כמו שדייק הרב רבינו שמשון בפ' המשנה ממשנה ארובה:ומה שקשה ממסכת גדה כבר פירשנו ותירצו התוספתא בפ' התינוקת במה שיש בו די וכן נרא' כפירוש' בפ' רש"י בפרק דם הגדה ואין להאריך בדברים כי שערי תירוצים לא ננעלו ולענין הדין בנידון דידן באילנות של בית הקברות דק"ק לבוב אם הם מובדלות כ"כ שאינם יכולין לקבל מעזיבה פשיטא שאין לחוש לדברי הכל כמו שפירשתי וע"כ הראב"ד סובר בשאין רואין לקבל מעזיבה בינונית אפי' מדרבנן אינו אוהל דאל"כ מאי חילוק בין רואין לשאינן רואין וכן כתבתי שאין חולקין בזה ואם הם סמוכות באי' מעליהם יפה כתב הרב מוהר"ר אברהם מאחר שאין ממש ונופלים מאליהן ודאי אינן נקראים אוהל כמו שהוכיח הרב מוהר"ר אברהם. ולו חכמו ישכילו. מה שכתבו התוספתא פ"ק דסוכה דף י"ג ע"ב האירוס והקיסוס כו' דהיינו אפילו מחוברות חייצי וקביע וקיימי ואין הרוח מנענע אבל שאר ירקות המחברות מתנענעין ברוח הוי להו כטלית וספינה שהיא שטה על פני המים אפי' בעידנא

דלא נייד די אין מביאין ולא חוצצין מדקתני בסיפא כו' הרי בהדי' אפילו בזמן שהם קיימי ולא נייד די אין מביאין ולא חוצצין.

והעלים אלו מתענענין ברוח וודאי אין מביאין ואין חוצצין. וכל המתקדשים יותר מדאי הוא מן המתמיהן.

אלו זכר הרב בעל תי"ט מה שכתבו התוספת בסוכה אשר כתבתי לא היה קשה לי' בעוף הפורה וק"ל כל הדברים הנזכרים כתבתי במשא ומתן מה שעלה לפני הלא כה דברי החותם אהרן אבא הלוי: כהנא לכהנא מסייע מנהג אבותיהם שבידיהם מקיים ושמעתתא מסתיים כאשר התחיל וכאשר מסיים. הוא האלוף אוהב נאמני מחותני המרום הוותיק מוהר"ר אברהם כ"ץ יצ"ו אל יאשם מכ"ת אשם בנפשי על אשר אחרתי עד כה מלמלאות בקשתו אשר שלח אלי ביום נסיעת' מק"ק לבוב הפסק אשר עשה הגאון מוה"ר קאפיל זלה"ה כ"ץ בדבר האילנות הנטועים שמה בבית הקברו' ואסר לכהנים מללכת תחתיהם מפני טומאת אוהל ומכ"ת סתר דבריו וגם האלוף מוהר"ר אבא הלוי ואת כולם שלח לפני להורות ולהודיע למכ"ת גם דעתי בזה ועד היום הזה לא ידעתי מאומה ידע מכ"ת נאמנה שלא היה מן האפשרי כלל מפני הטרדות מצד הישיבה ומצד הסביבה.

כי סבבני בני הישובים שבסביבות ק"ק קראקא השייכים הנה במשפטיהם עד שכמעט לא נתתי שינה לעיני וגם על ידי זה ובשביל כן שכחתי לגמרי בזה עד שביום ד' העבר אמר לי בני האלוף מו' שמואל שיחי' הלא יש לך להשיב למכ"ת. ומיד שנזכרתי פניתי את עצמי וקריתי כל הדברים המבוארים והנני אומר תחלה דרך כלל כי מה שמכ"ת העלה שבין להרמב"ם בין להראב"ד מותר.

לכהנים לכנוס תחת ענפי האילנות ההם לפי שאין בהם פותח טפח ויש ריוח ביניהם. אף על פי שהעלין מחברים אותן אינן מחובר להיות אוהל אחד.

ולא כדקסלקא דעתי' דהרב מהור"ר קאפיל הנ"ל דבין להרמב"ם ובין להראב"ד אסור דלא אסיק אדעתי' דהרמב"ם מצריך שיהא בכל ענף בפ"ע פותח טפח ודאף להראב"ד חיבור העלים לא מחשב חיבור כל זה הוא נכון ויציב. אלא בחדא מיהת דלא אשכחן במילן דמר דאדברי' בעינא למימר אף על גב דאפשר דלא צריכא ודא ניהו דמאי שמצריך הרמב"ם פותח טפח לא שיהיה כל הענף כולו ר"ל בכל האורך שלו בכ"מ ממנו פותח טפח.

אלא אף על פי שאין כולו שוה וקצתו פחותה מטפח סגי כדדייק הרמב"ם עצמו בפ"ג מה' ט"מ ממתניתן ו' פי"ב דאהלות כמו שהבאתי שם בתי"ט ואין נראה לחלק בין קורה שהיא נתונה בין כותל לכותל דבי' מיירי מתניתן ובין ענף אילן. אפילו כי תימא דאיכא לפלוגי מי יכנוס עצמו בספק מה שאינו מבורר רק על ידי סברא בעלמא אמנם אפשר דאין ענף מהענפים של אותן האילנות שיהיו אף במקצתו פותח טפח ואף אם ישנו אפשר שתחתיו אין קבר וכן תחת הנוגע בו ממש מבלי הבדל.

דאם איתא לטומאה תחת אחר הנוגע בו שאז שני ענפים כחדא נינהו ומקצת אוהל איכא בחדא וודאי דאימא שמביא בכל מקום עד למקום שיש הבדל בינו לענף שאצלו ומכל

שכן אם הטומאה תחת ענף שבו הפותח טפח וקל וחומר שהטומאה תחת הפותח טפח
ההוא. ואף על פי שיש לדחות ולחלק בסברא הלא אמרתי שאין להכניס מספק מפני
סברא בעלמא כל שכן שכבר כתבתי בלחם חמודות הלכות טומאה ס"ס כ"ח וסי' ל'
דהאחרונים לא כתבו רוב חלוקי דינים דהלכות טומאה ואין זה אלא לפי שהכהנים זריזין
ואין נכנסין בשום ספק ומכ"ת עיניו בראשו יראה למראה עיניו וישפוט: אמנם עם היות
שבעיקר הדין שלפנינו גם דעתי כך נוטה וברור הוא עכ"ז בפלפולא חריפתא דמכ"ת
ולמר מוהר"ר אבא יצ"ו.

אומר אני לכו נא ונוכחה לא בעבור אהבת הויכוח ונחת הניצוח כי אם לבעבור דינים
אחרים היוצאים מזה. כי מעכ"ת גם שניכם דעתיכם מכריעות דהלכתא כהרמב"ם ודלא
כהראב"ד ולא כן אני עם לבי).

אלא דיותר נראה לפסוק כהראב"ד בזה מהטעמים שאבאר בסייעתא דשמיא וגם כפי
מה שהבינותי בדבריכם מאי דעתיכם בפ"ה התוספתא דהתורפ"ה כו'. לא דרכיכם דרכי
ואתם תבחרו ולא אני אך זה אפרש הרישא דאם היו נוגעת זו בזו בפותח טפח שנדחק
בו הר"ש ז"ל בפירושו: וגם הרב מוה"ר אבא יצ"ו בסוף דבריו כתב על דברי התוספתא
דסוכה שהביא שם ז"ל אלו זכר הרב בעל תוספות יום טוב מה שכתבו התוספות בסוכה
אשר כתבתי לא היה קשה לו בעוף הפורח וק"ל עד כאן לשונו.

ולא היא שבין שזכרתי אותם או שלא זכרתי הכל חדא שאין דברי התוספת ענין לעוף
הפורח כלל כמו שאוכיח במע' ענין וגם מוהר"ר א"י יצ"ו עצמו מני' ובי' שדא ביה נרגא
וכל זה הציקתני רוחי להעלות הדברים על הכתב לשלחם ליד מכ"ת וגם אל הרב הנזכר
אודיע שקושייתי בעוף הפורח במקומו עומדת אבל רצוני הואיל ודירתו וישיבתו אינו
בק"ק לבוב לא אאריך לו רק דרך כלל לא כאשר אסדר הדברים פה כסדרן אחת לאחת
למצוא דברי חפץ כאשר נפלו במכתבו דמר מכ"ת: תחלה אומר אני על סדר ההבדלות
אשר מנה מכ"ת אשר ישנם בין הרמב"ם והראב"ד ואמר מכ"ת שהא' הוא דלהרמב"ם
כשהוא מקבל דבר חזק.

הוא מקבל טומאה מד"ת ולהראב"ד אינו מקבל טומאה מד"ת אף כשמקבל מעזיבה עבה
וחזק דלדידי אינו תליא בחוזק כ"א באויר שביניהם דאם לא יש שום אויר ביניהם אז
דוקא מביא טומאה מד"ת אבל כשיש אויר ביניהם אז אינו מביא הטומאה מד"ת בשום
אופן ע"כ והדברים הללו סתורין בעצמן דמ"ש דלהרמב"ם כו' מקבל טומאה מד"ת אינו
אלא בפותח טפח והיכא אמר מר תו דלהראב"ד אינו מקבל טומאה מד"ת כו' כלפי לייא
דלדידי כ"ש שמקבל טומאה כיון דאף ברעוע מחשב לדידי אוהל וכי מסיים נמי מר
אבל כשיש אויר ביניהם אז אינו מביא טומאה כו' וא"כ להרמב"ם מביא וכבר כתבתי
דלהרמב"ם.

צריך שיהא פותח טפח בלי הבדל אויר כלל וכדמסיק נמי מר בהבדל הב' שבין הרמב"ם
והראב"ד. .

ומכל מקום מ"ש מר באותו ההבדל דמשום כך להרמב"ם אם אינו פותח טפח אף על פי שמקבל מעזיבה אינו מביא טומאה אפי' מדרבנן דגזירה לגזירה לא גזרינן בכה"ג לא מן השם הוא זה.

דמה ענין גזירה לגזירה לכאן דהיא עדיפא מנייהו אלא שלא החמירו חכמים רק באוהל ארעי שיהא נדון כבריא וחזק אבל מה שאינו אוהל כלל דהיינו כשאינו פותח טפח לא שמי' אוהל כלל ואין כאן מקום להחמיר ואף הראב"ד לא אמר אלא מתורת חיבור ובהא פליג הרמב"ם וס"ל דלא אמרו לחבר להיות כאחד למחשב אוהל וטעמו ונימוקו של הרמב"ם בזה יתבאר לקמן בס"ד: ומ"ש מכ"ת בהבדל הג' דלהראב"ד חכמים לחומרא ולהרמב"ם חכמי' לקולא איבר' דהכי הוא לענין הבא'טומאה אבל ה"ל למר לפרש דלענין חציצה הוא בהפך.

ומ"ש מכ"ת דלדעת הרמב"ם דתליא בחזק ורפה, א"א לפרש דהפרעות הם קוצים וברקני' דבודאי לא יוכלו לסבול מעזיבה בינונית כו'. ואי משום הא לא אריא דלמה לא יהא אפשר שיהיו הקוצים וברקני' חזקים כל כך ועדיפא ה"ל למכ"ת למימר דלהרמב"ם צריך פותח טפח בכל ענף וענף והא מלתא דלא שכיחא שיהיו קוצים וברקני' בענין שיהיו בכל קוץ וקוץ בכדי פותח טפח.

ואף בזה י"ל דדלמא נמצאים כי אנחנו לא נדע גידוליהן שבכל מדינה ומדינה. ועוד שהכי י"ל בסמוכים ודבוקים כדכתב מר על פי' התוספתא על התרפו מש"ה וודאי דאין דברי הרב ברטנורא סותרים זה את זה דכך יכול לפרש קוצים וברקני' אליבא דהרמב"ם כמו אליבא דהראב"ד אלא שבזה יפה כחו דמר שתמה עלי שלא הרגשתי בזה כי אני פירשתי על כך סיפא דפירש הרב ברטנורא קוצים וברקני' דטעמיה כדפירש הר"ש ואי הכי ודאי דדבריו סותרים זה את זה.

אבל בלא"ה איכא למימר דנקיט קוצים וברקני' דסתם גדר עושין על ראשו קוצים וברקני' כדי למנוע מלפסוע עליו שלא יכנסו לפנים אבל גבי סתם גדר של אבנים כדפירש הרב ברטנורא פרק אלו מציאות אבל מיירי בפותח טפח ואף לפ"ז היה לי להרגיש במה שאינו מפרש אבנים ועצים כדפירש הרמב"ם הואיל ולשיטתיה אזיל.

ומ"ש מכ"ת דלהראב"ד נמי קשה לישנא מעזיבה רכה שהו' ליה לומר מועטת או לשון צר. זה אינו שאין הדבר תלוי במעט או רב אלא ברך ועב בכדי זיבה כלומר שאם הוא רך זב דרך הבדל מועט מה שאין כן בעב ולשון צר דנקט מר לא יכולתי לכיין מאי קאמר דהיכא יכול לומר לישנא דצר על המעזיבה.

ואם על ההבדל קאמר מר פשיטא דלא יתכן מכיוון דמתניתן לא מנקט ליה ההבדל אלא המעזיבה ולכן וודאי דלישנא דרכה דייק אליבא דהראב"ד ולא אליבא דהרמב"ם. ומ"ש מכ"ת ליישב דברי התוספתא אליבא דהרמב"ם דהתרפו רואין כו' ר"ל שהם סמוכים ודבוקים זה לזה ואין שום אויר ביניהם לכן אף על פי שהתרפו כו' מ"מ מביאין את הטומאה מדבריהם באשר שלא יש שום אויר ביניהם כ"א שהתרפו.

ואחר כך בא לחדש עוד חידוש אחר ואם היו מובדלין זה מזו ר"ל שמצינו שאף שהם מובדלות כו' לר"מ כו' והיינו כיון שיש על כל פנים פותח טפח כו' והוא פלא בעיני איך

תיסק אדעתיה לומר שכך סובר הרמב"ם ואם כן ס"ל כהראב"ד בפ"י מעזיבה רכה ובינונית דמיירי לענין האויר שבהבדל וזו לא שמענו מפירושו ולא מחבורו: ואף גם זאת א"כ יהיה להרמב"ם ב' פירושים בנושא א' אבל האמת יורה דרכו.

דעל הרמב"ם קשיא התוס' דקתני הא דמעזיבה רכה על ואם היו מובדלין כדהקשה הרב מוהר"ר קאפיל ז"ל. אבל אשתמיטתי דאקדמיה הר"ש שכתב כך שיש לדקדק אי הוי טעמא דיכולין לקבל שהוא חזק כו' וקאמר דליתא מכח זו התוספתא ויש קצת ט"ס בלשוננו וקל לתקנו ונראה בעיני דלהרמב"ם לא אשתמיטתי התוספתא כלל וכבר ידעו ודקשיא לדידיה אלא דלא ס"ל דהלכתא הוא וטעמא דס"ל דמתניתן ע"כ ליכא לפרושי רכה או בינונית בענין ההבדל דהבדל מאן דכר שמיה במתניתן ועוד התרפו רואין אמאי לא קתני נמי מתניתן ותו כולא מתניתן מדאורייתא ואיך עירב וקתני לה מדרבנן וכמ"ש כבר בתימה ומכ"ת הזכיר דברי בזה קושיא זו הוא תירוץ לקושיא שלפני' ומכל מקו' משמע לי' להרמב"ם דמתניתן מפרשי רכה ובינונית שלא כדרך שמפרשו התוספתא ומכיון שמשנתינו חולקת על התוספתא ודאי דנדחית התוספתא מקמי מתניתן.

ומשום הכי בחבורו לא הזכיר כלום כל מה שנשנית בתוספתא זו היו נתונים ע"ג הגדר כו' התרפו כו'. דס"ל שהוא דלא כהלכתא:.

ומש"ה נמי מ"ש האלוף מוה"ר אבא דלהרמב"ם שפיר קתני התרפו רואין כו' ואפי' מדאוריית' כיון שמתחלה היה חזק כו' אינו נראה בעיני מדלא העתיקו הרמב"ם בחבורו: גם מה שהקשה מוהר"א על הראב"ד דמה רואין דקאמר כיון דלדידיה אוהל רעוע הוי אוהל לא קשי' כלל דפירוש התוספתא נראה בעיני דכך היא והכי קתני היו נתונים ע"ג גדר רואין אותן כאלו אבנים כבושות עליהן.

התרפו רואין כו' ומאי נתונים ע"ג דקאמר אלא הכי קאמר שאם הפרח היוצא מן הגדר נשתנה וניתן ע"ג ע"י הרוח או איזה סיבה רואין כאלו אבנים כבושות עליהן והורידם מעל גבי הגדר עד שיוציא כמו שהיו יוצאין. ואם התרפו שאז א"א לומר דרואין כאלו אבנים כבושות עליהן שא"כ ישברו ויפלו והיו כלא היו לגמרי להכי קאמר דרואין אותן כאלו הן שפודין של מתכות ויכולין לסבול האבנים הכבושות עליהם.

ואם היו מובדלין כו' כפי' הראב"ד נמצינו למידין דלהראב"ד התוספת' מפורשת יפה ואף הרמב"ם כך מפרשה אלא ס"ל דלית הלכת' כוותיה ואגב אפרש מה שנ"ל ברישא דהתוספתא ר"י אומר רואין את התחתונים כו' ואם היו נוגעין זו בזו בפותח טפח מביאות וחוצצות וכתב הר"ש ואם היו נוגעות כו' לא אתברר לי מאי קאמר כו' לכך נ"ל שבאחת למטה ואחת למעלה בעינן נוגעו' ממש ע"כ ואני אומר דפי' בפותח טפח הוא כמו האי תוספתא שהביאה הרמב"ם בפ"י משניות משנה ה' פי"ב דאהלו' הזכרתי דבריו שם בתי"ט שצריך שיהיה בכל קורה פותח טפח וה"נ דכוותי' ממש ואין להקשות דא"כ בגדר דסיפא משמע שהם קוצים וברקני' הא לא הוי פותח טפח דאה"נ דלר"י ליתא אלא דווקא פותח טפח כיון שגם בקוצים וברקני' עולים ויורדי' וכבר כתבתי דאפשר שנמצאים קוצים וברקני' בפותח טפח ואפילו כי תימא דאין נמצאים כלל סיפא לא אתאן לר"י.

והנה רצה מכ"ת לזכות את הרמב"ם שתהא הלכה כמותו ולא כהראב"ד מג' טעמים הא' דלהראב"ד בתוס' ר"י אומר אם מכניס את החוט לצד זה ויצא לצד א' ונוגע אע"פ שאינו מכוון ה"ז מפסיק וקולא הוא אפי' גבי ר"מ לפי' הראב"ד דר"מ מקיל וה"ל לשנותו קודם רבי מאיר: משא"כ להרמב"ם דחכמים מקילין טפי מר"מ ור"י מקיל אף טפי מרבנן נשנה הכל כסדר שותא דמר לא ידענא דהא גם הרמב"ם בברייתא זו וודאי דמפרש כהראב"ד דאי נימא דאף בברייתא כבמתניתן לענין חוזק ובריאות מאי ענין חוט לכאן אלא דהרמב"ם דוחה התוספתא מקמי מתניתן.

והיינו דס"ל דר' מאיר וחכמים אמרו בין רכה ובינונית ומתניתן מפרשי לדבריהם לענין חוזק ובריאות והתוספתא מפרשי לענין הבדל אבל שיהיו גם שניהם ר"ל שני הפירושים אמת זה אי אפשר דאינו במשמע לשון א' שני פירושים דאע"פ. דמצאנו למוהר"יא בהגהות שע"ד ס"ס שכ' דהאשר"י כ' בכמה דוכתי אשני פירושים דנוכל לסבול כתרומתו ע"כ מ"מ הרמב"ם לא מצי סבר הכי וק"ל ועוד שא"כ הי' לתנא דידן דבמשנתנו לשנות גם שניהם ותו דהתו' וודאי לא ס"ל אלא חד פי' כהראב"ד כמו דמוכח מהתרפו רואין כו' וא"כ משנתנו נמי לא ס"ל אל חד פי' ומדלא תני התרפו רואין כו' וגם לא קתני בהדיא דמיירי במובדלות ש"מ דלא מיירי אלא כאידך פי' דהיינו לענין חוזק ובריאות אבל מה שהוקשה למכ"ת דר"י מקיל כו' אני אומר שאינו מקיל.

אבל מחמיר יותר מחכמים. דהא איכא למידק את החוט דקאמר אמאי לא קאמר בקצרה אם מכניס חוט אלא לא בכל חוט קאמ' אלא בחוט המשקולות וכהאי תוספתא דברפי"א דאהלות שהביאו המפרשים ז"ל ואתא שפיר לישנא דאע"פ שאינן מכוון שכך דרכו של חוט המשקולות לכוון ומכיון שאע"פ שאינו מכוון אלא נוטה ואפ"ה נוגע א"כ ההבדל גדול שהדבר ידוע שאם יגע אף ע"י נטיה שההבדל יותר גדול מכשאינן כאן נטי' יכול להיות שמחמיר טפי מרבנן כי אין בקיאין באלו הדברים איזה מעזיבה בינונית ואיזה חוט המשקולות: זכות שני להרמב"ם לפ"ד מכ"ת דלהראב"ד לישנא דמתניתן שהן יכולין לקבל אינו מדוקדק כלל דהרי לדבריו קאי הכל אאם יש הבדל כו' דמאן דכר שמיה מהאוריים כלום ועיקר חסר ופורח באויר כו' איברא דמ"ש מר דעיקר חסר הוא וודאי מה שמכריח להרמב"ם שאינו מפר' במשנה כמו שפי' התוספתא אבל הלשון דשהם יכולין לקבל הוא נכון להראב"ד ג"כ דה"ק שאם הן בענין דיכולין לקבל ולא יזוב ומה לי לומר שהן יכולין לקבל ולא יפלו שכך צ"ל להרמב"ם ומה לי לומר שהן יכולין לקבל ולא יזוב הלכך הלשון מדוקדק: וגם מ"ש מכ"ת דה"ל למימר אם יש הבדל או הפרש ביניהם בכדי לקבל מעזיבה כו' לא דק מכ"ת שכך הל"ל אם יש הבדל ביניהם ויכולין לקבל כו' דלישנא דמר לא אתי שפיר כלל דהבדל אינו סיבת הקבלה עד שיאמר עליו כדי לקבל כו' אלא הל"ל בזה הלשון שכתבתי ואם יש כו' ויכולין כו' וזו היא הקושיא עצמה שהיה לו שהעיקר חסר.

וכבר כתבתי שזה מכריח להרמב"ם: מ"מ אין השגה להראב"ד דס"ל דממילא משמע דלדידיה יחד שלא תמוט הוא דרכה ובינונית לענין זיבה הוא ולישנא דרכה הכי דייק דלהרמב"ם הל"ל קלה כדלעיל וכיון דמלישנא רכה מוכח דלענין זיבה הוא תו לא צריך

התנא לפרש ההבדל דממילא משמע דלענין הבדל נישנית: השלישי שכתב מכ"ת דהלכה כהרמב"ם מדהטור כתב או אבנים יוצאים מן הגדר וזהו כהרמב"ם.

זה אינו דאע"ג דלהראב"ד קוצים וברקנים ניחא לא משום כך אבנים לא ניחא ואדרבא אי אמרינן אבנים ואפ"ה בעינן קבלת מעזיבה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה מסתמא לאו לענין חוזק ובריאות הוא דסתם אבנים חזקים לקבל עליהם אלא מיירי לענין הבדל שביניהם אם לא יזוב דלהרמב"ם צריך לדחוק דהאבנים משום כך אינם חזקים שאינם תקועים בחוזק שאם תכביד המשא עליהם יהיו נשמטים מהכותל ויפול ומה שכתב מכ"ת עוד דאי ס"ל להטור כהראב"ד ה"ל לפרש כמה שיעור ההבדל.

ואומר אני דוק לאידך גיסא אי ס"ל כהרמב"ם ה"ל לפרש שאין אסור לעמוד אפ"ל תחת אותו שידוע אא"כ יש פותח טפח ומכ"ש בספק שאינו יודע תחת איזה מהם דבי' מיירי הטור שה"ל למימר אא"כ שיהיו בכל א' פותח טפח ועדיפא מהדיוק שכתב מכ"ת שעליו ה"ל להטור לפרש אבל האמת הוא מאי שהטור לא פ"ל לא הא ולא הא הוא מ"ש שכבר הזכרתי לעיל מספרי לחם חמודות דהכהנים זריזין ומחמירין ופורשין א"ע מכל שום ספק בעולם ואפילו אי נימא דהטור כהרמב"ם ס"ל הרי הר"ש סובר כהראב"ד ועוד יראה מכ"ת בספרי תוס' י"ט ר"פ י"א דאהלות לשון מהר"ם שהעתקתי שם: שסובר בהדיא כהראב"ד והוא הדבר שדיברתי שנראה.

בעיני יותר דהלכה כהראב"ד כי יש לו זכיות יותר מהרמב"ם אם מצד לשון דרכה דקשה להרמב"ם ולהראב"ד ניחא. ובזה מתיישב נמי דלא צריכא למתניתן לפרש דבהבדל מיירי ואם מפני שהתוספתא והמשנה היו לאחדים ואם לפי שהר"ש ומהר"ם מרוטנבו"רג בהדיא מפרשים כדבריו ומהטור אין הכרח כמאן ס"ל: ומה שהקשה מכ"ת מסדורא של התוספתא בדברי ר"י לאחרונה כבר כתבתי שיפה סדורו וכן קושייתו דמר בלישנא דהן יכולין לקבל.

פרשתי על נכון אבל האמת דלא מפני שאמרתי שנראה לי דהלכה כהראב"ד דמש"ה בנדון דידן אלנות הסוככים בבית הקברות דק"ק לבוב אסורים לכהנים לכנוס תחתיהם כמו שהיה סבור מהר"י קאפיל ז"ל. לא כן הוא דופה כיון מכ"ת שאין העלין נעשין אוהל מהטעמים שכתב מכ"ת וכן מדברי התו' שהזכיר מו' אבא אך מ"ש מהר"א שאלו זכרתי אני לאותו התו' לא הייתי מקשה בתוספות י"ט על עוף הפורח ליתא כלל שאע"ג שאין לי לדעת עכשיו אם זכרתיו או לא זכרתיו אבל יודע אני שאף שהייתי זוכר הייתי מקשה דהתו' על נענוע הרוח הוא שאמרו שמבטל האוהל והיינו טעמא דטלית המנענעת וספינה השטה לפי ששליט ברוח לכלוא אותו משא"כ עוף הפורח דדוקא כשהוא פורח אבל כשאינו פורח וודאי דאוהל הוא דאין מה שהוא פורח מבטל כשאינו פורח והרי דולג וקופץ דתנן גבי עוף הפורח א"כ לא יהיה מאהיל אף כשאינו דולג וקופץ והרי האדם מאהיל על הטומאה להביא את הטומאה: ומהר"א עצמו כתב לעיל מהאי דעוף אף שאינו ראוי לקבל מעזיבה נעשה אוהל ולפי שמתחלת הבריאה נעשה חזק ובריא כמות שהי' ואינו עומד להתקלקל אפ"ל כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו לא יזונו ממקומו ע"כ משמע דעל העוף עצמו אומר לא מצד שהוא קשה וכן הרמב"ם בחיבורו לא זכר קשור ולכן קושייתי במקומו עומדת ועוד יש לי קושיא על דברי מו' אבא במה שהכניס

חור שחררוהו עם שריגי אלנות ואינו מכוון דחור שחררוהו קחשיב הרמב"ם באוהליו החזקים וכן נמי מה שרוצה לפרש דברי הרמב"ם דתרי מיני סככות הן ונתלה במה שהרמב"ם קחשיב תרי זמנא סככות ופרעות דהם דברים שאין להם ממש שכבר פירש הרמב"ם בפ"א המשנה על הזיזין וגזוזטראות כו' שכולם שוין בענין הזה שיהיו חזקים ובריאים לקבל המעזיבה כו' וזהו ג"כ מה שבחיבורו שכתב כיצד שריגי האילנות כו' ומסיים וכל כיוצא בהם לכלול לכל הני השנוין לגבי סככות ופרעות והן הזיזין והגזוזטראות ועד עכשיו לא קאמר הרמב"ם אלא להקדים שיש חילוק בין אוהל לאוהל ועשה החילוק והדר קאמר אלו מביאין וחוצצין למנותן אחת לאחת וכשבא למנות הזיזין כו' ואמר וכן הסככות והפרעות והזיזין כו' והקודמין לסככות ופרעות דלא כמשנתנו ופירושו פי' כבר לעיל איך שיהיה ומנה דכל אותן שהוא מונה עמהן דכוותיהו הוא שיהיו חזקים כו'.

ולמהר"א קשיא דהוא סובר. דהני סככות ופרעות הם אינן בדוגמא דלעיל והרי זיזין וגזוזטראות לפי' הרמב"ם שבמשנה הם דוגמתן דלעיל והאיך מנם יחד ולמה לנו לומר שהרמב"ם בחבורו יחולק מפירושו ללא צורך וגם היו דבריו סתומים ביותר מה שלא נזכר דין שני של סככות ופרעות במשנה ובברייתא וכמו כן נמי מה שרצה מוהר"א לומר דשתי גירסאות להרמב"ם רב"ה ורב"ה קשיא וודאי שה"ל להרמב"ם להעתיק ג"כ גירסת הברייתא כיון שהוא סובר אותו גירסא ג"כ אלא ליתנייהו לכל הנהו דוחקי שנדחק בהם מוהר"א ובהנידון עצמו כבר כתבתי דעתי ג"כ להתירא זולת מה שכתבתי בפותח טפח שיהא בכל ענף כולו.

עוד אני מדבר בדבר אזכירה דבתחלת דברי מ' קאפיל ז"ל כשגגה יצא מלפניו שכתב שהזהיר שלא לכנוס תחת צל האילנות ע"כ וידוע דהצל מאריך מהאילן עצמו ואותו אורך אין לו תורת אוהל כלל וכלל ותו לא מידי ושלום אידי ואידי אוהבו דמר נצח הטרוד דובר שלום ודורש טוב אמן: יום טוב הנקרא ליפמן בן לא"א כהר"ר נתן זללה"ה לוי העליר נחוץ יום ו' י"ג כסלו שצ"ג לפ"ק: ושלום לבנו וחתנו האלופים ולהשיש מחותני כמהורר וואלף יצו ח מעשה בא לידי באיש א' אשר ביקש ממני לסדר לו גט לאשתו והיתה נקראת בפי כל שרל ואביה הי' נקרא אברם והנה כפי הדין והדת הנכתב בסדר גיטן שלנו יש לכתוב שרה בת אברהם: ויהי אחר החקירה והדרישה נמצא בעירנו עוד אשה אחרת נקראת ג"כ שרה ושם אביה ג"כ אברהם והנה בחפזי לענ"ד דלית דין צריך בשש וחשש שגם גבי נשים בשיש שמותיהן שוות דצריך לשלש ולכתוב גם שם אבי אביה כמו גבי אנשים דמה שאמרו בגמ' בפ' גט פשוט וליחוש לשני יוסף בן שמעון ולא הזכירו בשום שמות נשים היינו דלא דיברו אלא בלשון המורגל המוזכר בגמרא שני יוסף בן שמעון אך באמת ה"ה נמי גם גבי נשים היכא שיש שתי נשים ששמותיהן ושם אביהן שוות.

והיה זה פשוט בעיני ומכ"ש אחר שמצאתי בסדר גיטין שכתב בשם מוהר"ר מנחם בכר"ך ע"ז תרי יוסף ב"ש אף שאין שמות נשותיהם שוות מ"מ צריך לשלש וא"כ היה נ"ל פשוט ג"כ דהכ' נמי דלכתחלה צריך לשלש בכ"מ שיש לחוש לתרי יב"ש וכעין זה

מצאתי בתשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"ז ז"ל המקדש או המגרש אשה טוב הוא להזכיר שם אביה כדי לברר הדבר אם יש שני יב"ש בעיר ואם לא הזכיר רקשמה בקדושין או בגט מגורשת עכ"ל הרי שכתב בסתם דיש לחוש לכתחלה גם לאשה לתרי יב"ש א"כ משמע נמי דס"ל דאין חילוק בין שם האיש ובין שם האשה היכא דיש לחוש בכ"מ לתרי יוסף ב"ש חוששין זאת ועוד אחרת היא ראייה אחרונה ממ"ש מהר"מ פ"ח סי' ל"ה שכתב.

על מאי שכתב הרא"ש בתשובה בכלל מ"ה והטור א"ע הביאו בסימן קכ"ט שאם לא הזכיר שם האשה אלא בכינוי או אביה לא הזכירו כלל דכשר כתב ז"ל ובלי ספק אין הפרש בין אבי האשה ובין אבי האיש והרא"ש השיב על מעשה שהיה כך היה כו' עכ"ל, הרי שהשווה הדין שם אבי האיש לדין שם אבי האשה ואם היה היה הפרש ביניהם האיך כתב בלי ספק שאין הפרש ביניהם הרי יש ויש: הנה מכל הלין טעמים היה נראה לי פשוט דלא יש שום חילוק בין שמות אנשים לשמות הנשים ובכל מקום חיישינן לתרי יוסף בן שמעון ולכן צריך לשלש כנ"ל.

אך אחרי רואי שחזד מינן גבר בגוברין אשר היה אתי עמי בא בטענה בפלפולא חריפא של הבל לאמר עלי לאו אמור כדברים הללו כי אין הנדון דומה לראיה דמ"ש בתשובת הר"מ בכרך הנ"ל והביאו הרמ"א בש"ע בס"י קל"ו סעיף ו' אם השמות מגרשים שוות אע"פי שאין שמות הנשים שוות מ"מ יכתבו סימן במגרש או בכינוי שלו כו' מיירי דווקא כשגם שמות הנשים שווים דאז יש לחוש אולי יש לו אשה אחרת במקום אחר או פן ואולי יכחיש בפני עדים לומר שיש לו אשה ששמה כשם המתגרשת שהרי כותבים.

גט לאיש בלא אשה ואח"כ יתננו ליד אשה של זה משא"כ להיפך שא"א לומר שיש לאשה עוד איש אחר ששמו כשם אישה. ולכן א"א למיחש גבי האשה החשש מה שיש לחוש גבי האיש ולכן לפ"ד האי גברא לא היה צריך לשלש כלל אף כשיש עוד אשה אחרת אשר שמה ושם אביה שוות גם מה שכתוב בתשובת הרא"ש ה"ל דטוב להזכיר שם אביה כדי שיבורר הדבר אם יש שני יוסף בן שמעון כו' הנה דחק ואתי למרחוק לפרש דמיירי ג"כ דווקא שגם שמו' האנשים שווים הגם שאין זה כי אם דברי נביאות שהיה לו לפרש ולא לסתום דבריו דאז דווקא חיישינן לתרי יוסף ב"ש לאפוקי כשיש שתי שמות של נשים שוות אף כששם אביהם שווים ג"כ עכ"ז אין צריך לשלש כיון דשמות האנשים אינם שווים ע"כ דברי הסותר דברי לכן בעבור זה אמרתי לצאת ולבא לפרש עוד ולהוכיח שלא כדבריו להוציא מלבו דברים אשר לא כן אדמה ולא דרכי דרכיו בזה דכוודאי גם גבי שמות הנשי' אם המצא ימצא ששמותיהם ושם אביהם שוות שצריך ג"כ לשלש אף ששמות האנשים אינם שווים וזה החלי מה שיצא בראשונה.

איתא במתניתן פרק כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול כו' עד יתר מיכן כתב לגרש את אשתו ונמלך ומצאו בן עירו. ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו יתר מיכן היה לו שתי נשים ששמותיהן שוות כתב לגרש בו את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה וקאמר בגמרא קטנה הוא דלא מצי לגרש בו כו' עד אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה פירש"י שמכירין את שניהם ומעידין שזה מסר לזו אבל בעדי חתימה לא כדאמ' שמא נמלך זה שכתבו וחתמו ולא גירש את אשתו ומסרו לזה לגרש

אשת חברו והכא נמי בעדי מסירה ור"א היא פירש"י וליכא למיחש שמא לחברתה נמסר אבל בעדי חתימה לעולם אימא לך דחיישינן שמא את חברתה גירש וכתבו התו' שם בעדי מסירה ור"א אבל לר"מ בעינן שיהא מוכח מתוך החתימ' שנכתב לשם זה האיש ואשה זאת ולא מהני עדי מסירה וההוא דהמגרש שנים ששלחו שני גיטין ושמותיהן שוות נותן שניהם לזו ושניהם לזו קאמר ר' ירמיה בגמרא הא דלא כר"א דמשמע דכרבי מאיר ניהא והתם מיירי כדפרשנו לעיל שכתב דורות או סימן או כהן שניכר מתוך החתימה וכ"כ התו' פרק גט פשוט דף קס"ו ע"ב ועדי מסירה אינן בקיאינן באבותיהן או בסימן הכתוב ע"כ.

הנה נשמע מהכא דלר' מאיר בעינן שיהא מוכח מתוך הגט בעצמו מי הוא המגרש ומי היא המתגרשת ולכן בכ"מ מאי שבאפשר בעולם. .

למיחש לתרי יוסף ב"ש חיישינן ואם כן ה"נ נאמר כשם כשיש ב' יוסף ב"ש דאמרין אף ששמותיהם של נשים אינם שוות מ"מ צריכין לשלש אף שכבר מוכח מתוכו בשמות הנשים מ"מ חיישינן שמא נמלך ומסר לחבירו לגרש אשת חברו אף על פי שאין שמה כשם המתגרשת וכמ"ש בהדיא בתשובת מהר"מ בכר"ך שהבאתי כנ"ל וגם בתשובת מהו' יוסף כהן חמי זקני הביא בתשובותיו סי' ל' והוכיח וכו' ז"ל דלא מהני אף ששמות הנשים אין שוות דאם היה החילוק בשמות הנשים א"כ מאי צריך לאוקמי במשולשין וגם התוס' שם שהבאתיו לא חילוק בשמות הנשים דאין שוות והוי הכירא טובא אפילו א' דרצה לאוקמי אפילו היכא ששמותיהן שוות מ"מ היה לו לחלק ג"כ ע"כ וא"כ גם בנידון דידן יש לחוש שמתגרשת אשה אחרת ששמה ושם אביה כאותה אשה המוזכרת בגט.

מה אתה אומר הלא מבואר בגט איך שם הבעל המגרש מ"מ נראה דעכ"פ לכתחלה כל מה דאפשר לכתוב ולהוכיח מהגט בעצמו עושין ומה גם דיש לחוש עוד שמא יש עוד איש אחד בעולם שיש לו ג"כ שמו כשם הבעל המגרש וה"ט שיש ריעותא לפנינו ששמותיהן של נשים ושמות אביהן ג"כ שווים. לכן טפי עדיף לכתוב ולהוכיח בגט עצמו ולשלש בשם אבי אביה כמו גבי האיש דחיישינן לכל מה דאפשר למיחש ה"ה הכא בנדון דידן.

ואם כה יאמר האומר לחששא זו לא חיישינן מדכתבו התוס' שם דדוקא גבי גט הנמצא הוא דחיישינן שמא מאחר נפל אבל חשיב שפיר מוכח מתוכו כיון דלא הוחזקו כו' ש"מ דהלכתא הכי דמן הסתם אין לחוש לתרי יוסף ב"ש מ"מ נראה לי היכא שיש ריעותא לפנינו כמו הכא ששמות הנשים ושמות אביהן שוות חיישינן לזה אולי המצא ימצא עוד שם איש אחר ששמו כשמו ויבא לידי ספק שההוא המגרש לאשה זאת אשר שמה ושם אביה שווים לאותה המתגרשת כאותו המ"ד דחייש לזה שני יב"ש אע"ג דלא הוחזקו ועוד יש לפרש מ"ש התוס' דלא חיישינן כו' לא כתבו את זה כי אם לתרץ הקושיא שהקשו התוס' שם ז"ל וא"ת מאן דחייש לקמן בפרקין לשני יב"ש ולשני שווירי אע"ג דלא הוחזקו א"כ לר"מ יפסלו כל הגיטין דלא משכחת תו שום גט שיהא מוכח מתוכו לכן לתרץ את זה כתבו התוס' בשם ר"י דלא קשה דדוקא בגט הנמצא הוא דחיישינן ותו לא חיישינן כדי שלא יפסלו כל הגיטין לזה כתבו דלא חיישינן לשני שווירי ולשני

יב"ש והיינו דמש"ה כשרים כל הגיטין לדעת רבי מאיר וה"ט משום דלא יש שום ריעותא למאי נחוש כולי האי אמנם כשיש ריעותא דנדון דידן.

דיש שתי שמות הנשים ושם אביהן שוות יש לחוש ג"כ לשני יב"ש אע"ג דלא הוחזקו כי למה להחזיק בספק לכתחלה לדעת ר"מ וחיישינן נמי לדעת המ"ד דחיישינן לזה לתרי יב"ש אע"ג דלא הוחזקו כיון דיש שמות הנשים ושם אביהן שוים כמו גבי האיש שהוא לכ"ע אף כשלא יש שמות הנשים שוות מ"מ עבדינן לכ"ע ה"ה להיפך דאף בשמות הנשים ג"כ נעבד לכתחלה לכ"ע לצאת ידי ספיקות לכל הדעות דצריך לשלש ג"כ נוסף על זה לבו אנסוהו מה שעלה בדעתו מה שראה בדברי רמ"א שהביא דעת בעל אגודה ונהגו בקהילות ליתן גט בחצר בהכ"נ כדי שיצאו ויראו כל העולם שאם יש לשם יב"ש אחר יבא ויראה עכ"ל: והנה הקשה עצמו לדעת בעל האגודה ושאלנו נמשכים אחריו ונותנין גט ברבים ותו אין לחוש לתרי יב"ש דאם היה שם איש ששמו כשם זה המגרש בוודאי היה נשמע קולו בבואו אל חצר הקודש דז"א דלפ"ד תו אין צריך לשלש בשום אופן וזה שלא כדברי הפוסקים בהסדרי גיטין שלנו אך האמת יורה דרכו דבעל האגודה כתב את זה דווקא לדעת ר"א דעדי מסירה כרתי ועל זה קאי שם שהביא בשם ר"י דאין עדי מסירה מדקדקין אם זאת אשתו או לאו ולהכי אמרינן שני יוסף ב"ש הדרים בעיר א' אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ואזה כתב ז"ל נ"ל לכן נהגו בקהילות כו' אך אנו להחמיר כדעת ר"מ כמ"ש ר"ס ק"ל וסי' קל"ג.

דס"ל כר"מ דעידי חתימה כרתי ובעינן מוכח מתוכו לא מהני אף שגירשהזה לפני זה שבעינן מוכח מתוכו .

דכל מה דאפשר להחמיר לכתחלה אנו מוכרחין לעשות הטוב והישר לכל הדעות לחומר' אך את זה יש לתמוה על הגאון רמ"א שהביא דעת האגודה בסתם ולא כתב דלדידן לא מהני וגם הוא ללא צורך ליתן גט ברבים מטעם זה שיתוועדו אם יש ב' יוסף ב"ש דמה נפשך אם יש עוד יב"ש לא מהני כשמגרש זה בפני זה כדלעיל אך צריך לשלש בגט ואם לא מוחזקין לעוד יב"ש אחר תו לא צריך למיחש כלל דמן הסתם לא חיישינן כמ"ש התוספ' והבאתי לעיל אך מ"ש הבעל אגודה הוא לר"א דעידי מסירה כרתי רק מה שאנו נותנין גט ברבים הוא לפרסומי מלתא דקבלה הגט ומותרת לכל אדם וגם שלא תנשא לכהן: גם את השני יגעתי ומצאתי און לי ראייה לדברי במה שמצאתי בדברי מהרי"ל דף צ"ג ע"א ז"ל גט מומר הייתי עד עליו בפני מהר"י סג"ל כו' והאשה היתה שמה בילא בת שלמה בן יצחק המכונה זלמן הלוי ועלתה ספיקא ביד מהר"י סג"ל להיכן יכתבו הלוי אם לכתוב שלמה בן יצחק הלוי המכונה זלמן כו' עד סוף דעתו הסכים לכתוב שלמה בן יצחק הלוי המכונה זלמן משום דלוי לאו כינוי הוא לכן אין להזכירו אחר המכונה עכ"ל וכתב שם בהג"ה בדפוס ז"ל כמדומה לי מפני שהיה קרבתו אחד בעיר שהיה שמה ג"כ בילא בת שלמה לכן השלישו שם הגרושה עכ"ל.

והנה עינינו הרואות שגם מהרי"ל ס"ל הכי שיש לשלש כשיש שתי נשים שוות עם שמות אביהן והנה על זה התחכם האי גברא הנ"ל לאמר שגם המהרי"ל מיירי שגם שמות האנשים היו שוים באותו מעשה והוא ס"ל כדעת הטור שכתב בסי' קל"ו דמ"ש

בגמרא בתרי יב"ש מיירי ששמות שתי הנשים וגם שמות האנשים היו שוות אז דווקא אין יכול לגרש אלא בפני האחר.

ולכן גם כן שמשלשין ומגרשין שלא בפני אחר כשכל השמות שוות צריך לשלש גם את שם האשה הגם כי אפשר לסתור דבריו בזה דאם היה המעשה במהרי"ל שכל השמות ב' האנשים והנשים היו שוות למה היו צריך לשלש שם האשה הלא כיון שהבעל היה מומר ואנן קיי"ל דצריך לכתוב גבי שם מומר וכל שום וחניכה דאית ליה כמ"ש הסמ"ג וסמ"ק וכלבו וכמ"ש רמ"א בהג"ה סי' קפ"ט ס"ה אם כן הוי הכירא דז' דמהרי"ל ס"ל כדעת הטור והרא"ש והמ"מ והמנהיג לכתוב בכל גט גבי שם הבעל ושם האשה וכל שום וחניכה דאית ליה כמו שמבואר בתופס הגט הכתוב במהרי"ל וא"כ לא היה שום הכירא אך מ"מ דבריו לא יתכנו כלל דהרי איפכא מסתברא דבוודאי אין זה צריך חשש ובשש דלדעת הטור דס"ל כ"א להקל ולא להחמיר וי"ל דדוקא כשכל שמות האנשים ונשים שוות אז צריך לגרש בפני חבירו אך אם שם האח' אינם שוות או שם הבעל או שם האשה תו אין צריך לגרש בפני חבירו מפני שיש הכירא והנה מכ"ש נמי כשמשלשין שם הא' אף כשכל השמות שוות הוא הדין דמהני נמי כיון שיש הכירא שאין שוות במשולש אם כן אם היה כדבריו שהמעשה הכתוב במהרי"ל היה שכל השמות האנשים והנשים שוות.

למה היה צריך עוד לשלש כולי האי בשם האשה הלא סגי שישלש בשם הבעל ותו לא ומה גם כי לא מצינו בשום פוסק בעולם שיחמיר לשלש בשם האשה ובשם האיש כולי האי לא חיישינן ועוד אם כדבריו שהמעשה במהרי"ל מיירי שגם האנשים שוים היה לכתוב שם בהג"ה דמשום הכי היה צריך לשלש בשם האשה כיון שהיה שם האיש והאשה שוים ומי יתנבא בדבר שהיה שם גם כן שמות האנשים שווים אך אין ספק כי אם ודאי שלא היו שמות האנשים שווים.

אלא שמות הנשים ועל כן היה משלש כמבואר שם.

, רק מחדש בא אלי איש אחד לשנות הידוע לאמר לי שמה שכתוב במהרי"ל תלמיד טועה כתבו והוכיח לפי דעתו. דאם לא כן יוקשה שתי קושיות על דברי מהרי"ל הא' דדברי מהרי"ל סתרי אהדדי דכאן כתוב דציוה לכתוב המכונה זלמן לבסוף אחר שכתב שם אביו והיינו שהמגרש היה נקרא שלמה המכונה זלמן ובעמוד השני כתוב ששלח גט ממערוי"ז ליד מהרי"י סגל ומצא כתוב בו משולם בן אורי המכונה פייבש ופסל אותו.

דה"ל למכתב משולם המכונה פייבש בן אורי דאז הוי קאי כתיקונו על משולם דכינורו היה פייבש כו' ועוד אחרת אשר נתקשה לי בזה כי למה היה צריך המהרי"ל לשלש בשם בילא בת שלמה בן יצחק הלוי המכונה זלמן הלא באחד סגי לא ה"ל לכתוב כי אם בילא בת שלמה הלוי כמ"ש מהרי"א בס"ו ו' ע"ש או הוי ליה למכתב בילא בת שלמה המכונה זלמן עכ"ד: ואני בעניי אמרתי כדברי הבל הביא גם הוא כי אני בעניי עניתי ואמרתי בכל כחי שדברי מהרי"ל הם נכונים.

כי מה שאמר שדברי מהרי"ל סתרי אהדדי ז"א כי לא בחכמה שאל על זה דמה שכתוב המהרי"ל בריש דבריו אשר צוה לכתוב המכונה זלמן לא קאי אהמגרש כי מה שהיה

נקרא בשמו שלמה אפשר שהיה לו שמו כשם העצם עצמותו בשם שלמה ולא שהיו קוראים ומכנים שמו בשם זלמן דהיינו שכל העולם היו קוראים בשם שלמה אך ורק שם אביו אף שהי' נקרא בשם יצחק אפשר שהיה מכונה בפי הבריות זלמן כאשר מצינו בכמה שמות שיש להם שמות כינוים אחרים גם בנידון דידן היו קוראים שם אבי המגרש הנקרא בשם אליקים הגם שלא מצינו בשם האליקים שם הכינוי זלמן.

רק מה שמבוארין במהרי"ל מ"מ לפעמים אירע כן. והיה גם כן במעשה של מהרי"ל היה כך יצחק המכונה זלמן משא"כ במ"ש במהרי"ל בעמוד השני משלם בן אורי המכונה פייבש שמסיק בהדיא דהמכונה פייבש קאי אשם משלם.

זאת ועוד אחרת אולי מה שכתב במהרי"ל היה מכניס האב ובנו בשם כינוי א' בשם זלמן וכבר כתב הב"י סי' קכ"ט אדין זה שכתב שמצא כתוב בתשובה אשכנזית גט שכתוב בו משלם בן אורי המכונ' פייבש שפסל מהרי"ל כו' [והוא במהרי"ל שבידינו ה"ל] כתב ז"ל והיינו דווקא כשאין אותו הכינוי כי אם למגרש ולא לאביו אבל אם הכינוי גם לאביו אם יכתוב אביו קודם הכינוי שפיר דמי עכ"ל וא"כ גם בנדון דידן י"ל שכך היה וא"כ לא סתרי דברי מהרי"ל אהדדי וכן מוכח במהרי"ל עצמו שבידינו מ"ש בעמוד השני אחר המעשה ששלחו גט ממערו"יז כו' עד מקצת ראייה א' דהא קמן אם לשניהם כינוי היה לו לכתוב על האב והבן ה"נ על הבן ברישא גם אם אין כינוי לאב עכ"ל.

הרי דגם הוא ס"ל שאם כשיש כינוי גם לאביו שיכתבו שם אביו ברישא לכן יפה עשה מהרי"ל: גם מה שהקשה פי שנים ברוחו למה היה מהר"ל משלש לכתוב הכינוי עם השלוש וגם שם הלוי ה"ל לכתוב כו' ע"כ.

ג"כ אין בכך כלום דמהר"ל ס"ל כדעת הקונטרס שכתב הב"י שם בסי' קכ"ט דף קס"ב ע"א שכ' דלכתחלה כותבין שניה' דהרי כתב דיש כינוי להמגרש כמו אם שמו שלמה וקוראין אותו זלמן והוא כהן כותבין שלמה הכהן המכונה זלמן ואין כותבין שלמה המכונה זלמן כדי שלא יהא משמע שהכינוי הוא הכהן כו' הרי שהוצרך לכתוב שניהם כמ"ש הר"מ בש"ע סי' קכ"ט ס"ז בהג"ה והיינו שכל מה דאפשר למעבד עבדינן לחומרא כדעת הקונטריסין אף שמהר"א כ' שם בכתביו סי' ז' דאפ"י בתרי יב"ש די במה שיכתוב כהן או לוי אף שלא יכתוב השם הכינוי כגון יעקב המכונה יעקל כשר שמ"מ מוכח לפרש כהן או לוי בכל הגיטין כשהמגרש כהן או לוי א"כ סגי בזה לכתוב במה שהוא כהן או לוי שלא יצטרך לכתוב הכינוי מ"מ דעת האחרונים והקונטרסים שהביא הב"י ס"ל להחמיר לכתוב שניהם לכתחלה לכתוב ג"כ הכינוי אף שיכתוב גם כהן או לוי ולכן יפה עשה מהר"ל לכתוב שניהם כדעת האחרונים ה"ל.

ולכן בהיות שאף הוא ראה המהר"ל שמות הנשים היו שוות לכן החמיר על עצמו לכתוב עוד יותר לשלש ג"כ כי כל מה שבאפשר יש לעשו' לצאת ידי ספק המחמירים לדעת כ"ע: ועוד יש לפרש דברי מהר"ל שהוא לגבי אשה השני' בילא אולי גם אביה שהי' נקרא בשם שלמה היו ג"כ מכנים אותו בשם זלמן אשר לרוב שם זלמן נקראים בשם שלמה ואולי היה ג"כ לוי ולכן הוצרך ג"כ לשלש כדינ' ולא משום חומרא: לכן מכל זה נראה דדברי מהר"ל הם נכונים וכ' בהדיא דצריך לשלש בשם האישה איברא דיש לספק בדבר בנדון דידן שהיא נקראת מעודה עד היום הזה בשם שרל והאשה האחרת

נקראת שרה אם יותר טוב לכתוב לעשות הכירא ולכתוב בגט שרה המכונה שרל בת אברהם או יותר לכתוב השילוש לשלש בשם אביהן דבגמ' פרק ג"פ.

איתא במתניתן שנים שהיו בעיר אחת כו' כיצד יעשו ישלשו ואם היו משולשין יכתוב סימן ואם היו מסומנים יכתבו כהן ע"כ ומשמע דקודם קודם עדיף. ואף שקיי"ל לכתוב כהן או לוי בלא משולש אף שנזכר באחרונה היינו משום דכתב מהרי"א בס"י ו' דהיינו דוקא לדידן שכותבין לוי או כהן בכל הגיטן לכן אמרינן דהואיל ונכתב כהן או לוי מעתה תו א"צ לשלש עוד כמ"ש מהרא"י בהדיא אבל כינוי שאין אנו כותבין בשאר גיטין כמו השם שרל דאין כותבין שרה המכונה שרל כמ"ש הרמ"א בד"מ סי' קכ"ט בהדיא רק כותבין שרה לחוד וכן פסק בפסקי מהרא"י סי' י"ב ומהרי"ו סי' ק"ך לכן עדיף טפי לשלש כיון שהוא קודם במשנה לשלש או נאמר לאידך גיסא להיפך באשר שמהרא"י כתב שם ז"ל ע"ד הגט שהבעל נקרא ברוך בן יעקב הלוי וכינוי של יעקב הוא יעקל ויש עוד לאיש א' בעיר שמו ברוך בן יעקב הכהן עד מה היה בדעתכם לכתוב כינוי זו להפריש נ"ל וודאי אי לאו כהן או לוי שפיר אמריתון אבל כיון דהמגרש לוי והשני כהן יש לנו הפרש גדול בזה כו' הרי שכתב דאם אינו כהן או לוי שיש להפריש בשם הכינוי ותו לא צריך יותר הגם דבלאו הכי לא היינו כותבין יעקב המכונה יעקל משום שהוא קיצור לשון כמבואר בפ"י בסדר גיטין אך כיון שיש תרי יב"ש כותבין הנה כיון דלא כתב דצריך לשלש הגם שכתב ברישא דמתניתן הוא הדין הכא נמי שיש לכתוב הכינוי ולא להשליש אף דבלאו הכי לא היינו כותבין הכינוי מכל מקום בנדון דידן יש לכתוב שרה המכונה שרל כמ"ש גבי יעקב המכונה יעקל וכן יש להסתפק בדבר אך אפשר לומר דלא דמי נדון דידן לשם זה של יעקב המכונה יעקל דבהיות שיש כמה דעות ששם שרל הוא שם אחר ולא יצא משם שרה, דהרי בהג"ה סכ"א והסדר גט דב"ש באשה שנקראת בעריסה סירלן שיכתבו סירלן ולא שרה כלל מאחר דרוב קוראין לה סירלן וגם רש"ל כ' בסדר גט שלו וז"ל שרה ושרי יש להזהר בהן שלא לשנות דהוי שנוי שם ממש וכן כתב מהרי"ב.

ואת"ל דאברם ואברהם חד שם הוא מכל מקום שרי ושרה בלי ספק ב' שמות הן עכ"ל לכן יש לחוש בנדון דידן אולי יטעה הטועה ויחשוב מה שכותבין המכונה שרל היינו שיוצא משם שרי כדעת האחרת שם דהיינו שנקראת בשם העצם שרי אך שנקראת בפי כל שרל ואם כן אם כותבין שרה המכונה שרל יהיה בהיפך ששם עצם שלה שרה.

וזהו ההיפך משם שרי כי שרי ושרה הם שתי שמות: ולכן מה לנו לכנוס בספק יותר טוב לשלש בשם אבי אביה: והנה לאחר כותבי זה הובא אלי סדר גיטן א' ישן נושן כתוב שם ז"ל מצאתי בסדר גיטין א' ישן כתוב ז' ראיתי גדולי הדור שחקרו גם לזה אם אין שמה ושם אביה בעיר שוים כדי שלא יאמרו שלא לאותה ניתן הגט אלא לאחרת עכ"ל.

הרי שמצאתי בהדיא כדברי שכוונתי ת"ל לדעת הגדולים שצריך לשלש גם בשם האשה אם יש עוד אשה אחת ששמה ושם אביה שוים והאי גברא חזר ושינה ושילש גם בזה לפרש דקאי כשיש שמות שני האנשים שוים וז"א המבין יבין דאם היה שמות שני האנשים שוים לא היה צריך לכתוב דגדולי הדור חקרו גם לזה אם אין שמה ושם אביה

בעיר שוין דבלאו הכי צריך לשלש כשיש שני יב"ש אף כשלא היו שמות הנשים שוין וכמ"ש בסדר הגט של מהר"מ כנ"ל: כלל העולה מדברי דגבי נדון דידן נ"ל פשוט שצריך לשלש אף שלא נמצא בשמות ב' אנשים ששמותיהן היו שווין רק השמות של שתי נשים ושמות אביהן היו שוין.

הנה אף שדרשנו וחקרנו אחר הדברים האלה שנשתנו שם אבי המתגרשת בחוליו שם האחר בשם ירמיה דמתקרי אברהם מכל מקום פסק ההלכה אולי לא היו נשתנים שם אביה בשם אחר, נ"ל להצריך בגט לשלש שם האשה המתגרשת אע"פ ששמות שני אנשים אינם שוים כן נראה לי להורות נאום הצעיר אברהם הכהן: סימן ט שלום למר ולתורתו וליקר תפארת גדולתו אהובי בכל לב האלוף מחותני כמוה' אברהם כ"ץ יצ"ו.

בימי המועד כתבתי שוררים על ידי כמ' יצחק אתרוג"י יצ"ו בלי ספק יקבלוהו ולרוב נחיצתי לא יכולתי לכתוב מה שהשבתי בכאן אך כעת כתבתי ומכ' ת יבחר וצריך אני עכשיו להאריך למכ"ת. עם היות שאני יודע שאין במחשבתו כלום עלי אפס שראיתי כתוב בדברי מכ' בזה הלשון יתר הדברים דברתי עם בנו האלוף מוהר"ר שמואל יצ"ו הוכחתי אותו שיחזיק תמיד להרבות שלום בעירו עכ"ל ונפלאתי עד מאוד ואמרתי אין זה כי אם שמצא בע"ח לגבות את חובו כי דלטוריא כזו לא שמעתי מעולם להוציא לעז על קהל ק"ק קראקא יצ"ו.

מה שאין בו אפילו שמץ קטן. והאיש ההוא אשר כבר עשה המחלוקת לגרמיה עבד שאין איש מחזיק עמו בפעם ההוא ואנכי לא פציתי פי נגדו וגם נתפייסתי בלא ריצוי כסף חלילה וחלילה ואף ריצוי דברים לא רציתי לקבל והיה מאז ועד עתה אצלי כבראשונה פסקתי לו דינים ועשיתי לו פשרות וגם בנסעו מפה ליערסלב בא אלי לברכו ולא ידעתי לא אני ולא שום אדם בעולם משום מחלוקת כלל וכלל והוא תבע לשנים מהראשים דפה יצ"ו בפניכם על גביות עדות שנפסק עליו הדין ונשלח לק"ק באר עם גביות ב"ד אחר להזמינו ליריד ירעסלוב.

והאנשים האלו כל ידעו מלהשיב והאמת כך הוא שלא ידעו מאומה כי המה לא היו אצל השליחות הזה. אבל כדין וכדת נשנת.

ואלו היו שני ראשי מדינות כהרר יהודא והרב משה מדקדקין מה שנכתב ע' הג"ע ההוא בלי ספק היו מונחין ומבינים על מה נשכח ולא היה אז יוצא קצף וגזר דין לפניכם לקרוע זה ועוד סתר טעמו שלא נפסק עליו כלום: והנני מודיע למכ"ת מה שנכתב ע"ג וזה ר' משה ראנדאר הקנה הזכות של ממון שבגביות עדות זו לכ' אהרן וויטאוויץ ותבע כמ' אהרן להנ"ל ופסקנו שפטור מהממון ובכן קנסנוהו על המעשה: ומעתה יבחן כ"ת מה לנו לכתוב ע"ג עובדא היכי הוה הלא לנו ללמד בלשון קצרה ולכתוב ר' ליב פטור מהממון וקנסנוהו אבל הענין שר"מ כששמע שקנסנוהו צעק למרה ואמר על המעשה הרע לא תבעתיו וגם לא נתתי לכ' אהרן כי רצוני לתבוע לפני ר"מ יצו.

וכך בירר לפנינו שלא הרשה לו רק על הממון וא"כ אין בפסק הקנס שלנו כלום ואנחנו בחיי ראשי לטובתו של ר"ל כתבתי ע' גשקנפנו אותו מ"מ הכרחנו לשלחו לר"מ יצו

בעבור ההזמנה כי ר"מ בעה"ד צווח ככרוכיא שקנסתי אותו שלא כדין ולא תבעתיו על הקנס וכל זה הגיד הפרנס חודש ר' הירץ שבחודש ההוא לר' ליברמן והוא העלים ולא הגיד פה שרוצה לתבוע ביערסלב והיינו מודיעים לשנים ה"ל וגם מכם העלים הטעם שוב עלתה חמתכם עד שכתבתם להשתיק הריב פה ונתתם זה הכת' פתוח בידו והראוהו לכל ומי יוכל לתקן את אשר עוות בזה במחילת אלף פעמים היה למכ"ת לתתו ליד א' כהר"מ והוא היה משלחם אלינו כי עכשיו נתקיים ולא תשא עליו חטא כ"ש שבעה"י שהאמת הוא שאין אנו יודעים ולא נשמע בעירנו שום מריבה כלל: גם עכשיו כולנו כאיש א' אף על פי שלא החזרנו לו המשכון הוא מפני שכבר נתחלק המעות לעניים כאשר עושין בכל קנסות מעת בואי לכאן ואין אני ולא הקהל נהנים מהקנס כלל והשנית שחייב עליו כ"ג זהו' אם שמפני זה הושכן ג"כ ועוד אותו הקנס שמחמת העדות הנ"ל ולא נתן עדיין כלום והנחנו הדבר בהסכמתו לפני שני הר"מ הנ"ל שיבואו הנה בטרם יסע ללאדיזן כאשר הבטיחו אותנו ועוד עיקר שכחתי שהוא נתן כתוב וחתום שלא ידבר כלום על כל מה שנפסוק עליו ושנדר ח"כ וקבל בח' ובש"ד כ"ז נניח נפלי הר"מ הנ"ל וכל אשר יגידו נעשה ונשמע עוד הגידו לנו להאשים ה"ל והראה לנו שתבע אותם ר' יואל בדבר הכתב שלקח מן ר"מ ה"ל וע"ז נתתם שני רבנים וג' ב"ב לפסוקחי נפשי כמעט שפרחה נשמתי בשמעי כדברים האלו וכי קטלי קני באגמא אנא ת"ל זה לי יותר משלשים שנה ישבתי כסאות למשפט בין גדולים תמיד ואיך לא אדע דבר כזה לפסוק אבל כל זה גרם אש התבערה אשר הבעיר האיש הנ"ל ונתן בפלילים הק"ק פה כאלו השנאה או האהבה מקלקלת השורה ולא כן ח"ו וח"ו.

וידעתי שר' יואל לא מעצמו עשה כזאת רק שאחרים גירו אותו בנו ואני אכתוב למכ"ת גופא דעובדא והפסק כאשר צונו חז"ל כל מי שחושדין אותו ואין בו צריך להודיע ר' משה ראנד' היה תפוס במבצר כי נתחייב להדוכס יר"ה כארבעת אלפים זה' והוצרך להכתב כל אשר לו ובתוכו ג"כ כתב של ט"ו מאות זהו' על השר שקנה ממנו הסא"ס והפקיד הניח לר"מ ללכת אחרי צרכו אך בשמירה מעולה שני היידקין: ויהי היום ונאבד ממנו הכתב ההוא.

והיה חושד את רבי יואל כי בו בלילה שכב שם בביתו. וירדוף הוא ושני ההיידקין אחריו ויחפשהו ולא מצאוהו עד אחר כך מצאו אותו בבית ערל א' נחבא ונפל עליו וחטף ממנו כתבים וממרנות שהיה לו בבגדיו ויוליכוהו אצלנו למשפט וההיידקין לא זזו ידם מתוך ידו ואף בבית החורף שישבו שם לא הניחוהו מהם ותמיד הם עמו.

והנה הניח ר"מ הכתבים והמרנות ה"ל ובתוכם ג"כ מהפיצוי שהיה לר' יואל על ר"מ אשר בעבורו לקח הכתב הנ"ל וביקש שגם הוא יניח הכתב ההוא. ונשאנו ונתננו בדבר ומצאנו שאם יברח ר' יואל והדבר יתגלה להפקיד בלי ספק כי ההיידקין ידעו הדבר וגם ר"מ יגיד כשירצה הפקיד לתת לו הכתב ההוא.

לכ"ז חששנו ואמרנו פן ח"ו יבקש הדוכס מהקהל לשל' לו הכתב אם יניחוהו שיברח וא"כ יהיה ר' יואל הגורם ההיזק להקהל יצ"ו לכן כדין יחיד נגד רבים פסקנו שיניח הכתב ואמרנו לו שלא יגיד לר"מ שהוא מונח כדי שאפשר שיפשר עמו ויתן לו רק דבר מה רק נגיד לו שנתערב שלא יברח ולא רצה ותפס אותו והיה תפס בכמו מעל"ע ולא

יותר ואחר כך הניחו לפני השמש כמו' נחמן ואמרנו לר"מ שיתערב שלא יברח ואחר ימים שמונה או עשר בא ר' יואל מעירו ואמר שנחזיר הכתבים והממרות הנ"ל שמונחי' אצלינו לידו שכה' נחמן יתן הכת' ההו' לר"מ הנ"ל וגם הואיל וכב' לפדותו בממון שהי' מונח לבע"ח ג' מאו' זהו' היה באפשר שתצוה ג"כ על זה הכתב כמו כן אבל עכ"פ מכח יחיד ורבים הוכרח להניחו עד שיצא הדין בין הקהל יצו ובינו אם ח"ו יהיה הזיק להקהל יצו ע"י כן ומעתה איזו דין ודברים יש לר' יואל ואם כזאת ח"ו יהיה שכל פסק הנפסק יוכל היוצא חייב להחזירו על ידיכם תהיה הקהלה פה ח"ו חריבה ושממה בלי שום מו"מ שיהיה בה כי מי הוא זה שיתן לחבירו מאומה ויצטרך אח"כ להוציא מאתים על מנה.

סוף דבר יאמין מכ"ת שמפני שאירע כדברים האלה רבים המתפרצים בה ואנחנו מפני כן כתבנו לשני ר"מ הנ"ל זה פעמים שיבואו אצלנו כי כל זה ועוד דברים אחרים נניח לפניהם כדי שיוחזר הדבר ליושנה ויהי כן כי באו הנה ע"י רוב ההפצרה ואנחנו לפניהם נניח כנ"ל וענו ואמרו שר' ליברמן יתן קנס ושלא יפטור בולא כלום וביקש ר"ל שיועמד הדבר אלי וכל אשר אגזור עליו שיתן יקיים והסכימו הר"מ יצו והדבר בידי ואראה בעזה"י לבצע הדבר ששני הצדדים יהיו מרוצים בלי ספק וכן אמרו הר"מ יצ"ו שאינם מבקשים לכתוב לב"ד לבטל את דברינו שמא היו סבורים שהענין הוא כמו שהם רואים ושומעים עוד אחת נתתם לר' ישכר מפה כתוב וחתום שכל אשר יאמר כי הוא זה מחויב לעמוד לפני הר"מ ושעמהם: ואין זה כי אם ששמעתם לקול צעקתו.

ועתה יקבל כ"ת העתק מהכתב שנפסק בק"ק לאדיזין בינו ובין הק"ק אשר גדלה צעקתו עליהם עוד נתתם ליד כמ' גוטמאן מחו' כמ' אהרן מתחלה כתב לק"ק באר שיעיינו אם ראוי להניח והמה כתבו אחרי שהניח הממרנים לפניהם לבא לפניהם אע"פ שלא עיינו והוא בא וכמר גוטמאן לא רצה לעמוד מאחר שר"מ ור"י ראשי מדינה אינם שם א"כ כמ' גוטמאן העביר המועד ואתם כתבתם כאילו כמ' אהרון מסרב ושיהיה ראוי להחרימו וחסתם ויתחייב לעמוד בלבוב לדין ודי בזה אכן עמדו גם שניהם בלאדיזן וכל תביעותיו של גוטמאן לא הרויח כלום ואדרבא כמ' אהרן זכה כנגדו לגבות שני מאות זהו' רק שכמ' גוטמאן אמר שיביא ראייה מב"ד ונתנו לו זמן מעתה צאו וראו כמה גדלה הלשון הרע וכמה ספתה ופשתה ההבערה והכל בהיפך הארכתי כדי שמכ"ת לא יאמינו ולא ישמעו עוד לקול הטועים לכתוב כל מה שיבקש.

ובדבר לאדיזן עצמו יקבל ג"כ כתב: וצריך אני להודיע שמאז שמענו שרוצי' לקחת לשלי' ר' בער כהן מק"ק באר ושלחתי להם בה"ב מפה בכתב ובפה מלא ונתננו טעמים שלא יהיה השליש והבטיחו אותנו על זה שלא יהיה שלישי ואעפ"כ הביאו אותו הנה וזה היה לנו למר' נפש מ"מ כשאמרנו להם שלא יקחוהו אמרו שיעשה בלא שלישי והיינו מרוצים ולפסוק זה הפסק המונח פה וגם בזה די ושלום מאוד עד בלי די דברי או"נ ומחו' יום טוב ליפמן לוי העליר: סימן י יקבל מר את תשובתי.

דבר פשוט שהמקשה שהקשה וליחוש לשני יוסף בן שמעון כו' ענינו שגם שמות נשותיהם שוות דאל"כ לא הקשה כלום וגם הר"מ כ"כ בפשיטות אם עוד שני יוסף ב"ש אחר לבד מאותו ונשותיהם שוות כמו כן ע"כ והמקשן דלא נקיט בהדיא שמות הנשים דמסרך סריך בלישנא דמתניתן דנקטי שם האיש ופירשו רב דה"ה לשם האשה וא"צ.

למ"ש מכ"ת דנקיט לשון המורגל אלא לענין זה דנקיט הש"ס יב"ש המורגל אבל מאי דלא נקיט השמות הנשים הוא מהטעם שכתבתי והוא שהתו' הכריחו דבהחזק איירי וע"כ הוסיף הרא"ש בתשובה שאפילו לא הוחזק טוב הוא להזכיר שם אביה כדי לברר הדבר כו' כלומר כיון שלא הוחזקו לא חשו חכמי הגמרא אפ"ה טוב הוא כו' שאם יראה שיהיו שני יב"ש ולא היינו יודעים דמשו' כך לא גירש בפני זה הנה ע"י שם אבי האשה יתברר מי הוא המתגרשות ודייק הרא"ש לכתוב בשני יב"ש בעיר אבל למיחש פן יהיה עוד אחר בעיר אחרת אין לחוש כלל.

ומנה שאם יודעין בבירור שאין בעיר שני יב"ש אף שם אביה א"צ לכתוב ומש"ה בתשו' שבא"ע סי' קכ"ט שכתב כ"ת בשם מהר"מ פאדווה דדייקי לה דבלי ספק אין הפרש בין אבי האיש לאבי האשה כו', ורצה כ"ת לדקדק ששויים הם לענין שילוש ג"כ דאל"כ האיך כתב שאין הפרש כו' במחילה אין זה שום דקדוק כלל דלא אתא מהר"מ אלא לומר שאין לדקדק יותר לכתוב בשם אבי האיש ממאי שאין מדקדקין לכתוב שם אבי האשה ולענין השילוש לא קמיירי: ועוד אני אומר דאף לענין השילוש אה"נ שהם שויים אבל לא כפי דרכו של מכ"ת אלא כשיש שינוי בשמות הנשים א"צ שילוש בשמות האנשים וכן נמי כשיש שינוי בשמות האנשים א"צ שילוש בשמות הנשים והוא בלי ספק דעת הרא"ש כי לא ידע ולא שמע להא דמו' מנחם בכר"ך כי את האחרונים הוא נמנה ואפשר נמי אי הוה שמיע' לי' לא הוי ס"ל ומהתימה על כ"ת שכתב בשם מהר"מ פאדווה והוא נכתב בצדו של הטור בב"י והביא ג"כ תשו' הרש"בא שכתב כן בהדיא ויהיב טעמא דשמו ושמה תנן ולא שם אביו ואביה כו' וגם מזה מפורש שאין חוששין כלל כל שלא הוחזק אלא טוב הוא כו' והיינו אי איתא שיהיו שני יב"ש בעיר כלשון הרא"ש אבל לדעלמא פשיטא דליתא מהרא"ש והרש"בא ומפני כן גם מה שרצה מכ"ת להוכיח ממה שכתבו התו' דלר"מ בעינן שיהא מוכח מתוכו א"כ אף כשאין שמות הנשים שוות עדיין צריכין לשלש אף שכבר מוכח מתוכו כו' במחילה לא שמענו אלא שצריך הוכחה מתוכו אבל בכל שיש הוכחה דהיינו ששמות נשותיהן אין שוות מוכח מתוכו הוה.

וזה פשוט מאוד כי משנתינו וודאי שלא חששו לדר' מנחם בכ"רך כלל: וראיתי בספר ש"י שהביא מכ"ת ושם רוצה לפרש דהמקשן ה"נ דמקשה אפילו בשאין שמות הנשים שוות והוא דוחק בעיני דמנ"ל להקשות וליחוש כו' כשאין שמות נשותיהן שוות כ"ש כפי מסקנת התוס' דדוקא בהחזקו הוא שהקשה אבל האחרונים חשו והיינו הא דמהר"מ בכר"ך ובהדיא איתא בהאי תשובה דדוקא כששמות האנשים שויים מהטעמים שכתב שם דיש מכירין הבעלים ולא מכירין נשותיהן ועוד תאמר שיש לו אשה אחרת במדינה אחרת שאין שם תקנות רגמ"ה או שעברו וא"כ כשאין שמות האנשים שוויים אין לחוש לא מיבעיא לטעם השני שמא יש לו אשה אחרת שזה אין לחוש בנשים שמא יש לה איש אחר אלא אף לטעם הראשון דאין מכירין בנשותיהן דאיפכא שיכירו הנשים ולא האנשים ז"א דלשאין מכירין הנשים שכיחא דדרכן של האנשים הכשרים שלא יהיו בקיאים להכיר הנשים אחרות ולפיכך אין לנו ראיה כלל להיכא שאין שמות האנשים שויים ושמות הנשים שוות יצטרך לשלש גם בש"ג שהביא בש"י לא כתב לטעם שאין מכירין.

ולכן דיינו במה שנחוש למה שנמצא בפי' בדברי מהר"מ בכר"ך והרי אף זה כתב רמ"א ז"ל בלשון י"א ומה שבש"י רוצה לפרש גם לדברי הטור שיסכימו לדברי ר"מ בכר"ך לי נראה שמעולם לא חש הטור וכל שלפניו למה שחש מהר"מ בכר"ך ז"ל דהאיך לא הוי משתמיט שום א' לפרש חששא זו ובהדי שנויא דחיקא למה לי: גם מה שהוקשה לכ"ת על רמ"א שכתב לדאגודה וזה דווקא לר"א כו' לא ידעתי מה הוקשה לו שהרי פסק ג"כ לר' ירוחם ז"ל דאם הביאו עדי מסירה שזו היא סגי והיינו כר"א.

והנה דברי מהרי"ל אינם מבוארין שהרי י"ל שגם שמות האנשי' היו שווים ולא הוצרך המגיה לפרש דהך מילתא דפשיטא היא שאם לא היו שמות האנשים שוים שלא היה צריך לשלש כלל בשמות הנשים אע"פ ששוות. אלא יש לדעת הוכחה דמהרי"ל מיירי אף בשאין שמות האנשים שווים דאל"כ הוה לשלש באנשים אלא שאין שילוש מועיל באנשים כששמות הנשים שוות וצריך ג"כ שילוש אצלם גם מ"ש מכ"ת שבסדר גיטין ישן נושן ראיתי גדולי הדור שחקרו גם לזה אם אין שמה ושם אביה בעיר שווים כדי שלא יאמרו שלא לאותה אשה ניתן הגט אלא לאחרת ע"כ: וזה הטעם וודאי שייך אף כשאין שמות האנשים שווים והיינו שלא יכירו האנשים ולא הנשים והקול יצא שפב"פ נתגרשה ויאמרו שהיא אחרת ונ"ל פשוט בדעת הני גדולי הדור ואין צריך לדקדוקו של כ"ת גם לזה וגם שאינו דקדוק כי כ"ת כתב דבלא"ה צריך לשלש מהאי דמהר"מ ומאן לימא לן דהני גדולי הדור הוי ידעין מהר"מ ז"ל אבל הואיל ודברי מהרי"ל וגדולי הדור ההם לא נתפשטו וחששא רחוקה היא ולא מצאנוהו לראשונים ז"ל ואף מהר"מ ז"ל אי איתא דס"ל ה"ל להשמיענו רבותא דאפילו בשאין שמות האנשים שוות שישלשו בשמות הנשים אלא וודאי דלא ס"ל הכי לפי שיש שפיר לפרש כדכתבתי לעיל ע"כ אחת היא אמרתי שהרוצה לחוש ולשלש בכה"ג דכתב כ"ת שאין ממחין בידו שיש לו במה לתלות במהרי"ל ובגדולי הדור שבסדר הגט ה"ל.

אבל מי שאין רוצה לחוש כשאין שמות האנשים שוות לא הפסיד כלום. ועל דבר אם לכתוב הכינוי או להשליש מתוך כותלי כתבי מכ"ת ניכר ונראה שהוא מכניס הכינוי במה שהוזכר במשנה ואינו כן שהרשב"ם פי' גויז או לבן או גיחור והלכך מה שנראה מפסקיו דכינוי מוקדם לשילוש לא קשה דהא המשנה הקדימה שילוש דמשנתינו לא מיירי כלל מזה וקסבר מהרא"י ז"ל דכינוי עדיף לפי שהוא בשם המגרש עצמו ומשנתינו לא חש לפרשו דפשיטא הוא שאם יש כינוי שכותבין ובי' סגיא אבל לפי שאין כל השמות יש להם כינויין אבל לכל יש משולש וכן מסתמא המלוה והלוה אינם שוים בקומתם ובצורתם דכתב' המשנה להני תרי וגם איחרה כהן לבסוף לפי שגם זה אינו שכיח דהרוב ישראלים הם אמנם בשם שרה וכנוי שרל ודאי כדברי מכ"ת כן הוא שמכיון שיש לספק בין שרי לשרה למה נכניס עצמינו בספק ומוטב לשלש: וע"ד אשר העמיק לשאול גבר חכים בב"י כ' כ"ת לאה' שכ' לדר' ירוחם ז"ל שלא בלשון י"א שהרי בהיפך ממ"ש הטור בשם הרמ"ה שוב כ' כ"ת שהוא תמה על ב"י בח"מ סי' שנ"ג שכ' על דברי הטור בקשתי לו חבר ולא מצאתי והלא יש לו חברים הרמ"ה.

והרמב"ם כו' ותמה דודאי הטור ודעמי' אין להם ספק ומתקדשת ודאי ונמצאו שאין חבירים אבל מ"ש כ"ת דר"י סובר כמותו הוא אמת אמנם כן לפמ"ש הגאון מו' יואל

בספרו יש לומר כן אלא שלא נחית לדקדק הב"י ולכן בעיני אשתמיטת'י להב"י בח"מ להא דר"י כמו שע"כ נאמר דאשתמיטת'י באה"ע להב"י הא דהרא"ש דטפי עדיף ה"ל לכתוב ממ"ש לר"יו וזה מבואר.

אמנם לענין שאלת בנו הנ"ל נ"ל ג"כ דבר פשוט שהב"י הביא לדברי ר"י שכ' בתחלה ובגזל דעלמא כו' עד ואם נתיאשו הבעלים דינו כממונו ממש וכו' ואח"כ כת' ועוד מוכח בגמ' בב"ק דאם קידש בגזילא אח' יאוש לחודא מקודשת מדרבנן ע"כ ואגב ריהטא דהב"י משמע לי' שאין הדברים סותרים זא"ז דהאיך יסתור דברי עצמו דבסמוך ממש ולכן כ' גם דברי ר"י הללו בלי חולק כאילו אינו חולק אך וודאי שדברי ר"י קשים מאד וכבר קדמה לי הקושיא על רבו של ר"י שדבריו לקוחים ממנו והוא ר' אשר מפני שאין אני יודע אם יש אצל מכ"ת ספרי מעדני מלך שחברתי על נזיקין שנדפס בפראג שע"ט לכך אעתיק ז"ל בפ' מרובה סי' כ' כתב הרא"ש ואם קידש כו' מדרבנן ע"כ תימא הא הוי יאוש ושינוי רשות ויותר תמוהין דברי הב"י שע"ג שכ' שנראין דבריו שמתמיהין על הרא"ש שסובר שצריכא גט כלל ועוד בפ"ק דקידושין גבי האי איתתא דהוי מזדבנא וורשכי דכתב רבינו בהדיא בגזל דעלמא אם קידשה כו' הוי כדידי' משמע וודאי דהוין קדושין וכ"כ בטאה"ע סי' כ"ח אם גזל וקידשה לאחר יאוש מקודשת.

ומיהו שם הגיה מהרמא"י מקודשת מדרבנן והן הן דברי רבינו דהכא וא"ל דקאי אמ"ש שם בפנים ונודע שקנה אותו כו' ביאוש דהאי לישנא דהרמב"ם הוא ומשום דקיי"ל סתם גזילה לא הוי יאוש כ' ונודע שקנה כו' ובהכי נמי מיירי מהרא"י ואפ"ה כתב דמדרבנן הוא וזהו סותר לפני' ולא כ' בל' סתירה וצ"ע ומהר"ם יפה השמיט הג"ה זו ויפה כיון בזה ובעיקר הדין נראה לי שני טעמים לסברא דהכא חדא שהמגיד כ' טעם שהם קידושין גמורים לפי שהיא קנתה בשינוי הלכך אף הוא קנה ע"כ וא"כ סברת רבינו דהכא דהוא לא קנה כשקידש ונמצא שבשעת הקידושין לא היה שלו: וטעם שני דהמגיה באה"ע ר"ס נ' והוא בתשו' מהר"ל סי' ס"ד כ' דקידושין מהנשואין חוזרין א"ל דלא הוי שינוי רשות ממש.

לדברי רבינו דבפ"ק דקדושין בשטת הר"י הן ומ"מ קשיין אהדדי עכ"ל והנה כתב כ"ת שיש לתרץ דתליא בפלוגתא איזה צריך שיהא קודם היאוש או השינוי רשות א"א לומר כן דהא לכ"ע יאוש קודם ובהכי אנן קיימינן אני אתפלא על מהר"ר ולק כ"ץ שבסי' שנ"ג הקשה על רמ"א שלא הגיה וכת' לדמהרא"י שסובר שאינו אלא מדרבנן וניחא לי' דסמך על מה שהגיה בא"ע והא אמרינן דהא דהגיה שם קשיא כדאמרן והכא דלא הגיה ניחא אלה דברי מחו' וד"ש יום טוב הנקרא ליפמן בן לא"א הר"ר נתן זללה"ה הלוי העליר: סימן יא חליפות שלמות תמימות יעלה על ראש הצדיק בר אוריין, ובר אבהן בתורה ובחסידות שם טוב ע"ג ר"מ ואב"ד יצו'.

הנה אנכי הרואה את הנשמע מתוך הכתב מכתב מכ"ת אשר העלה ואשר הביא במעשה חדודין חד חד נחית לעילא למעלה למשכיל מתוך חריפתו ובקיאתו אשר צידד להחמיר נגד דעתי הקלושה ואני אחרי רואי דברי פה קדוש מכ"ת אמרתי בחפשי ככחי אז. ביתר עוז ושאת בכחא דהתירא עדיף אשר נ"ל כרגע להתיר מטעם שהגוי לא ידע שהיה בו יין כמו שמבואר בסי' קכ"ה וקכ"ד בש"ע סכ"ד בהג"ה דמותר אף בשתייה: הנה מה

שמכ"ת הרבה להשיב בצח לשונו הזהב לאסור משום חשש לאחלופי דשמא פתחו לגנוב משם דבר אחר וראה שהוא יין ושתה ממנו בהחליף במים או רע בטוב כמ"ש רשב"ם בשם רש"י סי' קכ"ט הביאו הטור כו' עד כיון שנחשדו על כל דבר יש לחוש שפתחו לגנוב שום דבר כיון שאין כאן טירחא שהרילא עשו חכמים מפתח אפילו לחותם א' וראיה ברורה לדבר מהא דאמרינן בגמרא פ' השוכר והביאו הטור סי' קכ"ט וז"ל המוסר מפתח מחנותו לגוי היין שם מותר כו' הנה מלשון זה מבואר שהישראל הניח סתם מפתח מהחנות להגוי אלא שבחנות יש יין ג"כ והתירוהו מטעם שלא מסר אלא שמירת המפתח כו' הא אם אין נתפס כגנב על הכניסה כו' אסור אע"ג דאין גוי יודע שיש בו יין כו' וסיים בדבריו ז"ל ולדברי מכ"ת היינו צריכין לאוקמי כל הני עובדי שידע הגוי שהיין במרתף הא אי לא ידע שרי וזה לא נראה כלל להקל.

ואין הלשון משמע כלל הכי עכ"ל תמצית דבריו פה קדוש מכ"ת: ואני הצעיר על עמדי הראשון אחר העיון מהמקור דין זה מהגמרא אשר נראה ונשמע ממש כדברי כי ז"ל הגמ' פרק השוכר דף ע' ע"ב ההוא מסיבתא דמסרי לי' אקלידי מפתחי' לגוי' אמר רבי יצחק א"ר אלעזר עובדא הוי בי' מדרשא אמרי לא מסרי אלא שמירת מפתח בלבד ופי' רש"י מסיבתא מוכרת יין בחנות כמו זולל וסובא סבאך מהול במים.

והנה מלשונו משמע שפי' דברי הגמרא דמיירי שהיתה מפורסמת שהיא מוכרת יין בחנותה ומסתמא שהגויה גם כן הכירה שמוכרת יין בחנות כמו שישראלית האמינה המפתח שהיתה מכרת אותה ולכן העתיק גם הטור וכתב המוסר מפתח מחנותו לגוי שר"ל גם כן שמסתמא מוכר היין בחנות ועם כל זה התירו מטעם שלא מסר לו אלא שמירת המפתח בלבד ולא סמך דעתו לכנוס לתפוס כגנב.

אכן אם לא היה נתפס כגנב היה אסור מטעם שהגוי ידע בוודאי שיש שם יין שמוכרים בחנות דמיירי כעין עובדא דגמרא בעובדא דמסיבתא שמוכרת יין בחנות כפירש"י וא"כ דברי מצורף גם בעובדא דר"ח מי שהניח יין במרתף והלך לשבות בעיר אחרת שהתיר ר"ח היין מיירי גם כן כעין זה דמסתמא נותנין יין במרתף שבנה מתחלה על שם היין ובודאי הגוי ראה וידע שיש שם יין אפילו הכי התירו ר"ח מה שאין כן בנידון דידן דהשקאטיל אשר הובא ממרחקים מדאנצק והשימו בו יין בלובלין בלי ידיעת הגוי כלל וגם אותו השקאטיל עשוי כמו תיבה וגם א"ל שהגוי חשב שיש בו דבר אחר או לכן אין להחמיר בזה ליחוש שמא פתחו לשום ד"א לגנוב ומצאו יין כיון דליכא ריעותא כלל וגם דומה נדון זה לנדון הכתוב בסי' קכ"ט סי"א בש"ע גבי גנבים שנכנסו למרתף וכו' שכתב הרמ"א אם היו כולם פתוחות ולא נמצא בהם ריעותא דהכל שרי דסתם גנב אינו לוקח יין וכ"ש בנידון דידן כיון שלא ראינו שום ריעותא כלל וכלל למה למיחש שיחליף הרע בטוב.

ועוד מדידי' מנדון שהביא ראי' הקשתי לשאול מטונך דהרי אם נמסר להגוי המפתח לידו בהדיא מהחנות אפילו הודיע לו בפירוש שהוא מפליג כמ"ש הטור בהדיא. וגם לא היה שום טירחא לו לכנוס בחנות ולא היה שום היכר כלל אם היה נכנס עכ"ז אמרינן כיון שלא מסר לו אלא שמירת המפתח בלבד לא סמכי דעת' לכנוס ונתפס כגנב מכ"ש בנדון דידן דלא מסר להגוי כ"א התיבה הנ"ל ואע"ג ששהה בדרך, מ"מ לא היה בידו

מפתח והיה לו טירחא יתירה לפתוח את השקאטיל ובפרט שאלתי לאומן א' בעל מלאכה אשר הראתי לו השקאטיל וענה ואמר שא"א לפתוח בלי מפתח כ"א שבירה ומכ"ש דיש להתיר ועוד שהיה נתפס כגנב אם היה מתקלקל איזה דבר מהמסגרת שהי' בודאי ניכר לעיניים לכן בודאי התירא מזה ולא פתחו כלל גם מ"ש מכ"ת ז"ל ואצ"ל בנידון דידן דהוכיח סופו על תחלתו שהוא גנב שהרי השכין את השקאטיל הנה באתי בגלגול מחילות שאין מזה ראי' כי אדרבא הרי פדאו והחזירו לבעליו והוא היה אנוס על פי הדבר מאיזה סיבה שהוצרך למעות אשר קרוהו לו אסון בדרך: גם נאמר לי שיש ספק אם השכין או הפקיד ביד גוי אחר.

כי לא ידע למצוא הישראל אשר מסרו בלובלין. גם מ"ש ז"ל גם הדעת נוטה קצת שפתחו כי איך הלווה הגוי השני ולא פתחו כו' גם זה אינו כי היה נותן לו עוד שקאטיל קטן עם שאר זכוכית נחתמים.

כלל העולה מדברי בהיות שגם מכ"ת כ' כנ"ל מודה אני דלנסך לא חיישינן כיון דלא ידע שהיה בו יין כו'. רק דעלה על דעתו לאסור מטעם דאיכא למיחש שמא החליפו: ואני לא כן אדמה כאשר כתבתי ועוד לדעת התוספ' שהביא הרמ"א בסי' קי"ח ס"ב ז"ל.

ומיהו דוקא אם הוא דבר שיש לחוש שהחליפו ונהנה מהחליפין או אם הוא יין יש לחוש לנגיעה אבל אם הוא רואה הדבר ששלח. והוא טוב כמו ששלח כו' לא חיישינן אף שהחותם מקולקל עכ"ל הרי שכתב גבי יין דלא חיישינן כ"א לנגיעה דווקא אבל לאחלופי ביין טוב לרע לא חיישינן ונוסף על הרב שראינו שהכלים מלאים כל טוב ומטיב צלולים וזכים כמקדם שמכירו בטביע' עין ולא חיישינן לאחלופי בנדון דידן.

גם מה שמכ"ת כתב לעסק המסגרת אף שהוא חזק מ"מ לא מצינו שחלקו חכמים בין מפתח למפתח עכ"ל. הנה מצאתי און לי גם לזה ממ"ש התוס' בפ' השוכר בד"ה לא מסרה לה אלא שמירת המפתח כו' ז"ל מכאן שאם תפס המושל את היהודי והניח שמירת גוים בביתו ונמסר להם כל המפתחו' אף של יין אם אין אוכלים ושותים מה שבבית ישראל היין מותר ואם אוכלין כו' אסור אמנם אם מצאן הישראל כמו שהניחה מלאים כשרה והביאו ראי' גבי בגדים לענין טומאה כו' אכן אם היה לישראל סימן וחבור במגופה מותר דאם הסירה לחפש בה לא היו מחזירין אותה דהא לא מרתת מישראל כלל עכ"ל הביאו הרמ"א בהגה בקצרה בסי' קכ"ט סק"ה: והנה גם בנידון דידן יש ויש סימנים שלא נפתח כלל ולא יש שום ריעותא ובוודאי דאם פתח היה ניכר במסגרת שום חסרון או לפחות איזה היכר גם ידוע להוי למכ"ת זאת ועוד אחרת דמעיקרא דדינא פירכא במאי שאנו דנין דלדעת הטור שכתב שמפתח אינו חותם כדעת הרש"בא שהביאו הב"י כתב על זה הגאון מו' יואל בספרו ב"ח בסי' קי"ח ז"ל ובמרדכי פ' ר"י כתב ע"ש ר"ח דמפתח הוי חותם וכ"כ הטור בשם הר"ח בסי' קל"א והכי נהוג כר"ח להתיר בדעבד במפתח או חותם וכ"כ בהגהות ש"ע סי' ק"ל וקל"א דבדעבד יש להתיר אפ"ל בחותם א' ולא דווקא חותם ה"ה מפתח דכיון דבדעבד אנו סומכין אר"ח א"כ יש לסמוך עליו גם במ"ש במפתח כמו בחותם אלא דנקיט חותם כיון דלר"ח אין חילוק למפתח או חותם כו' והאריך בדבר בראי' לפ"ד ע"ז ואע"ג דב"שע פסק כהרש"בא בדברים שדי בחותם א' אם לא היה בו אלא מפתח לא חשיב כחותם אנו לא נוהגין כמותו אלא כר"ח והר"י

והשותה מימיהם עכ"ל: והנה אע"ג דיש לפקפק בדבריו דמה שפסק נגד הטור והרש"בא דא"ל דהרש"בא בא לפשר הדעות דאע"ג דס"ל כר"ח דבדעבד כשר בחותם א' היינו דווקא בחותם א' ממש אבל לא נכשיר אפילו בדעבד עם המפתח שיהיה שקול כ"כ כמו שאר חותם ממש דכולי האי לא אמרינן כ"א כשיש שתי חותמות אבל לא שיהיה שקול כחותם ממש אף רק במקום שיש רק חותם א' דהבו דלא לוסף עליו וכ"מ מדברי הרש"בא שכ' דאע"ג שדי בחותם א' כ' כלומר דכולי האי לא מכשרינן והיינו דרך פשרה עכ"ז מהנהו הטעמים דלעיל ובפרט שכבר הורה הזקן הגאון מו' יואל, להתיר בכל ענין דאנו נמשך ג"כ לפחות בנדון זה להתיר.

כל זה העליתי הלכה למעשה אם מכ"ת יסכים אתי עמי כי תורה היא ואם ביד מכ"ת שאר ראיות אבטל דעתי ואת פי מכ"ת אשמור לטובה. שוב לא יכולתי להראות את אישורו דברים הדברים הנ"ל אם הם שמנים או רזים להאלוף מחותני כמוה"ר הענך אשר הוא טרוד כעת בעבודתו בהבלי עולם וה' יצילנו מידם ר"ל.

והנה עיני מכ"ת יביטו בשורי והיה זה שלום כותב בחפזון והיה ביום הששי חי חי יודוך חודש ניסן למשיחי לפ"ק אוהבו ואו"נ מעודי נאמן בברית אברהם כהן ואם יקשה אחר העיון יכתוב מכ"ת תשובתו הרמתה ויחזיר לי דברי אלה בצביונו כי באלה חפצתי תמיד. או אתן להעתיקו כעת כי חוץ ובפרט בזה"מ התירו ע"ד הלימוד: סימן יב עוד למכ"ת.

את זה השבתי להאלוף ור"מ ואב"ד כמוהר"ר יהושע מחותני בדבר היין שהכשרתי ואף גם הוא הסכים לדברי בגוף הענין עוד למכ"ת שלום רב: הנה אחרי רואי שנית את דברי אלהים חיים כתוב בעט מגילת ספר סיפור בדברים הדברים אשר העליתי ארוכה ערוכה במכ"ת הסכים לגוף הוראה להתיר אך להראות את אושרו ויושרו בפלפול חריפתא אשר פלפל בחכמתו הרמה כדי לשבר ולסבר את האוזן כאלו האמת יהיה לו אמרתי גם אני להשיב מפני הכבוד וזה החלי: מ"ש מכ"ת בחלקי הסותר דברי.

איך הטור יבנה ערים גדולות ובצורות ויסמוך על דיוק של הלשון וכוונתו לסמוך על הגמרא שיבינו כוונתו ופשיטא דפוסק צריך לפרש דבריו כו' עכ"ל הן אמת דלאו חזתא הוא שסמך על המבין וגם אני דקדקתי בעניי מדקאמר הלשון של רש"י שפירש על מסיבתא כו' שמוכרת יין בחנות שפי' בסתם שמוכרת תמיד היין בחנות דווקא: והטור העתיק את דברי רש"י בקצרה וכאשר נקיט לשון בחנות שכוונתו כמו שפי' רש"י ומה שמכ"ת דייק לאידך גיסא דאם פירושו מחנותו שמוכרת בו יין דוקא מה הוא הלשון שכתב היין שבו דהרי מיירי מחנות של יין הל"ל מותר או היין מותר כו'.

והנה גם לזה איפכא מסתברא דאדרבא בעבור זה כתב היין שבו מותר. כדי להורות שבא לפרש דמיירי בסתם חנות שיש בו יין בסת' כדי שלא נטעה גם נוסף על זה אם היה כדברי מכ"ת שבסתם מיירי שיש בחנות גם שאר דברים אזי הל"ל ואם יש בו יין מותר אך מדקאמר היין שבו ר"ל דמיירי בסתם חנות והיינו שיש בו יין הידוע וק"ל: שוב מה שהקשה עצמו לדעת מכ"ת דלפ"ד יצמחו מהם קולות גדולות בהאי דין הלוקח והשוכר בית בחצרו של נכרי שאם אינו יודע שיש בו יין יהיה מותר אף במפתח לחוד וכן בכ"מ שהלך היהודי והניח יין בחדרו עם מפתח בלבד והפליג אפילו כמה ימים מותר היין אפי' לא נתפס כגנב כו' א"כ היכא לא אשתמיטתי' חד מהפוסקים לאשמעינן האי

חידושא כו' עכ"ל נפלאתי לית דין צריך חשש וחידוש כלל דעל זה אנו דנין ולסברתי ממילא מיירי בהכי דמסתמא מיירי שהגוי ידע שיש בו יין דהרי הוא שכר בית בחצרו של נכרי ומלאוהו יין דממילא ראה וידע הגוי גם מ"ש דלדברי אפי' אם אינו נתפס כגנב כו' יהיה מותר היין.

את זה לא כתבתי מעולם כ"א כמו בנדון דידן כמו הכי גבי מפתח כזה שיש בו הרבה צדדים לטבותא אשר לא ידע וגם הוא כמו סימן וגם שהיה היכר אם היה פתחו וא"כ ה"ה כאלו הי' נתפס עליו כגנב ממש אך אם לא היה כנדון זה באופן שלא היה נתפס עליו כגנב כלל שלא היה ניכר בשום סימן.

בוודאי גם אני הייתי מודה שאסור גם מ"ש מכ"ת שהיה לו לכתוב בלשון השוכ' בית בחצרו של גוי להניח בו יין שהיה משמ' בהדי' ליין דוקא אומ' אני דלרבותא כך כתב אף על פי ששכרו בסתם רק אחר כך מילאוהו ביין אפ"ה יש פלוגתא בין ר"א לחכמים אך כולוהו מורים עונים ואומרים שהגוי יודע שיש בו יין שהרי מיירי אפילו היה הנכרי דר באותו החצר כמ"ש הרש"בא בת"ה והביאו הטור ע"כ אתמהה איך הגוי לא ידע באותו שעה שמלאוהו ביין.

גם מ"ש מכ"ת להביא ראיה מהא דפריך פ' הפועל דף ס"ט וכי מאחר דקיי"ל כוותיה דרשב"ג דלא חייש לסיתומא וכו' מה טעמא לא מותבינן חמרא ביד גוי כו' עד א"כ לשיטתי' דמכ"ת תקשי למה פריך לר"א גם לרבנן תקשי מ"ט לא מותבינן חמרא ונשכור מקום סתם ומפתח בידן, ולא נודיע לגוי שיש בו יין ולשתרי וכו' עכ"ל הרי שכל דברי מכ"ת לעייל בקופא דמחטא דהל"ל דמותר כשלא ידע הגוי וכבר כתבתי לסברתי דאצ"ל את זה דבוודאי כשלא ידע שיש בו יין פשיטא דשרי ומזה לא קמיירי רק המקשן מקשה אף כשידעינן בודאי שהגוי ידע שיש בו יין כמו שדקדק ואמר מ"ט לא מותבינן חמרא ביד גוי שמשמעות הלשון מיירי שינתן החמרא בידו אף שידע בהיין בלי ספק וגם את הלחץ זו הדחק שכתב מכ"ת שהיינו מוכרחים להרבות מחלוקת בישראל כו'.

וזה פירש חדש נזכר כו' איננו צריך להשיב על דבריו כאשר כ'. שמזה לא קמיירי בשלא ידע לגוי רק מיירי בענין שמסתמא יודע הגוי אך בנדון דידן ידעינן בוודאי שלא ידע הגוי שיש בו יין וה"ה מ"ש בס"פ כל כתבי מיירי נמי דפשיטא שהגוי הכיר שהוא יין ואין זה דוחק כלל לענ"ד רק בפשיטות.

ומ"ש מכ"ת לסתור הראי' דגנבים שנכנסו למרתף שכתב מהרי"א בסי' קכ"ט סי"א דאם לא ראינו ריעותא הכל שרי מכ"ש בנדון דידן דליכא ריעותא כו' כתב וז"ל פליאה עליך דא"כ אפילו בלא מפתח אם גוי הניח יין וליכא ריעותא למה ניחוש וכו' עד אלא ש"מ גנב שאני דאינו לוקח יין ואדעתא דממונא אתא כו' עכ"ל: הנה אשוב אתפלא מי לא ידע בכל אלה לחלק רק כוונתי ורצוני דבהיות הרמ"א כתב שם דבאם ליכא ריעותא מתירין אפי' כול' פתוחו' ובא' שעדיין לא בא בעל היין לא היה נודע כלל שהיה נגע שלא היה ניכר כלל, ואפ"ה אמרינן סתם גנב אינו לוקח יין ואם כן ה"ה נמי מכ"ש בנ"ד כיון דליכא ריעותא ויש טרחא יתירה דליכא למיחש שהתחלף רע בטוב כיון שהוא סגור ואין בו שום היכר ואי הוי פותח על ידי בעל מלאכה א"א שלא היה היכר ואם כן גם בנ"ד מכ"ש שהי' מרתת ומתירא שיתפוס כגנב כמו גבי דין גנב שיתוודע אליו שפתח

כיון שהוא היכר במסגרי: ולכן על פי הדברים האלה יתורץ גם כן מה שכ"ת הרבה להשיב אפו ואורייתא ארתח ליה שכתב אגב חורפא לא דקדקתי עד כי הייתי טרוד וכו'.

והנה חלילה לי כי אני ישנה ולבי ער כי מה שכ"ת כתב על מה שכתבתי ראי' מראיותו מההוא דין מוסר מפתח לגוי דאמרינן דלא מסר לו אלא שמירת המפתח בלבד דאע"פ שהודיעו שמפליג ואע"ג דאין לו טירחא לכנוס בחנות ואין היכר כלל אם היה נכנס מכ"ש בנדון דידן שלא מסר לו כ"א השקאטל ויש לו טרחא גדולה לפתוח כו' ומ"ש עוד מכ"ת ז"ל דלדברי מכ"ת אפילו היה יודע שהוא יין שרי במפתח דהא התם לשיטתך יודע הגוי שהוא יין ואפ"ה שרי מטעם דלא מסר אלא שמירת המפתח וא"כ השולח יין ביד גוי במפתח יהיה מותר לעולם מטע' דלא מסר כו' וזה מבואר דאסור כו' עד לדברך נפל איסור דשליחות גוי במפתח בבירא עד שחילק בדבר בין כשנתפס כגנב על הכניסה כו' שירא לכנוס שמא יראוהו גם גוים אחרים ויגידו לישראל כו' אבל השולח בדרך ע"י לבד כו' והודיעו שהוא מפליג לא ירא הגוי כלל כו' עכ"ל.

הנה גם מזה יראה יראה שמכ"ת לא עיין בדברי שהרי תמיד בפי בנ"ד ג"כ היה נתפס כגנב בדינים הנזכרים מע"ל בהיות שהיה א"א לפתוח כ"א שהיה ניכר במסגרת שום רושם או חסרון או פחת וניכר לבעל היין והיה נתפס כגנב ממש וביתר שאת מהדין הנ"ל שלא היה ניכר לשם אם היה נכנס במרתף משא"כ בנ"ד וא"כ אתיא בק"ו לענין זה שמתירא במה שהיה ניכר הזיוף במה שפתח מכח סברא זו אתיא בק"ו לית דין צריך חשש שמכ"ת קרא במהירות ראש דברי ולא סוף דבר ונוסף על זה גם מדין המנעול אשר הביא מכ"ת בשם הרש"בא שבמנעול אין הזיוף ניכר מני' וכי' יש להביא ראיותי להתיר ר"ל דווקא גבי המנעול היכא שלא יש שום היכר משא"כ בנ"ד גבי מפתח כשהאומנים העידו שא"א לפתוח כי אם בשבירה זו בוודאי יש היכר בהזיוף והרש"בא לא מיירי בדין זה בנדון דידן גם מ"ש מכ"ת מעשה לסתור את דברי מה שהבאתי ראי' מדברי התוס' דאם יש לישראל סימן במגוכה מותר דאם הסירוהו לא היו מחזירין אותו כ"ש בכאן שיש ויש סימן שלא נפתח כו' השיב הלא כתב הרש"בא דבמפתח ליכא למיקם עלה דמלתא דלא ניכר בי' שום זיוף כו' ועוד דע"כ חשו חז"ל דחיישינן דלמא אתרמי לי' מפתח או פותחו בטיטריך כו' וא"כ איזה סימן שייך לזה עכ"ל ואני לפי סברתי כבר כתבתי שיש סברא במה שא"א לפותחו בטיטריך כאשר אמרו האומנים וא"כ יש ויש סימן טוב ומטיב רק הפוסקים מיירי בסתם מפתח גם מ"ש מכ"ת שהתוס' עירבוב' הטעמים כו' הנה מלשון הרמ"א בהג"ה לא משמע הכי דהרי לא כתב בסימן קכ"ט ס"ה בהג"ה כ"א ז"ל ואם אין לו סימן שלא נגע ואולי ס"ל להרמ"א כמ"ש התוס' שכתבו אכן אם יש לישראל סימן וחיבור במגופה שר"ל או או קתני והיינו שבסימן כשר וא"כ נסתלק ג"כ הדקדוק של מכ"ת: כלל העולה מדברי כי לענ"ד כשידעין בוודאי היכא שלא ראה וידע הגוי היין היכא וליכא שום ריעותא בהתיבה או במפתח במקום שאפשר לעמוד עליו דא"א לפתוח שלא יהיה ניכר כנ"ד דכשר בדעבד לכל הדעות דלא גרע לענ"ד מהגוי שנגע לפנינו ביין כשלא ידע שהיה בו יין דכשר לכ"ע ובפרט לדעת הגאון מו' יואל יצו' דמכשיר לפי הדין בסתם כל המפתח שהוא כמו חותם כדעת התוספות וגם מכ"ת הסכים אתו עמו.

הגם כי הוא נגד הרשב"א כמו שמבואר בהרבה מקומות בת"ה הארוך ובפרט בדין הלוקח והשוכר בית בחצירו של גוי דף קמ"ב ע"ב מ"ש והוא שהמפתח והחותם בידו וגם בדף קמ"ז גבי דין במטהר יינו של נכרי כו' במפתח וחותם סגי והרא"ה כתב בבד"ה עליו ז"ל וכבר כתב למעלה דאליבא דר"א במפתח או חותם סגי שני מפתחות כשני חותמות דלא כדברי המחבר עכ"ל והרשב"א בעל משמרת הבית השיג דף קמ"ד ע"א.

שהרא"ה פסק ג"כ כנגד המחב' וכנגד הגאונים וכתב ליישב דבריו מדברי הפלוגת' דר"א ורבנן דהקולא של ר"א אינו אלא שעושה מפתח אחד כחותם להתיר בחותם א' ועמו מפתח א' ולרבנן אין המפתח עושה כלום שקרוב לפתחו ולא יודע בפתחו ובסגרו עכ"ל גם כתב ע"ז בדין המטהר יינו כו' כתב הרא"ה בבד"ה והוא השיג במש"הכ לעולם חוזר וסותם אפילו מאה פעמים וכבר כתב למעלה מה שיש מן הראיות דחותם ומפתח יחד בעינן: וגם מדברים האלה משמע דלדעת ר"א המפתח אינו קרוב עכ"פ לפותחו דא"א שלא יודע בפתחו ובסגרו ומכ"ש בנידן זה דכל האומנין עונים ואומרים שא"א לפותחו בלי היכר כ"א בשבירה.

גם הטור ס"ל כדעת הרשב"א ולא הביא דעת ר"ח בסימן ק' דאיהו נמי ס"ל כעין פשרה כמו הרשב"א ואף שס"ל שדי במפתח או חותם היינו עכ"פ כשיש שני סימנים משא"כ בסי' א' לא די במפתח וכדעת הב"י בש"ע סי' ק"ל ס"ז. אך מעיקרא דדינא בנ"ד שכ"ת הסכים עמדי ומה גם בפרט שהכלים שבשקאטיל הם מלאים כל טוב וניכר בט"ע היין הנחמד למראה בכך תנוח דעתי בזה והיה זה שלום כי אדב' אוהב נאמנו בברית אברהם כהן סימן יב המאיר לארץ גודר גדר ועומד בפרץ: מופת הדור יחיה לדור דורים הגאון המרום ר"מ ואב"ד יצ"ו: הנה הכתב אשר העלה ואשר הביא דרך תשובה ראיתי והנה ברוך לקחתי וברוך לו אשיבנו בשובה ונחת וזה החלי.

במה שיצא בראשונה בדבר הגט הנשלח מק"ק טרניפאל ממסדר א' אשר אנכי הרואה כי הוא למוד בכך כי גם בימים ושנים שעברו בהיות עודנו חי הגאון כמהור"ר אברהם אשכנזי ז"ל שלח אלינו ג"כ גט אחד ממשומד ע"י שליח והנה גם המסדר שגה ברואה כמה פעמי' בעת ההוא בהגט עצמו וכל שכן בההרשאה כאשר נרשם הכל בסדר גיטין שלי אשר כתבתי אף שהכשרנו אותו הגט מצד הדח' ואונס גדול שכמעט שלא היה באפשרי לפתות את המשומד ההוא אף בממון רב לתת גט אחר והרב הגאון ז"ל ביקש ממני להודיע לו את כל טעותיו ולהוכיח אותו בהיות שהוא מחו' אך את חטאי אני מזכיר כי לא רציתי להלבין פניו והייתי בשב ואל תעשה אמרתי אולי משגה הוא ובחפזון יצא במהרה ירוץ דברו בהיות שהמגרש היה משומד: והנה אחרי רואי שנית כי בדרכיו הלך כיון דעל על אמרתי להודיע לו את כל דברי באגרת שלומים אי"ה והנה מנ"ד אשיב מילין דרך קצרה על ראשון ראשון כו'.

וזהו הא' מה שחסר בהגט היו"ד א' מתיבת דיתיציביין שראוי להיות מתחלה בה' יודין כמ"ש הטור בסי' קנ"ג בשם ר"י טב עלם אין לפוסלו בכך כיון שאין זה אלא מנהג כמ"ש הראש בפסקיו ובתשו' כלל מ"ו והמרדכי בשם רצב"א וכ"פ הרב ב"י בש"ע שלו בסי' זה סכ"ב וכאשר פתר גם מכ"ת להכשירו בזה גם מה שנכתב בהרשאה כמה

טשטושים וכמה אותיות שאינם נכרים לתינוק דלא חכים ולא טפש שאינם יכולים לקרות אי משום הא פשיטא דאין לפסלו דלא מצינו שיפסול בכך כי לא נכתב בסדר גיטין שלנו מה שהביא בשמו הרמ"א בד"מ ובש"ע סי' קמ' סכ"ד דלכתחלה כותבין ההרשאה בדקדוק וכו' שר"ל בדקדוק הלשון כנ"ל לבסוף ונזהרים שלא לכתוב בו ראשי תיבות וכו' אך אין ר"ל שיוכתב כמו בהגט ממש בכתבו ובתיקוניו שבוודאי אם הב"ד יכול לקרותו מאי איכפת לן שתינוק דלא חכים כו' אינו יכול לקרותו כי אין זה דין ס"ת שיהא שייך בו פסול בתיבה ועוד בה שלישי' מ"ש המסדר בהרשאה בכל מקום אשר תמצאנו דמשמע דקאי אהבעל ויש לחוש דחייש לתנאי אף שמוכח מתוכו שהוא טעות וקאי על האשה הן אמת אמרתי אף שבוודאי שאותו חכם לא דקדק כלל ולא הראה הגט וההרשאה לשאר חכמי העיר כאשר יאות כי היכי דלמטיי' שיבא מכשורי' מ"מ גם בעבור זה אין לפוסלו שהרי כתב הטור בסי' קכ"ו בשם אביו הרא"ש בתשו' ז"ל על גט שכ' ברביעי' כ' ימים לירח שבט ויום הרביעי היה כ"א יום לשבט כו' דאין לפסלו במ"ש כ' לחודש שבט והוא כ"א ונמצא שהקדים זמן הגט יום א' והאי גט מוקדם הוא דכיון שידוע שר"ח שבט היה ביום חמישי ורביעי בשבת א"א להיות כ' בחודש אלא כ"א תלינן בטעות סופר שלא היה זכור קביעות החודש וכו' עד ובימי השבוע לא שכיחי דטעו אינשי: הלכך הטעות תלינן בקביעת החודש ואין כאן הקדמה והגט כשר עכ"ל ובס"ס קכ"ז הביא הב"י את דברי מהרא"י בפסקיו סי' י"א אם כתב הכלל הגדול והפרט הקטן ודילג הפרט האמצעי כגון שכתב ה' אלפים וי"ז ודילג ומאתיים דפסול וכתב דאי' לדמותו לתשו' הרא"ש הנ"ל דש"ה שדברי הגט סותרים אלו את אלו וכדסיים שם להדיא בתשו' ולכך הואיל ומוכח ט"ס מני' ובי' מוקמינן הטעות שטועה בעיבור החודש אבל כל היכא שאין שום הוכחה מתוך הגט עצמו לא תלינן בט"ס הואיל ומה שכתוב לפנינו אין בו טעות וכו'.

והאריך בזה א"כ ה"ה ה"נ כיון דמוכח מני' ובי' שהוא ט"ס שהרי כתוב באותו שטר הרשאה בתחלת דבריו שמסר הבעל כו' ליתן אותו בידה בסתם בלי תנאי וגם לבסוף כ' וז"ל ותיכף שיגיע גט זה ביד אשתי כו' תהא מגורשת ממני וכו' וא"כ א"א לומר שהיה תנאי בדבר דוקא בכל מקום שהשליח ימצאנו להבעל דא"כ סותרים דברי הבעל אהדדי לכן ע"כ מוכרח לומר מניה וביה שהוא ט"ס ושצ"ל שתמצאנה שקאי אאשה ואף שיש דעת החולקים ופסלו בכה"ג והוא דעת הריב"ש סי' קי"ז ומהר"י בשם ר"ח והביאו רמ"א בהג"ה הלא כתב מו' מהרי"ף בדרישה שלו ונ"ל דלא פליגי ומ"ש מכ"ת בשם תשו' מהר"מ מטארני שהמליץ בעד ר' יעקב שפסל הגט שהיה כתוב יתי כי שתי תיבות והר"ל בן חביב פליג עליו וכו' את זה לא מצאתי כי לא ידעתי מקומו באיזה סימן וחפשתי ולא מצאתיו) זאת ועוד אחרת שכל פלוגתייהו הוא דווקא בעיקר הגט אבל בהרשאה יש להקל שהרי כבר כתב מהרי"ק שורש כ' והביאו הרמ"א בסי' קמ"א סכ"ד דאם נאבד שטר ההרשאה או נפסל כמ"ש בתשו' מהר"מ].

והוא שעת הדחק דנותן הגט בלא ההרשאה והשליח נאמן על השליחות ולומר שעשאוהו שליח בעדים כמו שנאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ולפ"ד מכ"ת הוא נ"ד ג"כ שעת הדחק ביותר וכמעט שא"א להשתדל מן המגרש גט אחר וכו' וע"ד אשר מכ"ת כתב איך ששמע על השליח שנחשד בגנב ואף עתה הגיענו שנגנב בק' סטאנב ראוהו בידו כלי

כסף וזהב מהגניבה וניתן חרם ע"ז והעלי' וכו': ומכ"ת כתב וז"ל דלדעת הרמב"ם אם השליח פסול מדאורייתאנפסל הגט אך הרא"ש ורבי' חולקים כמ"ש הטור בסי' קמ"א כו'.

הן אמת נפלאתי מ"ש מכ"ת שהרא"ש ורבי' חולקים כו' דהרי בפסול דאורייתא כגון שגנב שהוא מפסולי דאורייתא בזה כ"ע מודים דפסול הגט אך מה שהרא"ש וסייעתו חולקים עליו היינו דווקא במה שהוא פסול מד"ס. לאפוקי אם הוא פסול מד"ת פסולים להביא הגט לכ"ע וכן מבואר בטור בהדיא וגם מכ"ת מסיק בסוף דבריו ז"ל שלא נתברר שהשליח פסול מדאורייתא כו' דנשמע מדבריו דאם מבורר שהשליח פסול מדאוריית' דהגט הוא פסול אף בשעת הדחק ועוד כרגע נ"ל בדבריו שמסיק וכתב שלא נתברר שהשליח הוא פסול מדאורית' ובריש דבריו כתב בהיפך וז"ל וגם מאחר שנמצא הגניבה בידו אפשר שפסול מדאורייתא והנה כבר נמצא הגניבה בידו אך הלא טוב אמנה והאמת יעשה דרכו שמצאתי בתשו' מ' מאיר סי' כ"ה שהשיב על כעין נדון דידן שהשליח היה מוחזק כגנב שכ' להתיר הגט מדברי הרא"ש שהביאו הטור דהיכא שהגט מקוים [דהיינו ע"י הרשאה] הגט כשר וא"צ לשליח וכדעת המרדכי והרשב"א אלא שאנו נוהגין להחמיר ולומר בפני נכתב כו' כמו שאנו נוהגין בכמה חומרות אבל לענין פסול השליח דבר פשוט הוא דסומכין על המרדכי והרשב"א ומי לנו המחמיר יותר מסדר גיטין שלנו שנתפשטו בארצות אלו ולא נמצא בהם בשום מקום שצריכין לדקדק אחר השליח שלא יהא פסול בעבירה כי אם גבי עדים והאריך בזה עיי"ש: ואע"ג דיש לחלק דש"ה דלא היה שום חשש בוודאי כי אם קול המון או חשדא ולא העידו עליו עדים שהוא גנב כמבואר לשם באריכות ושלכן הקיל הגאון מהר"ם משא"כ הכא שראו הגניבה בידו ממש כיון שגם בנ"ד א"ל שקנה הגניבה ואף שהעלים החרם מ"מ אין בזה כ"א פסול מד"ס ובפרט שהוא בשעת הדח' ויש לחוש לעיגון ויש להתיר וא"ל לאידך גיסא בהיות שמטע' הנ"ל אפשר לפסול ההרשאה מדלא נכתב כהוגן וא"כ הרשאה אין כאן וא"כ גם לא נתקיים הגט שהקיום הוא מעדי ההרשא' וא"כ אם השליח נחשד וגם ההרשאה הוא כאילו אינו בהיותו שלא כהוגן א"כ הדרא לדוכתי' לפסול הגט כיון שאינו נאמן לומר בפני נכתב וגם הגט לא נתקיים בחותמיו כיון דלא נכתב ההרשאה כהוגן מ"מ א"ל דבמקום הדחק כזה אזלינן אחר תרי קולות דחיישינן לעיגונא וסמכינן לקולא לכל דעות המתירין בכל צדדים.

הנה מכל הני הטעמים היה נ"ל להתיר הגט וההרשאה אך מ"ש מכ"ת שהגאון ז"ל שדא ביה נרגא ואמ' בגט שערורית כי כל שם שכנא נקרא לס"ת בשם שלום ואמר שפסול לגמרי וכו'. הנני גם אנכי כוונתי לדעתו הרחבה מיד אחרי רואי את הגט כי הדין אמת לאמיתו וכדמוכח שהשם של שכנא שאנו קורין בו הוא שם חול ולא שם קודש דאלו היה השם קודש היו קורין אותו ג"כ לס"ת ואת זה לא שמענו ולא קרינו בשום אלפא ביתא ולא שערום אבותינו לקרות לס"ת בשם שכנא כי אם בשם שלום ושם שכנא הוא שם כינוי לשם שלום שהוא לה"ק ובו קורין לס"ת.

ומ"ש מכ"ת כי אחזוקי ריעותא לא מחזקינן מאחר שמצינו שם שכנא בגמ' דסוטה שכנא אחי הלל וכ"כ התוס' פ"ק דשבת ובריש שני דייני גזרות וגם זה כבר כתוב בסדר גיטין

שלי. עכ"ז גם זה אינו מטעם דא"א לומר דשם זה הוא מהמוזכר שם בגמ' כי אילו היה כן היו קורין אותו לס"ת בשם זה וכ"כ זה שנים רבות בס"ג שלי שמצאתי בדברי הגאון מו' משה חריף ז"ל שכתב סידור גט לאשה מלכה בת שלום הכהן המכונה שכנא ולא כאשר היה עולה בדעת קצת לומדים לכתוב דמתקרי שכנא כי אמרו שזה שם קודש כי ז"א מטעם ה"ל וכן הודו לו שם כל הרבנים דק"ק קרעמיניץ לכן נ"ל ג"כ שזה הגט פסול לכ"ע מטעם שלא נכתב שם העיקר שהוא שם שלום דה"ל למכתב שלום המכונה שכנא דאיך אפשר שיוכשר הגט על שם כינו.

ולא יכתב בספר שם העיקר שהוא שלום שקורין לס"ת ובזה אין לפקפק נ"ל [הג"ה] ובעיני הוא הפלא ופליאה מה שאמרינן בגמרא שצריך לכתוב העיקר גם בשמות וזה קאי באם רובן קורין בשם א' והמיעוט בשם השני לאפוקי אם כולן כא' קורין בשם א' אפילו חניכא לבד הוא כשר אפילו לכתחלה כ' מהרו"ך לכתוב כן ועיין בס"ג דף ק"ג וך"ד מ"ש שם וגם א"ע מסכים לזה ש"ך ע"כ הג"ה] עכ"ז הנני אומר כי הם לא ידעו את זה ולא ראיתי אינו ראיה כי הם ידעו את שמו העצם הניתן בשעת מילתו ומה שלא נקרא ע"ש זה בס"ת אולי משגה הוא כי לא שמענו מעולם לקרותו בשם שכנא ולא בשם שלום כי וודאי שם העצם הוא שם שלום ומה שהביא רא"י מרשב"ם הלא כתבו התוס' כדעת ר"י בשם ר"ח והמרדכי והרשב"א דאין לשנות ואפילו נכתב הגט אין לגרש וכו' ואולי אינו כ"כ שעת הדחק לכן שב ואל תעשה עדיף אולי יכול להוציא ממנו גט אחר והוי כלכתחלה נ"ל: וע"ד הגט השני שנכתב בחד דמתקרי שפסלת שמצאת כתוב כן בס"ג שלנו סי' ל"ב שהביא הרמ"א בתשובתו מהדורא בתרא על הגליון וכ"כ בס"ג מהר"ם חריף וכן נהגנו תמיד לכתוב שני פעמים דמתקריא ומכ"ת כתב שיש בידו חמשה ס"ג ולא ראי זה כראי זה ומוחלף תמיד ונמצא כתוב פעם שני פעמים דמתקריא ופעם בחד דמתקריא הנה מה שלא ראיתי אינו ראיה ובאם שנשתנו סדרי מעשה בראשית נפלאותי: שהגאון מוהרמ"א לא הביא שום דעת אחרת דא"צ לכתוב רק מתקרי' א'.

ומ"ש מכ"ת מאחר שהרמ"א ומהר"ם מאי לא פירשו דבריהם אין ראוי לפוסלו מאחר שמהר"ם הן בתשובותיו הן בפסקיו מסיק אף אם לא נכתב דמתקרי כשר ואין לחוש כלל וכלל כו'. הנה אשוב לומר הא' דהרי כבר כתב הב"י בספרו בשם תשו' אשכנזים דיש כותבין דאם לא כתב דמתקרי דפסלינן וא"כ כאשר שאנן ס"ל דכותבין בחד שם ה"ה דכותבין גם בשני שמות שני פעמים דמתקרי ואם לא נכתב פסול) הב' שנ"ל שאף מהרא"י מסכים לזה שאם עדיין לא ניתן הגט אף שנכתב שצריך לכתוב לכתחלה דמתקרי דלא קמיירי כי אם בשכבר ניתן הגט דאז אין לפוסלו משא"כ לכתחלה יש לכתוב כיון שעדיין לא ניתן הגט לידה הג' שאף מה שמכשיר מהרא"י אם לא נכתב דמתקרי היינו שר"ל אם לא נכתב דמתקרי כלל דאז לא פסלינן הגט משום די"ל שאותו המוסר הגט ס"ל כדעת היש מי שאומר שא"צ לכתוב דמתקרי מטעם שכתב בתשו' מהר"ם פאדווה סי' ר"ג בשם הר"ר דוד דאמר דא"צ דמתקרי מטעם ששני השמות הם עיקרים כשנשתנו מחמת החולי עכ"ל וזה שדקדק מהרא"י בפסקיו סי' רס"ו ז"ל ומ"מ הכותב ראובן ושמעון לא פסלינן לי' וכמ"ש בת"ה בשם מנהג אוסטרין משא"כ כשנכתב על שם השני דמתקרי ולא על שם הראשון בזה נ"ל שפשוט שהוא) הג"ה וגם כ' לדברי הכל ולכתחלה וגם בש"ע כתב בדעבד כשר לכן הלא סיים כאן בנ"ד שהיה

שעת הדחק ונקרא דעבד גם משמעות לשון תשובה מכותלי כתבו נשמע וניכר דסובר אפ"ל לגמרי נ"ל ש"ך עיין בס"ג של רש"י ע"כ הג"ה] גרע טפי ושבוה הוא מודה דפסול דזיל בתר טעמא דכיון דכתב פעם א' דמתקרי הרי נשמע מהדא דס"ל ששני שמות אינם שווים לטובה ואין שניהם הם עקרים רק דווקא שם הג' א"כ מכ"ש שיש לכתוב ג"כ שם הראשון דמתקרי שלא יהא נראה ששם הראשון נשתיר לשם העיקר.

והחיד יטעם האוכל. ומדברי הר"מ והרמא"י אין להוכיח שום דבר מדסתמו דבריהם דאין ספק דסמכו על המבין ואם כותבין על שם השני דמתקרי דמכ"ש דצריך לכתוב גם שם הראשון ג"כ דמ"ש וכ"ש הוא דכבר נעקר שם הראשון מתחלה ונעשה טפל ודו"ק: גם בעיני יפלא שמכ"ת כתב וז"ל כי לא נזכר פסול בזה והב"י הביא בהדיא דעת תשו' אשכנזית הנ"ל שפוסל כנ"ל גם מ"ש מכ"ת קצת ראי' מהגמ' כמ"ש התוס' והרא"ש והמרדכי פ' השולח על הגמ' דף ל"ה ע"א ז"ל והא שלחו מתם איך פב"פ קבילת גיטא מן ידא דאחי בר הדיא דמתקרי אהו מרי: והנה עולה בדעת מכ"ת שהם שני תיבות אה"ו ומר"י.

הנה אומר אני בגלגול מחילות דז"א וכן מוכח מפ"י רש"י שכ' אהא דמתקרי אהו מרי כך היה חניכתו עכ"ל משמע מדנקט לשון יחיד משמע שאינו אלא כינוי אחד ולא שנים ועוד מדהביאו התוספת ז"ל. כדאמרינן בגמ' שרה דמתקרי מרים אחי בר הדיא דמתקרי אהיי מרי עכ"ל משמע דהוא דומיא דשרה דמתקרי מרים שהוא שם חד ועוד מוכח מדברי המרדכי שכתב ז"ל פרק השולח כתוב בו אני פלוני שם הנתינה דמתקרי פלוני והיינו שם מקום הכתיבה כדאמר בגמ' אחי בר הדי' דמתקרי אהי מרי אבל לא אתחזק בתרי שמות המשוני' הרי משמע גם כן שהוא רק שם אחד ומ"ש מכ"ת שבפ' כל כתבי איתא איהי שהוא שם אמורא הנה אנכי לא מצאתי כי אם אי"ו שהוא שם חכם בפרק בכל מערבין דף ל"ו ואף שמכ"ת מצא שם אייא הנה אף שבאמת בתוס' ובמרדכי כתב אייא מכל מקום בגמ' שלנו פרק השולח כתוב איה בי"ה וכן מצאתי בספר ראבי"ה שגרס גם כן איה מרי ביו"ד וה"א ולכן נראה לי פשוט שהוא שם חד ולכן נראה לי דלדידן אם כתוב בשם הא' דמתקרי ושם השני לא כ' דמתקרי' דפסול לכ"ע אף בדיעבד ובאם דלא כתב כלל הוא תליא בפלוגתא דמהרי"א ודתשו' אשכנזית הנ"ל ומ"ש לחלק בשם המגרש לאבי המגרש איננו שווה לי.

דהרי גם אנחנו נוהגים לכתחלה לכתוב אפילו כינוי שם אביו כמ"ש מהרי"ו בס"ל כ"ג. והביאו הרמ"א בס"י קכ"ו ס"ט: שוב מ"ש מכ"ת שיש מקום עיון בזה לדידן שאבי המגרש מת מיד לאחר שנשתנה שמו פעם שני' ולא עלה לס"ת ולא חתם עצמו באלו השמות רק בניו קורין לס"ת בשם אהרן אברהם וחותמין בה' אהרן משה אברהם בטעמים לשבח שעשו בזה כי הש"ץ יכשל תמיד בשמותם הנה גם אני מסכים אתו דהחתימה והקריאה לס"ת הם שוים ובהיות שחותמין כך בשם שמותם של אביהם בג' שמות.

ה"ה דצריך לכתוב גם כן בהגט שמות כולם והיינו אהרן דמתקרי משה דמתקרי אברהם וכבר נשאתי ונתתי עם הגאון חוץ לחומה איזה עדיף אם הקריאה לס"ת או החתימה

והיינו כשהם סותרים אהדדי מה שאין כן בנדון דידן דיש לתרץ מה שלא עולה לספר תורה בשם שלשתן כאשר הם אמרו והם אמרו.

לכן יש לכתוב בגט כל שמות השלשה כנלע"ד בלי פקפוק. וע"ד השאלה ותשובה אשר נשלח מק"ק לאדמיר מהגאון מחות' מופת הדור כמוהר"ר ליב סג"ל יצ"ו.

הנה אשמרה לפי מחסום עד שאראה התשובה. מאר"י דבי עילאה גאון ישראלי כמו' ליב כי רחוק הוא בעיני להתירה אחרי רואי בתשובת אחרונים וגם הראשונים שכתבו רובם ככולם בהיפך ובזה אפסיק בשים שלום כי אדבר אוהבו נאמן בברית אברהם הכהן: סימן יג מלכי צדק שלום והוא כהן לאל עלוין רבא דעמי' מדברנא דאומתי' בוצינא קדישא בוצינא דנהורא מ"ו הגאון פאר עטרת תפארת ישראל נ"י ע"ה פ"ה כבוד מעלתו ותהלתו.

שלום למר ולתורתו, ולכל אשר המה תכו לרגליך וישאו מדברותיך תורה יחיה דגן בתלמוד ויפרה ישע במשנה אף חיים וברכה לעולמי עולמים ככה טרם ניב שפתי אפתח גשתי בתוך כדי דבור והוא שאלת שלום עליך רבי ומורי ברוך אתה בבואך ברוך מתיך לשלם ובכן אהובי ידידי מורי והודי.

נרי ומאורי: מה אהבתי תורתך המגלת צפונות טמונות ונסתרות גם עתה יגיה חשכי ויוציא לי כשמש בצהרים. דברי ריש מתיבתא המובא בספר רב אלפס וזה לשונו.

שאיילי מקמי ריש מתיבתא המברך יום ראש השנה על תקיעת שופר בתר ס"ת והשיח צריך לברך על תקיעת של סדר הברכות או לא וכו' ותשובתו הרמה יעיין נא רום מכ"ת שתוכן התשובה כך שגוערין בזה ששח אבל אין צריך לחזור ולברך ולא דמי לתפילין שחוזר ומברך אם שח בין תפלה לתפלה שאני התם דהנך שתי מצות נינהו מה שאין כן התקיעות של ר"ה מצוה אחד הוא ועוד דגבי תפילין לאו משום דשח בנתיים חוזר ומברך אלא משום שתי מצות דהלא אינו מברך אם שח בין תפלה לתפלה ברכה ראשונה אלא ברכה אחריתא ואי הוי טעמא דשיח' גורם לחזור ולברך היה לו לברך ברכה ראשונה אלא הטעם הוא משום דהוי ב' מצות חוזר ומברך כך משמע הדברים כפשוטן ומייתי גם ראייה מהלל שפוסק בין פרק לפרק ואינו חוזר ומברך ע"כ תמצית דברי ריש מתיבתא: והנה עתה באתי אל צפנת פענח לגלות לו דברי חכמים וחידותם כי הסברא להיפך יורה הואיל שהתקיעות שתוקעין כשהן עומדין והתקיעות שתוקעין כשהן יושבין הן המה מצוה אחד ולכן הוי שיחה הפסק מה שאין כן אם היו שני מיני תקיעות הנ"ל שתי מצות לא שייך למימר דשיחה הוה הפסק בינתיים והוה כאלו סח בין שחיטה לכסוי ואפשר דמשום הא לא קשיא דהכי קאמר דהנך שתי מצות נינהו ומשום הכי חוזר ומברך כי כל מצוה ומצוה באנפי נפשי' טעון ברכה ולכך מברך פעם אחרת ולא משום דהוה שיחה הפסק מה שאין כן התקיעות כולן חדא מצוה היא ויוצאים בברכה אחת ר"ל אם בירך פעם א' על כולן וליכא לאקשוויי אם כן אפילו גם אם אינו שח יברך שתים הואיל וכל חדא וחדא מצוה באפי נפשיה היא זה לא קשיא כי כמוהו מצינו גבי ציצית אם יש לו עשרה טלתיים בת ד' כנפות שכולן חייבים לברך קודם עטיפתן ואפי' הכי אם עוטף כולם בבת אחת ברכה א' פוטרותו.

ככה גבי תפילין, אף על פי שכל חדא וחדא זקוקה לברכה באפי נפשיה מ"מ ברכה אחת פוטרת שניהם.

מה שאין כן אם שח צריך לברך על כל חדא וחדא כמו גבי ציצית אם מפסיק ביניהם צריך לברך על כל טלית וטלית אבל קשה מ"ש אם שח בין ברכת המוציא לאכילה ובין ברכה לכיסויי הדם דהוה הפסק ועוד קשה הלא ג"כ דמיא לתפילין בהא שהתקיעות אינן מעכבות זו את זו כמו שפסק רב אלפסי בהדיא וכן הרא"ש ובנו הטור וז"ל רב אלפס ובדין הוא שיהיו תוקעין על סדר הברכות כסדר שהם תוקעין כשהן יושבין וכו' הרי שיצאו חובתן באותן שתקעו כשהן יושבים עכ"ל הרי משמע בהדיא שהתקיעות אינן מעכבין זא"ז כמו התפילין שאינם מעכבים זא"ז וביותר תמוה על השאלה מהי תיתי לחזור ולברך אם שח הואיל ויוצאין בתקיעות שתקעו כשהן יושבין מהי תיתי לחזור ולברך דהרי ברכה לבטלה הוה אם כבר יצא וחוזר ומברך ועוד מה ראייה הביא מהלל הלל גופיה מנלן דלמא באמת חוזר ומברך אם היה שח בין פרק לפרק ובין הפרקים הללו אנכי שואל מפני הכבוד מ"ו דברי הצעיר תלמיד מתלמידי דמורי והורי היושב כפוף רגול ועקוד כעקידת יצחק תחת אברהם ועודי מהות לימודי בנייך עיקר תלמוד שלהם ספר רב אלפס כי אין לי דברי רב אשי ורבינא מאלו נערות ואילך ובכן אהו' ידיד מורי והורי אם לרצון לפני מ"ו ללמוד עמהם גפ"ת יודיעני לי מכ"ת וישלח לי מאיזה מסכת או מסכת ר"ה או יומא ובין הפרקים למדתי עמהם אלפסי מר"ה ואילך והנה אנכי עומד עמהם היום במס' סוכה והנה כהיום הזה טעם בנו דמר טעם חמש מסכתות בס' רב אלפס מראש הסדר היינו מסכת ברכות ומס' שבת ומסדר הימים הבאים לקראתינו מסכת ראש השנה ויומא וסוכה והוא חוזר חלילה עליהם מדי יום ביומו ואצא בכי טוב וד"ש: תשובה ולי נראה דוודאי לא דמיא דהתם עדיין לא התחיל במצוה ולכן הוי הפסק משא"כ הכא וק"ל.

ועיין ברא"ש שכתב כן באמת שמותר להסיח ביניהם שכבר יצאו ידי חובתן בתקיעות של ישיבה כו' וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה שהביא הב"י ז"ל ואם הפסיק ושהה כו' ואפילו שהה כדי לגמור את כולו אין צריך לחזור לראש וא"כ הראיה כפשוטו אברהם הכהן. סימן יד שלום רב כו' הנה לאפס הפנאי לא יכולתי לעיין בדברי מכ"ת ביום אתמול כי יעבור והנה כהיום הזה פניתי אל המדבר בדרך קצרה מה שמכ"ת פתח בחכמה שנסתפק בדברי רש"י מה דלא נזכר בגמרא שהיה שם כהן אחר ומכח קושיא זו פ"י ר"י הלוי שר"ל הכא שקרא אחריו לוי קטן מישראל שקרא אחריו והיינו מדסתם ואמר שקרא אחריו לוי ולא פ"י כדעת רש"י דעיקר חסר מן הספר אך רש"י רצה לפרש באופן אחר אחר שנתקשה לו לדעת הי"מ דמפרשי אם רוצה ישראל לקרות לפני לוי קורא ואם כן לפי הי"מ לא יש הוכחה דהאי גברא היה כהן דאימא שהיה ישראל לכך פירש דמיירי שהיה שם כהן אחר וכו' כאשר אבאר ומה שמכ"ת הקשה עצמו לדעת לפי דעת רש"י ז"ל עוד יש להסתפק דלמא זה לא היה כהן והא דקרא אחריו לוי משום שהיה שם כהן אחר ובשביל שלא נתפרד החבילה כמ"ש רש"י ודוקא שאין שם כהן כו' אבל כו' לא נתפרד החבילה ולא יקרא כ"א לוי וכו' עכ"ל.

הנה נפלאתי על דברי מכ"ת. כי נראה מדבריו שדעת מכ"ת הבין בדעת הי"מ דסבירא להו דאף שכבר קרא ישראל גדול לפני לוי מכל מקום כשיש כהן אחר באותו המעמד באותו בהכ"נ יש לקרוא דוקא הלוי אחר אותו ישראל להשני ותלה עצמו בחגורתו והקשה לפ"ד אימא גברא לא היה כהן רק עלה בישראל לגדול ולזה קראו אחריו לוי מפני שהיה שם כהן אחר ולא נתפרד החבילה דהיינו דאז מחוייב לקרות אחריו לוי הנה בעיני יפלא שאם כדבריו כן הוא דמיירי בהכי אם כן יקשה איך קראו בראשון אותו הישראל לגדול הלא כשיש כהן אחר אז לא נתפרד החבילה כלל וא"כ היה לו לקרות כסדר כהן לוי ישראל כיון שהיה שם כהן אחר אלא מוכח לומר שהאי גברא נמי היה כהן שקרא ראשון ולכך היה באמת גם כן כסדר גם א"ל דר"ל דלא היה כהן כלל רק הישראל היה גדול ואין להקשות למה לא קראו לכהן אחר דאולי ס"ל דישראל גדול קורא קודם אפילו במקום שיש כהן כדמצינו גבי רב דקרא בכהני ואע"ג דלאו כהן הוי.

גם זה אינו, דהרי רש"י פי' בהדיא בההוא י"מ דלא יקרא ישראל גדול לפני לוי והיינו כשיש כהן לא יקרא שום ישראל במקומו אם כן הדרא קושיא לדוכת' למה קראוהו לאותו הישראל ראשון כיון שהיה שם כהן אחר אלא ודאי מוכח שאותו הקורא ראשון גם כן כהן ולכן לפי זה מ"ש מ"ת שעלה בדעתו לפרש כו' עד ר"ל ואף על פי שקרא ישראל גדול לפני הכהן צריך לקרוא כהן אחר ישראל ואחריו לוי ולא יקרא אפילו ישראל גדול לפני הלוי כו', עכ"ל.

גם זה אינו דממ"נ כשאין שם כהן אזי נתפרדה החבילה. ויקרא שלא כסדר כלל לאיזה שירצה יקרא לדעת הי"מ ואם יש שם כהן אזי לא נתפרד' החבילה כלל ויקרא כהן לוי ישראל ואין קורין לישראל גדול לפני כהן או לוי אם לא שישראל גדול בדורו.

כאשר כתבו הפוסקים הביאו הטור בא"ח סי' קל"ה והאריך שם הב"י ומה שכתב הברטנורה בפירו' המשנה פרק הנזקין קורא ראשון כשהם שוים בחכמה אבל ישראל גדול בחכמה קודם לכהן וללוי ורצה מכ"ת להוכיח מזה שר"ל שמתחלה קורא הת"ח ואחר כך כהן לוי דז"א רק שהוא כמותו שהוא עולה במקום כהן ואין אנו רשאים לקרות אחריו כהן ולוי זאת ועוד אחרת כתב רש"י דכשיש כהן אין לקרות הישראל גדול ור"ל יהיה מי שיהיה רק כהן לוי וישראל וה"ט דאותו הי"מ כלו' ר' עמרם גאון שהביא בא"ח ולכן יפה ונאה בדיוק רש"י שאם לא היה כהן כ"א שהיה ישראל גדול לא היו קורין אחריו לוי וכמ"ש הב"י שמ"כ.

וכ"כ בשבולי לקט וכו' שאין הלוי במקום שני כשאין שם כהן. אלא עולה להראשון או השלישי כדי שלא יאמרו שהראשון הישראל שקראו לפני הלוי הוא כהן.

ובזה יתורץ מה שהקשה מהר"ש אידלש בחידושו ז"ל על דברי רש"י וקשה וקשה לפירושו דמה"ט שהיה שם כהן אחר המ"ל דע"כ שקראו ראשון כהן הוא כיון שלא קראו בראשון כהן אחר שהיה שם ודוחק לומר שהיה מסתפק בו שמא גדול הוא כרב דקרי בכהני ועוד דא"כ אמאי קאמר ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי באופן שהניח בצ"ע ולפע"ד נראה דכן הוא האמת שכוונת רש"י כך הוא כדבריו שבא להקשות דהוכיח מזה שזה הראשון היה כהן גם כן שאלו הראשון לא היה כהן רק שהיה כהן אחר בבהכ"נ

אם כן יקשה למה קראו הלוי אחר הישראל הזה הוי להו לקרות הכהן ואחריו אותו הלוי.

וזה שכתב ודקדק בדבריו אי לאו דהאי כהן הוה לא הוה קרי לוי אבתריה מיד אחר אותו גברא אלא היו קורין כסדר היינו אותו כהן האחר ואחריו היה קורא אותו הלוי אלא ודאי שהיה אותו כהן ראשון גם כן כהן כמותו ומה שלא כתב רש"י ממש כדברי בהדיא צ"ל דהיינו משום שרש"י מפרש ואזיל לשון הגמ' שקאמר שקרא אחריו לוי ודקדק רש"י מאותו הלשון שזהו מטעם מה שקראו אחר אותו האיש אותו הלוי לכן כתב גם כן רש"י לא הוי קרי לוי אבתריה אבל באמת כוונת רש"י גם כן בזה במה שקראוהו לאותו ישראל בראשון ולא קראו ראשון לכהן ואחריו ללוי רק שכתב וכו' דברי הגמ' כנלע"ד נא יעיין מכ"ת ואחר כך ישלח לידי כתבי זה ובאם שהגאון מו' יהושיע יצ"ו יהיה כאיתנו הראשון כאשר נקוה לה' יתברך שמו יתן גם לו לעיין בדבר ואליו תשוקתי ובזה תקבלו שלום רב סמוך להכנסת כלה.

ישלח ה' חדוה וצהלה פי המדבר אוהבו נאמן בברית אברהם כהן: סימן טו מי גבר כאברהם הוא אברהם האדם הגדול בענקים אליו ידרושו מאפסי ארץ וממרחקים. ללמוד ממנו משפטים וחוקים מגלה עמוקים דבריו נחמדים ומתוקים .

תעייל פילין בקופין של מחטין הדקים אילן הנטוע לרבים. שתול על פלגי מים וגבים עושה פרי עץ הדר משנה לשנה הוא נאדר.

הוא החכם האדיר. מ"ו נ"י פ"ה ע"ה מופת הדור הנערץ בגדולתו המפואר בחכמתו מי לאברהם ימלל כל חידות וחלל.

הוא נאה לשמו ושמו נאה לו הגאון תפארת ישראל כבוד גדולת מעלתו כמוהר"ר אברהם כ"ץ נ"י ושלום לתהילת מעלת תורתו ולתלמידיו המתחממים בגחלתו לעומתם ברוך יאמרו ויהי כאשר כלה יצחק לברך ויצא יצחק לשוח לפני כהן המשוח משוח מלחמה: במלחמתה של תורה ובכן פי ושפתו אפתח: אנכי אפר ועפר תחוח.

אשר הגיע לידי אתמול ביום המנוח: מכתב צח ומצוחצח: עולה לריח נחוח: ונעימים למי שיש בקדקדו מוח: ובהם ינוחו יגיעי כח: ואשתחוה מול הדום רגלו: של רום הוד זיו כ"ת מ"ו בקידה שתים ובהשתחויה אפיים. והואלתי לדבר אנכי אפר ועפר לאדמ"ו ומתחיל במה דסיים רום הוד מכ"ת ובמאי שנכנס כ"ת אחרון אצא ראשון בכבוד פה וכבוד לשון ואחרי רואי בסוף היריעה הקדושה הפרוסה לפני הדברים אשר יצאו מפי כבוד מ"ו כי פי' בדברי היות דוחה אותם בשמאל וימיני מקרבת אותם כי נבוך אני בהם בשלשה דרכים ושלשה המה נפלאים ממני כי אחרי העיון סוגיא דשמעתא יש לגמגם בהם קצת: הא' בשום לב לזאת אשר שני הפירושים שהביא רש"י ז"ל ונתפרדה החבילה לא נזכרה במעשה דר"א אשר לפנינו כי לא דיברו שני המפרשים במעשה דרבי אמי כלל רק על מאמר אביי במסכת גיטין נקטינן אם אין שם כהן נתפרדה החבילה על זה נזכרו אלו השני פירושים וסוגיא דשמעתן לא זכרו בפ"י כלל רק רש"י ז"ל בא לפרש סוגיא דשמעתן אליבייהו כמו שמפרשים התוס' בשם ר"י הלוי סוגיא דהכא איך מתוקמי אליבי' ולכן אם כדעת אדמ"ו העיקר סמך על העדות הי' מפני שהיה שם כהן אחר ולא

קראו אותו ראשון בבהכ"נ ש"מ שזה הראשון גם כן היה כהן אם כן קשה למה לו להזכיר בעדותו שקרא אחריו לוי ובודאי לרש"י ז"ל לא קשה מידי כאמור מפי כבודך ודברי מו' ברורים ומדוקדקים המה בדברי רש"י מדדייק ואמר לא היה קורא לוי אבתרי' אמנם לפי האמת דברי אותו העד קשה למה באמת בא להעיד דברים אשר אין צורך בהם מה לי אם היה קורא לוי אחריו ומה לי אם לא היה קורא לוי אחריו אלא זה לבד ראיה הואיל שהיה שם כהן אחר וקראו לזה ולא קרא לאותו כהן ראשון בבהכ"נ ש"מ דהאי כהן הוי דאל"כ לא היו קוראין לזה ראשון אלא לכהן שהיה שם ובודאי על רש"י לא ק' מידי כי הוצרך להאריך בלשונו מפני שמפרש ואזיל דברי הגמ' הכל כאשר כתב אדמ"ו אבל על אותו העד יש להפליא פליאה נשגבה למה לו כל כך.

גם יש לתמוה הלא גם לפי ראשון שפיר"שי שהואיל שקראו אחריו לוי ולא נתפרד החבילה ש"מ דהאי כהן מאי איכא למימר למה לו לזה הואיל והיה שם כהן אחר די מזה הוכחה שהיה זה הראשון כהן ולמה לו להאריך שקרא אחריו לוי וא"כ לכל הפירושים הוה די הוכחה מזה שהיה שם כהן אחר באותו מעמד ולא קראו אותו ראשון וקראו לזה האיש ש"מ דהאי כהן הוי ולמה לרש"י ז"ל לפרש סוגיא דהכא כל חד וחד אליבא פ'י שפ'י נתפרדה החבילה כי גם זולת פ'י יתכן זה שהיה כהן ודוחק לומר שלפי פ'י הראשון לא היה שם כהן אחר כי מנ"ל לרש"י ז"ל אחר ששני המפרשים ה"ל לא דברו במעשה דר"א כלל מנ"ל לחלק ביניהן כאשר יחדתי לעיל והוצעתי אותו למעלה בתחלת דברי הגם למעלה אין בהם צורך ואין לעיל מקומו ושייך להכא וגם אינו קרוב לשכל שמפרשי בתראי יחלוקו במעש' דגמ' איך הוי ולא יהיה להם סמך מהגמ' ואין אלו אלא דברי נביאות אלא וודאי גם לפי הראשון י"ל שהיה שם כהן אחר א"כ אם לא תלה העדות במה שקראו אחריו לוי אלא אם היה שם כהן אחר אם לא היה צריך רש"י ז"ל להזכיר פירושן מה שהם מפרשים במאמר אביי נתפרדה החבילה כי מה צורך בפ'י נתפרדה החבילה כי זולת זה יוכרח שזה היה כהן הואיל והיה שם כהן אחר כאמור: הספק השני איך מוכרח מזה שהיה זה כהן הואיל וקרא ראשון בבהכ"נ ולא אותו הכהן אחר שהיה שם דלמא שהכהן אחר שהיה שם נתן לו רשות ומחל לו לעלות בראשונה כמאמר רב מתנא בפ' הניזקין דנ"ט ע"ב הא דאמרת בבהכ"נ לא לא אמרן אלא בשבתות וי"ט דשכיחי רבים אבל בשני וחמישי לא הרי שבבהכ"נ אם הכהן נותן רשות לגדול ממנו רשאי וא"כ דלמא גם כאן הכהן אחר שהיה שם נתן רשות לזה שבא עליו אותו מעיד להעיד לפני ר' אמי ולא כהן הוא אלא שהיה גדול מאותו כהן אחר שהיה שם ובפרט לדברי הרמב"ם ז"ל בפ' המשנה.

ולדברי רבינו עובדיה מברטנורא שלעולם כהן עם הארץ אינו עולה לפני ישראל הגדול ממנו לפניו לקרות בס"ת ומייתי ראייה מהאי דתנינן בהוריות ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה א"כ אם הכהן נותן רשות גם בשבת וי"ט עולה ישראל הגדול ממנו לפניו לקרות בס"ת א"כ האיך יש להוכיח מזה הואיל שהיה שם כהן אחר שזה הראשון כהן הוא דלמא זה לאו כהן הוא והא שלא היה קורא לאותו כהן אחר שהיה שם דלמא כהן ע"ה היה וליכא לבדות מלבינו שהיה אותו הכהן גדול כמו זה מאחר שלא זכר רש"י כלל ועל הראשונים אנו מצטערים שמפרש רש"י ז"ל שהיה שם כהן אחר מאי שלא הזכיר בגמ' ועתה באנו להוסיף מאי שלא נזכר בדברי רש"י ז"ל אפילו ובודאי רש"י לא היה שתק

מזה כי זה הוא הלכה רווחת בישראל וליכא למימר דרש"י פליג עליו ואף אם פליג עליו שאף מדינא דגמ' אין ישראל גדול קודם לכהן ע"ה אינו פליג על רב מתנא שאמר שבב' וה' דלא שכיחי רבים אם נתן רשות לגדול ממנו רשאי דאפי' בשבתות וי"ט היו עולים ר' אמי ור' אסי לפני הכהן וכן גברא שבא להעיד עליו לפני ר' אמי שר' אמי הי' מסופק בו שמא היה גדול הדור כמו רב שקרא בכהני כמו ששמע מדברי רש"י בד"ה בחזקת שהוא גדול כדאמרינן בעלמא רב קרא בכהני הרי שהיה ר' אמי מסופק בו שמא היה גדול הדור כמו רב בדורו שהיה גדול הדור ומזה תמה אני על מוהרש"א ז"ל שכתב שזהו דוחק ובאמת לפ"ד הרמב"ם ורבינו עובדיה מברטנורא ומקיצור פסקי הרא"ש שהסכימו כולם שמדינא דגמרא כהן ע"ה קורא לפניו ת"ח הגדול ממנו אפילו אינו גדול בדורו אין כאן קושיא כלל כאשר אמרתי דמזה לחוד אין להוכיח כלל הואיל שהיה שם כהן אחר ולא קראו אותו ראשון בבהכ"נ שזה כהן הוא דלמא גדול הוה מכהן האחר שהיה שם ודברים הללו אין בהם ספק כלל מארי דאברהם יודע כי במושכל הראשון היה קשה לי הקושיא אשר הרגיש בה המהרש"א ומפני קושיא זאת יצאתי חוץ לשיטה ואל יחשדני רום הוד כ"ת שהעלים ממני הפשוטה ומש"ה יצאתי חוץ לגדר השיטה.

אלא כך אמרו המושלים אם דרך הכבוש אינו כבוש לפניך וחלוטה. אזי בלתי חרטה כלך עצמך לדרך אחריתא ולכן שמתני פני ללכת חוצה לפרש מה שאמרתי לפום ריהטא.

ונחזור לעניינינו שגם מטעם השלישי שכתב אדמ"ו לפי שנראה מדברי מ"ו מה שפי' י"מ במקום שאין כהן אם רוצה ישראל קורא לפני לוי הוא מדבר שקורא ראשון בבכה"נ והיינו לפני לוי הקורא שני בזה אני מבוכה מאד ומאד מכמה ראיות כי מפ' רש"י דבשמעתן שלא הזכיר ישראל גדול אלא סתם ישראל באמרו אם רוצה ישראל קורא לפני לוי ולא אמר ישראל גדול משמע שאינו מדבר אלא בישראל שקורא שלישי עכשיו שנתפרד החבילה הוא קורא במקום לוי דהיינו שני בבהכ"נ ולוי קורא אחריו דהיינו בשלישי וכן משמע במס' גיטין בפ' הר"י הלוי שהוא הי"מ דהכא וז"ל נתפרדה החבילה אין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שירצה יקדים הנה זה אינו מדבר בישראל אם ירצה יקדים ויקרא ראשון במקום כהן כי זהו אינו אלא בישראל גדול כמבואר ומדלא הזכיר ישראל גדול אלא סתם אין סדר לדבר להקדים לוי לישראל משמע שישראל אע"פ שאינו גדול ודרכו לקרות שלישי עכשיו שנתפרד החבילה יקרא שני קודם ללוי הקורא עכשיו שלישי: וכן מבואר בדברי הרא"ש ז"ל שמביא במס' גיטין בפ' הנזקין שני פירושים של רש"י וז"ל פירש"י שלא יקרא הלוי כלל פי' אחר שלא יקרא הלוי במקומו ויכול ישראל שיהא קורא לפניו הרי בהדיא שאינו מדבר אלא בישראל הקורא שלישי אחריו עכשיו הוא יקרא לפני הלוי והוא יקרא שני והלוי יקרא שלישי וכן מוכח מדברי התוס' בד"ה לפי פי' ר"י הלוי כו' ויש לפרש הכי שקורא אחריו לוי קטן מישראל הקורא אחריו משמע מישראל הקורא שלישי בבה"כ הוא מדבר וא"כ מה שמביא רש"י ז"ל הי"מ כאן ומפרש אליבא סוגיא דהכא באומרו דוקא אם אין שם כהן אבל אם יש שם כהן לא נתפרד החבילה ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי ע"כ אינו מדבר אלא בישראל הקורא שלישי עכשיו יקרא שני כי מאמר דווקא הוא קאי על דברי הי"מ שכ' אם רוצה ישראל קורא לפני לוי א"כ גם מאמר דווקא המוסב עליו ג"כ מדבר באותו ישראל כי אינו מדבר אלא דבר והפוכו פי' דוקא מה שאמרתי שישראל קורא לפני לוי

היינו שני קודם ללוי הקורא בשלישי היינו אם אין שם כהן אבל אם יש שם כהן אותו ישראל הנזכר לא יקרא לפני לוי והוא דכתב ישראל גדול ולא כתב ישראל סתם הוא מטעם דכתב הרא"ש ז"ל בגיטין בפ' הנזכר וז"ל והריצ"בא היה תופס זה הלשון די"מ עיקר ודוקא אם ישראל הוא חשוב ממנו אבל אם שווים הלוי קודם כו' וכן אף ישראל שהוא קורא עכשיו שני אם נתפרד החבילה צריך להיות עכ"פ גדול מלוי אבל אם שניהם שווים הלוי קודם ואף אם נתפרד החבילה וכ"מ מדברי התוס' דשמעתין בביאורו בדברי ר"י הלוי יש לפרש הכי שקרא אחריו לוי קטן מישראל הקורא אחריו כלומר הא אם לא היה הלוי קטן מישראל הקורא אחריו אלא ישראל היה קטן או שוה לא היה מכאן רא' שזה היה כהן הגם שהיו קוראין אחריו לוי כי דלמא הא דלא קראו ישראל לפניו כי הלוי שוה הוא ללוי שקראו אחריו ואז הלוי קודם אע"פ שנתפרד החבילה ולכן פירשו התוס' שהיה הלוי קטן מישראל הקורא אחריו א"כ בוודאי זה כהן הוא דאל"כ היה ישראל קודם הואיל והיה גדול מלוי ואפשר שזה ג"כ קשה לרש"י ז"ל ומש"ה פי' שהיה שם כהן אחר ולכן משום כל הדברים הנ"ל אין סתירה לדברי אשר עלו על לבבי כי מה שהקשה רום הוד מכ"ת אדמ"ו אמהיה שם כהן אחר למה קראו לזה שלא היה כהן ולא קראו כסדר כהן ולוי וכתב רום הוד כ"ת דאפשר שס"ל לדעת הי"מ הגדול קורא לפני כהן כדעת ר"ע מברטנורא גם ז"א דהרי רש"י פי' בהאי י"מ ולא יקרא ישראל גדול לפני לוי והיינו בדרך כלל וכו' ואמנם בדברי אשר הוצעתי שאינו מדבר אלא בישראל גדול קורא שני ולא בישראל גדול הקורא ראשון יש כנים לדברי ואין סתירה כי מוכרח גם בדברי הי"מ שישראל גדול קורא לפני כהן שהרי ר' אמי ור' אסי ורב קרא בכהני אף שהיה שם כהן כמו שפי' הרמב"ם בפ' המשנה בגיטין וגם בגברא זה היה הספק אם היה כרב שהרי אמר בחזקת שהוא גדול כמו שפירש"י דאמרינן בעלמא רב קרי בכהני וכו' וגם משמע התם בגמ' אעפ"י שאינו גדול בדורו אלא גדול ממנו כמאמר רב מתנא שאמר אם נתן רשות לגדול ממנו ולא קאמר לגדול בדורו אף על גב דאמר התם.

בב' וה' ולא בשבתות וי"ט מ"מ נלמוד החיוב מן השלילה כלומר דדוקא בשבתות וי"ט יצטרך דווקא להיות גדול הדור כמו ר' אמי ור"א אבל בשאר ימים לא יצטרך אלא גדול מכהן שיש שם לחוד וא"ת ומעשה דהכא לא היה בב' וה' מדפי' רש"י או בחזקת שהוא גדול כדאמרינן בעלמא רב קרי בכהני ואילו היה בשני וחמישי לא יצטרך להביא ראיה מרב שהוא גדול הדור שהוא קורא אפילו בשבתות וי"ט כמו ר' אמי ור' אסי די"ל באמת מה שאמר ר"א או בחזקת שהוא גדול לאו פי' בחזקת גדול הדור אלא בחזקת שהוא גדול יותר מכהן שהיה שם ומנ"ל לרש"י באמת ואם גם בשבת וי"ט הוא מדבר עדיין יש מקום לומר שקראו לפני כהן אף שהיה שם כהן אחר מפני שהיה מסופק בו אם היה אדם גדול כרב וא"כ ממ"נ אם נאמר שהיה מסופק בו שהיה אדם גדול כרב א"כ מכ"ש היה ראוי לעלות לפני הכהן אפילו בשבת וי"ט ואם לא היה מסופק בו רק אם היה גדול יותר מאותו הכהן א"כ ליכא הוכחה מזה שהיה בשבת וי"ט.

א"כ י"ל שהיה בב' וה' ואז אפילו ישראל שאינו גדול בדורו אלא גדול מכהן קורא לפניו: אמנם בזה אשתחוה ואומר מודים מודים במה שמשחק אותו החרש והמסגר האלוף אדמ"ו שעלתה על רוחו אף שקראו כבר אדם גדול עדיין לא נתפרד החבילה אם יש

כהן באותו מעמד וזה לא מצאתי בשום פוסק שמדבר בזה הגם שיש לי קצת ראייה מהגמ' דגיטין אם הכהן נותן רשות לגדול ממנו אזי רשאי לעלות הגדול לפני הכהן ואז נתפרדה החבילה וא"כ יש ביד הלוי למחות ולומר לכהן אין בידך למחול כבודי כי על כבודך יכול אתה למחול אבל על כבודי לאו כל כמינך ואתה במחילתך לגדול אני מפסיד פי' הראשון שאינו קורא כלל אלא וודאי מדיכול הכהן להרשות לגדול בוודאי לא הפסיד הלוי מזה כלום ויכול לעלות אח"כ וכזה מצאתי שמקשה הרב הגדול בעל תוס' י"ט בפ' מי שהי' נשוי אם היה כתובה של א' מנה וא' מאתים וא' שלש מאות ואין שם אלא מאתים של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים ושל שלש מאות ג' ג' של דנרי זהב ומקש' בגמ' של מנה נוטלת נ' תלתא ותלתין ותלתי הוא דאית לה אמר שמואל בכותבת בעלת ר' לבעלת ק' דו"ד אין לי עמך במנה ומקשה בגמ' א"ה אימא סיפא של ר' ושל ג' מאות ג' ג' דנרי זהב תימא לה הא סלקת נפשך: משום דאמר לה מדו"ד הוא דסליקת נפשאי ופירש"י לא נתתי חלקי במתנה ומה שגבתה לא בשליחותי נטלת שתאמר לי זו נוטלת חלקך אני סלקתי עצמי מליתב לה ומלמעט חלקי במנה וכו' ומקשה בעל תוס' י"ט עדיין קשה תימא בעלת ג' מאות לבעלת ר' לאו כל כמינך שתגרום לי היזק והפסד.

כי זולת מחילתך הייתי נוטלת שלישי במנה ראשון והחצי' במנה שני' ועתה אני מפסיד ואין לי עכשיו הספר בידי לכן לא אוכל לכוין לשונו הזך א"כ אם בממון כך הוא כ"ש בכבוד המקום ובכבוד גופו עאכ"ו: וכן מצינו גבי המוכר שטר חוב לחבירו שמתעם שיש למוכר קצת שיעבוד בו לכן יכול למחול ואי לאו הכי לא היה יכול למחול ואפ"ה יש כמה גדולים שסוברים שיצטרך לשלם: וא"כ גם בכאן יכול לומר כך אתה מוחל לישראל ובזה אתה גורם לי הפסד אלא וודאי שאין עדיין ללוי פסידא כאמור ובכך אני הדל בשכל ובער לא אוכל מרב קוצר רוח להעלות גם כל הדברים אשר בלבי על הכתב ורוחי מקשקש בקרבי לידע דברי רש"י כי נבוך אני בו מאד ומאד מחמת כמה ספיקות אשר לא העליתי עוד על היריעה זאת ואלך לקבל אי"ה רום הוד כ"ת ומי יתן ידעתי ואמצאהו: ובאם יגזור עלינו המקום חיים על מ"ו הגאון אלך ואשים הדברים יקרים של רום הוד כ"ת לפניו ואשא ואתן עמו ובכך אכתוב היריעה מול היריעה שני כתבים הבאים כא' אמרי פי הצעיר ונבזה עבד אברהם יצחק איש אוסטרייך סימן טז אנכי הרואה את הנשמע מפי כתבו הנעימי' המסולאים בפז ופניני' נצמדי' כבעל פאר.

מפואר ומהודר פרי עץ הדר לו תואר ולו הדר אשר העלה ואשר הביא בכתב מכתב מכ"ת אשר הרכיב בתרי ותלת ספיקי ובספק ספיקא דיומא אפרש אעיקרא דדינא אי אימי חול בה"ב או ביום השבת: ואני אענה לפי חלקי כי בעיני לע"ד לית דין צריך חשש ובשש אשר נראה לי בזה שאלו הב' פירושים מה שהביא רש"י הם מחולקים בשלשה דברים: וזה יצא בראשונה מעיקרא דדינא.

כי נ"ל דעת פי' הראשון הוא אם אין שם כהן אין לוי קורא אחריו כלל ועיקר דמפרשי הכי בגמ' דגיטין דאין לוי קורא במקום שאין שם כהן והיינו בשום אופן אינו עולה למנין ז' או ג' ולפ"ד עולה הכל על נכון בדברי הגמ' שלא צריך לפרש שום דבר אך לדעת הי"מ שמפרשי בגמרא דגיטין אם אין שם כהן דנתפרד החבילה היינו שהלוי קורא עכ"פ אך שיש להישראל רשות יהיה מי שיהיה לקרות לפני לוי וה"ט כיון שנתפרד החבילה

א"כ אין שוב שום מעלה להלוי מצד הלוייה אך שלא הורע כחו כ"א כאחד משבטי ישראל ולכן מותר לו לעלות ג"כ אם מותר לו ללוי להעלות במקום השני בזה יש חלוקי דינים כי קצת פוסקים ס"ל דרשאי ורוב פוסקים ס"ל דאינו רשאי מטעם שלא יאמרו הישראל שקרא מלפניו ראשון הוה כהן וקרא אחריו לוי ואין מותר לעלות כ"א לראשון או לשלישי לאפוקי לא למנין השני וס"ל להי"מ שהביא רש"י דמותר לעלות ללוי אף להשני דאל"כ, יקשה דה"ל לרש"י להוכיח בקצרה דמוכרחין לומר שהיה הקורא הראשון כהן דאל"כ לא היה ביד לוי לעלות אחריו להשני אחר הישראל כיון שאין שם כהן אלא וודאי מוכרח לומר שהיה הקורא הראשון כהן אך צ"ל לדעת הי"מ דס"ל דרשות להלוי לקרוא גם להשני כשאין שם כהן ולכן מוכרח רש"י לפרש ולסיים לאותו דעת הי"מ שהיה שם כהן אחר ולכן מוכרח לומר דהיה הקורא ראשון גם כן כהן דזולת זה לא היה ביד הלוי לעלות אחריו הב' דלדעת הפירוש ראשון לא מיירי בשום אופן שהיה שם כהן אחר כיון דלא פירשו בגמ' וא"צ לומר ולדחוק מסברא שהיה שם כהן אחר כי מני' ובי' מוכח שהיה כהן מדקרא אחריו לוי דלדעתם לפי הדין בשאין שם כהן א"א בעול' לעלו' הלוי למנין הקרואי' שנתפרד החבילה לגמרי משא"כ לדעת הי"מ שהם ס"ל לפי הדין והדת שאף שנתפרד החביל' מ"מ עולה הלוי לקרות בתורה ולא גרע הלוי מישראל רק שהפסיד שאין מצד החיוב לעלות במקום השני דווקא ורשות ביד ישראל לעלות לפניו ולכן לא היה מוכח לומר שהקור' שלפניו היה כהן ולא ישראל גדול לכך מוכרח רש"י לפרש לאותו הי"מ דמיירי בגמ' שהיה שם כהן אחר ולזה מוכרח לומר שהיה הקורא לפניו גם כן כהן: הג' דלדעת פירוש הראשון מוכח מדברי הגמ' מדקאמר שקר' אחריו לוי היינו מתיבת דקר' דייק וא"כ התיבת אחריו הוא מיותר דלא ה"ל למימר כ"א שקר' לוי אך לדעת הי"מ הוא להיפך שדייק מתיבת אחריו והיינו שס"ל להי"מ דווקא שהיה שם כהן אחר ולכן אז א"א לקרות הלוי להשני אחריו כדי שלא יאמרו שהקורא שעולה לפניו היה כהן דאף שיש ביד אותו הכהן למחול על כבודו ולקרות הישראל גדול במקומו מ"מ א"א לקרות ללוי אחריו מיד כדי שלא יאמרו שהקור' לפניו היה כהן משא"כ כשלא יש שם כהן שנתפרד החבילה לגמרי דמותר לעלות להלוי אחר ישראל גדול אשר עלה לפניו ולכן יעלה על נכון שמוכרח לומר שהיה כהן אשר עלה לראשון כיון שהיה שם כהן אחר: והנה מכל זה יביט נא מכ"ת בשורי אשר הוא הכל על נכון שלא יקשה שום דבר שיתורץ כל קושיותיו אשר הקשה ביום קדום.

הלא הא' אשר הקשה על אותו העד למה הוזכר בעדותו והוכיח מצד שקרא אחריו לוי ולא הוכיח מדקרא אותו הישראל גדול ראשון ולא אותו כהן אחר: זה אינו קושיא כלל דאימא שהכהן מחל לו על כבודו אך לקרוא ללוי אחריו זה א"א משום הרואים שיאמרו אלו לא היה הקורא ראשון כהן לא היו לו לקרות ללוי שני כיון דאפשר לקרות לאותו הכהן לראשון והלוי לשני עולין כסדר כלומר דאפשר דאין יכול למחול אם יש שם לוי דאם יכול למחול על כבודו ולקרות התלמיד חכם שיעלה במקומו מה שאין כן להלוי שיעלה אחריו אין יכול למחול הכבוד מה שנוגע להלוי ולכן דקדק מה שקרא אחריו לוי מתיבת אחריו דקדק שקראוהו להשני ודווקא כשיש שם כהן אבל כשאין שם כהן כלל אז נתפרדה החבילה לגמרי ואז רשות ללוי לעלות לשני אף אחר ישראל וזהו אמת ונכון: ואין לומר אימא דגם הלוי מחל לאותו הישראל לקרות לפניו והוא יעלה אחריו זה אין

בידו למחול במקום שיש חשש לבא לידי איסור שיאמרו על אותו שקרא לפניו שהוא כהן כי לא ידעו שמחל ותדע שהדין כן הוא דאין הלוי יכול למחול כלל וכמו שכתבו הפוסקים דאף אם אין שם כהן אין להעלות להלוי במקום שני מטעם זה ולא אמרינן דהלא יש חשש לזה שיאמרו שהראשון שלפניו הוא כהן שיאמרו גם אולי מחל לו הלוי שיעל' אותו הישראל גדול במקומו לראשון אלא ודאי גבי הלוי לא אמרינן הכי ויש לחוש שיאמרו שאותו הראשון היה כהן מדעלה לפני לוי מכ"ש וק"ו כשיש שם כהן אחר שיאמרו שמוכרח לומר שאותו הראשון היה כהן מדעלה לפני הכהן אחר וקראו אותו לראשון ולוי להשני [ואף גם מה שכתוב בגמרא בעלמא רב קרי בכהני אף על גב דלאו כהן הוא והיו שם כהנים אחרים מיירי ג"כ שלא היה נקר' אחריו לוי להשני ודו"ק] וזהו שדקד' רש"י באומרו אי לאו דהאי כהן הוא לא הוי לוי קרי אבתרי'.

והיינו רצונו דקראוהו אחריו להשני בוודאי יאמרו שאותו שלפניו היה כהן דאם לא כן היו קורין אותו כהן אמר כסדר כהן לוי ישראל כאשר כתבתי לעיל וממילא מתוך דברי אלו יתורץ כל דבריו מה שרצה להוכיח שגם לפירוש הראשון מיירי שהיה שם כהן אחר חלילה להעלות על הדעת כן שלדעת הראשון אין צריך לדחוק ולפרש כלל שהיה שם כהן אחר.

גם יתורץ הספק השני מ"ש שמא מחל לו אותו הכהן להעלות לראשונה כו' כי גם זה אינו כי כבר כתבתי שהקושיא הא' יתרץ הקושיא הב' כי אין בידו למחול מה שנוגע בכבוד הלוי שיעלה אחריו השני לכן לא דייק אותו העד מטעם שלא עלה לראשון אותו הכהן האחר. כי אם בהיות שהיה שם כהן אחר אזי לא היה לעלות הלוי במקום השני.

אחר הקורא הישראל גדול אשר עלה בראשונה כי אין בידו למחול כאמור. ובזה יתורץ ג"כ על נכון הקושי' של מהרש"א מה שלא פ' רש"י בקיצור להוכיח שהיה הראשון כהן מטעם זה שלא קראו לכהן אחר דזה אינו דאימא מחל לו הכהן על כבודו.

ע"כ מוכרח לפרש מטעם אחר ואותו הטעם מוזכר בגמרא שאמר שקראו אחריו לוי וזה בזה תליא ושוב מה שמכ"ת האריך באמרו מה שהבין מדברי שרצוני למה שפ' י"מ במקום שאין כהן אם רוצה ישראל קורא לפני לוי הוא מדבר שקורא ראשון בכה"כ והיינו לפני לוי הקורא שני ומכ"ת נבוכ בזה מכמה ראיות: והנה אני על מעמדי אשמורה ככחי אז כחי עתה והחייך יטעם האוכל כי כל דברי רש"י כן הוא שקאי על הראשון וכן המנהג במקום שנתפרד החביל' קורא אפילו ישראל ראשון וזהו הפירוש.

כשאנו אומרים לפני הלוי היינו לפניו שהוא ראשון אך מ"ש רש"י ולא יקרא ישראל גדול לפני הלוי קאי על דברי הגמרא על אותו העד דהיה מסופק אם הוא כהן או ישראל גדול אי לאו מטעם דקראו אחריו לוי להשני ודי בהערה זו. ומה לי להאריך עוד יהי לרצון אמרי פי כשיעיינן גם כן הגאון הגדול מו' יהושיע ר"מ ואב"ד יצ"ו אוהבי בדברים הללו יהי' לו לחן ולחסד וה' ירפאנו רפואה שלימה ויחזור לאיתנו הראשון דברי הצעיר אוהבו בברית אברהם כהן כותב נחוץ והי' ביום הששי ז"ה למנחם אגיל ואשמח לפ"ק.

נא אל ידקדק מכ"ת על כתבי כי לא אוכל להעתיק עתה ויעיינן מכ"ת בזה ואחר כך ישלחנו לידי ואתן להסופר להעתיק האלוף כמו' יצחק אוסטרייך הנ"ל השיב לי ז"ל

יקבל רום הוד מכ"ת את מכתב הקודש הנאמנים תתן אמת לאברהם אשר הלך בתום לעשות הישר והטוב ותורת אמת בפיהו ויפה למדונו רבינו.

אך מצאתי בשם רבינו ירוחם שהביא הב"י בשמו פירוש שלישי אחר שהביא ב' פירושים של רש"י ומפרש בדברי י"מ נתפרדה החבילה שישראל קורא במקום לוי ויש קצת ראייה לדברי מכ"ת אמנם אחכמה והיא רחוקה ממני והאמת בשכונה של מכ"ת ומי יתן נגרא דפרזלא ונשמעינך: סימן יז מעשה שהיה כך היה ראובן השכין אצל שמעון שני צמידים להלוות לו סך ק"פ זהובי' וגם יעלה לו רווחים בעד המעות והלך שמעון לבהכ"נ וסגר אחריו כל החדרים היטב ואחר בואו מבהכ"נ מצא כל החדרים פתוחים לרווחה.

גם הדלת לא היתה מושבת על צירה כאיתנה הראשון ונראה שנעשה בחוזק יד וגם מצא התיבה פתוחה והנה טוען ראובן ששמעון הוא שומר שכר על המשכנות שהשכין אצלו ושמעון טוען שהאמת שהשכין אצלו הצמידים בסך הנ"ל ונגנב ואינו רק כשומר חנם דלא היה לו שום הנאה מגוף המשכון. כי הריבית שנתן לו לא נתן לו כדי שישמור משכונו רק נתן ממה שהלוה לו המעות וטוען שמעון עוד שאף אם הוא שומר שכר מכל מקום הוא פטור מפני שהוא אונס גמור.

חזא כיון שהוא שמר את משכנו במקום שהוא דר שם וישן שם בלילה והוא שם תמיד בחדרו ואין שכיח לבא שם גנבים כיון שדרים אצלו כמה בעלי בתים ואמר שראובן ידע שהמשכנות אלו היו בחדר הזה ואם לא רצה ראובן שיהיו המשכנות שלו בחדרי היה לו לומר לי וכיון שלא אמר לי מסתמא רצה בזה שיהיו המשכנות אצלי בחדר הזה במקום שדר שם וידע שאין שמירה מעולה מזה: וגם ידוע הוא שאין יש בכל בית שמירה מעולה רק אצלי כיון שאין נכנסים אנשים בחדרי מה שאין כן בשאר חדרים שבבית שנית כיון שהסגיר אחריו כל החדרים היטב ומצא אחר כך פתוחים אין לך אונס גדול מזה ומה היה לו לעשות להיות יושב ומשמר וטען עוד שכיון שהמלוה הראשון הלוה עליו יותר ממה שהוא הלווה עליו אם כן נעשה שותפו ואם כן מה שנגנב גם להמלוה הראשון נגנב כפי חלקו ע"כ: והנה הן באמת לבי בל עמדי כעת ובפרט על לא טובה השמועה ששמענו ותרגז בטנינו להיפר בית הכנסת שלנו שדומה לחורבן בית מקדשינו ולהקם צלם בהיכל אשר לא נשמע מקדמת דנא וכמוהו לא ישמע עוד באופן ששמעת' בעיא צלותא מכל מקום אמרתי אחוה את דעתי זעיר שם וזה החלי כי נראה לי ששמעון המלוה השני הוא ש"ח חזא דזה תליא בפלוגתא דפליגי בה הרי"ף והגאונים והר"י והרא"ש והטור הביאם בס' ע"ב.

דהרי"ף וסייעתו ס"ל דהמלוה על המשכון הוא ש"ש כאשר אבאר טעמם והר"י והרא"ש והטור ס"ל דהמלוה על המשכון הוא ש"ח ולזה פסק הרמ"א בס' ע"ב ס"ב כדעת האחרונים דהוא ש"ח. וכתב שמשפיקא לא מפקינן ממונא וזה דעת המרדכי שם בפ' שבועת הדיינים.

ואם כן לפי דעת הרמ"א פשיטא ששמעון הוא ש"ח. והנה אומר אני שאף לדעת הרי"ף וסייעתו ולדעת הב"י דפסק כותי' שהוא ש"ש מכל מקום אפשר לומר דגבי נדון נידן ס"ל שהוא ש"ח שבראש תדע ששם הפלוגת' קאי על המלוה על המשכון של ישראל לטובתו בלא רבית וכן איירי כל הסימן ע"ב ממלוה על המשכון של ישראל לישראל ולכן טעם פלוגתייהו דס"ל שהוא ש"ש הוא זה משום שהמלוה על המשכון מצוה קעביד דאלו מתרמי עני בשעה שמלוה לי' לא הוי בעי למיתב לי' ריפתא ולא שום מצוה דהעוסק במצוה פטור ממצוה ומשום האי פרוטה דנהנה בשעה שהלוה המעות על המשכון נעשה ש"ש עליו כל זמן היותו גבי כמ"ש הרשב"א הטעם וכן עיקר וכן משמע בטור.

ולכן לזה הטעם הוה שמעון ש"ח דבשלמא המלוה על המשכון לישראל לטובתו יש לו להמלוה הנאה מגוף המשכון דבשעה שמלוה עליו או מתעסק בו שמשמר אותו כראוי יש לו הנאה דאין צריך ליתן פרוטה לעני ולכן בהאי פרוטה נעשה ש"ש. מה שאין כן גבי נדון דידן אין להמלוה הנאה בגוף המשכון כי מה שמקבל השני ריבית ממלוה הראשון אינו בא מכח גוף המשכון כי הריבית שנותן לו איננו שכר שמירה שישמור המשכון משום זה כי הריבית נותן לו בשכר שהלוה לו מעות והוא מלוה לגוי והגוי נותן הרבית וחוזר ונותן להמלוה השני כי בכח מעותיו קיבל ראובן המלוה ראשון הריבית שנתן לו הגוי ואם לא הלוה הישראל השני לא נתן לו הגוי רבית ולכן אף לדעת הרי"ף ה"ל שמעון איננו ש"ש כיון שאין לו מגוף המשכון הנאה שנית שאין לשמעון הנאה מגוף המשכון כי הישראל השני אין עם הגוי כלום.

שהרי הרמ"א כתב בהלכות רבית סי' קס"ט ס"ד בהג"ה כשהגוי אלם ואינו רוצה לפרוע הרבית צריך הלוה לפרוע לו מכיסו והוא דעת אבי העזרי והביאו הרא"ש והטור אלא אם הזכיר לו שם העכו"ם וא"כ מסתברא כשאינו מזכיר לו שהגוי אלם צריך הלוה לפרוע לו מכיסו. באשר שהישראל השני אין לו עם הגוי כלום וכ"כ הב"י שם סט"ו כשהמלוה רוצה למוכרו והלוה אומר אל תמכרהו כי העכו"ם אלם אין המלו' צריך לחוש לדבריו כי אין למלו' עם הגוי כלום כו' ואם כן באשר שאין לישראל עם הגוי כלום ולעולם צריך ליתן המלוה ראשון רבית לישראל השני אף שהגוי אין נותן לו כי כשמתחלה כשמלוה לישראל ראשון יש לו הבטחון של רבית עליו ולא על הגוי א"כ אין לו הנאה מהמשכון וגם אף כשאין לו שום משכון מהלוה מ"מ מותר לו ליקח רבית כמ"ש רמ"א בסי' זה סי"ח ז"ל וי"א והוא דעת הב"י דאפילו להקנות הלוי אלו המשכנות להמלוה השני אין צריך אלא מיד כשמלוה השני נתן לו מעות ההלוואה קנה לו המשכון בכל מקום שהוא כו' א"כ כיון שהמלוה הראשון הוא בעל ההלוואה הקנה למלוה השני כל המשכנות שבידו ואין לו הנאה מהמשכון הזה דלעולם מותר ליקח ממנו הרבית כיון שהוא בעל ההלוואה ובפרט שצריך ליתן לו הרבית אף שהגוי לא יתן לו ועוד שהרמ"א כתב בסי' זה סי"ח דהמלוה השני מחויב ליתן לפדות המשכון להמלוה הראשון כשירצה המלוה הראשון לפדותו ע"כ וע"ז כתב ואפשר דאפילו מסתמא אף שאינו מתנה עמו שצריך לחזור וליתן לו כשבא לפדותו מ"מ הוה כאלו התנה בכך הואיל והמנהג כך וא"כ כיון שהמשכון שביד מלוה השני הוא ברשות מלוה הראשון כיון ששלו הוא א"כ אין לו הנאה מהמשכון כלום וכשנאבד או נגנב ברשות המלוה הראשון הוא.

וכ"ת דיש לו הנאה מהמשכון שבלאו הכי לא הלוה לו המלוה השני ונתן לו המשכון שיהא בטוח במעותיו וא"כ יש לו הנאה מגוף המשכון ולכן אפשרי שיהיה משום זה ש"ש בהאי הנאה דבטוח במעותיו מ"מ תינח ל"א דס"ל שהוא ש"ש ואפשר מש"ה הוא ש"ש מהטעם שהוא בטוח במעותיו אבל לדע' ה"א דס"ל שהוא עליו ש"ה מוכרח דאינ' ס"ל להע' משום שכר מצו' דקעביד והוא הטעם דעיקר ולא הטעם משום דבטוח במעותיו דהרי גם המלוה על המשכון, של ישראל בלא רבית הנה גם כן יש לו הנאה דבטוח במעותיו ואעפ"כ ס"ל שהוא ש"ח אלא וודאי אף שיש לו הנאה בזה מ"מ לא נקרא ש"ש משום הנאה כזה דהרי הלוה לו ומחויב לו לשלם עכ"פ ועוד דבאמת הטעם משום דבטוח במעותיו אינו והטעם העיקר הוא משום דמצוה קעביד ולכן הוא ש"ש וכמ"ש לעיל וכ"פ הרא"ש בתשובה הטעם משום דמצוה קעביד והוא הטעם העיקר ולא הטע' דבטוח במעותיו וא"כ גם לדעת ה"א דס"ל המלוה על המשכון ש"ש דמ"מ לגבי נ"ד ס"ל שהוא ש"ח כאשר כתבתי לעיל: .

והנה מורי הגאון מהר" יף שי' כתב בביאוריו על הג"ה זו בש"ע שס"ל שהוא ש"ח וז"ל וי"א שהמלוה על המשכון ש"ח כו' טעמו דלא מחשב זו לשכירתו אם אולי בא בשעת הלוואתו והיינו דווקא במשכון של ישראל שהשכינו לטובתו בלא רבית אבל אם ממשכן ישראל לישראל חבירו משכון של גוי ונותן לו רבית נראה פשוט דה"ל ש"ש בגניבתו ואבידתו לשלם לו כל דמי משכונו.

חזא דבהנאה זו מסתבר דהכל מודים דהוי עלי' ש"ש ועוד דה"ל כאלו הלוה לגוי עצמו שנותן לו רבית שהיה חייב לשלם כל דמי משכונו כך ישראל הבא במקומו דהישראל הוא שליח של גוי דבלא"ה אסור להלוות לישראל כמ"ש הטור בשם הרא"ש בי"ד סי' קס"ט והרי הוא כאלו מלוה לגוי עצמו וכ"כ מ"ו שנ"ל כך פשוט: ועוד כתב שמעתי שכן לב נסתפק בזה ע"כ והנה באמת חפשתי כל הד' חלקים שחיבר הרב בן לב ולא מצאתי שכתב מזה שהוא ש"ח ודברתי עם מורי יצ"ו ואמר ששמע מפי תלמיד א' והוא לא מצא כתוב כן: והנה על הטענא ראשונה שכתב מ"ו דבהנאה כזו מסתבר דהכל מודים דהוה עליה ש"ש לא ידעתי למה כמ"ש לעיל דאין זה הנאה מגוף המשכון ולא דמיא כלל להנאה להמלוה על המשכון של ישראל לטובתו שיש לו הנאה מגוף המשכון בשעה שמתעסק בו דפטור ממצוה משא"כ משכון של גוי ביד ישראל שמשכן לישראל השני שההנאה לא בא מכח המשכון אלא מכח המעות שמלוה לו והמשכון אינו רק להיות בטחון במעותיו ומ"מ לא נקרא ש"ש משום זה כי לדעת ה"א שס"ל שהמלוה על המשכון.

הוא ש"ח ס"ל אף שיש לו הנא' בזה שבטוח במעות מ"מ לא נקרא משום זה ש"ש ומטעם שכתבתי לעיל דאין לו הנאה מגוף המשכון כלל כיון דמחויב ליתן לו לפדותו לכשירצה לפדות המלוה הראשון וגם שמחויב ליתן לו הרבית אף שהגוי לא יתן לו כשהוא אלם כיון שהישראל השני אין עם הגוי כלום כמש"ל: ומ"ש עוד וז"ל ועוד דהוי כאלו הלוה לגוי עצמו ז"א שאין למלוה השני עם הגוי כלום כמש"ל: והעיקר מ"ש המחבר בש"ע סי' קס"ט סעיף ט"ו וכמ"ש בסעיף י"ד ובסי"ח ומ"ש דבלאו הכי אסור להלות לישראל כו' ומ"ש וז"ל ז"א דאנו פוסקים כרמ"א דפסק שם בסי' זה סי"ח י"א דאפילו להקנות

הלוח אלו המשכנות למלו' השני אין צריך ע"ש וכמו שהבאתי לעיל ואם כן ש"מ דבלא"ה מותר ליקח ממנו הריבית ואין המלו' השני עושה להמלוה הראשון שום שליח ומ"מ מותר ליקח ממנו רבית כיון שהמלוה הראשון הוא אמוד שהוא עשיר וידוע שהוא מלוה ברבית מותר ליקח ממנו רבית וכן העולם נוהגין אחריו שמלו' ברבית לשאר יהודים שידוע שיש להם משכנות של גוים ואינם מקנים זה לזה ואין פקפוק כלל בדבר ואומר אני עוד אף לדעת מ"ו הגדול יצ"ו שס"ל שאין היתר בדבר רק משום דהוי כאלו הלוח לגוי עצמו באופן שהמלו' הראשון נעשה שליח למלו' השני.

מ"מ לא ידעתי למה יהיה בשביל זה ש"ש על היתרון מכדי חובו ושישלם כל דמי שוויו. דהמלוה השני יוכל לומר להמלוה הראשון אין לי הנאה רק מה שהיה שוה המשכון יותר מכדי מה שהלוייתי עליו כגון בנדון דידן שהלוח לו עליו קל"ב זהובים יאמר לו אינני ש"ש רק על ק"ן זהובי' או ק"ס זהובים דכשהיה לא שווה רק בסך זה מ"מ הלוייתי לך עליו קל"ב זהובי' שכיון שאתה מחוייב ליתן לי רבית שיעלה עליו עד שנה וששה שבועות שהוא מדינא דמלכותא כי אחר זמן זה אמכור ולא תוכל לומר אל תמכרהו כי הכותי אלם וכמ"ש המחבר ש"ע בי"ד סי' קס"ט סט"ו ואם כן למה יש לי הנאה ששוה יותר בכדי מה שהלוייתי עליו דמ"מ היתרון ממה שהוא שוה צריך אני לתן לך לפדות לכשתרצה וכמ"ש רמ"א בסי"ח ואם כן למה אהיה על השאר ש"ש ממה שאין לי מצוה ואין לי בזה הנאה וא"כ לכשלקח המלוה רק מה שהיה שוה ק"ן זהובי' או פחו' מעט או יות' מעט מיד היה מותר ליקח ממנו הריבית ועל השאר הוא ש"ח ומה גם שהנאה למלוה הראשון ממה שהיה שוה לו היותר מסך זה באשר שהוא הלוח עליו יותר להגוי ואם תאמר שמ"מ קיבל המלוה השני המשכון כולו בסך קל"ב זהו' וממילא נעשה ש"ש על כולו דיאמר המלוה באשר שנתת לי המשכון כולו למה לא היה לי לקח ממך ומ"מ לא נעשה ש"ש על היתרון כיון שאין לו הנאה בגווי' ולא יש לו הנאה רק על מה שהלוח לו עליו קל"ב זהו באופן שיהיה לו מותר ליקח רבית ממנו וגם לדעת מורי יצו' לעולם יתן המלוה ראשון להמלוה השני משכון שיהיה שוה אלפים ושילוח עליו רק עשרה זהובי' באופן שהמלוה השני יהיה באחריות על המשכון כולו וזה שלא כדין דמה שיש לו הנאה הוא ש"ש עליו ובמה שאין לו הנאה ממנו איננו ש"ש עליו ובפרט בנ"ד דהמלוה הראשון הלוח על המשכון יותר ממה שהלוח לו המלו' השני כי הוא הלוח עליו ר"ט זהובי' אף שהיו אצלו משכנות יותר מהגוי מכל מקום נעשה עם המלוה השני משותף באותו יתר המשכון והמשכון היה ברשות המלו' הראשון כיון שאין לו הנאה למלו' השני בהיתרון כיון שאין לו עם הגוי כלום ומה גם שהביא הב"י בסי' ע"ב במחודשים ל"ח משכוננו של גוי ביד ישראל ובא ישראל אחר כו': והוא בתשו' מהרי"ל סי' קפ"ח עד אבל בהא מסופקני כיון שהמשכון עומד ברבית ואפשר שיעלה הרבית טובא עליו אי חשיב הכל כנגד מעותיו כו' שעלה בידו שאין חשיב הכל כנגד מעותיו כו' שעלה בידו שאין חשיב הכל כנגד מעותיו ואף שהב"י דחה את דבריו מ"מ פסק כוותי' הרמ"א סי' פ"ז ס"א בהג"ה ע"ש משמע מניה שאין חשיב הכל כנגד מעותיו וא"כ בנ"ד אני אומר שאינו כש"ש כיון שלא קנה הכל אלא כנגד מעותיו ודוק שם בתשו' שכתב הב"י בלשון מצאתי כתוב: והנה אוסיף עוד אפילו לדעת הב"י דס"ל דמשכוננו של גוי ביד ישראל ע"י ישראל הוה ש"ש מ"מ א"ל בנ"ד ששמעון המלו' השני פטור מלשלם לו שזהו באונס כיון

שהמלוה השני שמר אותו כראוי בחדרו וגם סגר במסגרת ובא ומצא פתוחים אותם כדת אונס הוא כיון שהדלת היתה ג"כ בבריחה ואין לך לסטים מזויין גדול מזה וכאלה בנ"ד כתוב ממש הרב הגדול מהר"ש די מודינא: ומחמת שהשאלות ותשובות הנ"ל אינם מצויים ביניכם אעתיק השו"ת אות באות אף שמעט ארוכה היא וזה כדי ללמוד הדין על בוריו ועיין בתשו' הר"ש די מודינא.

תחלת השאלה בלוי מחמת ישנו עד תיבת אגרת חליפין לשלנו"קי שיפרעם שם שמעון בכל כך זמן אחר ב' ימים פתח הארגז שהיה סגור ומצא הכל כתקונו מלבד אותן רע"ה גרושות של שמעון שלא מצאן גם בפירת הבית ראה חור גדול א' שנראה שבאו הגנבים דרך שם ותכ"ד הלך אצל וגילה להם הענין ועשו השתדלות אפשרי ולא עלה בידם כלום ונמנו וגמרו שיעלימו משמעון הדבר עד שיפרעם בשלנו"קי ועשו קיום ב"ד אין אמת שראו החור בבית ראובן שנכנס בו הגנב ושנשבע ראובן איך אמת היה שהניחם בתוך הארגז כנז' לחשבון שמעון וכי לא שלח ידו כדרך שנשבעים בב"ד והוכרח ראובן כדי שלא ירגיש שמעון שום דבר לשלם הרע"ה גרושות משלו לאנגוריא לחשבון שמעון והמתין ראובן ח' חדשים עד שיכנסו מעות אחרים של שמעון בידו להתפרע מהם ואחר שהיה מוחזק גילה באזנו והודיעו איך נגנבו אותן רע"ה גרושות כי אותן ששלח לאנגוריא היה שלו וגם שלח הכתב חתום בב"ד עכשיו שואל שמעון המעות שביד ראובן ואומר שאינו חייב כלום כיון שלא גילה באזנו בעת ובעונה ההוא אשר נגנב.

והשיב ראובן שרוצה להתפרע מהם אותן רע"ה גרושו' ושהוא לא גילהו בשביל האמור לעיל גם טען שמעון שלא שמר' כדין תורתנו הקדושה שאין שמירת מעות אלא בקרקע ומשיב ראובן ששמעון היה יודע שכך מנהג המדינה ששמרם בתוך ביתו או סגרם בארגז וכן היה נוהג ראובן כיון ששמעון לא גילה אזנו שישמרו כד"ת רק על הסתם וראובן שמרם שמירה מעול' וודאי על דא קסמיך ואילו גילה שמעון ברצונו שישמרם בקרקע וודאי היה עוש' שמעון שליחותו ליקח הגרושות שלא יעשה כזאת בישראל גם טען שמעון שאלו גילה ראובן אזנו בעת ההיא היה עושה השתדלות אפשרי ומשיב ראובן שכבר עשו ב"ד כל האפשר לתקוני ולא עלה בידם ושלא היה לעשות עוד כי כן כתבו הב"ד כו' עוד משיב ראובן שכל אלו הטענות הם לפי סברא שראובן ש"ש היה אבל כפי האמת אינו כן וראיה שאינו נוטל בעד אגרת חליפין רק ג' לאלף בעד טרחו ובעד שאר דברי הקונסיל נוטלים ב' למאה בעד שמירתם: תשובה הן אמת כי לכאורה נראה כי ראובן חייב לשלם שהרי הוא ש"ש והלכה רווחת שש"ש חייב בגניב' ואבידה ואין מקום להפטר אלא באונסין דהיינו לסטים מזויין או מתה מחמת מלאכה בשואל: והרי כתב הריב"ה בח"מ וז"ל ש"ש הוא שנותנין לו בהמה או כסף או כלים לשמור בשכר כו' עד וכיון שנוטל שכר על שמירתו צריך לשמור שמירה מעולה וכו' ואפילו נתן לו הכספים תחת הקרקע בעומק ק' אמה שא"א לגונבם משם אם לא ע"י מחילות או בעידנא דניימי אינשי ונגנב או קפץ עליו חולי ולא יכול לשומרה חייב ע"כ:

והנימוקי יוסף ז"ל כתב בפ' השוכר את הפועלי' ז"ל אפילו על בעידנא דגני אינשי ושרג חדא מנייהו במיא חייב שאין זה אונס ומיהו משמע דאם אנסתו שינה או אונס אחר בגופו פטור דמאי ה"ל למעבד אלא שהרש"בא סובר שלעולם ש"ש חייב אפי' באונס

שמגיע לגופו של שומר עד שיגיע לגופו של פקדון ממש כו' אבל זה נראה שאין מקום להפטר ראובן מלשלם ולהאריך בצד החיוב א"צ כי הוא דבר נראה ברור מעצמו ומ"מ נראה דאפשר למצוא צד לפטור לראובן כמו שאבאר בס"ד כתב הטור ח"מ סי' רצ"א כ' הר"י ברצלוני ודאי כן הלכה שאין לכספים שמירה אלא בקרקע אבל כך קבלנו מרבתינו שלא נאמר זה אלא בשעה שגנבים מצויים ואנשים רמאים שמחפשיין אחריהם אבל במקום דליכא כל הני א"נ לכסותן בקרקע אלא מניחו במקום שמניח מעותיו ולא עדיף מדידי ועל זה סמכו קדמונינו ע"כ: קבלה זו נראה שהיא מקובלת לכל: ואע"פ שמדברי הרמב"ם אינו נראה כן מ"מ אין להניח ודאי מפני ספק הרמב"ם וגם המרדכי כ' בשם ר"ת דהא דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע דוקא לדידהו כו' אבל לדידן האידינא א"צ שמירה בקרקע.

עוד קיי"ל אע"ג דקיי"ל ששומר שמסר לשומר חייב משום דפשע מ"מ אמרינן שאם מסר לאשתו או לב"ב פטור דלא פושע הוה משום דאמרינן דכל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד מכל הני שמעינן דדינא דשומרים לא מילי פסיקתא נינהו אלא אית לן לאפוקי ולעילא כפי אומד דעתו והשתא מצינן למימר שכל המפקיד בזמן הזה אינו מפקיד אדעתא שהנפקד יעשה חומה גבוה בריח ודלתיים לשמור הפקדונות שכבר ידע שאין לו שמירה אחרת אלא בבית שהוא דר בו בתוכו ובמפתח וכל המפקיד אדעתא דהכי מפקיד וודאי: ועוד יש בנ"ד מ"ש מהר"ק שורש קל"ה אפי' בימי התלמוד לא שנצטרך הנפקד לקוברם בקרקע אלא בסתם מפקיד אצל חבירו לשמרם אבל מפקיד אצל חבירו מעות כדי להתעסק לעשות בהם מו"מ פשיטא דה"ל כמי שא"ל בפ"י שאינו מצריכו לקברו בקרקע דאטו בכל פעם שירצה להתעסק ולעשות בהם סחורה יצטרך מרא וחצינא כדי להוציא מן הקרקע פשיטא דכל דיינא דדיין כה"ג לאו דיינא הוא ע"כ: ובנ"ד יכול להיות לומר קרוב לזה כי אלו המעות היה צריך הנפקד לשלחם עם השיירא ההולכת לאנגוריא ולא לעכבם פשיטא שיש לומר שלא קבלם אלא אדעת'.

שיהיו מוכנים ומזומנים לשלחם בשייר' וא"כ וודאי שאפילו ש"ש אין לחייבו מצד שהניחום בתיבה כי וודאי אדעת' דהכי קבלם להניחם שם וכיון דאדעת' דהכי קבלם אין כאן מקום לחייבו אלא מטעמא שנהי נמי שלא היה חייב לקברם בקרקע מ"מ יש לחייבו כיון דהוי ש"ש היה לו להיות יושב ומשמר שכ"כ הרש"ב בא כמ"ש למעלה.

מ"מ ראיתי כתב המרדכי וז"ל איך דשמר בקרקע אפילו ש"ש פטורוכן פ"י בסמ"ג אבל לר"י פשוט דגניבת כספים בקרקע גניבה הוא ולא אונס וש"ש חייב ותימא גדולה היא מאי ה"ל למעבד וכי היה לו לשמור שם לעולם שלא יבואו הגנבים וכי לא יישן לעולם ולא ילך חוץ לאותו מקום כו' עד וכתב רבינו העזרי דהכל תלוי לפי מנהג המקום כדאמר תלמודא והאידינ' דשכיחי טפוחאי כו' ע"כ: עוד הביא בעל תרומת הדשן, סי' של"א הג"ה מאשרי שכתב אם נתנו בחדר סגור ובתיבה סגורה דפטור דאדעתא דהכי מפקיד ע"כ וכתב ונראה דס"ל דכיון דידע המפקיד שאין הנפקד רגיל לשמור שום דבר כלל כי אם בענין זה מעיקרא אדעתא דהכי קמפקיד ע"כ.

ואחר שאנו הולכין בתר אומדן דעת המפקידים שכבר יודעים שהשומרים אין להם מקום כ"א אלא כפי מה שהוא אין בין ש"ש לש"ח בזה שום חילוק א"כ מצינו מקום לומר

שראובן פטור שהרי לפ"ד הסמ"ג כיון ששמרו שמירה מעולה אינו חייב להיות יושב ומשמר ואם נגנב משם פטור וגם המרדכי תמה על ר"י ואמר דתימא גדולה הוא כו' וכתב בהגהות מרדכי פ' הכונס ע"ד ר"י וז"ל ול"נ דכל אונס גמור פטור בש"ש כמו לסטים מזויין שפטור ואפילו למ"ד דגנב הוא ולמ"ד לסטים מזויין שנטמן אעפ"כ קרי להו גזלן ואינו תלוי רק באונס ואין חילוק בין גנב לגזלן אלא בפ"י ע"כ.

נמצא דאיכא מרבנות' דפליג ארש"בא ושאר גאונים דסברי שלעולם ש"ש חייב אפי' באונס גופו של שומר עד שיגיע לגופו של פקדון שהרי נראה שאין כן דעת הסמ"ג גם לזה נוטה דעת הרמב"ן שהביאו ר"י שדעת הרמב"ן שאם קפץ על השומר חולי או אירע אונס בגופו פטור שזה דומה כמי ששבוהו ליסטים ואחר כך נגנבה הבהמה ע"כ נמצא פליג ע"ד הרש"בא וא"כ א"ל דאונס שינה נמי הוי אונס כמ"ש המרדכי ז"ל וכי לא היה לו לישן לעולם כנ"ל מאי אית לך למימר ניחא היכא דשמר בקרקע אבל האי דלא שמר בקרקע לא אמרינן הכי מש"ה ליכא לחיובא דכי היכא דבזמן דנהוג עלמא לשמור בקרקע פטור אפילו נגנב משם שלא כדעת הרש"בא גם בזמנינו זה כל ששמר שמירה מעולה כפי הזמן הדין שוים כמו שנראה מהגמרא שהבאתי שהכל הוי אונס וא"כ אחר ששמר ראובן כדרך הנהוג לקאמשרום ומצא ביתו שחררוהו מה שלא היה עולה על הדעת נראה דמצי למימר קי"ל כהני רבוותא ויש לו לומר כמ"ש אבי העזרי שהכל תלוי לפי מנהג המקום ויש לנו לומר שהמפקידים.

ע"ד כן הם מפקידים כמ"ש הבעל תה"ד: ועוד אני אומר להלכה שנראה לי לפטור לראובן מטעם אחר והוא זה שהרי קי"ל שכל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד ואיכא פלוגתא דרבוותא שאם פשעו הם א"ד שאם אין להם לשלם חייב הוא לשלם וכ"כ התוספו' והמרדכי בשם ר"ת וגם הרא"ש ז"ל.

אבל הרמב"ם לא כן דעתו אלא שדין המפקיד עם אשתו ובניו וה"ה כתב שהרמ"בן והרש"בא ז"ל ס"ל שאפילו אין להם לשלם פטור וכן עיקר ע"כ ופשיט' דבכה"ג לא מפקינן ממונ'. וא"כ בנ"ד כמו שהוא שומר כן אשתו ובניו הם שומרים שע"ד כן מסר המפקיד והוא ישבע ששמר כדרך השומרים בזמן הזה ומבניו ואשתו אינו חייב להשמר מהם ואולי הם גנבו וכו' ויש אמתלאות לזה שנמצאת התיבה סגורה ומיושבת כמו שהניחה ומראים הדברים שכן הוא דאי גנב בא מבחוץ למה לא לקח יותר ולמה לו לסגור התיבה.

אבל הם שמא עשו כדי להעלים. ואפשר להביא ראיה מהאי תשובה דהרי בעל תה"ד שכתב שם אחר שהראה בו פנים בוודאי שהשומר היה פטור שלא פשע מצד מקום כתב ז"ל אפס מה שטען שמעון שהניח את לוי לחפש בחדרו נראה דטענתו טענה כו' יעו"ש עד דכיון דכל שומר צריך לישבע שלא פשע האריך יוכל ראובן לשבע שלא פשע דלמא היה הפקדון תחת המטה בשעה שחפש לוי ונמצא פשע הרי שלא חייב לראובן אלא בשביל שהניח ללוי לחפש הא אם היה לוי איש א' מבני ביתו של ראובן והיה א"ל שהאיש ההוא גנב המעות היה השומר פטור לפי שלא היה מקרי פושע וק"ל וכבר כתבתי שאע"פ שזה הוא ש"ש מ"מ לגבי דין שכל המפקיד ע"ד אשתו כו' שוים הם ש"ח וש"ש ע"כ לשון התשובה: והנה מצאנו וראינו שכתב כן כמה פעמים שכיון ששמר

כראוי אינו חייב להיותו ש"ש והוה אונס והנה בהיות שגם בנ"ד המלוה השני שמר כראוי וידוע הוא שאצל משכוננו היה שאר משכנות מונחים שם והמלוה הראשון ידע שהמשכנות שלו היה שם בחדר ואלו לא רצה שיהיו שם המשכנו' שלו היה אומר לו שישמור בחדר אחר וכיון שהוא תמיד שם במקום שהיה המשכון אין לך שמירה מעולה יותר מזה וישן שם וכיון דהלך לבהכ"נ נכנס הגנב לשם ואין לך אונס גדול מזה וכי לא היה לו לילך לבהכ"נ ולהיות שם יושב ומשמר וזה וודאי אין כפי הדין וגם שאר הב"ב המתגוררים שם גם כן יש כל אשר להם אצלם בעליה הזאת וכיון שמצא ג"כ שהדלת לא היתה מוסבת על צירה כבראשונה הוא כמעשה שהיה שהביא מהר"ש די מודינא שחתרוהו שם הבית שנראה חור בבית וגם כשנאמר שהגנב היה בפנים ולא בא מבחוץ.

מכל מקום הוא כאונס דמה היה לו לעשות ואיך היה יכול לשמור וכי היה לו לעמוד תמיד ולשמור על הדלת שלא יבא אחר לבית ובפרט שהגנבים אינם מצויים שם שיבואו למעלה לגנוב באשר שמתגוררים שם כמה בעלי בתים: כלל העולה מדברינו אין לך אונס גדול מזה ואפשר אונס כ יותר מהמעש' הנ"ל שהבאתי למעל' בשם מהרשד"ם כיון שסגר אחריו כל החדרים היטב מסוגרות והנה באמת מורי הגדול פסק כמ"ש בביאוריו והבאתי לעיל שהמלו' השני הוא ש"ש לשלם כל דמי המשכון מכל מקום כתבתי דעתי ואני לא באתי לחלוק על דברי מ"ו ח"ו רק לקחתי מ"ש רמ"א בהגה בי"ד סי' רמ"ב ס"ד אהא דאסור להורות לאדם לפני רבו ז"ל אבל מותר לחלוק עליו באיזה פסק או הוראה אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו שהדין עמו עכ"ל ולכן נשאתי את ידי מה שנלע"ד ומה שמורגל בפומי דאינשי דהמלוה על המשכון של גוי ביד ישראל שהוא ש"ש מכל מקום המעיין היטב דדינא במאי פלוגתייהו דפוסקים נראה דיש פנים לכאן ולכאן וכמ"ש באופן שאין שמעון המלוה השני ש"ש רק אמה שיש להלוות קל"ב זהו' שהיה לו הנאה מהמשכון ולא יותר ואם היה שוה רק מאתים זוז ג"כ הלוה עליו קל"ב זהו' ואם כשנאמר שהוא ש"ש על כל דמי המשכון אז הדין לפנינו דהמלו' א"צ לשל' רק מה שישבע המלוה השני שהיה שוה וגם אם שיעליל הגוי שהיה שוה יותר ויותר ממה שטוען המלוה השני א"צ לשלם כמ"ש הגמר' בפ' הכונס על ראובן ששאל משמעון סייף שהיה לו משכון מגוי ואבדו ושואל ממנו ממון הרבה כמו ששואל ממנו הגוי א"צ לשלם אלא דמי שוויו סתם סייף דעלמא ואף דגבי נ"ד שהוא אבנים טובות ואין להם שומא מכל מקום כשהמלו' אומר דלא היו שווים רק כך וכך הדין עם המלוה כמ"ש בחידושי הרשב"א והביאו המחבר לפסק הלכה בס' ע"ב ס"י על המלוה לחבירו על טבעת שיש בו אבן ונאבד כשהלוה אומר שהיה שוה כך וכך והמלוה אומר שלא היה שוה אלא כך וכך דהוה כמו כל מודה במקצת שבתורה דנותן מה שמודה לו ונשבע על השאר אם לא שטוען המלו' איני יודע והלו' טוען ברי דהמלוה צריך לשלם הכל כיון דאין יכול לישבע משום דא"י ומשלם כפי דברי הלוה ואם שביא המלוה הראשון עדים כמה היה שוה א"כ ג"כ צריך לשלם לו המלוה השני כפי דברי העדים ואם יביא המלוה השני עדים כמה היה שוה א"צ לשלם ג"כ רק מה שיגידו העדים ואף אם יביא המלוה השני עד א' שיאמר כדבריו אז ג"כ פטור המלוה השני משבועה וא"צ לשלם רק כפי שטוען המלוה השני כיון דיש עד א' שאמר כדבריו וכמ"ש הטור בסי' ע"ה וכ"כ הרא"ש והתו' ומהר"מ והביאו המרדכי ובת"ה סי' לא כדע' בעה"ת והרמב"ם והרמ"ה וכ"כ ב"י פלוגתייהו בסי'

ע"ה ורמ"א פסק בסי' פ"ז ס"ו כדעת האחרוני' דא"צ לישבע אמנ' בעיקר' דדינא כתבתי מאי שנ"ל שהמלוה השני אינו ש"ש רק על הקל"בזוהובים והיתרון הרבית שיעלה לשנה וששה שבועות כדינא דמלכותא דלאחר הזמן יכול למכור בע"כ של מלוה הראשון והיתרון יתן לו ודו"ק היטב כנ"ל פי המדבר ולשוני עט סופר ה"ל אברהם בהרב כהן צדק במו' ישראל יחיאל הכהן רפאמפורט סימן יח שלום רב ואהבה רבה כו' הנה בשובי לביתי עיינתי ומצאתי בס"ס קנ"ו וז"ל מת בעלי ואח"כ מת בני.

אינה נאמנת וחולצת ולא מתייבמת וכתב הרמב"ם בד"א כשהייתה פסולה מתחלה לכהונה כגון שהיא גרושה או חללה או שאמרה במערה היינו כשמתו. אבל אם אין הדבר כן אינה חולצת כו' וכתב הב"י בשם הרמב"ם שמא תחלוץ ויבואו.

ויעידו שהדבר כמו שאמרה שהבעל מת תחלה ונמצאת חליצה זו אינה כלום ותנשא לכהן וירא' הרוא' אותה שחלצה ונשאת לכהן ויאמרו שחלוץ' מותר לכהן והוא אינו יודע בעדים שבאו לפיכך לא תחלוץ ולא תתייב' כו' וא"כ גם בנ"ד אפשר לבא לידי חששא זו שמא הבעל חי עדיין בשעת חליצה נמצא אותו חליצה אינו כלום ואחר כך ימות בעלה וא"כ יש לחוש שתנשא לכהן ויראה הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן כו' ואם נאמר שאפשר למצוא תרופה שלא תנשא כלל לשום איש עד שיתוודע בבירור שמת בעלה היינו שמשביעין אותה שלא תנשא גם זה אינו שהרי הביא הב"י שם דברי רי"ו שכתב וז"ל שנסתפק לרא"ש אם יש לדבר פתח היתר כשתדור אשה זו על דעת רבים שלא תנשא לכהן שכל עצמינו לא חששנו אלא מטעם דהצרכות כרוז.

ואחר שתדור נסתלקה חששא זו והאריך שם בזה עכ"ל נמצא שאין לעשות לכתחלה להיתרא כלל על ידי שבועתה שלא תנשא לכהן אם כן בנ"ד גם כן אין סומכין על שבועתה כי נשים דעתן קלות ובפרט שלא יש שום עדות כי אם אשה הנשתמדה ועדיין לא שבה בתשובה וכבר הביא הרמ"א בסי' י"ז בשם הגמ' דכתובות וז"ל גוי מסל"ת על אחד שמת ובא עד א' שהמיר דתו ולא שב בתשובה שלימה אלא לפעמים מראה עצמו גוי ולפעמים מראה עצמו ישראל ואמר שלא מת והתיר מהר"מ האשה עפ"י הגוי במסל"ת עכ"ל אם כן נשמע מן הדין שאותו עדות מן המומר אף על פי שלפעמים מראה עצמו לישראל אינו עדות מכ"ש בנ"ד שלא שבה כלל הגם כי היא עדיין חולנית ואינה יכולה לברוח עכ"ז בהיות עדיין לא שבה ולא הוחזרה למוטב שאין מאמינים לה גם לעיקרא דדינא בדין עדות אשת חמיה.

יש לפקפק דאף דבגמר' מבעי' בדין חמותה הבאה לאחר מיכן פי' רש"י אם יבמה היא ולא אם בעלה ושמה סופה להיות חמותה והיינו כמ"ש מ"ו הגאון בפריש' ז"ל כגון ראובן ושמעון אחים מאב אחד ולא מאם א' שיש לכל אחד אם א' ואם ראובן מעידה על שמעון שמת כי היכי שראובן בנה ייבם אשתו ותאסר עליו שאם אח"כ ימות שמעון תהא אסורה לו מחמת ששכב עמה בזנות והיינו ממש המעידה היא אשת חמיה הנה מזה לא נוכל לדקדק מדאבעי' דוקא בסגנון זה שמא סופה להיות חמותה ולא מבעי' בסתם אם אשת חמי' מותרת להעיד לה דמשמע דבזה לא קמבעי' לי' דפשיטא דמותרת להעיד דא"ל דאה"נ דגם בזה קמבעי' לי' רק דרבות' קמ"ל דמבעי' ליה אולי אף דיש לחוש שמא סופה אפשר להיות חמותה אפ"ה אפשר להתירה להעיד באשר שבהאי שעתא

עדיין איננה חמותה ומכל שכן כשהיא אשת חמיה דמותרת או נאמר להיפך דדוק' בדין זה דשמ' סופה להיות חמותה אסורה מה שאין כן באשת חמיה באופן דאפשר לומר דמבעי' לי' אתרווייהו וק"ל זאת ועוד אחרת לא נ"ל לחלוץ לכתחלה כמו שכתוב הטור בסימן קס"ט דהוא מהגמר' בשלהי פרק מצות חליצה צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו נתכווין הוא ולא היא היא ולא הוא לא הותרה כו'.

וכתב הבית יוסף בשולחן ערוך בסדר חליצה שלו סמ"ה הגמרא זו תנו רבנן חליצה מוטעת פסולה כו'. עד ומפני כך כתוב בקונטרסים שיאמרו להם הרי עם חליצה זו באה להתיר היבמה לשוק שהיתה זקוקה ליבם עכ"ל ואם כן זכינו לדין שאם לא נתכוונו להתירה לזר שהיא כחליצה מוטעת שהוא פסול ואם כן גם בנדון דידן בהיות שאי אפשר להתירה לזר כי אם אחר שיתברר הדבר על פי עדים או כשהאשה הנ"ל תשוב בתשובה שלימה ותאמר שבעלה מת והאיך נצווה ליתן לה חליצה ולא מצינו דין זה בשום פוסק שנעשה כאלה ליתן חליצה בטרם שידענו בבירור שמת בעלה נראה שזה דבר חדש שלא היה בעולמו לדעתי.

ועוד אני אומר אם אנו מתירין אותה לחלוץ והנה באשר שהחליצה במקום יבום קיימי ואם כן יש לחוש מפני הרואים שבפעם אחר יאמרו שתתיבם גם כן ודו"ק. ולכן אמרתי בחפשי שאין להתיר לה החליצה לע"ע כי עדיין אינה זקוק' ליבם כי פן עדיין בעלה קיים עד שנדע עדות גמור שמת בעלה בוודאי עפ"י דין ודת תוה"ק ושלוש על ישראל פי המדבר הצעיר אברהם הכהן: אחר השאלה בא עד א' והעיד בתו"ע איך שאותה אשה שנשתמדה רצתה לחזור למוטב אמרה בפניו במסל"ת איך שמת בעלה ובנה ובכך התרנו לה להנשא בהיות שיותר נכון לומר שהאבע"י אינו קאי אאשת חמיה סתם שקרוב לומר שהיא נאמנת במס"ל ת הגם שכתבתי בסדר גיטין שלי שבתשו' הריב"ש ושאר פוסקי' באותן ה' נשים המוזכרים במשנה אין נאמנים אפילו במס"ל: עכ"ז הסכמנו במקום שאי' לחוש התרנו וכן נעשה החליצה עפ"י הסכמתנו והיא מותרת להנשא לכל מי שתרצה זולת לכהן סימן יט מי כמוהו מורה ומרוה גם הוא יורה ארי שבחבורה.

עמ' שריא נהורא מח' האלוף המרומם פאר החכמים מוה"ר אברהם כץ יצו'. אותו ואתו ביתו עלה בידי מכתבו וכתבו בו מכ"ת ראיתי שחכמי ק"ק לבוב שלחו הגט לכאן וא"א להשתדל גט אחר כי ברח בעלה מיד מפה ומפי השמועה שהלך חוץ מן הכלל ונשכח זכרו ואבד שמו: והנה עשינו להציל האשה ושלחתי לה הגט אני ובית דיני דהיינו המרומם מו' דוד ומ' ליב בר' זעליג מזקני עירנו שסידרו הגט והגט נכתב ונחתם כדת של תורה ואם הייתי עם הרבנים שבעירו היה לי וויכוח גדול עמהם למה זה ועל מה זה שדקדקו אחר ב"ד גדול כמונו ת"ל במקו' שהדין עמנו וכי בשביל שהם היו מסופקי' וא"ס מוציא מידי ודאי שהוא ברור לנו כביעתא בכותח' שגם אנחנו יודעים ששם אבא הוא צ"הק.

אבל לא מחשבותינו כמחשבותם המה ראו ראי' א' ואנחנו ראינו שתי ראיות היינו בסדר גיטין שלי שיש לי מא"א ז"ל שהיה לו איש מפי איש ממהרש"ל והוא נמצא ביש"ש שלו וזה הסדר גט היה נכתב עפ"י אותיות והכל בפלפול מתוך התלמוד וכתב באות הלל מצאתי כו' עד וז"ל הונא מ"ב וז"ל שמעתי הונא בהא וגם בא' ולפ"ז צריך ב' גיטין ע"כ:

ולא נהירא דרוב שמות האמוראים סופם בא' והא ראייה אשר מצאתי הג"ה א' שכתב על דברי מהרש"ל שאמר כל היכא דמסתפק לן בשם אם בה' אם בא' בסופו דאז יש לכתוב בה' כו' משום דכל שמות שבמקרא יש ה' בסופו והבאתי לעיל באות א' כתב בו הג"ה וז"ל ודווקא שהשם בלשון הקודש אז כותבין הא' בסוף אבל אם השם הוא ל' לעז ולא מלשון הקודש כותבין א' בסופו ולזה מצאתי ראייה בתשוב' מו' איסרלן ז"ל וידוע שכל שמות התנאים נחצבים מלשון הקודש ובלשון זה היו משתמשים תמיד שכל המשניות נעתקו בלשון צח הקודש כאלו הוא לשון מקרא והאמוראים שכל שיחתן והווייתן הוא בלשון ארמי ע"כ כל השמות נחצבו בלשון ארמי שאינו מצח לה"ק כמו פפא והונא ורבא וכל עשר' בני רב פפא חנינא בר פפא רמי בר פפא כו' כולן בל' ארמי וסופן בא' ולא בה' ע"כ העתקתי מס"ג שלי בהיותינו יושבים בשעת סידור הגט היינו מעיינים בזה והנה להאלוף מו' דוד יש לו ס"ג מן הגאון מופת דורנו רבינו משה איסרלש בכתב ונמצא שם הג"ה וכתב מה שמצא בתשוב' הנקר' נצח שלום שהביא גם כן ששמות האמוראים המוזכרים בגמרא כולם לשון ארמי הן ולא בלה"ק ומביא מן רב אדא בר אהבהוהוזכר בשם אהבה סופו בה' ושם אדא מזכיר סופו בא' אלא בשביל שאהבה כתוב בתורה כתבם בה' אבל אדא הוא לשון ארמי ומכל אלה יובן ויוכרח שלשון ארמי הוא לעז לגבי לשון הקודש.

ע"כ וענינו בהסכמה אחת שאי שם אבי המגורשת היה שמו אברהם בלה"ק ואבא הוא לשון ארמי כמו שפי' רש"י ובמדרש ויקרא אברך ומתרגמינן דין אבא למלכא ע"כ כתבנו להמכונה כמו שכותבין על הכינוי שהוא בלע"ז ושם רבי אבא הוא מוזכר בתלמוד ולא הוזכר בשום משנה זולת אבה שאול שהוא חד מלה.

ואבא הוא שם של אמורא ולשון ארמי וארמי לעז הוא לגבי לשון הקודש ואם תאמר שהלשון תרגום הוא כמו לשון הקודש אף אתה אמור לו מה שהגאון מוהר"א הביא בתשובות סי' קכ"ט שהתרגום לא לשון הקודש הוא שנשתבש הוא מלשון הזה אשר היה נתונה מסיני ומפ' המקראות אבל לאו לשון הקודש הוא כמו שהבין השואל שם ע"כ הדין דין אמת לאמתו כאמתו של תורה שארמי לאו לה"ק הוא רק לעז הוא לגבי לה"ק ע"כ כתבנו המכונ' אבא וכל כי האי מלת' לימרו בשמי ובדבר שעמהם חולק א' ואומר שהכינוי הוא אביש ואמת אנחנו לא חטאנו בזה כי בכתב שהמגורשת כתבה לבעל' כתב' בת אבא ומאחר שבמשנה לא הוזכר רק שינוי שמו ושמה אבל שם אביו ואביה לא מוזכר רק שהאחרונים הזכירו ומכ"ש לגבי כינוי שאין צריך לכתוב ואין היזק אף אם יהיה שינוי בכינוי כידוע בהר"ן כי לא עת להאריך כי באתי מגניזין לביתי והמוביל כתב זה ירט הדרך לנגדו ועמד עלי ומהרתי לכתוב שלא יאמרו ב"ד טועין אנחנו חס ושלום' ואנחנו פסקנו הדין אמת ובפרט מחמת שינוי אביש אין מן הראוי לעגן האשה ואני אדרוש אחר זה הגט.

כי אם הוא ברח א"א להשתדל אחר ומשום שם אביש תהי' מעוגנת והוא יצא מן הכלל והיא תהי' מעוגנת כל ימי' ולכן אתם הב"ד מחויבים להשתדל אחר זה הגט כדי שלא תתעגן בת ישראל בחני חנם ובמחיל' לא יפה עשו ששלחו הגט הנה אם הם מסופקים

היה להם לשאול דעתינו ולא לעשות אותנו לקטלא קני באגמא והי' זה שלום ממנו אהובי הטרוד במאוד שבתי הלוי הורוויץ נקרא שעפטיל למחרת יה"כ.

נאום דוד במו' מרדכי זלה"ה מלבוב. ונאום יהודא ליב בא"א מו' ישראל מקראקא.

סימן כ שלום להגאון המופלא ומופלג בחכמה ובחסידות מוהר"ר אברהם כ"ץ יצ"ו גלילי ידיו ראיתי שהרבה להשיב על דברי הנה אהובי נ"ד לא החלטתי לומר שהוא קרוב לאונס רק כתבתי ממ"נ פטור מן הגלות אם הוא קרוב למזיד או קרוב לאונס פטור כמ"ש שם שלא חייב התורה גלות אלא לשוגג אבל קרוב למזיד אף שאינן מחייבים אותו גלות לאו משום דקיל' לי' אלא דלא מפטר בגלות כי גלות גבי שוגג נתכפר אבל קרוב למזיד לא נתכפר בגלות כי לעונשין יותר גדולים הוא מוכן ולכן מצינו שהראשונים כגון הרוקח והכלבו ור"א מגרמיזא כתבו לרוצח במזיד גלות שלש שנים אף שודאי במזיד אינו חייב גלות מן התורה אך העמידו עליו גלות עם שאר עונשין.

ומיני דרכי התשובה הנזכרים להעמיס עליו שירצה עוונו ובנ"ד שחמיו וגם שאר אנשים אמרו למצוא לו דרכי התשובה ולא לחייב אותו גלות רק נחתור דרכים אחרים כדי להרגיל אותו בתשובה ואחר כך נוכל להחמיר עליו מעט מעט ומטעם זה הוצרכתי להקדים כי מן התורה אין חיוב גלות על איש כזה.

כי זה לא מקרי שוגג כאשר מבואר בהלכות רוצח בהרמב"ם בפ"ד ה' ו' שפסק כר"ש המתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור מגלות לכן הזורק אבן בתוך עשרה ישראלים. והרג אחד מהם פטור ממית' ומגלות ולא משום דקיל' כי ראוי לעונש דמכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ כמתניתן דפרק ארבע מיתות.

ולכן יש הורג בשגג' קרוב לאונס והוא שאירע במיתת זה אירע פלא שאינו מצוי ברוב מאורעות בא' ויש שהורג בשגג' ותהי' השגג' קרוב לזדון והוא שיהי' בדבר כמו פשיע' או שהי' לו להזהר ולא נזהר פטור מגלות שעוונו חמור' ואין גלות מכפרת ואין ערי מקלט קולטות אותן שהרגו במזיד בלא התרא' ובלא עדים.

וכן כל הרצחנים השנויין במתניתן שאם הרג דרך עלי' פטור מגלות או הזורק את האבן אחר הרבים והוציא הנה את ראשו שכל אלו פטורין שאין גלות מכפר להם כי עוונם רב וע"כ בנדון דידן מן התורה פטור מן הגלות ומאחר שהם בקשו שלא לעמוס עליו גלות. הוצרכתי להקדים שלא חייב גלות מדין תורה רק ראשונים הקדמונים העמיסו גלות אפילו למזיד ובנ"ד נוכל למצוא עונשין אחרים כמו שנתבאר שם ועוד ידנו נטויה עפ"י הסכמת מכ"ת ואם כן מה שכבודך כת' מאחר שהי' לי' לאסוקי אדעת' חייב גלות אדרב' מטע' זה פטור מגלו' דהוי קרוב למזיד כדמוכח שם בהרמב"ם בצירוף שיעור הזריקה לתוך החבלה לקבל המכה שמ' שאינו חייב גלות גם מ"ש מע"ת שהרי אמרו ולא במתכוין ולא אמרו פרט למתעסק רק בסדר קדשים תמי' לי דבכל התורה ובכל האיסורין מתעסק פטור לבד מעריות וחלבים שכן נהנה וכן אית' בפ' ספק אכל חלב באכילת קדשים כל המתעסק בחלבי' ועריות חייב שכן נהנה אבל מתעסק במקום שלא נהנה פטור וע"ש כל השיט' זו וכן הוא בכל התלמוד ומשניות ובנ"ד לא נתכוין לזרוק או לירות רק חטף מידו הכלי משחית ובאותו החטיפ' נעש' היזק ואין לך מתעסק גדול מזה

שלא נתכוין לירות או לזרוק רק חטף ומשך הכלי משחית מקיר השני ולעונ' גדול הוא מוכן כי אדם מועד לעונשין כאלו שהי' לו לזהר וכמ"ש מעלתו אבל גלות אינו חייב בדין תור' כ"א להעניש עליו עונשין כדי שיתכפר עון שבא מעשה כזה לידו ע"כ אין מקום לתמיהת מעלתו שלא נזכר מתעסק בכל התור' כולה יש שוגג ויש מזיד ויש מתעסק וכל החילוקים אלו נזכרים בתלמוד בכל מקום ומכ"ש שיצא התקל' מבין שניהם סמכתי על הגמ' דפ' הנשרפין ופ' כיצד הרגל הכוהו עשר' בני אדם בבת אחת בעשר מקלות או בזא"ז פטורין ממיתה וה"ה שנים שדחפוהו או הטלוהו בתוך המים.

או שנים שיצא חץ מביניהם פטורין וכל שפטורין במזיד ממיתה פטורין בשוגג מגלות וכן בנדון דידן לדידי' נמי יש להסתפק כי שניהם גרמו המכשל' אין מקום לגלות מן הדין כל זה כתבתי רק שלא לעבור על דעת לפטור אותו מגלות אבל יוכל להיות שגדול עונו ולא יספיק הגלות לומר גלות מכפרת עון אבל דעתי בהסכמת מעלתו לעיין בדינא אם יש לעמוד עליו עונשין שיעמדו במקום גלות ושלוש מנאי אוה"נ בלב ונפש הצעיר מאיר סימן כא מעשה שהיה כך היה באשה אחת בעולת בעל שהיתה כל ימי חייה בחזקת צנועה וחסידה והיא בימי חוליית' שנעש' חולנית וכמעט קצת שלא הועילו לה הרפואות אז שמע' שאדם א' יהודי עסק ברפואות עם כמה אנשים ונשים קצתם בקבלת הירקות וקצתם במרחצאות וקצתם בכשפיו אשר יצא קול עליו שהוא מכשף והנה גם לאשה הזאת נתן רפואות לשתות כמה ימים ואחר כך צוה לה לרחצה באמבטי עם העשבים והוא הלך עמה בחדר אחד לרחצה ונסגר החדר והנה לאחר שרחצה באמבטי וישבה על המטה שהיתה סמוכה לאמבטי אמר להאשה אל תראי בי כלל ומיד הפילה אותה על המטה ומיד נתעלפה ולא הרגישה שום דבר ולא יכלה לדבר מכ"ש לזעוק והרשע ימ"ש בעלה והיא לא ידעה שום דבר כי לא הרגישה כלל לפי דבריה אחר שנשבעה בש"ח שכדבריה כן הוא כי היא נתעלפה ולא היתה לה שום הרגשה כלל.

ועיקר עד שבעלה דפק בחדר ואז התחילה להרגיש שבא עליה ורצתה לילך ממנו ולא יכלה ואז חזר הרשע לאחוריו ופתח החדר והיא עמדה ללכת ולא יכלה לעמוד ממקומה מרוב העילוף. כלל העולה האשה הזאת אומרת מעצמה שהיא נאנסה מהרשע ע"י כישופו שלא הרגישה כלל ולא ידעה כלל בשכבו עד לבסוף כנ"ל.

ועכ"ז דמעתה על לחייה שהיתה שרוי' בצער על המעשה הזאת שאלקים אנה לידה ועסק' בתענית ג' ימים וג' לילות רצופים פעם אחת ובפעם ב' ב' ימים וב' לילות רצופים עד כראותה שלא יכלה לסבול עוד התענית שכמעט נפלה למשכב שנתחדשו לה כאב גדול בצדה הא' ופסקה להתענות עוד כאותן הימים והנה האשה הנ"ל מבקשת לדעת אם היא צריכה עוד לעשות תשובה או אינה צריכה כלל בהיות כי אנוסה היתה לפי דבריה שלא הרגישה מתחלה עד לבסוף עכ"ל לפי דברי השואל.

תשובה הנה עפ"י הדברים האלה אם כדבריה כן הוא הנה לפע"ד הקצור' לית דין צריך חשש שהיא מותרת לבעלה מכמה טעמים לשבח אשר לא אכתוב באריכו' והוא מבואר בפ' הבא על יבמתו והביאו הטור בס"ו דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה וגם מבואר בכתובות בפרק נערה שנתפתתה דנ"א ע"ב מימרא דרב ופוסקים כוותי' בגמ' דאשה שתחלת ביאתה באונס אפי' סופה ברצון דפטורה מכלום שמשחתחיל לבעול באונ'

אין בידה שלא תרצ' שיצר האד' וטבעו כופה אותו לרצות וכן פסקו כל הפוסקים הרא"ש דף קכ"ח ע"ב והרי"ף והרמב"ם פ"א מהא"ב: ותמהתי שהטור לא הביא דין זה בשמם והנה מכ"ש בנדון זה שהאשה הזאת אומרת שנאנסה מתחלה עד סופו לא הרגישה כלל שבא עליה כי נתעלפה ונעשה לה ע"י כישוף ולא היתה יכולה לדבר ולזעוק כי הוא מכשף גמור לפי דבריה כאשר כבר יצא קול עליו.

רק מה שיש לדקדק לפי דברי המחבר הב"י שהביא בא"ע ס"ו ב' דעות מדברי האחרונים בכגון דין זה באשה שהלכה בדרך עם ב' יהודים ונאנסה כו' שרבינו שמחה אסרה כיון דעברה על דעת שנתייחדה שמא הפסיד' המגו דאי בעי אמרה לא נבעלתי גם בד"מ סי' קט"ו הביא גם כן הרמ"א שני הדעות הנ"ל וכתבו שניהם בסוף דבריהם וע"ש גם בהג"ה ש"ע סימן קע"ח הביא הרמ"א שני הדעות ולא הכריע רק כתב דעת שניהם והאחרונה דעת ר' שמחה דאסר': והנה בעיני יפלא מאוד על הגאונים האיך לא הביאו דעת המרדכי מה שהביא באחרונה דעת הראב"י שהביא לבסוף שהוא כתב להתירא והאריך שם והראב"י הוא רבן של ישראל אשר אנו פוסקים כמותו וגם דעת המרדכי שהביא דעת הראב"י הנ"ל באחרונה עם ראיות גדולות משמע שפסק כמותו והאיך נתעלמה מהם דעת הראב"י והמרדכי כדי לפסוק כמותו להתירה ונוסף על זה המכסה אני את אשר יגעתי.

ומצאתי בספר הראב"י רס"י תתק"ך אשר הקר' ה' לפני לעיין בו ומצאתי שרבינו שמחה בעצמו כתב מעשה זה מהאשה הזאת הנ"ל דרך שאלה להראב"י ז"ל אני את אשר עם לבבי כתבתי והנ' שלחתי לך מורי תשובתי ואדוני ישיבני דבר ואחרי דברך לא אשנה ולא אטה ימין ושמאל כו' והנה הראב"י כתב ז"ל הנני המשיב למורי הרב על המעש' הרע אשר אירע נלע"ד מאחר דליכא עדי יחוד כ"א ע"פי האשה פה שאסר הוא הפה שהתיר כו' ועל שהלכה עם שני פריצים בדרך והיה לה לחוש ליחוד כו' לא הפסיד' מגו שלה דאטו כולהו נשי דינא גמירא כו' והאריך כמה דפינ בראיות גמורות ישרות וכתב עוד שאפילו נסתרה נאמנת ולא הורע כחה בסתירתה וכתב עוד למדנו דהכל לפי הענין וכל מעשה העלובה הזאת מוכיחות שאנוסה היא שלא פרסם אדם הדבר כי אם היא וכו' ואילו נתרצה היתה מחפה עליהם והית' חוששת לכבודה ולא ראוי למורי לעגנה על ככה.

ודע כי תשובה יש בידי שנשאל אבא מורי על אשה ישראלית שהלכ' מרצונ' עם הגוים ושהת' שם ג' ימים בביתם והוציאו' משם ע"י שוחד ונשאל עליה אם מותרת לבעלה והשיב להתיר וכו' והביא לשון הירושלמי כו' והאריך מאוד ובסוף סיים דבריו ז"ל אבל לבעלה לעולם מותרת כיון שבלא קינוי נסתרת.

וכך השיטה נפתרת ולבבלי היא נחברת בלי מחסורת ויתירות כו' וחתום על התשובה הראב"י: והנה זכינו לדין שקיי' וקיבל רבינו שמח' את דברי הראב"י ולא השיב לו על דבריו וקיים תנאו שלא יזוז מדברי הראב"י ולכן סיים המרדכי ג"כ שהראב"י התירו והאיך כתבו הגאונים הרבנים ה"ל והרמ"א ז"ל ב' הדעו' ולא הכרי' לפסק הלכ' כמ"ש המרד' ובפרט שהגאונים לא ראו דברי הראב"י שרבינו שמחה בעצמו כתב השאל' לרבינו הראב"י וקיבל רבו הראב"י להתיר' לכן על דברי מעכ"ת צפיתי חכיתי בתשובתו הרמת'

אשר לענ"ד בנדון זה ק"ו בן בנו של ק"ו להתירה ובפרט שהיא גם היא לקחה אתה עמה שני ילדים בחשבה שאינה צריכה שימור יותר אף שנאמר שבהיותם קטנים לא די בשמירה זו עכ"ז לאו דינא גמירא והיא צנועה וחסידה חשבה שדי בשמיר' זו ובפרט שבעלה היה בביתו ודפק בחדר ההוא שרחץ אות' ואולי היא האמינה לדבריו שבכשפים כאילו צריכים לפעול פעול' בצנע' כאשר הטעתה באמרו אלי' תיפח רוחו שלא תראה אותו ולפ"ד עשה לה איזה כישוף שלא תרגיש ולא תוכל לזעוק או לדבר כי לדבריה אנו מאמינים והיא גם היא מבקשת עוד תשוב'.

א"כ בוודאי היא נאמנת במיגו כי לא נודע לשום אדם בעול' כי אם שגילת' לאיש חסיד ושאל' אותו אם צריכ' תשובה ועשתה עפ"י דבריו תעניות שני פעמים ג' ימים וג' לילות ועוד ב' ימים וב' לילות: ולענ"ד עשתה לפני משורת הדין כי לא הית' צריכה לעשות שום תשובה בהיות כן שהיא אנוסה לפי דבריה ואשרי לה שזכתה לעשות יותר מדאי כדי לזכות נשמתה ותהא אחרית' תשגא מאוד כל זה העליתי באישון ליל': ומכ"ת יענה ויאמר בהכתב מכתב מעכ"ת על הנייר זה וישיב לידי בצביונו ממש ושלוש למר ולתורתו ואליו בקשתי שאל יתמהמה מעכ"ת עוד כדי להשיב מפני הכבוד להשוואל מתוך היראה ואם ירצה מכ"ת לראות ולעיין בספר הראב"י אשלה למכ"ת הספר הנכבד ונחמד למראה ימצא דברי חפץ בבקיאותו וחריפותו כי רב הוא אין חקר: סימן כב שו"ת מה שכתב הרב הזקן אב"ד כמו' מאיר באב"ד כמ' יוסף אב"ד דק"ק לבוב ומה שאני כתבתי להם: במותב תלתא ב"ד כחזא הוינא ואתא לקדמנא הבחור כמ' חנן במ' מיכל מק' טאמשוב והעיד בתו"ע באל"וע וז"ל איינר האט גהיישין ר' ליב פון קראטניצה דער פאטר האט גהיישין ר' פסח ער האט גזאגט ער איז חתן היקר ר' זעליג שמש מק' לבוב און כ' ירמיה פון קאפווקי איז זיין פעטר גווען ער האט אפילו נאך איין קרוב גיהאט האט אוך גהייסין ר' ליב איז מיט אים גקומן פון קראטשין אהין האט אים ירמיה ה"ל צו קאמר היד איין ונצא גיגעבין צו דרויף אויף י"ב קעסלין יין שרף בכך לערך שמונה ימים לפני ההריגה שנעשה בטולטשין איז גקומין דער ר' ליב זיין ברודר מלך הבחור מקראטניצה בכך איז דא איין מהומה גיווארין האט מן זיא ניט גוואלט ארויש לאזן ובדוחק גדול ע"י השררה זענין אלי גלאפין פון קאמרהיד און זענן גקומן קיין טולטשין גם איז ר' ליב בה' פסח ואחיו מלך אוך אהין גפארין אין איך בין אוך מיט זייא בייא אננדר אין שלאס גווען ווארום אבי איז חתן ירמיה ה"ל ער איז מיין שטיף זידי בכך האב איך מיך בננדר גהאלטין אן ירמ' גזינד האב דארטן גגעסין: בכך דא השר הדוכוס שמעטווייטנסקי האך נאך הפשר גיהאט עם הקאזקין יהודים ארויש געבין בכך ביום ה' האט מען שבויים אוועק גנומן לק"ק אומאן: וביום ז' דא די פויארין זענין גיקומין צו לויפין אין חצר לפני השלאס איז ירמ' מיט זיין גזינד גשטאנין אין דעם עק אין איין ווינקיל גם ר' ליב ר' פסחש הנ"ל ואחיו מלך זענין אלי גשטאנין אין איין עק ווינקל אונ איך בין צווישין זייא גשטאנין דר נאך בין איך גלאפין פון זיא מיט אנדרי לייט דא האב איך גזעהין מן האט מיד אן גהובין אין דעם זעלבגן עק צו הרגנן איך האב גזעהין ירמיית ווייב און מיין שטיף מוטר זענין נהרג גווארן מען האט דארטן גהרגת און קיינר האט ניט גקאנט אנטלופין דעןעש איז אין שלאס גשטאנין אלפים פויארן ווער עש איז אנטלאפין גווארין איז דארטין נהרג גווארין דרך כלל איז קיינר ניצול גווארין מן

ההריגה רק אז מן האט דיא בסטי אן גצונדן איז זייער הייס גוועזן בין זייער גוויינט ארויש גלאפין אופן בית הקברות דר נאך בין איך שמונה ימים אין דר שטאט דארטין גווען האב איך גפלעגט אין שלאס אריין צו גיין און זיצין לייט מיט מיר און מיט ר' שמירל האבין מיר גזוכט איטלכר זייני לייט און איך האב גפרעגט נאך ר' ליב הנ"ל און נאך ר' ירמ' משפחה האט מן גזאגט עש איז ניט איבר גבליבן רק אטייל זענין פר ברענט גווארין גם נאך איינר האט גהייסן מלך ר' מתות זון זיין גשוועסטר קינד איז איין חתן גווען איז אוך מיט זייא גווען האט דעם מלכוש מחותן איטלכן גפרעגט אובר זיי ווייב איז פר האנדין האט מן גזאגט עש איז אלץ אום גקומין עכ"ל הוגד כדת לפנינו הדיינים ק"ק לבוב ביום ה' י"ח אב ת"ח לפק: נאום יעקב בלאאמ"ו הגאון מו' יוסף יעקב אברהם אשכנזי זל"ה מהבית קאצנאל בוגין: נאום יהודא ליווא סג"ל עפשטיין בלא"א מו' יעקב זללה"ה: ונאום אברהם בלא"א הגאון מו' משולם זעלצבורג במותב תלתא כחדא הוינא ואתא לקדמנא ה' משה במ' יוסף והעיד בתו"ע באליו"ע ז"ל בלא"א בייא מיר איז איין גשטאנין איין יהודי מטולטשין ושמו מאיר און האט פר מיר גזאגט וויא ער האט בריב גברעכט צו זעליג שמש פון ר' שמירל בן ירמ' דז ער האט גשריבן לאחיו ר' יעקב מטארנפאל דז ער זאל מודיע זיין לזעליג הנ"ל דז חתנו ר' ליב מקרטצהין בן דודם איז בעו"ה נהרג גווארין און טולטשין און האט גזאגט וויא ער האט דעם בריב פלארין ושוב אמר לפניו ר' יעקב חתן ר' הירץ מנעמרוב צו וואש זאל מיר דר בריב איך וויש אז ער איז נהרג גווארין דען מיט מיר איז רבי ליב הנ"ל גלאפין מטולטשין אין איין וואלד זענין גוים איבר אונז גקומין האב איך גזעהן וויא מיהאט אים שני פעמים אין קאפ גשנאגין דז דאש בלוט איז אים איבר דעם פנים גרונין און איז צו דר ערד גפאלין און האט גשריגין אויף מיך אז איך זאל אים מציל זיין און איך בין פר מיר גלאפין און ר' ליב איז בן אחיו של ר' ירמ' וואש ער האט אים גגעבין עטליכי קעסלין זאל י"ש ברייאין עכ"ל הוגבה היום יום י"ט למנחם ת"ח לפ"ק כ"ד הדיינים דלבוש נאום מרדכי במו' הירש יהודא ליווא סג"ל עפשטיין: אהרן בלאאמ"ו פנחס זצ"ל: במותב תלת' בי דינא כחדא הוינא ואתא לקדמנא מרת אסתר בת הר"ר אהרן כלת ירמיה והעידה בתו"ע כו' וז"ל איך האב גיהערט פון מיין שוועגרינש הא' אשת ר' שמירל בר' ירמ' והשני' בת ירמ' אז זיא האבין גזעהן בעיניהם וויא מען האט ר' ליב מקראטנצע דר איז גווען ב"א של ר' ירמ' ה"ל דז ירמ' ה"ל האט אים עם בנו ר' איתמר האט עטליכי קעסלין גגעבין ער זאל י"ש ברענין דעם ר' ליב האבין זייא גזעהין אז ריקם האבין אים.

גהרגט אפילו זייא האבין אים ניט רעכט דר שלאגין. האט ער גשריגן צו דיא ריקים איך ביט אייך דר שלאגט מיך רעכט אזו האבין זייא אים רעכט דר שלאגין און מיר האבין גזעהין דז ער איז גליגין טויט נאך דעם שלאגין דאש האב איך אלץ גהערט פון מייני שוועגרינש הוגבה כדת וכדין כ"ד הדיינים דלבוש כ"ד מנחם ת"ח לפ"ק פה לבוב מרדכי במהור"ר צבי הירש ז"ל: יעקב לבית קאצנאלנבוגן: ונאום נתן בלא"א מוהר"ר אליעזר שטערינבורג שוב אתא לקדמנא הר' יהודא ליווא במהור"ר ידידי' והעיד לפנינו בתו"ע כו' וז"ל איך האב גפרעגט גיסי כ' איתמר בה' ירמ' וויא איז ר' ליב מקראטניצע ב"ד האט ער משיב גוועזין ער איז בעו"ה בפני נהרג גווארין בק"ק טולטשין עכ"ל כ"ד

הדיינים דק"ק לבוב כו' נשאלתי לעיין בשריותא דהאי איתתא מלכה בת הנעלה בה' זעליג שמש הנ"ל: תשובה מקור דין זה איתא בגמ' פ' האשה שלום דף קט"ו ע"ב.

יצחק ר"ג בר אחתי' דרב ביבי הוה קאזיל מקורטבא לאספמיא ושכיב שלחו מתם יצחק ר"ג בר אחתי' דרב ביבי כו' ושכיב מי חיישינן לתרי יצחק או לא אביי אמר חיישינן ורבא אמר לא חיישינן א' אביי מנא אמינא לה דהאי גיטא דאשתכח בנהרדעא וכתוב בצד קלוניא מתא אנא אנדרנלאי נהרדע' פטרו', וכו' ושלח לי' תבדוק נהרדע'.

והשת' יש לדקדק מאי ראי' משם דלמא התם לא הזכיר שם אביו רק שמו ושם עירו משא"כ במעשה דיצחק ר"ג דהזכיר שהוא בר אחתי' דרב ביבי דהוה כאלו הזכיר שם אביו ואפילו זה יותר מפורש דתרי יב"ש שכיחי אבל זה שיהיה ג"כ בר אחתי' דרב ביבי לא שכיח. ועוד דהזכירו יצחק ר"ג ולא כל יצחק יקרא ר"ג רק זה הידוע וע"כ נ"ל לפרש הסוגי' דבהאי מעשה כ"ע מודו דלא חיישינן לתרי יצחק ר"ג רק הגמ' מדקדק מדשלחו מתם ודקדקו להזכירו בשמו שהוא בר אחתי' דרב ביבי וגם הזכירו שם עירו משמע אם חסר א' מהם חיישינן לתרי יצחק או דלמא מעשה שהיה כך היה ובאמת אם לא הזכירו כל הנ"ל ג"כ לא חיישינן לתרי יצחק והשת' אתי שפיר דבלשון האבעי' רק מי חיישינן לתרי יצחק או לא.

ואי קאי אדלעיל ואבעי' לי' בהא מעשה דלעיל מי חיישינן לתרי יצחק ה"ל למימר מי חיישינן לתרי יצחק ר"ג ובר אחתי' דרב ביבי או לא אלא ודאי כי האי לא מבעי' דפשיט' דכ"ע מודים דלא חיישינן רק מבעי' לן אם הזכיר יצחק לחוד אי חיישינן לתרי יצחק ובמעשה דיצחק ר"ג דלא חיישינן לתרי יצחק משום דהזכירו כל הסימנים הללו או לא ר"ל או דלמ' אפילו אם הזכיר שם יצחק לחוד לא חיישינן לתרי יצחק ומה שהזכירו שם כל הסימנים הללו מעשה שהיה כך היה וא"כ מביא אביי ראיה שפיר מהאי גיטא דהתם הזכיר שמו ושם עירו אעפ"כ שלח לי' תבדוק נהרדעי וחיישינן לתרי וכ"ש אם לא הזכיר רק שם יצחק לחוד דחיישינן לתרי יצחק וא"כ הא דהזכירו בהאי מעשה דיצחק ר"ג כל הסימנים הללו הוא דווקא ולא אמרי' מעשה שהיה כך היה ורבא סבר אפילו לא הזכיר רק שם יצחק לחוד נמי לא חיישינן לתרי יצחק ומה שהזכירו במעשה דיצחק ר"ג כל הסימנים מעשה שהיה כך היה ואין להקשות מאי מביא רבא ראי' מהאי שטר דכתוב בי' חבא בר נינא כו' הלא התם הזכיר שמו ושם אביו משא"כ בפלוגת' דרבא לפי מה דפרשנו איירי שלא הזכיר רק שם יצחק לחוד י"ל הא בלא"ה קשה קושית התו' היכא פשיט אסור' מממונ' אלא ע"כ כדפי' התוספות דמדמה ממנו' דהוחזק לאסורא דלא הוחזק וא"כ כיון דהתם הוחזקו תרי חבא בר נינא מה לי שהזכיר שם אביו כיון דהוחזקו תרי דשמייהו וגם שם אביהם משא"כ הכא אע"ג דלא מזכיר רק שמו לבד כיון דלא הוחזק באחר עדיף מדהזכר גם שם אביו והוחזק באחר ששמו ושם אביו: ונבא עתה לבאר דעתי בנ"ד.

הא מילת' דפשיט' דעפ"י עדות העד הראשון הבחור חנן אין להתיר אשה זו כלל אף שהזכיר שם הנהרג ושם אביו ושם עירו דאינו מעיד שראה שר' ליב בעל האשה שנהרג רק לפי דעתו וודאי נהרג כי לא היה לו מקום לנוס אך עפ"י עדות האחרים כגון עדות אסתר ששמעה מפי גיסתה שראתה בעיניה אע"ג דלא אמרה וקברתיו ובשעת מלחמה חיישינן בדדמי כבר כתב המרדכי והביאו הב"י בסי' אם אמר ראיתי כו' והכרתיו, היטב

בט"ע וראיתי שמת נאמן והוה כאלו אמר וקברתיו וכן העידה זאת בפ"י בשם גיסתה: ועוד כאן שישנן שנים שמעידים ובשנים כ"ע מודים דאין צריכים לומר וקברתיו דבשנים לא חיישינן בדדמי דאע"ג דלא הזכירו שם אביו כבר כתבנו והוכחנו מלישנא דגמר' דלרבא אף אם לא הזכיר רק שמו לחוד לא חיישינן לאחור וידוע דהלכה כרבא לגבי אביי ועוד דכאן אפילו אביי מודה שהעידו שהוא בר אחוה דירמיה דהוה ממש כמעשה דיצחק ר"ג בר אחתי' דרב ביבי דכתבו כל הפוסקים דהוה כאלו הזכיר שם אביו ולפי מה שפירשנו בהאי מעשה אפילו אביי מודה ואפי' בלא פ"י זה שפירשנו אף אם נפרש דפליגי בהאי מעשה הלא הלכתא כרבא לגבי אביי.

אבל בפ"י שפירשנו הוא פירוש אמיתי דכ"ע מודים בזה בהאי מעשה וחמי הגאון הגדול מוהר"מ ז"ל בתשובותיו סי' קל"ב פוסק להתיר אף אם לא הזכיר רק שמו לבד ועפ"י עדות האחרון הר"ר יהודא שהעיד אין לפקפק כלל בהיתר אשה זו דהזכיר שמו ושם אביו ושם עירו ושהוא בעל האשה זו ומה שלא אמר קברתיו אף שהוא בשעת מלחמה כבר כתבנו שמחמת זה אין לפקפק להתיר אשה זו לפיכך פשוט הוא בעיני שהאשה זו מלכה בת הנעלה ר' זעלג שמש היא מותרת להתנסבא לכל גבר דיתצביין ושלוש על דייני ישראל כ"ד יום ו' לסדר ולהורות נתן בלבו ת"ט לפ"ק נאום הצעיר יוסף בן לא"א מו' אליקים הנקרא גען זצלה"ה חונה לע"ע בק"ק לבוב חוץ לחומה: סימן כג בשריותא דהאי אתתא מרת מלכה בת ר' זעלג אף שיש בכל אחד עדות בפ"ע תיוהא בעדות כמו' אלחנן וכמ' משה בשני עדות אלו לא נתבאר שמת בוודאי רק ממש בדדמי שדן בשכלו מאחר שלא נמלט גם א' בוודאי מת וכן בעדות מרת אסתר שנזכר שנהרג גם כן יש בו תיוהא שלא נזכר בו קברתיו וכן בעדות ר' יעק' שצועק להצילו ולא שעה אליו ואל צעקתו ולא הגיד שמת בוודאי מ"מ נראה מדברי הפוסקים אפילו לאותן רבוותא.

דסבירא להו דבעינן קברתיו נידון דידן שבתוך העדות יש שם כמה כפולות בשפת יתר מען האט אים דר שלאגן וחזרו ואמרו מיר האבן גזעהין וויא ער איז גליגין טויט ומודים אותו רבוותא דסביר' להו דבעינן קברתיו אף הם סבירא להו דלאו דווקא קברתיו אף שלא נזכר בעדות שם אביו ושם עירו וגם נראה לי בנדון דידן שסגי מאחר שנזכר בעדות מקראטניצע וידוע שלא יצא מקראטניצע רק ר' ליב ה"ל סגי אף שלא הזכירו שם אביו ובצירוף שאר עדות שאמרו שאותו רבי ליב היה חתן רבי זעלג ע"כ נראה לסמוך על עדות זה.

שהאשה מרת מלכה בת רבי זעלג שריא לעלמא ומותרת להנשא. אך מכל מקום אומר אני שיש לאשה זאת להמתין שלא תנשא עד אחר חצי שנה עד ר"ה ת"י לפ"ק שיהיה אז נשתקע שמו אם היה בחיים ונמלט מתוך הגזירה בוודאי בזמן כזה היה נתפרסם איה איפוא הוא אם הוא בעולם או במדינה אחרת ע"י עוברים ושבים יתגלה.

כ"ד הצעיר מאיר בלא"א מו' אברהם ז"ל. סימן כד נדרשתי ללי שאלו ובקשו לחוות דעתי הקלושה בשריותא דהאי אתתא מרת מלכה בת רבי זעלג שמש דח"ל: והנה לענ"ד הקצרה לא יש פקפוק ונדנוד לאיסורא לדעת כל הפוסקים והיינו אף דלפי עדות הראשונים אין למידן התירא.

אך על פי שנים עדים אחרונים יש ללמוד כח דהתירא וזה יצא בראשונה. אחת היא אסתר בשם גיסתה.

והנה זאת אומרת איך שהיא ראתה שר' ליב נהרג ומת והזכירה גם שם עירו שהיה מקראטניצע ואף שלא הזכירה. שם אביו מ"מ לית דין צריך בשש וחשש וכיון דהזכירה שם עירו ושמו דא"צ להזכיר שוב שם אביו.

וכן משמע מכל הפוסקים שאינם חולקים כ"א מה שסבירא להו שצריך להזכיר שם עירו אף על פי שמזכיר גם שם אביו וכך כתב הב"י בספרו בד"ה דגם הרא"ה ס"ל שצריך להזכיר שם עירו וכ"כ הרי"ו וכ"כ בתשובת בן לב ח"ג ופסק להלכה למעשה שצריך להזכיר שם עירו אבל אם מזכיר שמו ושם עירו נ"ל דכולייהו מודי דאין צריך להזכיר שם אביו מדלא מצינו שחלקו בדבר זה.

והטעם נ"ל שמן הספק אין למיחש כלל שיהיו שני אנשים ששמותיהם שוות בעיר אחת והלכו שניהם משם כי בוודאי קלא אית להו והיה נודע כדי להעמיד בוריו, ובפרט לדעת רבא דפליג אאביי דבשלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון דלא חיישינן והלכה כרבא. מה שאין כן כשאין מזכיר עירו אז יש לחוש אע"פ שמזכיר שמו ושם אביו שמא הוא הנהרג מעיר אחרת אשר לא נודע ולא יודע לעולם.

לכן הפוסקים חולקים אף בדבר זה. גם את השני נראה לי שנדון זה ממש הוא כעין מ"ש בתשובת הרא"ש מביאו הטור סי' קי"ד ז"ל תלמיד אחד שמו רבי שמואל מסל"ת אמר תלמיד חשוב אשכנז שפירש מכאן ושמו רבי אשר כו' ונפטר לבית עולמו כו' עד כדאיתא בשלהי יבמות כו' וסיים ז"ל אלמא אע"פ שלא הכירו אלא ע"י שסיפר לו שמו ושם מקומו התירו את אשתו כו' וכן בנ"ד שהגיד להם שמו ושלמד הנה אצלינו כו' עכ"ל.

והנה עדיפא הנידון דידן כי האשה אסתר אמרה בשם גיסתה שראתה והכירה אותו שהרי זה לשונה דש ער איז גליגן טויט והרי הכירה שזה רבי ליב וגם הזכירה שמו ושם עירו. ושוב אין צריך להזכיר שם אביו כמו שהיה במעשה דרבי אשר שלא הזכיר שם אביו רק שמו ר' אשר וק"ו בנו של ק"ו להעד השני ר' יהודא שהעיד שהוא היה חתן ר' זעלג ואביו היה נקרא רבי פסח ובודאי שבנידון זה אין צריך לומר וקברתיו לכל הדעות הא' בהיות שם שני עדים כמו שכתב הטור בשם הרא"ש זאת ועוד אחרת דכבר כתבו הפוסקים דלאו דוקא דבעינן קברתיו אלא כל שאומר דבר שמשמעו שבוודאי מת ולא אמר בדדמי כ"ש בנדון זה שאמרו בפירוש שראו וידעו שהוא מת לכן אין ספק שהאשה מלכה מותרת לכל אדם ומ"ש הרב הגאון ר"מ ואב"ד דתוך העיר שנ"ל שהאשה הזאת תמתין להנשא עד אחר חצי שנה כו' פן יתגלה ע"י עוברים ושבים אם הוא חי הן אמת אתפלא על פה קדוש וכי קצבה הוא נותן באלו הדברים שאין להם שיעור ולא מצינו

שום פוסק להגביל זמן להיתרא או לאיסור' ובוודאי שהאש' הזאת מותרת להנשא מיד כדין שאר נשים המותרות לכל אדם ושלום על ישראל פי המדבר הצעיר אברהם בן א"א החסיד כמ' ישראל יחיאל כ"ץ זללה"ה ראפופרט יום ג' כ"א ניסן פרשת והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו: סימן כה שאלה מעשה שהיה כך היה חמשה שותפים נשתתפו יחד בשכירות מכס א' אשר שכרו מהגזבר על שלשה שנים ע"י א' מהשותפין אשר נכתב באוראנדי מהגזבר והניחו השותפין ששה אלפים זהו' מיד ותקעו כפם לאשר ולקיים בח"ח ובשד"א ודלא כאסמכתא ובכ"א המועיל והנה נכתב השטר שותפות כנהוג וגם נכתב שם שעשו שותפות כל זמן משך שותפות דהיינו כל זמן אשר ישכורו א' מהם מהגזבר אפילו אחר ג' שנים הראשונים והנה באלו ג' שנים התעסקו ביחד כל השותפי' כל מה שהי' באפשר להתעסק כל א' גם קיימו וקבלו השותפים את חלקם במתנות על פי החלוקה מהסוחרים אשר נתנו מתנות עד כלות ג' שנים ויהי היום לאחר כלות ג' שנים באו המוחזקים השותפים לחלק רווחים והנה קם מחזיק א' אשר נכתב באוראנדי ה"ל ולא רצה ליתן חלקו ברווחים באמרו שמיד בשנה הראשונה כשלא היו יודעים שאר שותפים אם יהיה ריווח או הפסד אזי אמרו לפניו שהם מוחלים לו הכל דהיינו שלא בקשו ממנו אלא את קרנם ורווחים מה שהניחו ושיקבלו את ממרמות שהם חתמו עליהם מה שקבלו על רווחים והמותר כל רווחים מחלו לו במחילה וטען ואמר איך שתקעו כפם אליו ע"ז וגם הביא עד א' הוא הסופר הנאמן שלהם איך שאמר ששותף א' אמר לפניו איך שימחול לו הכל רק שיקבל קרנו ורווחים כנ"ל אך שאינו יודע מי הוא השותף מהשלשה שותפים ושאר שותפים אינם מודים לו ואומרים שזה שקר מוחלט כי לא מחלו לו מעולם והראיה שעסקו כל מה שהיהבידם להתעסק עד תום ג' שנים.

וגם הסופר הנאמן שלהם הנ"ל העיד בתו"ע איך ששלח בידיעת אותו השותף הנ"ל לכל א' מהשותפים חלק כחלק במתנות מהסוחרים עד תום ג' שנים כאשר היה מתחלה בתחלת ג' שנים: עוד הביאו השותפים ראיות אחרות שאותו השותף טען ואמר כבר בפעם א' בפני הקהל במה שנשתתף מחדש עם העמלק א' בהמכס ההוא שהיה לטובת החברותה מהשותפין וא"כ אם היה מחלנו לו מתחל' למה טען ואמר כבר שהיה לטובת השותפות הרי כבר תמה השותפו' באשר שמחלו לו הכל ועוד טענו לפי דבריו אף אם היה מחילה ממש היתה מחילה בטעות דהוא אמר לפנייהם תמיד שיש הפסד בשנה הראשונה והוא אמר שקר כי עשה בערמה ובתחבולה מהגוי שיאמר שיש הפסד כדי להטעותם בא והראיה שעשה קשר עם הגוי שלא יבא שום שותף להחזיר שלוקחים שם המכס ועוד טענו השותפים שאף אם היו כדבריו שמחלו לו מתחלה מ"מ כהיום שאחר כך נתעסקו תמיד בעסק המכס ה"ל אף לאחר המחילה קיימו וקבלו מתנות בחלקים כמקודם בידיעת אותו השותף וגם הם חתומים על שטרי חובות מעסק זה עד עתה לאחר ג' שנים ואם כן אף גם הוא מחל להם אותו מחילה הראשונה מחדש כי מאי אולמא האי מהאי ועוד טענו השותפים שלא שייך בזה מחילה כיון שהשטר שותפות בידם.

זאת ועוד אחרת שלאחר כלות ג' שנים שכר אותו השותף הנ"ל מחדש אותו המכס מהגזבר כאשר היה מתחלה. והנה שאר השותפים טענו שירצו להחזיק כמקדם אתו עמו כמו שמבואר באותו שטר שותפות כל משך זמן השותפות אשר נשכור מהגזבר המכס והנה אותו השותף אומר הנה כבר מחלתם לי הכל בשנה הראשונה ועוד שאמו מתה

אשר היתה גם כן נשתתפת באותו שותפות מקודם וכיון שמת' אמו כבר נתבטלה כל השותפות ושאר השותפים טענו שלא מחלו כלל עכ"ל השאלה.

נראה לי תשובה לפנ"ד דגבי נדון דידן אף אם תמצא . לומר אם שכדברי הטוען אמת הוא שא' מהשותפין או כולם אמרו לפניו שהם מחלו לו רק שיקבלו קרנם ורווחים עכ"ז לא מהני דהוי רק כמו פטומי מילי דלא קניא דהרי מ"ש הטור בסי' רמ"א כשמוחל לחברו דבר שהוא חייב דאין צריך קנין אלא מיד כשמחל לו זכה במה שבידו היינו משום הטעם שכתב הב"י וז"ל והטעם מבואר דכיון שהוא בידו מיד זכה בו דאין לך משיכה גדולה מזו ולכן אף על פי שהיה דברים בעלמא מכל מקום קנה דהוה כמשיכה כיון שהי' בידו ממש החוב מה שהיה חייב לו משא"כ בנדון דידן לא מהני מחילה כיון דאין בידו עדיין לא שייך לומר שקנה במשיכה כיון דאין בידו דהרי הוא בכלל שותפות ובפרט שהיה הכל בתורת שלישיית ביד הנאמן הסופר שנתמנה מכל השותפין ולא מהני כי אם כשאומר לשון מתנה גמורה ועוד שהרי טען שהמחילה היה מיד בשנה הראשונה קודם שקיבל לידו שום מעות: אם כן לא שייך בזה מחילה דלא שייך מחילה כי אם דוקא גבי חוב או פקדון או בשט"ח גמור דהיינו כעין משכון שהכל הוא בידו ושלזה כתב רמ"א בהג"ה סי' רמ"א בשם יש מי שאומר דמהני מחילה ומו' הגאון ז"ל כתב בסמ"ע דצריך להחזיר לו השטר שר"ל דהיינו דווקא באופן שאותו השטר הוא) השטר חוב שיש חוב בידו ולכן מיד כשמחל לו החוב אזי קנה אפילו בדברי' בעלמא דהוה כמו משיכה ולכן צריך להחזיר לו את השטר או משכון דהיינו כיון שבידו החוב אבל בנדון דידן גבי שותפות המבואר בשטר לא שייך גבי' לשון מחילה כי אם לשון מתנה ממש דבמאי קנה דהרי לא מחל לו שום דבר ובאיזו קנין קנה והוי רק פטומי מילי בדרך שחוק והיתול בעלמא ולא שייך בזה מחילה כלל ולכן לפי זה יתורץ גם כן דברי מ"ו הגאון ז"ל דלא יסתרו דבריו בסמ"ע בסימן י"ב ס"ח על מה שכתב הבית יוסף בשלחן ערוך דמחילה אין צריך קנין וכתב מ"ו דמיירי דלא תפס שטרא דאי תפס שטרא כל זמן שאין מחזיר לו מיד לא מהני אפילו מחילה גמורה בלא קנין ובסימן רמ"א ס"ב כתב מ"ו על הרמ"א מה שכתב בשם יש אומרים דאפילו היה לו שטר או משכון עליו דהוי מחילה אפילו בדברים בעלמא כתב מ"ז ז"ל פי' שצריך הנותן להחזיר להמקבל השטר או המשכון אחר שמחל לו חובו ואם כן דברי מ"ו סתרי אהדדי וגם הרמ"א במאי דסתם לעיל סי"ב וא"ל שכתב מ"ו בסי' הרמ"א אדעת יש אומרים מה שהביא הרמ"א ז"ל דס"ל הכא להלכה מה שאין כן לעיל סי"ב שכתב הרב המחבר ב"י שהוא ס"ל כדעת הרמב"ם שהביאו הטור וכמ"ש לקמן בסימן רמ"א שדווקא כשיש לו חוב או פקדון ולא שטר או משכון ועל זה כתב מ"ו לחלק בין תפס שטרא או לא תפס שטרא אך הוא לא סבירא לי' הכי רק כדעת הרמ"א להלכה.

דזה אינו דאם כן למה צריך מ"ו לפרש דברי המחבר בזה. כיון שאין הלכה כדבריו וגם לא הוה לי' לסתום אלא לפרש שהרמ"א לא סבירא לי' הכי כמ"ש לקמן בסי' רמ"א.

ומדלא כתב כן צריך לפרש באופן אחר דהיינו שנלע"ד שרצונו לחלק בזה החילוק שכתבתי ובסי' י"ב לא מיירי כי אם בעניני מחילה בסתם על עסק או שותפות או משא ומתן. מה שאין ביד חברו ממש דומיא דפשרה שאין בידו ולכן כתב מ"ו כשתפס שטרא

לא מהני כל זמן שאינו מחזיר לו מיד אפילו מחילה גמורה בלא קנין מה שאין כן לקמן בס"א רמ"א מיירי בענייני חוב מה שביד חבירו ולכן מיד כשמחל לחבירו ואפילו בדברים בעלמא מהני וקני במשיכה ולכן אף שיש לו משכון או שטר צריך לחזור לו כיון שמחל לו מה שבידו משא"כ כשאין בידו מה שייך גבי לשון מחיל' דבודאי לא קניא וגם הטור הביא בס"א י"ב דעת ר' ישעי' דמחילה אין צריך קנין מכל מקום כתב דוקא במחל לו ולא תפס שטרא אבל בתפס שטרא צריך קנין גם דומה ממש לדין מ"ש המרדכי פ"ק דסנהדרין והביאו הרמ"א סי"ב ס"ז כשמחל קנין על הפשרה צריך להקנות לו החפץ שלא יהא קנין דברים ואם כן ה"ה נמי בנ"ד כי במאי קנה במאי שאמר לו שמחל לו ואף ע"פ שמ"ו כתב שם בסמ"ע ז"ל נראה דוקא בנתבע שמקנה לו ליתן ואתן הוי קנין דברים וכו' אבל בתובע סגי שיקנה מידו לוותר ולמחול מה שבידו כו' מ"מ הרי דקדק וכתב מה שבידו ר"ל נמי דווקא כיון שהוא בידו מש"ה מועיל בו לשון המחילה ועוד שהרי מסיק וז"ל ואי תביעתו מכח שטר שבידו מקנה לו בקנין שיחזיר לחברו השטר כו' אבל אם מקנה לו בקנין שיעשה לו שטר מחילה הוה קנין דברים כמ"ש הרמ"א בס"א ר' ס"א עכ"ל והנה ה"ה בנדון דידן הוה קנין דברים שלא קנה אפי' בקנין כ"א שקנה ממנו שיחזיר לחבירו כל זכותיו אז לא הוי קנין דברים כמ"ש הרמ"א שם והוא דעת תשו' הרש"בא וא"כ איך יעלה על הדעת בנ"ד שבסיפור דברים בעלמא מה שאמרו לו השותפי' לפ"ד שמחלו לו שהוא קנה בדברים בעלמא בלא קנין ואע"פ שלטענותו נתנו לו ת"כ שהם מחלו לו מ"מ נ"ל דלא מהני דכיון דלא הוי מחילה כיון שלא היה בידו כלל א"כ גם הת"כ לא מהני דהרי לא ת"כ כ"א בזה למאי שמחלו לו בדבר' והרי לא קנה בזה במחילה זו א"כ גם לא קנה הת"כ כי על מה חל הת"כ.

זאת ועוד אחרת דהוה נ"ד כאלו מי שמחל דבר שלא בא לעולם דלא מהני כמ"ש בתשו' הר"ן הביאו הר"מא בס"א ר"ט ס"ד בהג"ה דכשם שאין אדם יכול להקנות דשלב"ל כך אין יכול למחול דשלב"ל והרי הריווח וההפסד עדיין לא היה בעולם כ"א עד אחר תשלום כלות ג' שנים עד לאחר החשבון וא"כ אין יכול למחול את זה כ"א כשיחזרו לו השטר שותפות דאיך אמרו שהם מוחלים לו שידי מסולקת ממנו הלא בשטר שותפות מבואר שהם עדיין שותפים ואינם מסולקים זה מזה כל זמן שיחזיקו וישכרו המכס מהגזבר והם מבררים שהחזיקו ביחד דלא אשתמיט חד פוסק שכתב בפ"י דין מחילה גבי שותפים כשיש שטר ביד השותפי' כמ"ש בשט"ח ולדידי ניהא דאין שייך בו המחילה כי אם כשיחזור השטר שותפות ועוד מ"ש מדין שכתב הרמ"א בס"א רמ"א ס"ד בהג"ה והוא דעת הרא"ש בתשו' כמ"ש הטור בס"א ע"ג ז"ל מחילה אין שייך אלא במעות שחייב לו אבל אם היה לו חפץ ביד חבירו ואמר לו מחול לך דלא מהני ופי' מ"ו בסמ"ע משום דלשון מחילה לא שייך בדבר שהוא בעין ביד המקבל אלא דווקא בחוב שחייב לו דלהוצאה ניתנה ואינו בעין וא"כ ה"ה גבי שטר שותפות דאינו חוב דחייב לו ואין שייך בו לומר דלהוצאה ניתנה והוי כמו בעין ביד המקבל ובפרט בשטר שותפות שביד השותפות דלא מהני בזה לשון מחילה ועוד דקיי"ל גבי מתנה כל היכא דאיכא לאסתפוקי בלשון מתנה אם נתכוון למתנה גמורה על המקבל להביא רא' כמו שמבואר בס"א רמ"ו וא"כ ה"ה גבי מחילה זה דלא נתכוונו השותפי' כלל כ"א לפטומי מילי כדי להוציא ממנו קרנם ורווחים ועוד דאף את"ל שהם מחלו לו מכל מקום כיון דהוא לא מחל להם ג"כ

בפירוש שנסתלקו זמ"ז לגמרי רק שטען שהוא קיבל ת"כ מהשותפים שהם מחלו לו א"כ א"ל שאחז החבל בשני ראשים שהוא לא סילק עצמו כ"א כשיהיה הפסד אז היה אומר שהוא לא קיבל הת"כ בתורת פטור שהוא לא מחל להם ולא היה באחריותם וא"כ כאשר שהוא לא מחל להם בפירוש א"כ גם הם לא מחלו בתורת מחילה רק בסיפור דברים בעלמא מתחלה וחוזרים מיד בתכ"ד כיון שהוא לא מחל להם בפירוש ג"כ עוד י"ל דכיון שלא נתן להם השותף לשאר השותפים את קרנם ורווחים מיד הרי המחילה מעיקרא בטלה כי בוודאי כוונתם היה שיקבלו מיד וגם ליתן להם כל השטרי חובות שהם חתומים עליו והרי עדיין עד עתה לאחר כלות.

ג' שנים הם התעסקו בעסק זה ועוד דמעקרא דדינא פירכא בהיות שהביאו השותפים ראיות ברורות שעסקו בעסק המכס הן בעניני הסוחרים ומשפטם עם בני הקהלה בחשבונות עד כלות ג' שנים וגם הם מיחו בהסופ' שלא יתן לאותו השותף המעות מהמכס רק לקח ביד חזקה ע"י עמלק הגוי שותפו גם קיימו וקבלו המתנות מהסוחרים כל א' וא' לפי חלקו כאשר קיבלו מקודם מתחלת שנה ראשונה עד כלות סוף ג' שנים בידיעתו כנהוג והרי גילה בדעתו שעדיין יש להם חלק בשותפות שלא סילקו ידיהם מהשותפות כלל: ובאם שהוא אחז החבל בשני ראשים פן ואולי יהיה הפסד יתבע אותם לדין ליתן לו חלקו והפסדו א"כ ה"ה הם ג"כ לא סילקו עצמם ממנו ומה שדברו בפני' היה דרך סיפור דברי' כדי להוציא ממנו מעות קרנם ורווחים ועוד שעדיין הם חייבים ביחד במה שהם חתומים בשט"ח א' עבור עסק השותפות ה"ל ועדיין לא נתפרע את החוב עד עתה לאחר כלות הג' שנים א"כ מכל זה מוכח שהם מוחזקים עדיין ועוד אף אם נאמר שהם מחלו לו מתחלה באותו שנה ראשונה ממש לאחר שעסקו בהתעסקות המכס לאחר כן וקיימו וקבלו מתנות מהסוחרים כפי חלקם כמקודם בידיעת אותו השותף נאמר ג"כ שחזר ומחל להם אותו המחילה ראשונה וחזרו וקנו בהשתפות החדש במה שעסקו ביחד במו"מ באותו המכס ובפרט שהם עדיין חייבים ביחד עבור אותו המכס כמו שמבוא' בסי' קע"ו דאם התחילו לישא וליתן בעסק השותפות לקנות או למכור דמהני דמאי אולמא האי מחילה מהאי מחילה דהאי מחילה מה שמחלו השותפות דרך דיבור בעלמא ולמאי שנא' ג"כ שאף הוא מחל להשותפו' לאחר שעשו מעשה אותו עמו.

בהתעסקות מחדש ובפרט שהשטר שותפות קיים ביד השותפות בוודאי חזרו להשותפות: ועוד נלע"ד דהוי מחילה בטעות דלא מהני אפי' קנין כמ"ש מהרי"ק שורש קי"א והביאו הרמ"א בהג"ה אם א' נתפשר בירושתו בעד דבר מועט. כי אמרו לו שלא היו נכסים מרובין ואח"כ נודע לו שהיו נכסים מרובין ושהיה מגיע לחלקו כמעט כפליים דהוה פשרה בטעות וא"כ ה"ה כ"ש בנ"ד שהטעה השותפים באמרו שיש הפסד ועש' קשר עם הגוי עמלק ימ"ש והיה רווחים סך גדול ונורא כאשר הוא מבואר בפנקס ועפ"י עדות והשותפים לא ידעו מזה אדרבא השתדל עם הגוי עמלק בתחלת שנה ראשונה שלא יבואו לשם שום שותף בהחזר לקיחת המכס כי אם הוא בעצמו ואין לך מחילה בטעות גדול מזה ואפי' אם היה בקנין מכ"ש דרך סיפור דברים בעלמא וכמ"ש הב"י בשם הרשב"א בס"ס י"ב ולגבי מחילות שמים עדי וסהדי שלא מחל אלא באונס ואפילו לא נאנס וסבור שאינו בידו יותר ונמצא שיש לו מחילתו בטילה וכל דלא ידע לא מצוי מחיל אע"פי שכתב כו' עד שיאמר מרצוני בלא שום אונס ויודע אני שיש לי בידך יות' וכו'

ואף גם זאת אותו העד המסייע לו לפ"ד במה שאמר שא' מהשלשה שותפים מחל לו מ"מ אף אם היה כדבריו שא' מחל לו מ"מ יתן להם שני חלקים וחלק א' יהיה מחול וגם איננו מקרי מוחזק שיהא נאמן במגו במה שלקח אח"כ המעות המכס לידו באשר שהיה הכל ביד השליש הנאמן מכל השותפין וממנו לקח ביד חזקה ע"י הגוי העמלק ימ"ש אשר ציוה ליתן לו [הנה הדיינים האלוף ר"מ ואב"ד שלנו גם הנבררים מצדדים יצ"ו פסקו וענו על העבר מה שהיה ריוח באלו הג' שנים שאותו השותף ישבע בפא"ה ובנק"ח שכדבריו כן הוא שאותן השותפין נתנו לו ת"כ שמחלו לו.

הכל או יהפוך על השותפים שהם ישבעו שלא מחלו לו ונ"ל: כלל העולה שאין שייך בזה לשון מחילה כלל וגם היה בטעות אף אם היה כדבריו ובפרט שהוא לא מחל להם גם כן בפירוש ובפרט שנתן להם המתנות כפי חלקם כמקודם ואף גם זאת על להבא במה ששכר אותו השותף מחדש מהגזבר כמקודם והוא טען כיון שמחלו לו ונתבטל השותפות לגמרי משם והלאה א"כ גם אין חלק לשותפים להבא אתו עמו כמ"ש: הנה גם בזה יש לפקפק כי מ"ש הטור בסי' קע"ו שאם א' מהשותפים או מהמתעסקים שמת בטלה השותפות או העסק אע"פ שקבע אותו זמן קבוע היינו דווקא גבי יורשים שיכלו לומר כל אחד נשתתפתי עם אביך מפני שידעתי שהוא בקי במו' שהוא נאמן ואין כן אני עמך וה"ה היורשים יוכלו לומר לו להיפך וכו' כמ"ש מ"ו שם משא"כ בנ"ד שהשותפים עשו יחד שותפות זע"ז אשר הם עדיין חיים כמקודם כל זמן אשר ישכור המכס ואין שייך בזה טעם הנ"ל גם אין לדמות לדין מ"ש הריט"בא והביאו הר"מא שם בהג"ה סי"ט שלשה שקבלו עיסק' מא' ומת א' מהם שנתבטל הענין ויכולין לחזור בהם דגם זה אינו דשם קיבלו השותפי' אותו העיסק' מאיש א' ולכן אם מת א' מהם נתבטל הענין שאותו האחר יכול לומר שנתן להם ביחד דוק' משא"כ בנ"ד דהם שוים כולם לטובה ומה בכך שמת א' מהם הרי הנשארים נשארו בשותפות והן מוחזקים כולם ביחד זה כמו זה וק"ל נ"ל: סימן כה אל הידיד אהבת נפש גאון תפארת ישראל כבוד מוה"ר אברהם כץ יצו: אהו' לעיין מר בגט שהובא מק"ק טרניפאל שסידר המסדר ע"י שליח: והנה ראינו כמה גמגומים א' שחסר יו"ד במלת דיתיצבייין בין ת' לצ'.

אך הרא"ש כתב שאין לחוש אם חסר היו"ד כמ"ש הב"י בסי' קכ"ו בשמו אף בהרשאה כמה טשטושין וכמה אותיות לא ניכר רק הם כמו טיפת דיו וודאי תינוק דלא חכים ולא טפש לא יקרא אותו רק גדול שיש לו הרגל בכח הדברים הנמשכים לפניהם ולאחריהם נוסף על זה נכתב בכל מקום אשר תמצאנו משמע דקאי על הבעל והוא תנאי אף שמוכרח מן הדברים הנמשכים אחריו ולפניו שקאי על האשה הלא מבואר בתשו' מו' משה מטראני שאינו מועיל כי בזה המליץ בעד רבינו ר' שפסל הגט שהיה כתוב כשני תיבות יתי כי ור"ל בן חביב פליג עליו ורצה להתיר ויוכל כ"ת לעיין שם כמבואר שם מאחר שהמלה נפסל אין להכשיר אותו במאי דמוכח מלפניו ומלאחריו כי מאחר שנפסל הפסול להיכן הלך ונוסף על זה שמעתי על השליח שנחשד בגנב ואף עתה הגניבה שנגנב בק"ק סטנאב ראו בידו כלי כסף וזהב מן הגניבה אף שיש להמליץ בעדו דלמא קנה מן הגנב מ"מ מאחר שניתן חרם והעלים אזי הדבר נוגע בפלוגת' אם נעשה חשוד בשבועת ביטוי דלהבא: וגם מאחר שנמצא הגניבה בידו אפשר שפסול מדאוריית' הכופר בפקדון פסול לעדות אם נמצא ת"י וגם כאן בתר גנבא גנב וטעמא טעים והגונב מן הגנב חייבקרן ואף

שאינן אנו יודעים שבא לידו והיה לו ידיעה שנגנב מ"מ מאחר דהשת' נמצא בידו איתרע חזקתו מאחר שהעלים כמבואר מן המעשה דפ"ק דב"מ ההוא רעיא דכל יומא נתנו ליה חיות' מוכח שם מאחר שעתה נמצאו בידו אף שלא ידעין איך באו לידו נפסל ונחשד הנה גם בזה כתב הרמב"ם אם השליח פסול דאורייתא נפסל הגט אך הרא"ש ורבים חולקים עליו כמ"ש הטור סי' קמ"א וב"י שם וגם על ההרשאה רבים מכשירין בלא הרשאה והשליח נאמן והאחרונים מהרא"י ומהר"יו ומהר"י ווייל נתחבטו בהרשאה אם נמצא בה פסול אין להקל בה ע"כ צ"ע מכל הני מילי יש לדחות השליח ולפוסלו.

אך רבים אומרים שהוא שעת הדחק כי כמעט א"א להשתדל מן המגרש גט אחר כי האיש ההוא רע מעללים ובקושי שע"י כמה כפיות ונגישות וממון שנתנו לו שנתן גט זה לאשה עניה עגונה צועקת במר נפשה: והנה עד הנה הרחקתי עצמי מלתת גט זה אך מאחר שרבים ושלימים אומרים שהוא שעת הדחק אמרתי ראוי לסמוך על הגט במלת תיצבייין על הרא"ש וכן ג"כ מאחר שרבים חולקים על הרמב"ם במה שכתב שאם נפסל השליח מן התורה הגט פסול: ונוכל לסמוך על הרא"ש וסייעתו שכתבו מאחר שנתקיים הגט ע"י עדי הרשאה א"צ לשליח אף שיש מי שחולק אם קיום ההרשאה מועיל לקיום הגט מ"מ מאחר שלא נתברר בודאי שהשליח פסול דאוריית' בשעת הדחק נוכל לסמוך על המתירין ועל הרא"ש וסייעתו דפליגי על הרמב"ם: גם מחמת פסול ההרשאה גם כן נסמוך על אותן שמתירין בלי הרשאה מאחר שהגט יוצא מתחת ידו והרשאה אינו אלא מנהג כמבואר בסי' קמ"ח אף שנראה דוחק לסמוך בכל הני פקפוקים מ"מ נראה לי להתיר כי הרבה חשו חז"ל משום תקנות עגונות בת ישראל ואף שהגאון דח"ל שדא בי' נרגא ואמר שיש בגט שערורית כי כל שם שנא נקר' לס"ת בשם שלום ואומר שפסול לגמרי מ"מ אחזוקי ריעות' לא מחזקינן מאחר שמצינו שם שכנ' בגמ' דסוטה שכנא אחי הלל וכן כתבו התוס' פ"ק דשבת על שם שבנ' דגרסינן שכנ' דשם שבנ' היה רשע ולא מסקינן בשמי' וכ"כ בריש שני דייני גזירות ובכך אהו' יעיין כ"ת בזה כי השליח והאשה תמיד הם עומדין לפני ולא יתנו לי מנוחה ויכתוב מעלתך דעתו הרמה גם בגט שנכתב בחד מתקרי שפסל כ"ת אף שמצ' כתוב כך בס"ג יש אתי חמשה ס"ג ולא ראי זה כראי זה ומחולקים תמיד הם בשמות כאשר המה כתובים ונמצא פעם שני פעמים דמתקרי ופעם חד מתקרי: הנה שהרמ"י פי' דבריו וכן רמ"א אין ראוי לפסלו ומאחר שהתה"ד בתשו' ובפסקיו מסיק אף אם לא נכתב דמתקרי בשום פעם כשר ואין לחוש כלל וכלל א"כ מן הדין אין ראוי לפסול הגט ותורה היא וללמוד אני צריך אף שבטלתי דעתי כי מיראה הוראה אני מ"מ במטותא יעיין מעלתו שאין ראוי לפסול כי לא נזכר פסול בזה ואף גם קצת ראייה מהגמרא כמ"ש התוס' והרא"ש והמרדכי על גמ' בר הדייא דמתקרי אייא מרי דמצינו איא שם אמור' בפ' כל כתבי ושם מרי מבואר בכל התלמוד אף שאומר מעלתו שחד שם הוא אינו מוכרח גם בזה אני מודה שיותר טוב לכתוב ב' פעמים דמתקרי שהוא יותר מבואר: אך לפסול אין אני מסכים מאחר שכך נמצ' בס"ג פעמים כך ופעמים כך ובתה"ד כתב שאין לחוש כלל וכשר אף אם לא נכתב דמתקרי מצורף לזה שאין זה נוגע אלא להמגרש אבל לא באבי המגרש שרבים מקילין בו וכ"ז כתבתי לדין מאחר שכבודך היה מפקפק לפסלו לא מלאני לבי ומוטב לתת גט אחר לכתוב בו ב' פעמים דמתקרי בהיות טוב אל תקרא רע אבל לדין אם כך נכתב אין לפוסלו לכן אהו' על הגט

אשר שלחתי למעלתו יעיין מעלתו אם ליתנו בשעת הדחק שאומרים שכמעט א"א להשתדל ממנו גט אחר יוכל כבודך לעשות דרישה וחקירה עליו דברי אוה"נ הצעיר מאיר בלאאמ"ו אברהם ז"ללה: גם יש מקום שאבי המגרש שמו הראשון אברהם ומחמת חליו נשתנה שמו מתחלה משה ואח"כ נשתנה תיכף אהרן.

אך מת תיכף ולא עלה באלו שמות לס"ת ולא חתם עצמו באלו שמות אך בניו אחר מותו עשו חילוק לס"ת נקראים רק בשני שמות מו' אהרן אברהם וכאשר הם חותמים בג' שמות בה' אהרן משה אברהם ואומרים שמטעם זה שהש"ץ נכשל תמיד בשמותם והנה נ"ל שיש לכתוב שלשתן מאחר שכך חותמין בכל השטרות כמו שאנו חוששין לקריאת ספר תורה כשקורא אותן הש"ץ לס"ת כך חוששין לחתימתן כמבואר ברמ"י לשון הפוסקים דברי אוהבו מאיר סימן כו יגדל נא שלום החכם אוה"נ כו' מו' אברה' כהן נ"ל.

באתי להודיע למעלתו כי הובא אלי גט אחד מאמשטרדם ויש בו פקפוקים הרבה אשר אפילו לפי הנוסחא דנהיגי אינהו לא יצאו ידי חובתם כגון צבי ולא כתבו דמתקרי הירש דלמאי דנהיגי לכתוב כנוסח הב"י ז"ל א"כ הרי כתב הב"י סי' קס"ט סי"ז אם השני בלשון לעז והכל א' כגון חיים ביבא' כו' כותבין דמתקרי כו' ה"ה בנ"ד צבי והירש אף על גב דהכל א' הוא צריך לכתוב למנהג' דמתקרי ולמנהגינו המכונה וכ"כ אח"כ בר יהודא ולא כתבו דמתקרי ליב: והנה בשמו אפשר דסמכו על מה שכתבו וכל שום וחניכא וכו' אף על גב דלכתחלה מוכח בכל הפוסקים דצריך לכתוב ב' השמות אף על גב דכ' וכל שום מ"מ בשם אביו דילגו מלת ולאבהתי ולא כתב כי אם וכל שום שיש לי ולאשתי ולא כתב ולאבהתי ובאמת פלא הוא דבכל הנוסחאות דכתב נוסח ספרדים כגון הרמב"ם ז"ל והב"י כולם כתבו דאית לי ולאבהתי ומכל מקום מכל זה אינו פוסלים בדעבד לא מבעיא בשם אב דכשר בלא כינוי ואדרבא ראיתי בתשוב' דמסתפק אם לכתוב בו כינוי אלא אפילו בשמו בדעבד כשר.

דלא גרע כלל מחניכתו וחניכתה וכ"ש ש היכא דכתב וכל שום ונ"ד פשיטא דמקרי דעבד במקום רחוק כזה ואיש בליעל שיש לחוש לעיגון ופשוט הוא: אך דא באתי להודיע אף שהוא פשוט מאוד מכל מקום יען לא נזכר בדברי הפוסקים הוי חידוש קצת שהם דלגו מלת אנת ולא כתבו אלא יתיכי ליכי אנתתי וברור שזה ט"ס הוא ולא דילג בכוונה עפ"י נוסחתו כי בכל נוסחאות ספרדים שראיתי בכלם כתב אנת מכל מקום נראה ברור שהוא כשר שהרי כתב יתיכי ליכי דהויא כמו אנת.

וכן לקמן כתב דהויא אנתתי ואם כן ליכא למטעי כלל לפרש שוב פי' אחר אלא שמגרש אותה וגדולה מזו כתב הרד"כ בית רביעי דאפילו דילג מלת אנתתי כשר מכ"ש אנת דברו' הוא דהוי מלה כפולה ומכופלת וכ"כ מהרמא"י אם דילג מלת קדמת דנא כשר כיון דהוי' אנתתי הוי נמי פירושו לשעבר וכ"ש הכא דכמה לשונות יש שהם לנוכח ומדבר עמה גם כי פשוט הוא כביעתא בכותחא אמרתי להודיע למעלתך אולי יש בידו מי שכתב ע"ז או יש בידו נוסח משו' ספר ספרדי' דנהיגי הכי מה מאוד חשקה נפשי אם היה מכ"ת מוחל על כבודו לישב עמי על גט ז כי היינו מדקדקים בו הרבה חידושים שלא כתבתי ובדעבד לא מעכבי רק היינו מעלים על ספר חידושי דינים קצת אם רצון מכ"ת למחול יודיעני ואשלח אחריו ושלום מכ"ת יגדל כנפשו ונפש ד"ש כל הימים נאמן

אהבתו יושיע: סימן כז צפרא דמרי טב החכם התורני כו' מוהר' אברהם כהן ראיתי מה שכתב מכ"ת בטופס הג' ראיתי מה ששלח מכ"ת ויש לדחות דלמא ט"ס הוא כיון דרב אלפס והמיימון ז"ל אשר נמשך אחריו כתבו אנת אבל לית דין צריך בושש דהא דברים אלו אינם מעיקר הגט כי אם טופס דהא מן הדין לא בעי למכתב אלא אנא פב"פ פטרית ותרוכית ית פלונית אנתתי דהוית אנתתי כו' כדאית' בהדי' פרק המגרש דכ"ה אתקין רבא בגיטי כו' ואף על גב דמסיק הגמ' דבעינן עוד כו' שאר מילי מכל מקום כבר כתב רש"י ד"ה כולהו מי קאמר כגון דיתהויין.

אלמא משמע בהדיא דלא בעינן אלא לכתוב פ' תריך ית אנתתיה פ' תהויין רשאה כו' אבל לכתוב כפל ומכופל כמו שאנו כותבין אין זה מעיקר הגט א"כ כיון דאינו אלא טופס הרי מבואר בפוסקים דאם דלג תיבה מן הטופס לא נפסל בכך מכ"ש הכא דכבר אמר יתיכי ליכי שפירושו אותך לית דין צריך בושש מ"מ אכתוב גם להרב דעתי ע"ז כי היכא דלמטי' שיבא מכשורא וכו' ואם רצון מכ"ת למחול על כבודו להתוועד עמי בנתינת הגט.

הנה נוכל לישא וליתן קצת שאר דברים כאשר כתבתי ושלוש נאמן אהבתו יושע. ואני הצעיר הייתי אצלו ואתו עמו דברנו ועסקנו בהגט הנ"ל ומצאנו הרבה שינויים הכתובים באותו הגט כמבואר בס"ג שלי הכל באריכות עכ"ז הכשרנו אותו הגט בהיותו ממרחקים מאוד והאיש ההוא רע ובליעל בכך על צד הדחק נתננו בהסכמת שאר לומדים ובהסכמת הרב אב"ד דתוך העיר.

סימן כח מא"ב שלום בני בני ידידי יקירי ידיד נפשי הודי ומאודי כבודי האלוף הנעלה לשם ולתהלה לסגולה כמו' שמעון כ"ץ יצ"ו בדבר השאלה אשר העלית אשר העמיק שאלה וז"ל בתחלת דבריך אשה אחת שבעלה רוצה לגרשה ושמה נקראת ציזה בה' זרח ואמה העידה שמילדותה היתה נקראת כך והנה נפלו שני ספיקות לפנינו איך נכתוב בגט כו' כי ידוע בודאי שהאשה נקר' כך אחר האשה שהיתה שמה ציזאני בודאי אך ורק האשה הזאת שלפנינו ידוע לכל שנקראת מילדותה רק ציזה.

וכן אמה זאת אומרת שמתחלה ועד עתה נקראת כך. והנה נסתפקנו איך לכתוב בגט כו' ואחר כך כתבת וז"ל.

והנה דע כי יש אנשים קורין אותה שיזה ויש קורין אותה רק בצ' וגם קצתם מעידין איך האשה הזאת הנקראת אחריה היתה נקראת טשיזאני הן אמת האשה הזאת ואמה אומרת ששמה דוקא רק ציזא דהיינו בצ' דוקא ורק ציזא לבד וגם הבעל אומר כן רק שאין לסמוך עליו כו'. ולבסוף בשולי היריעה כתבת דעתך לכתוב ציזא בצ' דמתקריא טשיזא כי רוב העול' קורין אותה ציזא רק המועט מן המועטין קורין אותה טשיזא עכ"ל.

והנה אנכי הרואה הראשונים וגם האחרונים עולים בקנה אחד שהרוב קוראים רק בשם ציזא ובצ' אך דבריך האמצעים הם סותרים אהדדי שכתבת והנה דע יש אנשים קורין אותה שיזה בשין ויש קורין אותה בצ' וזהו אופן אחר לא כדברך הראשונים גם האחרונים גם בכתב היושר שכ' אלי שנית נראה מדברך גם כן שנסתפקת בזה איך לכתוב בש' או בצ' מטעם כאלו אינם יודעים בפ' שיש רוב' ומעוט' רק כאלו הוא מחצה על מחצה ועוד נסתפקתם בשם ציז' בעצמו אם לכתוב בצ' או בש' או בט' וש' טשיזאני

והבאת ראי' מזקן אחד שהעיד שאשה אחת היתה נקראת צינ' ע"ש צין בל"א וקצתם היו קורין אותה צינ'.

והנה אשיבך מלין דרך קצרה בתחלה דרך כלל ואח"כ דרך פרט וזה החלי הנה לפ"ד הרמ"א שכתב בד"מ ובש"ע בס"ס קנ"ד לכתוב בק' קאזמיר דמתקרי' קאזמירוז פשיט' גם כן ה"ה בנ"ד יש לכתוב ניז' דמתקרי' ציזנ' א' וה"ט דממ"נ אם השם של צינ' יוצאת מהשם של ציזנ' הנה הוא ממש כמו בשם קאזמיר וכו' ובאם שהוא שם בפ"ע א"כ ציזנ' הוא שם השני רק שהשם צינ' מורגל' בפי רוב העולם אזי מכ"ש שיש לכתוב עכ"פ צינ' ומשום ספיק' יש לכתוב גם כן ציזנ' דהא לא יהא כאלו הוא שם דנערו' יצחק חקין יעקב יעקל כו', כמ"ש בס"ג של מהרי"ל הביאו הרמ"א בסי' קכ"ט סט"ו בהג"ה דאם רוצה לכתוב גם שמות דנערו' דאינו מזיק ואם כן ה"ה ומכ"ש הכא בהיות שי"ל לומר שהו' שם אחר כלל מה שקראו קצתם טשיז' כאשר כתבתי.

והנה אף שלדעת הגאון רש"ל נראה בהיפך ואעתיק לך את לשונו הזהב למען יהיה לך למשמרת מ"ש בספרו יש"ש וז"ל בסי' ל"ב בקראקא כשנותן גט בקאזמיר במקום דירת היהודים כותבין בקאזמיר דמתקרי' קאזמירוז ואינו נכון בעיני דעיקר שם העיר קאזמירוז והוסד על שם המלך דמקדמת דנא שהיה שמו קאזמירוז וא"כ יש להפך ולכתוב קאזמירוז דמתקרי' קאזמר.

ועוד נראה בעיני לכתוב המכונה מאחר שדומה במבטא לשם המובהק כו' והעיקר היה נראה לכתוב קאזמירוז ותו לא דקאזמיר הוא קיצור השם בלשון אשכנז וכן נראה בפוזנ' ופוזנינ' דכל זאת לפי דמיונו שמקור של העיר קאזמירוז אבל אם חקרו בערכאות שלהם ששם העיר קאזמיר. אם כן אין לי עליהם אלא במה שכותבין דמתקרי' אלא לכתוב המכונה כו' גם יש לי לקרוא תגר על מה שכותבין כלל שם השני מאחר שנוטה כמעט ממש לשם המובהק והם סברו דקיצור השם אמרו ולא אריכות השם ומשום הכי כותבין שרה המכונה שערכן.

וגם קבלתי מחמי הגאון מהר"ש שמו משה יפה כתב שלמה המכונה שלומקא וקיצור השם אמרו. ולא אריכות השם וכו' והאריך שם שאין נרא' כן ושרה הנקרא' שערכין יוכיח שאין כותבין המכונה.

וכן מצאתי בס"ג שאין כותבין חנה המכונה חנינא ולא בילא המכונה בילתא כו' גם חמי לא חש לדברי מהר"מ יפה ולא כתב בגט המכונה שלומקא וכו' עד וחלילה לקרוא תגר להוציא לעז על גיטין הראשונים דבוודאי אין בו חשש פיסול כלל ואינו אלא כמתמיה ולכתחלה אומר אני כי תורה היא וללמוד אני צריך ולא לשעבר כלל אלא להבא כו' עכ"ל: והנה לפי דבריו גם בנדון דידן יש לנו לכתוב ציזנ' ולא ציזא.

אך י"ל דאולי מודה מהרש"ל בהכי כיון שיש לומר שהשם של ציזא הוא שם אחר וכמו שהעיד זקן א' שהכיר אשה א' שהיתה נקראת צינא ע"ש צין בל"א ויש שקוראין אותה ציזא דא"כ הוא שם הכולל ואני ג"כ נהירנ' כד הוינא טליא הייתי מכיר אשה אחת בק' קראק' שהיתה נקראת בשם צינ' לכל העולם ואני שמעתי מפיה שהיתה אומרת לפני א"מ החסיד ז"ל מתוך דבריה לפניו איך שקורין אותה בלשון פולני' ציזני.

והנה בהיות כבר כתב אלי בכתב אחר שכבר ידעתם בבירור שנשתנ' שמה בשם העריסה לקרותה דוקא בשם ציזא ולא על שם האחר כלל: שוב אין לפקפק בזה וא"כ מה לי לטרוח לכתוב בזה כשאתם ידעתם בבירור אך הלא טוב אמנה מה שאתם מסופקים איך לכתוב בהגט השם של ציזא אם בצ' או טשיזא בט' וש' את זה באמת אין בידי להכריע נ"ל שיש ליתן ב' גיטין אחד בשם של ציזא והא' בשם של טשיז' שיש חילוק גדול במבט': ואתה דע לך אשר מצאתי בספר תומת ישרים אשר חיבר ר"ח בן יחייא ס' ת"ה ואעתיק לך אולי אין בידך וז"ל וגם בענין קארה אסאר שהיה לו לכתוב קארה חצאר אי חשיב שינוי שם וגם בענין שפירה שהיא נקראת בלשון יון זאפירה ופעמים כותבין אותו בז' ופעמים בש' שפירה כי אין לנו זיין רפויה רצה לומר והזיין רפויה אין כותבין אותו בש"ין וכיון ששם זה הוא בלשון יון ראוי לדקדק בכתבתו כמו שהוא נקרא ונכתב וכו' והשיב המסיים וזה לשונו וכל שינוי השם וכו': חפשתי ומצאתי דבמקום עגונ' סמכינן אהא דכתב הבית יוסף בטור אבן עזר סימן קכ"ח זה לשונו אם העיר והנהר יש להם שני שמות כתב ר"י בשם הרמ"ה ז"ל שיכתוב שם העיקר ויכלול שם הטפל וכל שום וכו'.

ומהרי"ק כתב בשורש ק"ו תשובה ממוה' אביגדור ז"ל דאיזו שיכתוב כשר. ובדיעבד לכ"ע כשר כדאשכחן גבי שמו ושמה וכמו כן בשם זפיר' שרבים קורין אותה זאפירה בז' ורבים בש' לכתחלה ודאי דבעינן שם האמת המורגל על פי מילולי השם אבל בדיעבד כשר לכולי עלמ' וכמו כן בשם קארה אסאר מרגל' בפומ' דכולי עלמ' שקורין קארה אסאר אלא דהבקיאינן במלות והסופרים כותבין קארה חצאר.

על שם שקראו לו הקדמונים והבאים אחריהם קראו לקארה חצאר אסאר הוי כמו העלגים שקורין לקרבן קונם קונס ותלת הון שייכי והוי ידות לנדרים וחייל נדרא הכי נמי חשיב שמה ואמרינן היינו אסאר היינו חצאר שהעלגים שאינם יודעים לקרו' חצאר קוראים אסאר ולא מקרי כה"ג שינוי השם כמו מברוס' קושט' או איפכ' דהוי שינוי אבל הא לא מקרי שינוי וכמו כן זאפירה ושאפירה שב"א שאינם מכירין בל' יון למי שקורין אפירה קורין שאפירה בחשבם דהיינו הך ולא לשנוי שמא קמבעי'.

והוי כמו עלגים שבמקום קרבן קורין קונח קונם קונס לאו שינוי מקרי בדעבד ואדרבא אי דמסתפינ' למימר דכולי עלמ' קראו לה קארא אסאר ודוקא היודעים בהם והסופרים כותבין קארא חצאר אי הוה כן אמינא דטוב לכתוב יותר קארא איסאר מלכתוב קארא חצאר: וראיה לזה ממה דכתב מהרי"ק בההוא שורש דלעיל וז"ל וא"ל שיכתוב לה שם המיוחד לה בלשון לטין האמתי אלא יש לכתוב שם המפורש בלשון עברי בן עברי דפירשם הע"א דלא מעלה ולא מוריד ושכדומה לזה כתב מהרא"י בכתביו ואין לכתוב בל' גלחיש שכותבין בסוף העיר בג' ובעברי כותבין בק' שכותבין בק' ולא בג' הרי בבירור שבשמות אין אנו הולכין אחר מעלות השמות אם לשון גפתית או יוונית אלא אחר פירסום שמפרסמין כל עם הקהל העבריים ושמורגל בפיהם וכיון שהמורגל בפי שאינו יודע יוונית קוראים שפירא וקוראים קארא אסאר אף על פי שמהלשון שמות הללו האמיתים קוראין זפירא בלשון יון וקארא חצאר בלשון תרגום כיון שפי' העברים לקראו שפיר' וקארא אסאר לכתחלה הכי כותבין ואחד מני אלף קראו לה זפירא וקארא

חצאר עכ"ל, והנה מכל זה נראה דדוקא כשידעינן בודאי דכל העברים קוראים כך בודאי דאז אף על פי שיש שינוי לשון בלשון מכל מקום הולכין אחר לשון העברי' אך אם נסתפק גם כן בלשון העברים איך שקוראי' אותו את זה לית דין צריך בשש וחשש שיש ליתן ב' גיטין והעלתי את כל התשובה לפניך למען דעת שלא יקשה על גופא דעובד' מנדון דידן לדעת המדקדקים אשר כתבו דכל האותיות שהם ממוצא אחד מתחלפים זה בזה וכן אותיות יה"וא, כמ"ש מו' שמואל ארקוולי בספר ערוגות הבושם דף ה' ע"א כמו שמצינו בזסשר"ץ מעול וחומץ במקום וחומס כו' י"ל גם כן דאין לדקדק בזה כיון שהנ"ד האות צ' ואות ש' הם ממוצא אחד ומתחלפים לכתוב בספר כמו שירצה שהרי הם מתחלפים דזה בודאי אינו כמו שמבואר בתשובה ה"ל דהרי מתחלפים גם כן הז' בש' שהם ג"כ ממוצא אחד ואפילו הכי הוי שינוי השם בשם זפרי' ושפריא וגם חצאר אסאר אף שהם ממוצא אחד אחע"ה.

וה"ט דלכתחלה כותבין דוקא שם היותר ברור כמ"ש בתה"ד סי' רל"ב על שם מיכל יכוד יוכל בכף ולא בח' אף על גב דאם היו כותבין בח' היתה נקר' להם התיבה כהלכתה במרוצה יותר מכ"ף לפי שצריכין להיות הכ"ף רפויה ולא דגושה ובח' אין חילוק וכתב דמה"ט כל תיבות שהם בלשון אשכנז דצריך ט' או ת' כותבין ט' משום דבת' איכא למימר רפויה היא ותשתנה קריאתו כו' והביאו הרמ"א בסימן קכ"ט סל"א בהג"ה ע"ש וא"כ ה"נ אינו דומה קריאת הצ' כקריאת הש' לכן נראה לי שיש לתת לכתחלה שני גיטין כיון דלא יש הכרעה לענ"ד.

וכל זה כתבתי אם יסכימו עמי בעלי הוראה. כל זה העליתי לחוץ ביום הששי פר' וזאת חקת התורה בשעה טובה לפ"ק כ"ד איך אוהבך בלב ונפש בברית אברהם כ"ץ.

סימן כט תשובת הגאון המרומם כמוה' יהושיע ר"מ ואב"ד יצ"ו אשר הוברר להיות ר"מ ואב"ד דק"ק פרעמיסלא יצ"ו. שלום לכבוד החכם הכולל אין גומרין עליו את ההלל הרב וכו' מו' אברהם כ"ץ נ"י כאור שבעת הימים וכו' כתבו של מכ"ת הנחמדה מכתם ומפז אפודה הגיעני מה שרצה מעלתך להעמיד על דעת בענין שאלה שנשאלה לפניו מעם חכם בן ישמח אב יניק וחכי' האלוף בנך יצ"ו בענין אשה א' נקראת בשמה ציזא בפי כל מילדותה כשקראו שמה בעריסה ואמה אומרת שנקראת על שם אשה אחת היתה נקראת ציזנא.

ועתה נסתפקת איך לכתוב ציז' או ציזנא. ועוד נסתפקו כי רוב' דעלמ' קורין אותה ציזא ומעוט' קורין אותה טשיז' איך לכתוב ומכ"ת השיב בחכמתו ובקיאותו על השאלה הראשונה לכתוב ציזא דמתקרי ציזנא ועל השאלה שניה לכתוב ב' גיטין ואענה חלקי אף אני כי לענ"ד שתי השאלות אין צריך לפנים ואולי בתוך דברי אשיג ג"כ מה שקשה לי על דברי כ"ת כי מצד השאלה הראשונה פשיט' דמגרשין בשם ציזא לבד הואיל וזהו שמה מילדותה וכן קראו לה בעריסה א"כ ממ"נ אם שם אחר הוא א"כ עוקרת שם הראשון לגמרי ופשיטא דאין לך אלא שם שהוחזק עצמה לפני' כמ"ש הב"י בסי' קס"ט במי שנשתנה שמה בחליה והיו קורין אותה מרים ואמה העידה שעד שתי שנים היתה

נקראת לאה והשיב דאפילו לכתחילה יש לכתוב שם השינוי לבד ע"כ ולמד מזה הב"י דאפילו איפכא דאפילו.

נקראת תדיר בשם הראשון אין כותבין שם השינוי ואע"ג שהוא עיקר ע"כ ק"ו בנ"ד דמעולם לא חל עליה כלל שם ציזנא דאינו כותבין דאיך יכתוב דמתקרי ציזנא והיא לא נקראת כן כלל ואם ניכתוב איפכא. ציזנא דמתקרי ציזא גם זה אינו דאיך נכתוב אנת אנתתי ציזנא ואין זה שמה תדע שהרי כתב הב"י.

דאם קורין אותה בשם הראשון תדיר אין כותבין שם השני כלל ואפילו לטפל. דאיך נכתוב דמתקרי ואין קורין אותה כלל עכ"ל.

משמע דכ"ש לעיקר אין כותבין ואף על גב דמתקרי קאי על הטפל ואפילו הכי לא כתבין ואיך יכתוב שם העיקר והוא שקר ואם כן פשוט דאין כותבין אותו ואם נאמר דציזא הוא קיצור השם ושם הראשון לא נעקר ואם כן היה אפשר לכתוב ציזנא דמתקרי ציזא לא כמ"ש מכ"ת ציזא דמתקרי ציזנא דז"א דהא מסתפק ליה דשמא ציזנא הוא עיקר השם יען כי נקראת על שם האשה שהיתה נקראת כך וציזא הוא קיצור השם דאין לספק איפכא דציזא הוא עיקר וציזנא הוא כינוי באריכות השם דזה אינו דאם ציזא הוא עיקר השם אחר שקראוה כך אם כן ציזנא אין להזכיר כלל שהרי אין זה שמה ולא נקראת כך בכינוי ומאי טיבו בכאן אלא שמע מניה זהו הספק דשמא עיקר שמה הוא ע"ש האשה, וזה שמה אשר ניתנה לה אלא שקיצרה שמה ציזא כמו בשינוי שם חולה אף על פי שקורין אותה רוב פעמים בשם הראשון אם לפעמים קורין אותה גם בשם השני הוה זה השם עיקר כיוון דנתנו לה שם זה הכי נמי כיון דלכתחלה נתנה לה שם זה על שם ציזאני זה שמה עיקר והשם ציזא טפל שקראוה כך לקצר או לאהבה כנהוג כמו יצחק חקן שקורין אותו לעולם חקן אפ"ה הוי יצחק עיקר דזה שמו אשר נתנו לו.

והתימ' על מכ"ת איך לכתוב דמתקרי ציזאני דזהו אינו אמת דלא קראוה מעולם כך וכ"ת א"כ הוי ציזא קיצור השם וא"צ כלל דז"א דכתבין הכי שמא שם אחר הוא לגמרי כמ"ש מכ"ת בעצמו וא"כ כל האריכות דמכ"ת מה שהשיב בס"ג דהרב הגדול מהר"ש ז"ל הוא שלא לצורך דאין כאן אריכות השם כ"א קיצור השם: נחזור לענינינו דנכתוב ציזאני מ"מ לא יצאנו ידי חובותינו דאם חיישינן שמא שם אחר הוא אינו כותבו עם שם העיקר כלל אפי' לטפל כמ"ש הב"י בשם הקונטרסים דאם שם השינוי אין קורין אותו כלל אין כותבין עם שם הראשון אפי' לטפל ולכן הוצרך להר"פ ב' גיטין לחוש לשם שני א"כ ה"נ אין לכתבו כלל כיון שאין קורין אותו כלל בזה השם כמ"ש לעיל כ' הב"י גבי חיים ביבנט דאם אין קורין אותו כלל חיים דאין לכותבו כלל ואם כתב גם שם חיים משמע מתוך הקונטרסים דאינה מגורשת וזה תשובה גדולה על מכ"ת ובנדון ספק שני שמות נכתוב דמתקרי' ודוחק לומר דשא"ה דעולה לס"ת וגם חתם בשם ביבנט וזה מקרי עקירה לגמרי יותר ממה שכל העולם קורין אותו כך דז"א שהרי ראיות הב"י הכל הוא מרבקה ונשתנה שמה לחנה ושם אין כאן לא עליות לס"ת ולא חחמי' דהא אשה היא כמ"ש הב"י לפני זה לתרץ עובד' דהר"פ עם הקונטרסים וכ"כ הב"י למטה במי שנשתנה שמו והוקבע לו שם שני ונשתקע הראשון לגמרי דאין לכתוב ב' שמות והבי' ראייה מחנה ורבקה אבל יותר נראה ליתן שני גיטין א' בציזאני וא' בציז' כעובד' דהר"פ אבל

ברורבעיני דא"צ דע"כ לא אמר הר"פ אלא בנשתנה שמו דאע"פ כן חשוב שם הראשון שמו וכמו שהביאו הקונטרסים מן המדרש דיעקב ישראל אבל הכא דלא חל שם הראשון כלל אפי' בעריסה אין לנו לבדות מלבנו חומרא יען קראוה על שם ציזאני דאין חשש בזה בשום מקום ואפילו נשתקע אין כאן דלא היה מעולם וגדולה מזאת כתב הרא"ש והתוספת והטור דאפילו חניכתו הידוע לכל אע"פ שעולה בתורה בשם מובהק כותבין החניכה לכתחלה וא"כ אף על גב דלא נהגינן כוותי' בזה אין להוסיף מחלוקת דפשיטא דכיוצא בנ"ד כ"ע מודים.

וכבר תמהתי על האחרונים ז"ל שהביאו ראייה מן הרא"ש דאזלינן אחר עליות התורה אדרבא מדברי הרא"ש איפכא משמע ואין כאן מקומו א"כ כיון דכתבו הפוסקים דאין לכתוב ב' גיטין כי אם בדוחק למה נכניס בפרצה דחוקה בחנם ולפי דבריו איכא חורבא גדול' בנ"ד דאיכא דשמע בהאי גיטא ציזאני ולא שמע בגיטא דציזא ואתא למימר דלא גירש לאשה זו מעולם וכדחיישינן בכמה דוכתא בתלמוד דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא ביבמות פ' החולץ ובב"ב פ' מי שמת ואין להקשות על מה שכתבתי דאם אין קורין אותה כ"א בשם א' אז הב' אין לכתבו א"כ איך כתב הב"י גבי מי שנקראת שמחה בילדותה.

ואחר כך קראוה האליגוריאס וכ' דיכתבו גם שמחה לטפל צ"ל דלפעמים קורין אותה גם שמחה וכמו שהביא ראייה ההיא דקרי לה רובא מרים ופורתא שרה וע"כ צריך לומר כן. דאל"כ קשה דידיה אדידיה וז"ל הגאון מו' יושע אמת כי צדקו דברי מכ"ת מ"ש בכל הני התשו' וע"ד השאלה השניה הן שכתבו להכשיר אם האותיות הם מחד מבטא הוא בדעבד גם מה שחילק דהכא צריך לכתוב טשיזא חילוק נכון הוא אע"ג דלפענ"ד נראה דאין חילוק אם קורין הצ' בימין או בשמאל לעולם אין כותבין כ"א צ' לבד כדאשכחן בכמה דוכתן שכותבין ש' במקום ס'.

מכל מקום איני סומך על דעתי בזה וביחוד דהתשובה ששלח מכ"ת לידי ביחוד משמע דיש קפידא שכן הביא בשם החכם מהרשד"ם ז"ל גבי שיל וסיל דלא הכשיר כי אם מטעמא אחרינא אבל מה שהצריך מכ"ת ב' גיטין פליאה גדולה עליך דלו הונח ששם אחר הוא הלא עובד' ממש דמרי' ופורת' שרה דכותבין מרי' דמתקרי שרה ה"ה הכא כותבין ציז' דמתקרי טשיז' דציז' הוי רוב' וא"כ ב' גיטין למה לי בחנם.

ואין כאן שאלה ואם הוא שם אחד מכ"ש כי רוב הכינויים לא יזיקו כנודע ולכן יש להפליא על רוחב בינתך ושלום מכ"ת יגדל כנפשך ונפש נאמן אהבתך דורש שלומך וטובתך יושע. [כ"מ שכתוב שם ציזנא הוא ט"ס וצ"ל ציזאני.

[כ"ל הגאון מחות' כמו' יהושיע אני דורש שלום רב. הנה אמרתי להשיב בפני הכבוד כדי שלא אהיה נחשד בעיני מכ"ת כטועה בדבר פשוט כי מה שהנני פוסק צריך אני למודעא הוא שדברי בני האלוף הם סותרים אהדדי מתוך כתבו בעצמו שמתחלה כתב וז"ל והנה דע כי יש אנשים קורין אותה כך טשיז' בש' ויש קורין אותה רק בצ' א"כ נשמע מן הדא שהם שוים לקרותה בשמה כמחצה על מחצה ובסוף כתב ז"ל כי הרוב עולם קורין אותה ציזא רק המיעוט מן המיעוט קורין אותה טשיז' דא"כ משמע בהיפך זאת ועוד אחרת בכתב השני כתב ז"ל וכן אין ספק בידינו אך ורק באם לכתוב בצ' ציז'

או טשיז' בש' עכ"ל אם כן נשמע, מחדש ששם הם מסופקים שנברר לשם שיש לספק באיזה שם נקראת בקריאתה בש' או בצ' ולא יש רובא ומיעוט' ולכן בודאי נראה לי גם כן פשוט אם היה רובא ומיעוט'.

בוודאי הולכין אחר הרוב וכותבין על שם השני דמתקרי אך כשלא ידעינן בבירור רק שיש קורין כך ויש קורין כך נראה לי ליתן ב' גיטין כאשר כתבתי וזכיתי לדין שגם מכ"ת הסכים עמדי שיש חילוק בענין זה במבטא ואלו היה כדברי מכ"ת כמו שהבין מתוך דברי בני בכתביו שרובם קראו ציזא ומיעוט טשיזא בוודאי לא יסופק לשם בעיר ואם בישראל וזהו דבר פשוט אך שיותר נראה לי כאשר דקדקתי מתוך כתבי בני שר"ל שהם מסופקים כל עיקר איך לכתוב מתחלה אם יש חילוק במבטא ולכן יש ליתן שני גיטין לענ"ד הקצרה הלא זה דברי אוהבי נאמן בברית אברהם כהן.

וזה השיב לי הגאון כמוה"ר יושע מחו' יצ"ו. אהובי האלוף החכם כו' הנה אהבה דוחקת.

ולא אוכל להתאפק כי מה בכך שאין כאן מיעוט לא יהא אלא פלגא ופלגא הא מבואר בגמר' ופוסקים מי שיש לו שני שמות כותבין שניהם אפילו בשני מקומות ולא בעינן ב' גיטין ק"ו במקום א' דאיכא למ"ד דאין צריך כי אם שם אחד אם כן מכ"ש דלא בעינן ב' גיטין ולחכם כמכ"ת אפי' בראשי פרקים די ונראה בכל הפוסקים דמי שיש לו שני שמות כותבין שניהם א"כ אם אפילו מקצתן קורין בצ' ומקצתן בש' כותבין שניהם ובלתי ספק אם בזה נסתפקו חכמי בריסק ביישנו מדבריהם ואין חילוק בין רוב ומיעוט אלא שכותבין שם הרוב לעיקר והמיעוט לטפל אבל אם שניהם שוים כותבין שניהם איזה שירצה עיקר והשני טפל ואין זה צריך לפנים ובשלום כ"ד נאמן אהבתך יושע.

וזה אשר השבתי לו להגאון הנ"ל. צפרא דמרי טב הנה ביום אתמול כי יעבור לעת ערב כתבו בא אלי מה שמעכ"ת כתב ז"ל מה בכך שאין כאן מיעוט לא יהא אלא פלגא ופלגא הא מבואר בגמרא ופוסקים מי שיש לו שני שמות כותבין שניהם אפי' בשני מקומות ולא בעינן ב' גיטין כו' הנה אמת אשוב אתפלא מה מאוד להיות גדול גאון ישראל כמוהו יאמר הכי קדוש לדמות דין זה לדין המבואר שם בגמרא ובפוסקים כי לא ראי זה כראי זה כי שם בגמ' פ' השולח מיירי שיש לו באמת ב' שמות מיוחדים לכך כתבו הפוסקים הביאם הטור בר"ס קכ"ט דלדעת הרמב"ם כותבין שם שהם רגילין בו ויודעים בו ביותר ואומרים איש פלוני וכל שם שיש לו גירש אשה פלונית כו' והתו' פרק השולח בשם ר"ת ושאר פוסקים כתבו דאין לכתוב כל שום שיש לו אלא יכתוב פלוני דמתקריא פלוני וכמ"ש הרמ"א שם בהג"ה ס"א והיינו שיכתוב שני שמות אשר בודאי יש לו אותן שני שמו' דברו' לכל שיש לו שני שמות אע"פ שלשם א' רגילין יותר ומכ"ש כשהם שוים בכל משא"כ בנ"ד די"ל דאין לה רק שם הא' אלא דאנו מסופקים בו איך לכתוב בהיות שקצתם קורין בצ' וקצתם בש' והיינו מי שקורא בצ' כוונתו דווקא בצ' ולא בש' וכן מי שקורא בש' כוונתו דווקא בש' ולא בצ' ואם כן כשיכתוב בספר הגט ציזא דמתקרי טשיזא א"כ נראה דהשם של ציזא הוא העיקר היינו דהוי רובא והשם של טשיזא אינו רק כשם כינוי שהוא טפל ואולי הוא בהיפך וא"כ אנו עושים לכתחלה הטפל לעיקר ועיקר לטפל ויש לטעות משא"כ למי שיש לו שני שמות דמי שקרא לשם זה אינו ר"ל

לעקור שם האחר ולכן אין שייך בזה לומר כאשר כתב מכ"ת ז"ל אבל אם שניהם שוין כותבין שניהם איזה שירצה עיקר והשני טפל דאולי אינם שוים רק הם מחולקים באמת קצתם קורין בש' וקצתם בצ' והם מסופקים ולכן הנני גם כן מסופק כי יש ויש חילוק ביניהם לכן מכח הספק יש ליתן ב' גיטין כי אולי בוודאי אין לה רק שם א' והם מחולקים בשמה זה נ"ל פשוט שיש חילוק גדול לדין זה לדין מי שיש לו ב' שמות ואין הנדון דומה לראיה כלל וק"ל ושלום אוהבו נאמן בברית אברהם כהן: חזר וכתב לי האלוף כמ' הגאון כו' מו' יהושע הנ"ל נ"י: שלום מעלתך יגדל לעד החכם השלם כו' נרו: הנה עד עתה לא היה לי פנאי לעיין בכתבי דמכ"ת כי הייתי צריך לעסוק בהספידא של החכם ז' לאשר בלתי ספק גם מכ"ת טרוד כמוני ועתה בפתחי עמדתי מרעיד ועיינתי בכתבו דמעלתו כמה שעות ולא יכולתי לירד לסוף דעתו כיון דמוכח בכל הפוסקים ובתלמוד דמי שיש לו שני שמות ר"ל שקצתם קורין לו כך וקצתם קורין לו כך כותבין שניהם וע"כ כותבין מאיזה שירצה עיק' והשני טפל כיון דשקוליה' הם ויבואו שניה' ושניה' עיקר וכמושמשמע מדברי מכ"ת עצמו ואם כן בנ"ד דמספקינן דלמא ציזא וטשיזא ב' שמות הן.

אם כן מי הוא הנביא לאמר שאלו עוקרין שם זה ואלו עוקרין שם זה דלמא הכי נמי נימא שקורין אות' שני שמות דמה לי רחל ורחל שמכ"ת אומר דהקורין רחל אינו עוקרין שם חנה ה"נ נימא דהא על כרחך ציזא וטשיזא שני שמות היינו מוכרחין לומר דציזא נקראת ע"ש ד"א הנקרא בל' רוסיא ציז' וטשיזא נקראת ע"ש מלה אחרת הנקרא בלשון רוסי' טשיזא א"כ שני תיבות של רוסיא הם לא ראי' זה כראי' זה אם כן נימא דנקראת ע"ש שני הדברים יחד אלו קורין אותה על שם דבר זה ואלו ע"ש דבר אחר הגע עצמך מי שיש לו שני שמות ליב וואלף קצתם קורין אותו ליב ע"ש ארי' וקצתם וואלף על שם זאב.

ה"נ לדברי מעלתך יצטרך שני גיטין שהם מחולקים ומסופקים שזה אומר שנקרא ע"ש ארי' וזה אומר על שם זאב וכיוצא בדמיונות אלו לאלפים ולא עוד אלא שיש קצת שמות שסותרים זה את זה. ולדברי מכ"ת פשיטא שהיו צריכין שני גיטין וזה לא מצינו בשום מקום ה"נ אי הן שני שמות ע"כ שני דברים ושני תיבות של רוסי' הם והוה ממש כמו אריה וזאב אם לא שיאמר מכ"ת ששניהם תיבה אח' וענין אח' הן אלא שהם מחולקי' בל' רוסי' עצמו אם התיבה נקראת כך או כך ואין בקיאין בלשון רוסי' וזה דחוק ורחוק והנה ראיתי כי מכ"ת הרכיב חלוקי על תלתא רכשי שכתב שהם מחולקים ודעתם לעקור כל אחד שמו של חבירו ואחר כך כתב שהם מסופקים ואחר כך כתב כי אולי נעשה העיקר טפל ולא הבנתי דברי מכ"ת כלל כי אם יהיו אפילו מחולק מ"מ נקרא שני שמות שאלו נותנין לו שם זה ואלו נותנין לו שם זה כמו שני שמות דגמ' דיש לו שם ביהודא ושם בגליל ואלו שביהודא יודעי' שיש לו שם אחר בגליל.

אלא שאין מכירין אותו אם כן הם מחולקים עם בני גליל וקורין לו שם אחר ואין חפצים לעקור שם אחר כלל וגליל אמרו איפכא ואפילו הכי מקרי שני שמות שאלו נותנין לו שם זה ואלו שם זה וכן איך סלקא דעתך שהם מסופקים והלא כל אחד קורא אותו בשמו שנותן לו ואומר כי זה שמו כללא דמלתא לא הבנתי החילוק כלל הן אמת כי אלו היה

בנדון דידן כמו מיכל דמספקא לן אם לכתוב כ' או ח' דשניהם תיבה אחת הם אלא דמספקא לן איך כותבין התיבה אבל בין ימין לשמאל א"א להיות תיבה אח'.

לא ראיתי ולא שמעתי תיבה אחת שקורין אותה בימין ובשמאל ולא עוד אי תיבת אח' היא פשיטא דכשר. ולא שייך עיקר וטפל כיון דשניהם לדבר אחד נתכוונו ואין כאן שינוי השם דהא גבי מיכל לא אמר בעל תה"ד לכתוב כך אלא כדי שיהא ניכר לכל העול' כגון בני ריינוס שקורין ח' כמו ה' הא לאו הכי הייתי כותב כמו שירצה ואפילו את"ל דהיינו כותבין בח' היינו משום דכ' אפשר לקראה דגושה וה"ט נמי בט' ות' כמ"ש בהדיא הא לא"ה כותבין כמו שירצה אם כן בצ' הענין אח' הוא הייתי כותב כמו שארצה כיון שאין חילוק והטעם דהתם לא שייך הכא דהכא אפשר לקרותו בענין אחר אלא ע"כ אי שני שמות ע"כ שני ענינים הם וודאי ששניהם אמת ובאמת יראתי לנפשי שלא יחלק מכ"ת עלי דשני שמות דפוסקי' דס"ל דר"ל דכ"ע קורין אותו כך וכך דהיינו לפעמים בשם זה ולפעמים בשם זה אבל אי קצתם קורין כך וקצתם כך אימא הא' עיקר והב' טפל ואף ע"פ דלא הוי רובא ומיעוט אבל זה אינו דהא ב' שמות בשני מקומות פירושו דאלו קורין כך ואלו כך וא"כ שני שמות במקום א' הוה נמי דומי' דהכ' דלא באו הפוסקי' לסתום אלא לפרש אס"ד דכה"ג בעי ב' גיטין דבעובד' דרוב' מרים ופורת' שרה משמע משום שפורת' שרה הוה טפל הא שוה בשוה הוי שניהם שוים ופשוט הוא וכן נראה מדברי מכ"ת ואין ספק בעיני כי בחנם טרחו חכמי בריסק.

ומכ"ת בנפה ברורה שלו יבור אוכל נאמן אהבתך יושע וזה אשר השבתי לו באחרונה שלום וישע רב להגאון מו"צ ויושב תהלות מעלות מושכלות גולות עליות לתלפיות ר"מ ואב"ד מו' יושע יצ"ו. סימן לא הנה לא אוכל מלט משא משמע ודומה לעצור במלין מי יוכל כי אין אדם נתפס על שער בת רבים על מי מריבה של תורה היא וללמוד אני צריך אשר אחרי רואי את פי כתביו נבהלתי אמרתי כי רחוק ממני הדרך מלכו של עולם ולא דרכי דרכיו בזה ונשתנה עלי סדרו.

וזה החלי.

מה שמכ"ת כתב ז"ל לא יכולתי לירד לסוף דעתו כיון דמוכח מכל הפוסקים ובתלמוד דמי שיש לו שני שמות ר"ל שקצתם קורין לו כך וקצתם כך כותבין שניהם. וע"כ כותבין איזה שירצה עיקר והשני טפל כיון דשקולין הן ויבואו שניהם ושניהם עיקר וכו' אם כן בנדון דידן דמספק' לן דלמ' ציזא וטשיזא ב' שמות הן א"כ מי הוא הנביא לומר שאלו עוקרין שם זה או אלו עוקרין שם זה דלמא ה"נ נימא שקורין אותו שני שמות וכו' מה לי רחל וחנוה כו' עד אם כן שני תיבות של רוסי' הן וכו' עכ"ל של פי הקדוש מכ"ת.

ואני בער ולא אדע כוונתו. .

הלא כבר צווחתי ככרוכי' ואזעק ואשועה כי לא ראי זה כראי זה דמ"ש בגמר' ובפוסקים דמי שיש לו שני שמות כו' היינו שבאמת בודאי הוא שנקראו לו ב' שמות או בשעת מילתו או שנשתרבב בלשון בני אדם בשני שמות בודאי ולכן אף שקצתם קורין לו שם

זה מצד העצם שקראו לו כך בהיות ששמו כך ומקצתם קורין לו בשם האחר אבל על כל פנים הם ראו וידעו אשר יש ויש לו שני שמות לכל הדעות רק שקצתם קורין לו כך באותו שם האח' משתי שמותיו וקצתם קורין לו בשם השני האחר משני שמותיו ואינם מחולקים הכתות כלל באותן השמות רק כל כת א' לקח מעצמו אשר בחרו לקרותו בשם הא' מאלו שתי שמות שיש לו ולכן כ' בגמ' ובפוסקי' שכותבין שני שמות וכותבין לאיזה שירצה בשם א' לעשות עיקר ולהשם השני לעשות טפל בהיות כי שניהם הם באמת ובתמים אשר כבר נודע בבירור גמור שרירא וקיימא שיש לו שתי שמות רק שם מחולקים באותו שם הא' המיוחד איך שיכתבו השם שלה בהיות כי נודע ששם הראשון בעריסה לא היתה רק בשם ציזא או טשיז' דהיינו בשם הא' ולא בשתי שמות והנה נתחדש שכת א' קראוה בשם הצ' ציזא וחושבין שצ"ל בצ' וקצתם קראוהו טשיזא וחושבים שצ"ל בט' אך כולם הודו ואמרו שאין לה מעולם רק שם א' ולכן נראה מאלו כתות שהם מחולקים בשמה בהיותם אינם יודעים ומכירים היטב הדק הלשון רוסיא או את שמה צד עצמותה ולכן כתבתי ועניתי ואמרתי בכל כחי בהיות שענינו הרואים שהם מסתפקים ביחד לא ראי זה כראי זה בהיות שזו היסוד המונח ויתד שלא תמוט היכא שיש חילוק גדול במבטא שצריך ליתן ב' גיטין: ואין להביא ראי' למ"ש מכ"ת למי שיש לו ב' שמות בל"א קצתם קורין אותו ל"ב ע"ש אריה וקצתם וואלף ע"ש זאב שלדעתי יצטרך שני גיטין שהם מחולקין ומסופקין שזה אומר שנקרא ע"ש אריה וז"א ע"ש זאב וכו' וזה לא נמצא בשום פוסק וכו' עכ"ל.

כי הנני גם את זה לעומת זה אומר אני שבוודאי כשלא נמצא רובא באותו עיר לאיזו שם הא' נקראים בו שמרגלא בפני רוב העולם רק הם מחצה על מחצה ה"ה גם כן הוא ממש הנדון דידן אשר אנו דנין בו וצריך גם כן שני גיטין דמ"ש: ומ"ש מכ"ת דזה לא נמצא בשום מקום אומר אני דהפוסקים לא היו צריכים לפרש כי הוא ממילא מוכח מכל אחר הרוב א"כ משמע ממילא כשיש מחצה על מחצה הוא בספק וצריך א"כ ב' גיטין גם יש להביא ראי' מהשם עקיבא שכתב רש"ל בסדר גטין שלו שמצא כתוב שבשם עקיבא יש ספק אם לכתוב בא' או בה' ושניהם יש להם ראיות ע"כ יש ליתן ב' גיטין כמ"ש בספר עץ חיים וכו' והיינו שלכל א' יש ראי' מפסוק א' כמבואר שם באריכות והנה לא יהא שני פסוקים הללו כנ"ד דהרי באלו יש כת א' שקורא כך וכת א' שקורא כך דלדברי מכ"ת א"צ ליתן ב' גיטין רק כותבין כמו שירצה המסדר או בהיות שהם שוים וא"כ למה לא נאמר לפ"ד מכ"ת בהיות שמבוארים השנישמות בפסוקים והם שוים באר היטב בהדיא שינתן ג"כ רק גט א' ויכתוב בשם הא' וע"ש האחר יכתוב דמתקרי וזה לא נראה ולא נשמע משום תנא בעולם אף שידוע לכל שאין חילוק בין עקיבא בא' או בה' מ"מ אמרינן דמשום ספק יש לכתוב לאותו דעת הא' שני גיטין משום ספק והנה זה הוא סותר דעת מכ"ת ולכן מ"ש מכ"ת ג"כ ז"ל אם לא שיאמר מכ"ת ששניהם תיבה א' וענין א' הם אלא שהם מחולקים בל' רוסיא עצמו אם התיבה נקראת כך או כך ואין בקיאין בל' רוסיא וזה רחוק ודחוק עכ"ל: והנה נפלאתי למה כתב שהוא דחוק ואתי מרחוק והלא כל התשו' מלאים מזה דאיירי בהכי בכל השמות כשה' מסופקים בל' צריך לדרוש ולחקור היטב כמ"ש בתחלה בשם ס' תומת ישרים שכתב ז"ל גם בענין שפירה שהיא

נקראת בל' זפירה שפעמים כותבין ז' ופעמים ש' כו' עד וכיון ששם זה הוא בל' יון ראוי לדקדק בכתיבתו כמו שהוא נקרא ונכתב כו' והמסיים כתב לבסוף כיון שפירסם העברים לקרות שפירה וכו' לכתחלה הכי כתבינן להו וא' מן האלף קרי לה זפירה וכו' עכ"ל א"כ משמע מדבריו לאפוקי כשאין פרסום בוודאי איך נקראים העברים אזי הוא בספק בהיות שאינם יודעים בטיב לשון יון ה"ה ל' רוסיא ואין זה דוחק גדול כלל.

גם מ"ש והכסיף בהאי סבא דמרקיד אתלת ריכשי והנה מה אעשה דנחשד האי גברא ואין בו כי זהו כוונתו שכתב שם מחולקים ודעתם לעקור כל א' שמו של חבירו וכו' היינו בהיות שקצתם קורין ציזא וכוונתם בחושבם שהיא נקראת בשם עצם דווקא ציזא ולא טשיזא וכן בהיפך א"כ אנחנו הרואים כי הם שניהם מסופקים ביחד שכתב א' קורין כך וכתב ב' קורין כך א"כ הם בעצמם מחולקים וכאלו הם מסופקים ואנחנו לא נדע מה לעשות אחר מי נלך לכתוב בהגט ולכן איך נעשה לכתוב הגט בשם הא' לעשות עיקר ובשם השני טפל הי מנייהו מפקת כי אולי נאמר להיפך וא"כ איך יכתוב בספר על שם השני דמתקרי ולעשות דמיון בסברת הכרס שאין אנו יודעים ובקיאים בשם זה אחר מי נלך לעשות לכתחלה מעשה.

ועתיד הקב"ה לעשות מחו"ל לצדיקים כמוהו אשר חשד בכשרי' גם מ"ש מכ"ת ז"ל לא הבנתי דברי מכ"ת כלל כי אם אפי' יהיו מחולקים מכל מקום נקרא שני שמות וכו' כמו שני שמות דגמ' דיש לו שם ביהודא ושם בגליל כו'. גם אנכי לא ידעתי דברי פי קדוש כי הלא זה דברי תמיד שאין הנדון דומה לראיה כי לשם יש לגמרי שם אחר ביהודא ממה שיש לו בגליל וכן בהיפך דמכל מקום יש לו שני שמות בבירור גמור לכל ולכן נקראו שני שמות כמו שמבואר בפ' השולח שאמר תניא כוותיה דרב אשי היה לו שתי נשים אחת ביהודא ואחת בגליל ולו ב' שמות א' ביהודא וא' בגליל וגירש אשתו שביהוד' בשמו שביהוד' ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל אינו מגורשת עד שיגרש אשתו שביהודא בשמו שביהוד' ושם גליל עמו כו' והיינו שיש לו שני שמות וודאי ואינם מחולקים כלל משא"כ בנ"ד שאין בירור בשום אופן שיש לו ב' שמות רק שהם מחולקי' בשם הא' המיוחד שקצתם קורין כך וקצתם קורין כך באותו שם בעצם לכן אנחנו מסופקים בשם זה איך לקרוא לאותו שם לכן צריך ליתן ב' גיטין כי מספק שמא זה העיקר או להיפך: וגם מ"ש מכ"ת ועוד אי תיבה א' פשיטא דכשר ולא שייך עיקר וטפל כי שניהם לדבר א' נתכוונו ואין כאן שינוי השם דהא גבי מיכל לא אמר בעל תה"ד לכותבו כך אלא כדי שיהא נכר לכל העולם כו' הא לאו הכי הייתי כותבו כמו שירצה כו': הנה גם את זה לא הבנתי כי הלא דברי העיקר הטעם מה שכתבו חכמי בריסק מסופקים היינו משום דיש לספק איך לכתוב לאותו שם הא' בעצמו כדי שלא יראה להרואים שיחשבו שיש אשה אחרת שהיא שם אחר אע"פ שהם יודעים שהוא אותו השם מ"מ חיישינן לרואים וכן מבואר בגמ' והביאו בס' תורת אמת בשם תשו' ר' אליהו מזרחי פ' האומר האי דהוה קארי לי' נפאתה אזיל סהדי כתבוה תפאתה ואמר ר' יצחק בר' שמואל ע"כ לא מפלגי אלא באם עשו העדים שליחותן אבל בגט כ"ע מודים דפסול דהוי לי' שינה שמו כו' והיינו אע"ג דליכא שום שינוי אלא באות א' ואין תפאתה לשם

אחרת כדמשמע בדברי רש"י ז"ל שהרי גם נפאתה פי' כך שמה וגבי תפאתה כ' שטעו בשמה ולא קאמר שהוא שם אחרת וכו' אפ"ה משום דאיכא מקצת מהרואים שחושבים שאולי יש שום אשה אחרת שנקראת תפאתה והיא המגורשת ולא זאת שנקראת נפאתה ויוציאו לעז על בניה מן השני וכו' א"כ ה"נ יש לחוש מהרואים שיאמרו שהי' אשה אחרת ואין זו אשה הזאת כי היא נקראת טשיז' מצד שם העצם דווק' ואין האשה זו הנקראת בשם זה טשיז' לקרותה בשם הטפל כיון שכתבו כן וא"כ אין בידינו לכתוב כמו שנרצה רק שצריך לכתוב לכתחלה מה שהוא ברור בוודאי או ליתן שני גיטין: והנה אף על גב דהרב הנ"ל כ' בתשובותיו ודווק' בהאי דתפאתה ונפאתה שאות המשונה היא אות נעה והמבט' והמוצ' משונים בתנועתם מזה לזה אז איכא למימר דאיכא מקצת דטעו ויחשבו שאולי יש שום אשה אחרת: מה שאין כן בשינוי אחר כמו יו"ד בה"א דאינו משונה וא"כ י"ל דה"ה בנ"ד גבי ציזא וטשיזא דז"א דהרי כבר כתבתי ומכ"ת הסכים עמדי שבזה יש שינוי בהיות שיש הפרש ביניהם ב' אותיות גם כבר שלחתי למכ"ת תשובות הנ"ל וראה שהביא הס' שארית יהודא שכתב בשם מהר"י טיטציק על גט שנכתב בו בנהר ארטה וראוי להיות ארדה שהכשירה בדעבד מצד שנמסר הגט בארץ רחוקה משמע לאפוקי לכתחלה יש חילוק ואפילו בין ד' לט' כ"ש בין צ' לט' וש': גם מה שמכ"ת כתב לבסוף ז"ל ובאמת יראתי לנפשי שיחלוק מכ"ת דשני שמות דפוסקים ה"ל ר"ל דכ"ע קורין אותה כך וכך דהיינו לפעמים בשם זה ולפעמים בשם אחר אבל אם מקצתם קוראין כך ומקצתם כך אימא הא' עיקר והב' טפל כו': גם זה אינו כו' עכ"ל: ולי נראה הן אמת יהגה חכו וכבר כתבתי והארכתי בזה לעיל וכן הוא האמת דכוונתי כך הוא דכל א' משני כתות ידעו שיש לו שני שמות רק לקחו הברירה כל כת וכת לקרותו באותו השם הא' משני שמותיו כמבואר לעיל ומכ"ש כשקורין אותו כל א' לפעמים כך ולפעמים כך לאפוקי בנ"ד לא ידעו שום דבר משני שמות רק אותו שם עצמו הוא שם המיוחד הם מחולקים ונשתנה בקריאתו קצתם כך וקצתם כך: וגם מ"ש מכ"ת כי זה אינו דהא ב' שמות בב' מקומות כמו ביהודא וגליל וביהודא מורגלים לקרותו בשם ראובן ובגליל מורגלים לקרותו בשם שמעון ולכן כשכותבין ביהודא כשנותן גט לאשתו ביהודא כותבין בתחלה שם העצם ושם העיקר שביהודא ואח"כ כותבין שם הגליל לשם הטפל והיינו הכל מטעם שנודע שיש לו שני שמות באמת וה"ה נמי במקום א' כשנודע באמת שיש לו באותו העיר שתי שמות אז כותבין לו שתי שמות וכותבין לאיזו שירצה בשם העיקר אך כשנודע בבירור שאין לו שני שמות באותו העיר רק מקצתם קורין לו כך באותו השם ומקצתן קורין אותו השם כך זהו נקרא במסופקים ומחולקים ולכן צריך לכתוב שני גיטין.

גם מ"ש מכ"ת דבעובדא דרובא מרים ופורתא שרה משמע משום דפורתא שרה הוי שרה טפל הא שוה בשוה הוי שניהם שוים ופשוט הוא וכן נראה מדברי כ"ת כו' עכ"ל: הנה נלע"ד דגם זה אינו במחילה דאדרבא משם יש להוכיח גם כן להיפך דאילו לשם כשיש קצתם קורין כך בשם מרים וקצתם בשם שרה: הנה יש עכ"פ שתי שמות אשר לא ראי זה כראי זה והם שני שמות חלוקים לכן כותבין בוודאי בשם שניהם משא"כ כשלא נודע בבירור באותו שם הא' בעצמו שהם מסופקים והנה כשנכתוב השתי חלוקות ולא נודע בבירור איזה עיקר ואיזה טפל יש לחוש לרואים וליפוק מני' חורבא ולכן צריך

לכתוב שני גיטין כנלע"ד הקצרה והיה זה שלום כי אדבר אוה"נ בברית אברהם כהן: סימן לב מבני יקירי היניק וחכים החריף כמוה' מיכל כ"ץ יצו'.

ילמדנו אבי ורבי מה שתמוה מאוד בעיני מ"ש חז"ל בסוף פרק קמא דברכות כל השנה כולה אדם מתפלל כו' חוץ מי' ימים שבין ר"ה ויוה"כ שהוא מתפלל המלך הקדוש המלך המשפט ופירש"י המלך המשפט כמו מלך המשפט כמו נושאי הארון הברית שפי' ארון הברית נראה מזו שקשה לרש"י ז"ל על הא' היתרון של המלך המשפט ותימא למה לא חפץ רש"י ז"ל לתרץ הא' היתרון של המלך הקדוש: ומ"ו תירץ בשלמא בהמלך הקדוש לא רצה רש"י לפרש הא' היתרון מפני שתיבת המלך לתיבת הקדוש אין לו דביקות שהמלך שבח בפ"ע והקדוש שבח בפ"ע והנה הוא כמו האל הגדול הגבור כו' אבל בהמלך המשפט ליכא למימר הכי כי שבח של מלת המלך הוא בתוך שבח של המשפט כמו שפירש"י ז"ל על המלך הקדוש שבימים אלו מראה מלכותו לשפוט את העולם הרי שתואר השבח של המלך הוא תואר השבח של המלך המשפט ועתה עשה עמי אהובי אבי עוד אותיות לטובה ותאמר לי פירוש הדבר אמרי פי וכו' עכ"ל: ואני השבתי לו את זה אלהים יחנך בני היקר הבחור חשוב לכשירצה כו' כמה' מיכל כ"ץ יצו'.

הנה כתבך המסולאים. בפז ומפנינים ראיתי שמחתי ושמחתי כי ת"ל שמעת לקולי להתמיד בספר הרב אלפסי שהוא תלמוד קטן והנה הקשת לשאול על דברי רש"י מה שפי' על המלך המשפט כמו מלך המשפט כמו נושאי הארון הברית שפי' ארון הברית ולא הקשה על המלך הקדוש בהא' היתרון ולזה כתבת בשם מ"ו מה שכתבת והנה כרגע נ"ל בספר אלפסי ובגמרא שלפי דברי האלוף רבך יצו' לא יתורץ הקושיא זו לדברי רש"י מ"ש שהוא כמו מלך המשפט באשר שלפי הבנות רבך הקשה רש"י במאי שתואר השבח של המלך הוא תואר השבח של המשפט וא"כ יקשה איך מתורץ לעולם הרי הוא כפל מה שאמר המשפט שהרי כבר אמר המלך שהורה בזה שהוא מראה מלכותו לשפוט את העול' אך לענ"ד נ"ל דלא קשה מידי דפשוט הוא דאין כוונת רש"י להקשות על זה גם לא כיון לדקדק במ"ש בהתיבת המלך המשפט בהא' ראשונה של המלך כ"א רצונו שבא לפרש דרך כלל על השני תיבות המלך המשפט שר"ל שאלו שני תיבות אין כשתי תיבות של המלך הקדוש כי שם רצונו שמשבחים להקב"ה בשני תוארים שהוא המלך וגם הוא הקדוש משא"כ הכא א"א לפרש ולשבחו שיש לו שני תוארים הללו דהיינו שהוא המלך והוא המשפט כי אין הבנה בתואר הזה שהוא המשפט לכן פירש"י שאין רצונו שמשבחי' בשני תוארים כי אם רצונו לשבחו כ"א בתואר הא' והיינו שהוא כמו מלך המשפט שהוא דביקות המלך לתיבת המשפ' כ"א תואר א' ולא שני תוארי' והביא ראייה ג"כ מן נושאי הארון הברית שגם שם א"א לומר שהו' תוארי' שנשאו הארון וגם נשאו הברית שהרי הכל א' ושלכן מוכרחים לומר שר"ל ארון הברית שתיבת ארון הוא דבוק להברית ור"ל שכוונתו כ"א לדבר א' כמו כן ה"נ דבוק תיבת מלך להמשפט ואינו רק מתואר בדבר אחד שהוא מלך המשפט כנ"ל פשוט ולזה הביא הב"י ג"כ בטור א"ח סימן תקפ"ב אחר שהביא דברי רש"י כתב בשם הר' מנוח שכתב וז"ל אם כן משמע שהו' עצמו הוא המשפט כמו שאנו אומרים הוא החכמה הוא המדע וכו' ע"ש: שבא לפרש שהר' מנוח לא ס"ל כדעת רש"י שמפרש שמוכרח לומר שהוא כמו מלך המשפט רק.

שהוא סבור בהיפך שבא לשבחו באמת בשני תוארים ולכן אינו צריך לומר שהוא כמו מלך המשפט רק הוא ממש המשפט כמו הוא החכמה הוא המדע ודוק כל זה כן נ"ל פשוט: סימן לג מעשה שהיה כך היה ביום השבת פ' אמור ת"ב לפ"ק פה ק"ק בוסק בתולה אחת היתה יושבת לפני פתח ביתה עם אשה אחת ובתולה גם כן גדולה כמותה ובא נער א' בן י"ג שנים קרוב לי"ד שנים ובידו טבעת א' של בדיל שעושים בעירנו למכור בחנות כנודע: ואמרה לו הבתולה תן לי הטבעת במתנה: ויען הנער ויאמר לה אמור הרי והשיבה לו הבתולה בל"א זאל דיר זיין ווייא.

ועדים שהעידו אחר כך על המעשה עמדו מרחוק קצת דהיינו לפני פתח הבית השני שאצל זה הבית ולא שמעו יותר רק שראו מרחוק שהנער ה"ל זרק הטבעת ה"ל בתוך חיקה ואחר כך רץ ובא אל העדים ואמר להם תהיו לי עדים שקדשתי את הבתולה הנזכרת: והאשה והבתולה שישבה עם הבתולה הנז' כנ"ל העידו שסיים הנער דבריו ואחת מהן אמרה שאמר הנער הרי את מקודשת לי וא' מהן אמרה שאמר הרי את לי כמבואר בעדיות שגבינו.

והנער וגם הבתולה מכחישים הנשים ה"ל ואומרים שלא דיבר הנער רק הרי לבד כנ"ל וזרק הטבעת לתוך חיקה כנ"ל ושהה הטבעת בחיק הבתולה הנז' עכ"פ יותר ויותר מכדי דיבור ואחר כך הרגישה הבתולה בדבר ונתכעסה ולקחה הטבעת ה"ל ורקקה עליו וזרקתה מידה: ואבי הבתולה אומר בשם בתו שמתנצלת על מה שלא זרקה הטבעת מידה מיד בהיות כי היתה מעוטפת בפלוצה של שועלים ולא יכלה למצוא אותו הטבעת בחיקה כי נפל על הבית יד של הבגד שבחיקה וחפשה ופשפשה אחריו עד שמצאה אותו וזרקתו אם יש להאמין לה או לא: ואח"כ נפלה קול הברה בעיר שהנער ה"ל קידש את הבתולה ה"ל זה יאמר בכה וזה יאמר בכה גם א' מהדיינים שגבה העדות הגיד שהבחורים דהיינו העדים ה"ל באו אליו מיד אחר המעשה ואמרו לו בלישנא פסיקא שהנער ה"ל קידש את הבתולה ה"ל.

וכתבתי המעשה ה"ל בקצר' מפני שראיתי בג"ע שבאו הדברים בלתי מסודרים וע"כ תורף הדברים כסדרן ויש להסתפק בזה ויש נחוש לקדושין הללו או לקול הזה מאחר דקיי"ל חיישינן לקלא: תשובה ראיתי לברר הענין לפע"ד ולהעמיד מתחלה כל חלקי הסותר ואחר כך אחזה דעתי הקלושה בזה: הא' דתנן במס' מעשר שני ומביאו פ"ק דקדושין היה מדבר עם אשה על עסק גיטה וקדושיה ונתן לה גיטה וקדושי' ולא פ"ר יוסי אומר דיו ר' יהודא או' צריך לפרש.

וידוע דר' יוסי נמוקו עמו והלכה כדבריו ואר' יהודא אמר שמואל והוא שעסוקין באותו ענין וכן א"ר אליעזר א"ר אושיעי' והוא שעסוקין באותו ענין וכו': וכן פסק בש"ע א' סכ"ז ע"ש: כלל העולה מזה כי אף אם לו יהא שנחליט הדבר שלא אמר הנער רק לחוד דהיינו מה ששמעו העדים שהיו עומדין מרחוק קצת ממקום המעשה אפשר שלא שמעו סיום דבריו כאשר העידו הנשים שישבו עם הבתולה אפ"ה לא גרע מאלו היה מדברי' עמה על עסקי גיטה וקידושין וכו' ועסוקין באותו ענין שתכלית הכוונה רק שתהיה יודעת שנותן לה לשם קידושין וכיון ששמעה שהתחיל לומר הרי שהוא הלשון המורגל לענין

קידושין כנודע וודאי שהבינה שכוונתו לשם קידושין: וכדומה לזה כתב הגאון מו' שכנא ז"ל בתשו' כ"י שבידי על מעשה שאירע גם כן בימיו ופסק שאף אם שתק לגמרי היכא שניכר הדבר שהיתה כוונתו לשם קידושין מהני וראיתו מגמ' דנזיר ומביאו פ"ק דקדושין דתנן האומר אהא ה"ז נזיר פריך הגמ' ודלמא אהא בתענית קאמר ואמר שמואל ה"ל והוא שנזיר עובר לפניו הרי שהמעשה קיים אף בלא פירש דבריו רק שמבינים דעתו וכוונתו כ"ש בנ"ד שהוכיח סופו על תחלתו שבא מיד אל הבחורים ואמר אתם עידי שקידשתי את הבתולה ה"ל וכמבואר בעדות וגם הנשים שסמוך לה העידו שסיים לשון קידושין ממש כי אף אותה אשה שאמרה שאמר הרי את לי ה"ל גם כן ל' קידושין וכ"פ בש"ע סי' ה"ל.

ואף שיש לגמגם בזה דהרי העדים לא אמרו שאמר הנער בעצמו הרי רק שאמר אל הבתולה אמור אתה הרי והרי זה כאלו אמרה היא ונתן הוא: ז"א כלו' דאף אם היה כן ספק קדושין מיהו הוי דחיישינן מדרבנן כדאיתא פרק קמ' דקדושין וכ"פ בש"ע סי' הנ"ל והר"ן כתב שאף שאמרו בגמ' דחיישינן מדרבנן מספקא לי' טובא.

שהרי ספיקא דאורייתא הוא וע"ש מה שמיישב ע"ז הב' שהטעם כל אלו הדברים בגמ' דבעינן כי יקח איש אשה ולא איפכא וכאן כיון שגם הוא אמר וודאי דחיישינן והטענה הב' שזרקה הטבעת ורקקה עליו שמשמעותה שאינה חפץ בקדושין והוא דומה למ"ש הרא"ש בתשו' כלל ל"ה סי' י' והביאו הטור א"ע סי' מ"ב וז"ל השאלה לאה אמרה לראובן תן לי מה שאתה חייב לי ונתן לה ח' פשיטין וכשנתן בידה אמר לה הרי את מקודשת לי והיא בשמעה שאמר כן השליכה המעות מידה והרימה קולה וצעקה איני חפיצה להתקדש לך וכו' והשיב הרא"ש ז"ל יראה לי שאין כאן בית מיחוש כיון שעדים מעידין שלא נתרצה וזרקתו לאלתר מידה ואפילו קול של קדושין לא יצאה לה בעיר שהרי יצא שוברו עמו שהעדים שראו שמעו מה שאמרה לו גם היא כל הדברים כהווייתן ונמצא לכאורה שהנדון שלפנינו דומה ממש להנדון שבתשובות הרא"ש הנ"ל אבל כשנבא לדקדק בענין נאמר שהנדון אינו דומה לראי' הא' בעיקר הדין שלפנינו לפי דעת העדים לא זרקה הטבעת מידה, רק אחר שהיי' קצת וחקרנו את העדים אם נשתהה הטבעת אצלה יותר מתוך כדי דבור שאילת שלום תלמוד לרב שהוא שלום עליך רבי ואמרו ששהה יותר ויותר מזה השיעור.

ואנחנו רואים בתשובה שכתב הרא"ש שזכרנו שלא הותר. רק מטעם שזרקה לאלתר דהיינו בלי שהיי' כלל תוך כדי דבור ומלת לאלתר דייקא משמע אם שהה קצת לא היו מתירין ואם כן בנדון דידן אף שזרקה אחר כך הטבעת חוששין שמא קבלתו לשם קדושין ואחר כך נתחרטה ולא מפיה אנו חייין שנאמין לה במה שאמר אביה בשמה שלא יכלה למצוא הטבעת כל כך מהר ולכן נשתהה הטבעת אצלה וראיה לדבר דחיישינן לשמא נתחרטה לחומרא ואין הולכין בתר אומדנא כלל ממ"ש מהר"מ בתשובה הביאו גם כן בש"ע סי' מ"ב באשה שאמרה קדשני ובא א' וקדשה ונערה בגדיה אף תוך כ"ד וכ' שצריכה גט דחיישינן מה שזרקה אחר כך ונערה בגדיה הוא מפני שנתחרטה כמו שמפורש בהדיא בתשובת מהר"מ בסוף סדר נשים וע"ש ואף דשם יש אמתלא גרועה שאמרה מתחלה קדשני מה שאין כן בנדון דידן ממ"מ כאן יש אמתלא אחרת גרועה טפי

שלא זרקתה תוך כדי דבור מה שאין כן בתשובת מהר"מ והאריך שם בדבר דלא אזלינן בקדושין שהוא ספק א"א בטר אומדנא ואפילו בטר אומדנא דמוכח כמ"ש בש"ע סי' ה"ל כמה פעמים ואם כן כיון שמתשובת הרא"ש הנ"ל אין ראיה.

ולכאור' היה נראה להביא ראיה להתיר ממ"ש המרדכי פ' האומר ז"ל מעש' בנער' שהית' משודכ' לכהן ובא פריץ אחד בבי' הנער' עם שני עדים ונכנס עמה בדברים ונתן לה טבעת ולא הזכיר שום קדושין עד לאחר שעה אז אמר הווי עלי עדים שקדשתי כו' וכשאמר הווי עלי עדים אמרתי לה השליכי כי לקדושין נתן לך והשליכה וכו' שהשוו כל הגדולים שהקדושין לא הוי קדושין נראה לע"ד לכאורא דאדרבא משם ראיה לאסור שכתב המרדכי שם שרב אחד הביא ראיה להיתר מפ"ק דקדושין דקדושין שלאחר מתן מעות לא הוי קדושין משמע מאחר כשנתן לה הטבעת העידו עדים שלא הזכיר אז שם קדושין כמו שנזכר במעשה ה"ל מה שאין כן בנדון דידן והראיה השניה שכתב שם בשם הרא"ש גם כן ז"ל עוד דהוכיח סופו על תחלתו שהשליכתו ואיכא למתלי השתיקה באמתלא ומוכיחות כו' ואף אם היה בלב שניהם להתקדש אינו כלום.

מאחר שלא דבר כלום על עסקי' כדאמר בפרק ב' אף על גב שאמרה בלבי הי' להתקדש אינו כלום גם כן אינו ראיה לפענ"ד חדא מאחר דפסקינן בש"ע כדעת מהר"מ בתשובה הנ"ל דלא אזלינן בטר אומדנא ואפילו בטר אומדנא דמוכח כדאמרן. שהרי אין אנו נמשכין בזה אחר המרדכי רק אחר דעת מהר"מ כמ"ש בש"ע ועוד שהוא תולה הדבר מאחר שלא דבר כלום וכאן דבר ודבר.

גם מה שהביא שם דעת ר"ת להתיר בעובדא הנ"ל בפרק קמא דקדושין נטלתו וזרקתה לים או לכל דבר האבוד אינה מקודשת כ"ש שדיניהו קמי' וכו' נמי אין שייך כל כך כאן מאחר שלא זרקתו מיד רק אחר שנשתהא כמדובר. והטענה הג' שיש לפקפק אם הטבעת שוה פרוטה הלא הלכה רווחת בישראל קדשה בכלי אף על גב שאינו שוה פרוטה ספק קדושין מיהו הוי שמא הוא שוה פרוטה במקו' אחר כמ"ש בשלטי גבורים סי' ל"א הא נמי לא גרע.

והטענה הד' שרצו מקצת לומדים לבדוק הנער ואם ימצא שלא הביא ב' שערות שאין בקדושתו כלום כמ"ש בטור א"ע סי' ס"ג ובש"ע דקדושין שהם ספק קדושין דאורייתא חיישינן שמא נשרו כדמסיק בגמרא פ' יוצא דופן אר' אבדימי מנהרדעא והלכתא חוששין הנ"מ. שקדשה בתוך זמן ובעל לאחר זמן ואיכא ספיקא דאורייתא אבל מעיקר' לא ע"ש בפ"י רש"י וכך כתב הטור א"ע סי' קנ"ה ובש"ע שם דמפרש לפ"ד ספר המצות שהביא הטור.

שאינו אנו בקיאין להבחין דבר זה שלא יהא בו גומות ועוד שמא אחד בגופו ואחד בכריסו או על קשרי אצבעות ומי יוכל לבדוק כל הגוף ולעמוד על אמתת דבר זה ע"ש. ועוד מי גרע דבר זה שהעיד אחד מהדינים שהעדים אמרו לו בו ביום שנעשה המעשה שקדשה קדושין גמורים מינא עלי' קול בעיר שנתקדשה דחוששין לה כידוע תלמוד ערוך סוף מס' גיטין וכ"פ בש"ע סי' מ"ו וא"ל דכאן שהרי זה הקול ושוברו עמו שהרי מתחלה כשיצא הקול לא היה שום שובר רק אחר החקירה והדרישה.

אחר הענין לפ"ד המורה שיפסוק להקול ועוד שהרי כתב הרמ"א בס"ל בהג"ה ס"ד די"א שבזמן הזה לא מבטלינן קלא וכיון די"א ס"ל הכי ה"ל ספק דאורייתא לחומר' כמו שנותן כלל על זה בש"ע בהג"ה בח"מ ס"ל כ"ה: אבל כשנעיינן בדין הזה נלע"ד שאין כאן בית מיחוש כלל בעצם וראשונה בלשון הקדושין עצמו שלא שמעו העדים רק שאמר הרי אין בלשון זה משמע לשון קדושין ותדע דקיי"ל במסכת קדושין אמר לה הרי את אשתי הרי את זקוקתי הרי את קנויה לי מקודשת כ' הרמ"א ע"ז בש"ע ס"ל כ"ז אם הבינה דבריו או שדברו תחלה מעסקי קידושין ולכאור' יש לדקדק קצת בהגה זו דמי יגיד לנו מה שבלבה אם הבינה או לא.

ועוד אף אם תאמר לפנינו שלא הבינה לאו כל כמינה וכי נאמין לה מה שבלבה לאפקוע' בזה הקידושין. והרב ר' ירוחם נכ"ב כ' דעתו בזה באמת כן דכל אלו הלשונות שאמרו דהוה קדושין לאו כל כמינה לומר שלא הבינה ואפילו לא דיבר עמה תחלה וכו' וסיום דבריו ומ"מ אם אמרה שלא ידעה הוה ספק מקודשת עכ"ל: ועיינן בב"י שהאריך בזה גם בס' דרישה ופרישה ובספר ב"ח שחיבר הגאון מו' יואל מקראקא ותכלית הכוונה בזה אם הבינה כו' שהוא לשון קדושין וודאי באותו מקום וכמ"ש בסימן זה עצמו בס"א וכמ"ש בב"י ונמצא כאן בנ"ד שאינו לשון קידושין שבינינו ולא דברה מתחלה על עסקי קידושין פשיטא דאינו כלו' ואם נאמר מאחר ששמעו שאמר מלת הרי מזה אינו מוכח כלום שהרי אף אמר הרי את אשתי הרי את זקוקתי שהוא מפור' יותר עכ"פ מאלו אמר הרי לחוד ואפ"ה אינו כלום, כנ"ל עד שיהיה זה לשון קדושין שבעיר ההיא או שיהיו עסוקים מקודם באותו ענין מלבד אלו הדברים ולא אמרינן דאלו הדברים עצמן יקראו עסוקים באותו ענין והנתינה תהיה נתינה בשתיקה דמהני מאחר שעסוקין באותו ענין אלא וודאי דדיבור הרי ואפ"ה אמר ג"כ אשתי או זקוקתי עם הרי את לא מיקרי עסוקים באותו ענין שנאמר דלהוי הנתינה דבתר הכי מהני ומכ"ש היכא דלא אמר רק הרי לחוד ואם נאמר הרי אנו רואין שהבינה שהיתה כוונתו לשם קידושין ולכן נתכעסה עליו ואמרה לו בל"א זאל דיר זיין ווייא אף אנו נאמר ממ"נאם נחשוב שדבריה אלו מורים שהבינה שהוא לשון קדושין.

ולכן כעסה עליו וא"כ מוכח מיד שלא נתרצה בקידושין ולא חלו בה ידיים כלל ואם נאמר שאין במשמעות זה כעס רק שחוק וילדו' א"כ מי יימר שהבינ' לשם קדושין ודוחק לומר שמתחל' הבינה וכעסה ולא נתרצה ואחר כך כשזרק לה ולא נערה בגדיה נתרצית ואח"כ חזרה וכעסה וזרקה הטבעת מידה וכולי האי לית לן למיחש בודאי כיון שתחלתה וסופה מוכיחין שאין דעתה ורצונה לקבל ממנו שום קידושין ולמה לן למיחש חששא רחוקה מאד כזו או נאמר שלא הבינה כוונתו כדאמרן ואדרבא מגמר' דנזיר יראה היכא דלא אמר לה רק הרי לחוד אינו כלום כאלו אמר אהא דפריך שם בגמרא דלמא אהא בתענית קאמר ומשני כשנזיר עובר לפניו משמע אם אין נזיר עובר לפניו אין במלת אהא נזירות וה"ה תיבת הרי לענין קידושין מאחר שלא היו עסוקין מקודם באותו ענין למה לן להחשיבו לקידושין: ואם נאמר שהוכיח סופו על תחלתו שאמר להבחורים אתם עדי שקדשתי וכו' אין הסוף ראייה להבתולה שתבין דבריו שאמר קודם לזה דמנא ידעה מתחלה שיאמר הוא לבסוף אתם עדי שקדשתי שנאמר ע"י כן שהבינה דבריו שהיתה

כוונתו לשם קידושין מאחר שהאמירה אתם עדי כו' היה אח"כ ומה שהעידו הנשים ססיים באמת דבריו ואמר את מקודשת לי מאחר שלא שמעו העדים הדבר.

ה"ל כמקדש בלא עדים דהלכה רווחת בישראל דאינו כלום מאחר שהוכחנו. דהרי לחוד אינו כלום כדאמרן וסיום הדבר של קידושין אין עדים.

א"כ ה"ל כמקדש בלא עדים כי נשים אין נקראים עדים ואף אם נאמר ונחוש לכל החומרות ונאמר דנשים רבים דהיינו ב' נשים ה"ל כעד אחד כמ"ש בגמר' פרק האשה שהלך עשו שתי נשים כאיש אחד לעדות אשה בענין עיגון כמ"ש בטא"ע סי"ז ובש"ע דשתי נשים אומרות מת ועד א' אמר לא מת או איפכא דמחזיקין בענין ההוא שתי נשים כאיש אחד עיין שם באריכות שהרי המקדש בעד אחד ואף בזמן ששניהם מודים בדבר פסק מהר"י קארו בש"ע דאינה מקודשת אך הרמ"א כתב דיש מחמירין כו' ובמקו' הדחק יש לסמוך אדברי המקילין ומכ"ש בנ"ד שאין שניהם מודי' לדברי הנשים כלל רק מכחישין אותן ואומרים שלא דיבר הנער רק תיבת הרי לחוד וודאי שאינו כלום ואפילו לכתחלה.

וע"ד הטענה האחרת ששהה הטבעת אצלה יותר מכד"ד כמו שזכרנו לעיל מי יגיד זה. דלמא האמת הוא כן שחפשה ופשפשה הטבעת לזרוק אותו עד שמצאה אותו ואף שהעידו העדים שנתעכב אצלה זמן זה לא אמרו דלא פשפשה כי לא ראו מרחוק רק הזריקה וחזרה וזרקה הטבעת ולא ידעו בעכוב בינתיים מה עשתה שם וכיון שכן אין עדים בדבר שקבלתו בשתיקה וכל מה שלא ראו העדים להחזיק הקדושין חזר הדין כאלו נתקדשה בלא עדים כלל.

ואף אם היו קדושין גמורים לאו כלום הוא כמ"ש בש"ע סי' מ"ב עיי"ש וע"ד הקול שיצא בעיר על הבתולה כנ"ל שנתקדשה לפע"ד אינו כלום דכל קלא צריך שיאמרו בפני פלוני ופלוני והלכו להם למד"ה כמ"ש בש"ע סי' מ"ו והרי הם בעצמם בפנינו כאן ולפע"ד אינו כלום וכיוצא בזה כתב הרמ"א סי' מ"ו בהג"ה נתברר אחר כך ששקר היה הקול כגון שבאו העדי' שתלו בהם הקדושין כו' ואמרו להד"ם מבטלינן קלא ואע"ג דכ' ע"ז די"א דבזה לא מבטלינן קלא מ"מ הלא פסק מהר"י בן לב בתשו' חלק א' דף כ"ו דהא דחיישינן לקלא מדרבנן הוא וה"ל אסורא דרבנן וכל ספק דרבנן לקולא וה"ה בנ"ד לפי הכלל שנתן לנו רמ"א בח"מ סי' כ"ה בהג"ה דכ"מ דאיכ' ב' דעות באסור דרבנן הולכין אחר המקיל ע"ש ועוד מאחר שמיד למחרת ביום א' גבו הב"ד העדות ואמרו מיד נעיינ בדין זה איכ' למימר עיינו רבנן בקדושין ומצאו שאין בהם ממש ואין זה בטול קול כלל והרי זה כאלו לא יצא קול ברור בתחלתו וכעין זה כתב ממש מהר"י בן לב בתשו' חלק ג' שאלה ל"ז ע"ש הנלע"ד כתבתי ואעפ"כ לא מלאני לבי לעשות מעשה להקל עד שיסכימו עמי גדולי המורים את זה השבתי להאלוף מחו' הר"מ ואב"ד כו' מו' הירש מבוסק סימן לד רץ כצבי וגבור כארי במלחמתה של תורה אספקלריא המאירה בוצינא דנהורא.

איש רוח יתירה מנורה הטהורה מחו' האלוף המרומם כו' כמו' צבי הירש סג"ל יצ"ו. הנה אנכי הרואה את הנשמע קולן של סופרים ספר סיפור דברים הדברים.

אלה הדברים אשר העלה והביא בכתב מכ"ת בשערי תשובה לפנינו על המעשה המאורע במקו' עירו מחנהו קדוש יאמר לו על הנער בער רך בשנים אשר פעל ועשה אשר בתולה אחת שאלה ממנו בזה הלשון תן לי הטבעת אשר היה ע"י והוא של בדיל במתנה ויען הנער ויאמר לה אמור הרי והשיבה לו הבתולה בל"א זאל דיר זיין ווייא והעדים שהעידו אחר כך על המעשה עמדו מרחוק קצת.

והיינו לפני פתח הבית השני שאצל זה הבית ולא שמעו יותר רק ראו מרחוק שהנער זרק הטבעת לתוך חיקה ושהה הטבעת בחיק הבתולה הנ"ל על כל פנים יותר ויותר מכ"ד. ואחר כך הרגישה הבתולה בדבר ונתכעסה ולקחה הטבעת הנ"ל ורקקה עליו וזרקתו מידה כו' והנה נלענ"ד לדמות נדון דידן להנהו תלת עובדי המבוארין בקדושין פרק קמא דף ט'.

האי גברא דהוי קמזבין חומרי פתכייתא פ"א רש"י בוטניש שעושין של בדיל וחורזין הרבה מהן בחוט אח' ועושין אותו כמין ענק ונושאים בצוואריהן כו' ואתאי האי אתתא א"ל הב לי חד שוכא א"ל אי יהינא מקודשת לי א"ל הבא מיהבי', אמר רבי חמא כל הבא מיהבי לאו כלום הוא האי גברא דהוה קשת' חמרא בחנותא אתאי האי אתתא א"ל הב לי חד כסא אמר לה אי יהינא לך מתקדשת לי א"ל אשקוי אשקין א"ר חמא כל אשקוי אשקין לאו כלום הוא האי גברא דהוי קשדי תמרי מדקלי.

אתאי האי איתתא כו' עד איבעי' להו הב אשקי ושדא מהו פירש"י דלא כפלת' לדבורא וכו'. עד והלכתא אינה מקודשת והקשו תוס' וא"ת מי גרע מתן מעות לפלוני דמקודשת כ"ש כשאומרת תן לי וי"ל דש"ה דמעיקרא היתה שואלת שלא בתורת קדושין מש"ה איכא למימר כשאומרת הב אדעתא דמעיקרא קאמרה עכ"ל והיינו דמש"ה אינה מקודשת דאמרינן דודאי אדעת' דמעיקר' קאמרה שלא היתה בדעתה לקבל רק בתורת מתנה ולא בתורת קידושין כיון ששאלה ממנו תחלה ואמרה לו הב לי כו' דמסתמ' לא ידעה דאיהו יאמר לה אח"כ אי יהיבנ' לך מתקדשית לי ולכן אמרינן אע"פ שלא אמרה אח"כ בפ"א לאו וגם אף אמרה הבא מיהבי עכ"ז לא אמרינן שכיוונה לדבריו לקבלה בתורת קידושין רק אדעת' דמעיקר' שכיוונה ללשון מתנה בעלמ' וא"כ גם בנ"ד יש ויש למילף בק"ו שאינה מקודשת דמה בנדון דתלת עובדי דיש כמה ריעות' די"ל דהיא מקודשת הא' דהרי השיבה לבסוף הבא מיהבי שהם תשובה לדברי האי גבר' דאמר לה בהדיא אי יהיבנ' לך מיתקדשית לי וממילא מסתמא משמע מה שהשיבה לו בדברים דמשמעותה גם כן שהיא מסכמת לקדושין כדבריו: הב' שהיא גם היא לא אמרה מתחלה שינתן לה בפירוש בתורת מתנה דלא אמרה כי אם הב לי שוכא חד או חד כוסא וכו' ואיכא למימר שגם היא ידעה מסתמא שלא יתן לה דרך מתנה רק בתורת קידושין רק מפני הבושה כנהוג בעלמא או טעם אחר לא אמרה רק בסתם הב לי ולכן נאמר מסתמא שנתרצי' לו לקבל אח"כ בתורת קידושין כדבריו הג' דהלשון הבא מיהבי או הב לחוד משמע דכוונתה לומר לו יהי כדבריך הב לי והיינו כדבריו שאמר לה להיות לו מקודשת בזה שתקבל ממנו ועכ"ז אפ"ה אמרינן דאינ' מקודשת מדלא אמרה בפירו' מתחלתה ל' קידושין כי אם הב לי דאמרינן שכוונתה רק בדרך מתנה בעלמא לקולא ואינה מקודשת אע"פ שהוא אמר לה אחר כך בתורת קידושין עכ"ז אמרינן מה שאמרה לבסוף אדעתא

דמעיקרא קאמרה דווקא לקבל מתנה ולא בקדושין מכ"ש בנ"ד דיש ויש כמה הוכחות ואומדנות וטעמים לשבח למעליות' יותר דאינ' מקודשת הא' דהרי מיד בתחלה ענתה ואמרה להנער תן לי הטבעת במתנה שדקדקה בדבריה לומר דוק' במתנה כדי שלא לבא לטעון אח"כ ולומר שקיבלה אח"כ דרך קידושין הב' שענה ואמ' לה הנער אמור הרי הנה מיד הבינ' מדבריו שיעש' ערמה והשיבה לו מיד בל"א זאל דיר זיין ווייא הנה נראה ג"כ שהיא לא נתרצי' לו לקבל קידושין ואדרבא קיללה אותו בפניו: הג' דהרי הנע' בעצמו מעולם לא אמר לה דרך קדושין הרי את מקודשת לי רק אמר לה אמור הרי ואף לו יהא כדברי הנשים כן הוא שסיים הנער ואמר גם שאר תיבות את מקודשת לי מכל מקום מוכח לומר דנמשך לתחלת דבריו שאמר לה אמור הרי שר"ל שהיא תאמר בלשון הזה הרי את מקודשת לי דאל"כ למה אמר לה אמור הרי שאינו ממשמעותיו שום דבר ולכן מן המובן שאמר לה שהיא תאמר דברים הללו א"כ נמצא אמר לה ולא לו שהוא לא אמר בפועל דרך קדושין שכוונתו לקדשה רק שאמר לה דרך שטות שהיא תאמר דברים הללו ואין זה כ"א דרך שטות ולא בדרך קדושין כלל מה שהיא תאמר לפניו הרי את מקודשת לי והוא לא אמר לה בדרך קדושין כלל זאת ועוד אחר' דהרי לא נתמל' רצונו שהרי לא השיב' לו לעשות רצונו לקבל בתור' קדושין רק אמר' בהיפך בל"א זאל דיר זיין ווייא ולכן נילף מק"ו דפשיטא דאינה מקודשת ואמרינן דאדעתא דמעיקרא קבלה במה שאמרה בפ' שיתן לה במתנה.

ובפרט שהוא צריך לכלל שהוא לא אמר לה תיבות הללו כי אם שהיא תאמר הרי וכו' ומדלא אמר לה הוא בדרך הקידושין הבל הביא גם הוא שעכ"פ צריך לומר לה אף כשנתנ' היא כמ"ש הטור בסי' כ"ז בלשון הרמב"ם נתנה היא ואמרה לו הילך דינר זה במתנה ואתקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה ואם אדם חשוב הוא הרי זה מקודשת עכ"ל הרי שצריך לומר לה עכ"פ הרי את מקודשת לי.

וא"כ בנ"ד שלא אמר לה כי אם שהיא תאמר הרי וכו' א"כ כשלא אמרה כן במה היא מתקדשת ולכן מה שמכ"ת כתב ז"ל ואף שיש לגמגם בזה דהרי העדים לא אמרו שאמר הנער בעצמו הרי רק שאמר אל הבתולה אמור את הרי והרי זה כאלו אמרה היא ונתן הוא כו' עד זה אינו כלום כו' חדא שאף אם היה כן ספק קידושין מיהו הוי כדאיתא פ"ק דקדושין וכ"פ בש"ע כו' עכ"ל: הנה אבא דרך גלגול מחילות כי לא צדקו דבריו בזה כי אדרבה לא דמי לזה דשם גבי אמרה היא ונתן הוא עכ"פ היא אמרה ואתקדש לך משא"כ בנ"ד הוא בהיפך דלא אמרה שום קידושין רק בהיפך בל"א זאל דיר זיין ווייא והחייך יטעם האוכל שכוונתה לקלל אותו ולא לשם קידושין גם מ"ש מכ"ת ז"ל והב' שמטעם כל אלו הדברים בגמ' דבעינן כי יקח איש אשה ולא איפכא וכאן כיון שגם הוא אמר וודאי דחיישינן עכ"ל גם בזה בעיני יפלא כי הוא בהיפך מ"ש שגם הוא אומ' דהרי הוא לא אמר רק שא' לה שהיא תאמ' הרי כו' ומה הוא גם ובפרט שהיא גם היא אמרה בהיפך בל"א זאל דיר זיין ווייא: ולכן אומר אני דלית דין צריך חשש דאינה מקודשת כלל וכי תימא על מה שכתבתי ראייה מהנהו ג' עובדי' דגמ' פרק קמא דקדושין דלא דמיא לנ"ד דבשלמא התם.

אמר האי גברא מתחלה בתורת שאלה ששאל לה ואמר אי יהיבנא לך מתקדשית לי ולכן כיון שלא השיבה לו הן שנתרצת לדבריו ולכן אמרינן דאינה מקודשת משא"כ בנ"ד שאמר לה שתאמר הרי את מקודשת לי לפ"ד הנשים] לכן י"ל שעכ"פ יש ספק קידושין דזה אינו דהרי הוכחתי לעיל בנ"ד שאנו דנין דיש ויש הוכחות בידינו טפי שהוא כ"ש כיון שאמר לה שהיא תאמר התיבות הללו והוא לא אמר מעצמו הרי מסר לה הדברים והיא לא כן עשתה רק אמרה לו בהיפך בל"א כנ"ל וקיללה אותו וכ"ז מוכח מדברי הר"ן פ' האשה נקנית דף תרכ"ז ע"ב שכתב על הני ג' עובדי דלעיל ז"ל וכן נמי אפי' היכא דאמרה היא מעיקר' הב אם חזר ואמר לה בשע' נתינה התקדשי לי בו ואיהי אמרה הב או הבא מיהבי מקודשת.

אבל הרשב"א ז"ל סובר דאפילו לא אמרה. איהי מעיקרא מידי כיון דאיהו אמר בלשון שאלה אי יהיבנא לך מתקדשית לי ואיהו לא מיהדרא לו אני מקדישנא לך מדלא אהדרא הכי אלא אמרה הבא מיהבי וודאי הכי קאמרי בקידושין לא ניחא לי אלא במתנה ולפיכך אפילו אם חזר ואמר התקדשי לי אינה מקודשת עכ"ל: והנה יבין בעל מבין שכל דברי נכלל בדבריו המצודקים הנאמרים באמת והם כנדון דידן ממש דהרי עכ"פ לא גרע כשאמר לה אמור הרי כו' והיא השיבה לו בהיפך כנ"ל כאלו שאל לה אם תקבל בל' קידושין דהרי כבר כתבתי מדאמר' מתחלה שיתן לה דווקא בתורת מתנה אף שהוא אמר לה אמור הרי כו' שהוא ל' קידושין מ"מ כיון שהשיבה לו בהפך לית דין צריך בשש וחשש וגם לדעת הראשון שהביא הר"ן הוא דוקא כשחזר ואמר בשעת נתינה התקדשי לי בו משא"כ בנ"ד שהוא לא אמר כ"א שהיא תאמר וכן לא נעשה רק בהיפך מדבריו ומכ"ש לדעת הרשב"א שהביא דאפילו אם חזר ואמר התקדשי לי אינה מקודשת וא"כ מכ"ש בנ"ד שהתחילה לומר לו שיתן לה במתנה ואף שהוא אמר ל' קידושין מ"מ מדאמר לה שהיא תאמר הרי כו' כיון שלא עשתה כדבריו ומכ"ש שעשת' בהיפך והוא לא חזר ואמר אחר כך שום דבר שפשיטא דאינה מקודשת גם אין להרהר ולומר לחוש לספק קידושין מדזרק הטבעת לתוך חיקה ושהה הטבעת בחיק הבתולה יותר מכדי דיבור וא"כ יכול לומר שנתחדש הדבר לצד הקדושין אח"כ .

גם זה אינו דאע"פ ששהה עכ"ז מדלא אמר אחר כך שום דיבור כי אם מה שאמר לה מתחלה אמור הרי והיא קללה אותו בל"א כי לא נתרצי' לדבורו וא"כ במה יש לחוש לקדושין כיון שבפ"א אמרה לו מתחלה שיתן לה דרך מתנה ממש ולכן לא זרקה הטבעת כיון שאמרה שלא נתרצת לו ואדרבא קיללה אותו והנה אח"כ סמכינן אדעת' דבכגון דא ששאלה בפירוש לקבל דרך מתנה: ובפרט לטענת אביה שאמר בשמה אמתלא שפשפשה ולא מצאה מיד הטבעת שבוודאי קרוב לשכל שכדבריו כן הוא מדאמרה כן זה שני פעמים מתחלה ועד סוף שאין ברצונה לקבל כ"א דרך מתנה ולא בשם קדושין ועוד טעם אחר להיתר מדכ' בעובדא דידן שהעדים עמדו מרחוק קצת גם בל' ולא שמעו יותר רק שראו מרחוק כו' עד ואח"כ רץ ובא אל העדים וכו' נשמע מן הדא שהעדים ראו מרחוק ולא בקרוב אליה א"כ י"ל אולי הבתולה לא ראתה להעדים והוי כמו הדין המבואר בב"י סי' מ"ב ובש"ע ס"ג בשם הרשב"א שאם ראו אותה שנים מהחלון והם רואים ואינם נראים לו או לה דא"צ ממנו גט וכ' הריב"ש סי' רס"ו והביאו הרמ"א שם בהג"ה דאפילו שמעו עדים שאמרה שמקבלת לקידושין יכולה לומר יודע הייתי שאין

קידושין בלא עדים וכוונתי לשחק בו עכ"ל: א"כ ה"ה בנ"ד אפשר לומר גם כן שאולי הבתולה לא ראתה העדים או פן חשבה שהם לא יראו אותם ע"כ לא חשו לדברים ה"ל.

ואף גם שרץ ובא אח"כ להעדים ואמר תהיו לי עדים שקדשתי את הבתולה מה בכך כיון שלא אמר להם בשעת הנתינה שיהיו שומעין לדבריו עד שאח"כ רץ ואולי היא לא הרגישה בעדים ולכן לא זרקה מחיקה מיד: ועוד ראייה להתיר ממ"ש הטור בסי' ל' אמר לה התקדשי לי במנה ואמר' לו תנהו על הסלע אינה מקודשת עד ואפילו זרקה לתוך חיקה בשתיקה כיון שגילתה בדעתה שאינה רוצה להתקדש יכולה לומר בתורת מתנה קבלתי והם דברי התוס' והרא"ש הביאם רמ"א בהג"ה בש"ע ס"ט: והנה זכינו לדין גם בנ"ז כיון שגילתה דעתה שאינה רוצה להתקדש שאמרה מתחלה מיד שיתן לה במתנה ונוסף ע"ז שלאחר שאמר לה אמור הרי כו' חזרה וקיללה אותו ומכ"ש שעדים מכחישין והנער והבתולה גם כן מכחישין לנשים שהנער לא אמר כי אם אמור הרי ותו לא דלית דין צריך חשש ובשש ומנא לן למיחש אפ"ל לספיקא ומשום קלא לית לן למיחש כיון שיש ויש כמה ראיות מוכיחות חזקות ואמתלאות לדבר שלא נתקדשה מעולם ולא נעשה הדבר כ"א דרך שחוק והיתול כמעשה נערוות וא"צ לחוש לקול דלית בי' ממשא אחר הדרישה והחקירה כנ"ל לכן מכל הלין טעמים יראה להתיר שאין לספק בזה אפילו לספיקא דרבנן לית לן למיחוש לזה וינתן דת בעיר דמכ"ת לעשות כרוז ברבים שלא יעשה עוד כן בישראל אפילו דרך שחוק בעלמא ושהבתולה ראוי להנשא גם לכהן וא"צ לפקפק בדבר כל זה העליתי להלכה ולמעשה אם יסכימו עוד חכמי הגאונים כמו הרב הגאון אב"ד דק"ק לבוב יצו' כאשר גם הוא כתב להתיר ושלום לדייני ישראל פי המדבר אוה"נ מחו' נאמן בברית הצעיר אברהם בן לא"א החסיד מוהר"ר ישראל יחיאל כץ זללה"ה רפא איש פורט: לה המאור הגדול שמו פועל צדק הולך בתמים וה' אלקי' עמו הגאון ר"מ ואב"ד יצו': הנה ביום אתמול כי יעבור דברתי דרך העברה אל מול פני הוד רום מכ"ת גליתי טפח וכסיתי טפחיים: ועתה באתי להוסיף אחר עיוני מה שנ"ל לפע"ד על המעשה שאירע בחוץ לעירנו בהוא גיטא של אותו האיש הניתן בערב יו"ט של פסח האחרון אשר בחיפזון יצאו לכתוב וליתן מפני שהוא שכיב מרע כי זולת זה לא היה ניתן בעי"ט כאשר כתב בתה"ד סי' רכ"ז וכמ"ש הב"י בש"ע סי' קנ"ד ס"א אשר יש נזהרים מלסדר הגט בע"ש מה"ט דמאחר דטרידי בצרכי שבת חיישינן שמא לא ידקדקו כל הצורך ואין ספק כי ה"ה נמי בערב י"ט נמי דינא הכי וכמו שמבואר בח"מ סי' ה' דנין בע"ש ובעי"ט מטעם שצריכין להיות מתונים בדין ובע"ש ועי"ט הם טרודים נמצא שהם שוים ממש והכל דין א' בעי"ט כמו בע"ש אך שהשאלה היתה למהרא"י בע"ש וה"ה נמי בעי"ט אך שהאמת יעשה דרכו בהיות המגרש שכ"מ כהן ועשה המסדר הרב דח"ל ליתן אף בעי"ט.

אך גופא דעובדא ששלח כזאת במהירות להעמיק לשאול לעומת העצה למכ"ת איך לכתוב בגט בשם פרידמן אם בפא' או בוא"ו: ומכ"ת פי קדוש אמר לו כאשר ראה בדברי ר"מ יפה שכתב בוא"ו גם שמ"ו הגאון החסיד מו' פייבוש ר"י ואב"ד דק"ק קראקא ז"ל כתב גם כן בשמותיו בשם ווירדיל בוא"ו לכן הורה גם מכ"ת ג"כ אתו עמו כלומר אליו לכתוב אף לכתחלה בשם ווירדמאן כו'.

בכך הנני אומר בגלגול מחילות כי לא מחשבותי מחשבותיכם בזה מכמה טעמים וזה יצא ראשונה: הא' דכבר נשאנו ונתננו גם יחד פה ק"ק לבוב זה כמה שנים עברו עם הגאון כמ' יהושע ר"מ ואב"ד דק"ק קראקא יצו' אשר העלינו במצודתינו בהסכמ' אחת דכל מה שכתוב בסדרי' שלנו בו' הוא לפי מנהג בהברות לשונות דמדינת אשכנז שמדברים בו' בלי רפויה: משא"כ לפי קריאת מדינתנו בפרט בארץ רוסיא שהיא לשון גסה שמדברים דוקא בפא' רפויה צריך לכתוב דוקא בפא' והטעמים לשבח כמ"ש בדברי מהרא"י בשם פייבש ווייבש שמקצת מדינות מדברים יותר בלשון רפה הולכין אחר לשון בני אדם כמדינה אשר נותנין בו הגט ואין להקפיד בזה איך נמצאו השמות והכינויים כתובים כי כל א' כתב כפי הלשון דמדינתו לכן סדרי הגיטין משונים זה מזה וכו': והנה אין ספק מה שמפורסם מ"ו א"צ ראייה שבמדינות רוסיא כולם עונין ואומרים פייבש בפא' כמו פייבל פרומט פישל פרידא פראדיל וכן ג"כ פרידמן או פריידמן ולכן כתבנו פה גם כן פייבש בפא' וכן הרב כמו' אברהם היושב בישיבה בק"ק בריסק שלח אלי כתבו ג"כ בהיותו בק"ק פודהייץ שכתב פרומיד בפ' וגם אני הסכמתי עמו באותן שנים שעברו וכן מצאתי און לי שכתב הגאון מוהר"ר משה חריף גם כן בא"ב שלו אשר סידר שכתב על דברי רש"ל ז"ל לדעתו כ"מ שהוזכר בקונטרסים ו' במקום פ' רפוי' יש לכתוב לדידן פ' רפויה: הגם שכתב לבסוף ז"ל וצ"ע בשם פלק עכ"ל.

והנה גם ע"ז כבר כתב רש"ל ולולי דמסתפינא מחברי היה נראה בעיני במדינת פולין ורוסיא פלק בפ' אף שיש לטעות ולקרא בדגש פלק מ"מ הברת לשון אשכנז בארץ פולין ורוסיא הוא גסה ואינו יפה כלל מ"מ אינו נראה כלל לכתוב בו"ו כו' ע"ז הרבה להשיב אפו מהר"מ חריף ז"ל ובעיני יפלא מאוד לכתוב ו' א' במקום פ' רפויה מאחר שאינו לפי הברת קריאת מדינתנו וכל הטעמים הכתובי' למעלה אינם מספיקים בעיני עכ"ל.

לכן עפ"י הדברים האלה אחרי רואינו בעינינו ואזנינו שמענו במדינת רוסיא כפי לשונם כתבנו פייבש פרידמן הכל בפ' אף כי גם שרש"ל כתב וורידמן בו"ו היינו ג"כ לפי אותו המדינ' שקורין בו"ו בלי רפוי' או מן הסתם באותו המדינ' משא"כ במדינת רוסיא שיודעין שקורין רפוי' ממש לית דין צריך בשש וחשש שצריך לכתוב בפ' דווק' גם את השני הטע' לשב' על מה שכתוב בסדרי' בו"ו היינו כשאין אנו יודעים איך שחתם אותו הבע"ד בפ' או בו"ו רק מן הסתם אז הולכין כפי שמצינו בשאר מדינות כאשר כתוב הדר הוא בסדרים כפי משמעות דברי רמ"א משא"כ כשאנו רואים ויודעים בבירור עין בעין את חתימת האיש ואת שיחו שחותם עצמו תמיד בפ' ויצא מן הכלל מארץ אשכנז וחזק הוא הרפה אזי נראה עין בעין שנשתנה עליו סדרי מעשה בראשית ואז הולכין אחרי שמו כפי חתימתו דווקא כמבואר, בכל הפוסקים שהולכין אחר קריאותו לס"ת או אחר חתימתו ואין לשנות ח"ו וכמ"ש ר"מא בד"מ ובש"ע סימן קכ"ט ס"ב בהג"ה ועכשיו שמצינו שמ"ו הרב הגאון מהר"פ מקראקא חתם את שמו ווייבש בו' אין מזה ראייה כי הוא ראה וידע בשם רבותיו ואבותיו שחתמו כן לפי מנהג אשכנזים בו"ו ומעשה אבותיו בידו על העליונה משא"כ כשאנו רואין בהיפך שחותם את עצמו בפא' מי יבא אחריו וימלא לבו לשנות את שמו בוודאי היה כותב ג"כ בפ' כי יש ויש חששא

מפני הרואים שאם הוא חותם בפא' ולכתבו בוי"ו הם יוענו ויאמר שהוא איש אחר וזהו טעם כעיקר שפסלו החכמים שינה שמו ושמה שיסברו שאיש אחר מגרש כמבואר הכל בדברי הרא"ש פ' השולח: ואין לומר לתרץ לדבוריה שאין לחוש בזה כיון שנאמר שוי"ו א' הוא מן הסתם כמו פ' רפוי' ולכן אין לחוש לזה כי בוודאי שהוא הכל א' ואין זה נקרא שינוי השם דזה אינו דהרי הגע עצמך שאנו ס"ל יתד שלא תמוט כשיש מקצת.

מדינות שמדברים יותר בלשון רפה שהולכין אחר ל' בני אדם במדינות שנותנין בו הגט והנה אם לא היה חילוק ביניהם והיינו שהוי"ו א' הוא מן הסתם כמו פ' רפוי' למה נצטרך לשנות הסדרים הראשונים' לילך אחר אותה המדינה שמדברים יותר בלשון רפה הרי מוט' להיות תורה א' ולא להיות כשני תורות בהיות' שוים אך שע"כ מוכרחים אנו לומר שיש ויש הפרש ביניהם במקום שמדברים יותר בלשו' רפה משום כדי שלא יאמרו הרואים שהוא איש אחר מוכרחים אנו לשנות כל א' וא' לדבר כלשון עמו ולכתוב כפי לשונו הצח והזך מכ"ש כשחות' כך בל' רפה לכן כשנשתנה שמו בל' רכה אזי נראה שהוא ממדינה אחרת והוא איש אחר לא זה שנותן הגט גם יש הוכחה ג"כ ממ"ש רש"ל בשמות להתנאים שאחר שכתב בא"ב שלו שכותבין בה' כתב ז"ל ואם כתב בא' דכשר מאחר שהוא נח מה חילוק יש במבט' בין א' או ה' כו' עכ"ל.

נמצא שכתב כעין זה כשהוא נח דוקא משא"כ בין רפה לרפה ביותר יש חילוק גדול ועוד יש להביא ראייה ממ"ש בעל שארית יהודא בשם מהר"י טיטציק על גט שנכתב בו בנהר ארטה וצריך להיות ארדה שהכשירו בדיעבד מצד שנמסר הגט בארץ רחוקה כו' עכ"ל נמצא משמע מדבריו לאפוקי לכתחלה או במקום קרוב אין להכשירו אפילו בין ד' לט' הגם כי לא יש חילוק במבטא כלל והנה גם בין ו' לפ' הוא ג"כ יותר חילוק גדול ביניהם כאמור עוד ראייה מספר תומת ישרים אשר חיבר ר"ח בן יחיאל בסימן ק"ה שכתב בשם שפירא שהיא נקראת בלשון זפירה ופעמים כותבין אותו בזיין ופעמים בש' שפירה כו' אנו כותבין אותו בש' וכתב ז"ל וכיון ששם זה הוא בל' יון ראוי לדקדק בכתיבתו כמו שהוא נקרא ונכתב והשיב המסיים ז"ל על שינוי השם כו' חפשי ומצאתי במקום עגונא סמכינן כו'.

הרי דהתיר דווקא במקום עגונא ולא באופן אחר: והנה בנ"ד הוא ג"כ כמו כן בין ו' לפ' כמו בין ז' לש': ואם יאמר האומר הרי כבר כתב רבן של ישראל הרמ"א בהג"ה שם דנ"ל דמ"מ בדעבד אם שינה בא' מאלו הדברים כשר וה"ה ה"נ אף שלכתחלה יש לכתוב בפ' מכל מקום אם כתב בו' כשר בדעבד דז"א דהני מילי דאם שינה בדעבד דכשר היינו דווקא דומיא למ"ש בסמוך לעיל מני' היינו כיון דאין ידוע ל' המדינות דאז אין לשנות מה שנמצ' בדברי קדמונים לזה כתב ג"כ דגם בדעבד אם שינה כשר והיינו נמי כשאין ידוע איך הוא חתם א"ע משא"כ כשהוא חתם א"ע באופן אחר בדיוק גמור ונכתב שמו בגט באופן אחר מזה לא קמיירי הרמ"א דוודאי יש ויש לחוש משום הרואים וצריך ליתן גט מחדש לפענ"ד: גם את השלישי והוא העיקר שאין להשיב אחר אשר אספר גופא דעובדא היכי הוה כי זהו האיש אבי המתגרשת נתן גט לאשתו השניה פה ק"ק לבוב והגאון מו' יהושיע נרו' יצו' סידר אותו הגט.

ושאל בי מפי הצעיר את דעתי הקלושה איך לכתוב בהגט את שמו פרידמן או וורידמן וכתב אלי שחותם את שמו תמיד בפ': והנה הסכמנו כולנו יחד שבזה אין לפקפק כלל ועיקר בהיותו חותם שמו בפ' שיש לכתוב בשם פרידמן בפ' וכאשר חתמו גם שאר אנשים היום פה בעירנו ולכן הסכמנו לכתוב בפ' פרידמן וכאשר כתבו בפ' בס' זכרון לפני אשר סדרתי ושם כתב גם כן הכתב של הרב המסד' מו' יהושיע שכתב לי בכתב ממש באותו האיש המוזכר שכתב פרידמן בפ' ואני הצעיר שלחתי ע"י שלוחי האלוף רבי פלג בן האיש ר' פרידמן ההעתק מכתבי אשר הראתי לו למען ידעו בני ישראל שלא לשנות לכתוב את שמו באופן אחר רק כאשר אביו חתם את עצמו באשר נתן לו הגט לאשתו בשמו שמחה המכונה פרידמן והרב המסדר לא השגיח בי וסידר את הגט לאחותו בת אביו בשם אחר וורידמן בוי"ו ואם כן עבר על לאו דלא תתגודדו וגם לענ"ד צריך ליתן גט אחר שיש ויש לבא לידי תקלה שיאמרו הרואי' שממ"נ לא ניתן גט א' בהכשר או הראשון או השני שלא נאמר בו כי טוב בהיות שנשתנה שמו ולא ראי זה כראי זה ויוכיחו הרואים בין שניהם בשני גיטן שכתב פעם כך ופעם כך שאין זה האיש הקודם והיא בת איש אחר בהיות כי לאביה נכתב באופן אחר ולכן לפענ"ד צריך לכתוב גט אחר משום הרואים את הקולות קול לו קול אליו ששינה בשמו לכתחלה כדי שלא להוציא לעז על גט הראשון או על גט השני כי קרוב הוא עדיין בעירנו ורב לנו שהוא עודנו חי חוץ לעירנו ושהייה אסורה בהיות לו אח רחוק.

גם בעיני יפלא על דברי ר"מ יפה שכתב בסתם שמחה המכונה וורידמאן ושינה שמו דלא כשום סדר בפרט מ"ש בא' בין מ"ם לנו"ן בודאי יש ט"ס נפל בדפוס כי אין לכתוב כי אם כמו שמצינו בשאר שמות קלמן זלמן שוורצמן וכהנה רבות עוד יש לפקפק בדבריו מ"ש בסתם שיש לכותבו בו"ו וזדידמן ולגבי פייבוש וייבוש.

שכת' שהולכין בלשון בני אוחזו המדינה כמו שכתב הרמ"א. הגם כי אולי נראה לי לחלק שדעת הר"מ יפה שסבירא ליה שהשם וורידמן ושם פרידמן הם שמות מחולקין ולכן שינה שמו והיינו שקורין וורידמאן בפתח.

ולכן כתב הכל בסתם בשני יודי"ן וגם א' בין מ"ם לנו"ן מה שאין כן גבי פרידמן שקורין בחירק אולי גם הוא הסכים לכותבו בפ' רפויה וק"ל. כל זה כתבתי לענ"ד דאין לפקפק בדבר שנאמר מי שמערר על הגט זה שהוא כמוציא לעז ובחרם דר"ת חלילה כי זה וודאי אינו כי אשר יאמר כזה טעות הוא בידו כי כבר קיימו וקבלו כל האחרונים דבכל מקום שנודע איזה פסול בגט או איזה ענין שלא נעשה כהלכה ופשיטא דבזה לא דבר ר"ת וסייעתו באשר שכל השאלות ותשובות מלאים מדברים הללו ושנשאלו והשיבו שיש להכשיר או לפסול גיטין שלא נכתבו כהוגן וכן מעשים בכל יום.

וכן כתב הגאון מהר"י בשם מהרי"ק שורש ל"ו סימן ב' וזה לשונו אבל ר"ת פשיטא דבזה לא דבר ר"ת דאדרבא מחוייבים לשאול את פי הגדולים כדי לאפרושי מאיסורא עד כאן לשונו ובנדון דידן הוי איפכא שבאם לא ינתן גט אחר שיכתוב מחדש לבתו כאשר נכתב מתחלה בגט הראשון לאותו האיש אבי המתגרשת לאשתו אזי יוציאו לעז על גט הראשון ויהיה הקולר תלוי בצווארו של אותו הרב המסדר הגט השני לבת המגרש הראשון שיהיה לעז בגט הראשון.

זאת ועוד אחרת שלא שייך מוציא לעז כ"א מי שבא לערער חלילה לאחר נתינת הגט אשר צווחתי ככרוכיא והעתקתי מה שנעשה מעשה פה עירנו באותו האיש עצמו אבי המתגרש' שכתבו בפ' פרידמן כאשר חתם עצמו ואיך ימלא לבו לשנות ולכתוב באופן אחר והרי השני גיטן סתרי אהדדי ואדרבא היה לו להרב הנ"ל לחפש היטב הדק לדקדק כדי להוציא מלב המערר שלא כדבריו אם היה בעיניו ראייה או מופת שראה וידע מרבותיו לא מסברתו: ואני בכל כחי עניתי ואמרתי אמן מאיש הזה לכתוב לו גט אחר מיד בהכשר בשם פרידמן בהיות שחי עדיין כדי שלא יבא לידי תקל' חס ושלום כי שערי תשובה לא ננעלו לפני לכתוב בכל תפוצות ישראל כי תורה היא ובאם הרב דח"ל ראה כן לכתוב בארץ אשכנז בארץ רוסיא היא מדינה אחרת וכבר נעשה מעשה פה יתד שלא תמוט כפי הדין והדת של תורה לכותבו בפ"א דווקא מה שנלע"ד כתבתי וחתמתי פי המדבר הצעיר אוהבו מחות' נאמן בברית אברהם הכהן.

נחוץ מאוד ומאוד ביום ד' א"ח פסח. נא ל' בקשה אחר עיוני בזה יענה ויאמר תשובתו הרמה.

סימן לו נדרשתי ללי שאלו נמצאתי לאשר בקשוני שלומי אמוני ישראל ה"ה הקצינים ראשי פרנסי דק"ק פראג יצו' כו' כתיבת יד הנחמד להשכיל כ' פתחיה יע"א סופר דמתא בדבר שנפלה דו"ד בין שני יושבי עירם לעיין בטענותיהם ובתשובותיהם וראייותיהם. ובפסק שנפסק ביניהם ובהשגות אשר עשה כל א' להחולקים על הפסק והכל רשום בכתב אשר שלחו לידי ונתבקשתי למעלות הראשים הנ"ל להעלות בכ"י מה שנראה לי שיחייב הדין בנ"ד ולשלוח לידם פסקי ולפ"ד שני החולקים אחרי דברי לא ישנו ויקבלו עליהם את הדין כי כן קיימו וקבלו עליהם שלא לערער ולהרהר עוד ואני היה עם לבבי שלא להטפל בעת ההיא כי פראג עיר גדולה לאלקים נתן ה' חכמה ותבונה בהמה להבין בכל מדע ולהורות נתן בלבם ומלכם בראשם ה"ה הגאון המופלא כ' ליב יצו' אשר אם ח"ו משתכח תורה, הוה מהדרא לי' בפלפולי' ובבקיאותו והי' ראוי שיקריבו למשפ' האנשי' הגאון הלזה לברר את דינם כי מרא דאתרי' הוא ואב"ד שלהם: ואחר זה השיבותי אל לבי דאולי הגאון הנ"ל ושאר בעלי תריסין אשר בק"ק ההיא יש להם צד קורבא או קירוב דעת אל א' מהחולקים וברצונם משכו את ידיהם לסלק ידם מזה ע"כ הראשים יצו' ראו כי טוב שיצא לאור דינם ע"י מי שהוא אינו מכיר בהם ובשמותיהם כמוני היום כתב הרמב"ם פי"ג מהלכות סנהדרין אסור לדיין לדון בדין אוהבו כו' ואה לא היה מכיר את אחד מהן ולא מעשיו אין לך דיין צדיק כמוהו ובכך נעתרתי לקולם ועיינתי בקונטרס הנזכר כפי המצטרך ואשיב להם אשר עם לבבי לענ"ד בנ"ד השמינה היא אם רזה אך בקיצור דברים כפי האפשר כי לא אשלח ידי כי אם לדברי אשר למראה עיני אשפוט שהם נוגעין אליבא דדינא וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

ראשונה אומר כי במה שפסקו הדיינים שראובן לא יוכל למחות ביד שמעון, וב"כ לילך לבית המוצנע העומד בחצירו של ראובן ולעשות שם צרכיהם ולילך לבאר לשאוב מים.

רואה אני את דבריהם יפה דנו ויפה פסקו בהטעם הראשון שנתנו לדבריהם דשמעון החזיק בתשמישים הנז' זה כמה שנים וחזקה טובה היא אמת ויציב אך טענה זו צריכה

ביאור ותוספות דברים שיספיקו להשיב על הראיה שהביא ראובן בטענותיו וחישוב להכריח מתוכן דלא שייך טעם הדיינים באחר המחילה ממכ"ת לא השיבו לו עליה כהוגן ודחו ראייתו באמת הבנין וזהו כי ראובן טען דשמעון לא יכול לטעון טענות חזקה דכיון דבעה"ב משתמש גם הוא בחצר ובבית המוצנע ובבאר לא שייך בו חזקה כדאי' פ' חזקת הבתים האי דאמר לחבירו מאי בעית בהאי בית' א"ל מינך זבינתיה ואכלית שני חזקה א"ל אנא בשכונא גוואי הואי: ופ"י רשב"ם ז"ל בחזרים הפנימים היתה עיקר דירתו והייתי עובר דרך עליך ומשתמש עמך בבית החיצון שדרת בו ברשותי ולכך לא מחיתי עכ"ל ומכאן חישוב ראובן להוציא כלל א' דהרשב"ם וכל ההולכים בשיטתו בפירוש הך סוגיא סבירא להו דלעולם לא מהני טענות המחזיק כשהבעלי משתמש' גם הם במקום ההוא עוד הוסיף בזה דבריו להביא ראיה דאף החולקי' על פ"י הרשב"ם יודו בנדון זה דלא שייך חזקה כמבואר בטענותיו וטענה זו חזקה בעיניו כראי מוצק היא היתה לראש פנה לשאר טענותיו ואולם כשבאו הדייני' לסתור ראיה זו השיבו דש"ה שלא היה להמחזיק שטר אבל בנדון זה שטר חזקה ושטר פשר מונחים לפניו ובהם מפורש באר היטב שיש רשות לשמעון ללכת לבאר ולהשתמש בו ואם כן יש לו שטר וחזקה וכו' ובאמת כי דבריהם אלו מתמיהים דכיון דסברו וקבלו את סברת ראובן דכל היכא שהבעלים והמחזיק משתמשים בחצר אחד לא מהני ביה חזקה כדמוכח מהא דחזקת הבתים והכא הוא דמהני חזקה כיון דאיכא שטרא במה שנשתמשו א"כ לזכות שמעון א"צ חזקה דהא לפי סברתם לא הוי חזקה אי לא דאיכא שטרא וכיון דלדעתם שטר מעליא הוי ומפורש באר היטב שיש זכות לשמעון שם אם כן בשטר לבדו סגי והוא הוא המחליט זכותו וחזקה מה זה עושה.

וכבר השיג ראובן על תשובה זו מהדיינים והדין עמו בזה האמנם הך דאמר ראובן והודו בה הדיינים דלא שייך טענת חזקה כשהבעלים משתמשים עמו בחצר. אם תלקח כללות מתייחס אל הנדון כמו שכ' ראובן המצא תמצא מבוארת הבטול דבסוף פרק ח"ה תנן היה מעמיד בהמה בחצר תנור וכיריים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר לא הוי חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה י' טפחים הרי זה חזקה ובגמרא פריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא א"ר נחמן אמר רבה בר אבוב הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי ופ"י רשב"ם מ"ש רישא ומ"ש סיפא הא וודאי מקפידין בני חצר על אחד המעמיד בהמתו כאן ומדלא מיחו וודאי הקנו לו מקום בחצר זה כה להעמיד בהמותיו ואמאי אין לו חזקה הכא בחצר השותפין עסקינן איש נכרי שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים שאין לו בה שותפות ל"ש רישא ל"ש סיפא הוי חזקה שאין בני חצר מניחים לנכרי להשתמש תשמישים הללו בחצר שלהן אלא אם כן נטלו רשות מהן ואם לא מיחו שלש' שנים הוי חזקה והכא בחצר השותפין עסקינן כו' הרי מבואר לפנינו דהיכא שהבעלים משתמשים עם המחזיק [דהא משתמשים הם בחצר לכל הפחות בכניסה וביציאה וכדמשמע שם מפירוש רשב"ם ם ומבואר יותר בתוספת בד"ה בשותפין עסקינן] אי לא מיחו הבעלים עד ג' שנים הויא חזקה הג"ה וכן מוכח מתוך הסוגיא דאיש נכרי שבא להעמיד בהמתו בחצר אחרים הוי' חזקה ואפ"י כשהבעלים משתמשים גם הם בחצר דאל"כ מאי פריך מ"ש רישא ומ"ש סיפא והמתרץ גם הוא מאי דוחקא לאוקמ'

בשותפין לוקמי באיש נכרי כדקס"ד דמקשה ומתני' איירי כשהבעלים משתמשים עמו בחצר ולהכי לא הוי חזקה.

דלא חשו הבעלים למחות כפי מה שהבין ראובן מדברי הרשב"ם ואם כה יאמר דע"כ מתניתן מיירי דווקא כשאין הבעלים משתמשים דאי כשהבעלים משתמשים בו גם הם אפי' אם עשה מחיצה לא הוי חזקה א"כ מי לחצו להרשב"ם לדחוק ולפרש מ"ש רישא ומ"ש סיפא דה"ק מ"ש רישא מסיפא דלמא המקשה פריך ממ"נ אי איירי מתניתן כשאין הבעלים משתמשים בחצר.

אמאי לא הוי חזקה ברישא הא וודאי מקפידים בני החצר וכו' ואי מיירי כשהבעלים משתמשים גם הם בחצר בסיפא אמאי הוי חזקה דהבעלים לא חשו למחות ויהי' פירוש מאי שנ' רישא ומ"ש סיפא כמשמעותי' בכל מקום מ"ש זו מזו אלא על כרחך צריך לומר דאף כשהבעלים משתמשים גם הם בחצר אי לא מיחו תוך ג' שנים הוי' חזקה ולהכי הוכרח הרשב"ם לפרש מאי שנא רישא ומ"ש סיפא מפני מה לא הוי חזקה מ"ש מסיפא דסיפא אתי שפיר עשרת הדברים אשר כתבתי בהג"ה זו הוספתי אחרי רואי את ידי לתוספת ברור והם לבדם יספיקו לעקור מן השורש הכלל שחשב ראובן להוציא מדברי הרשב"ם ההוא ראיות שאין הדבר כאשר חשב ובמקום שעמד לא ישב ע"כ הג"ה] ואין לדחוק ולהליץ בעד ראובן והדיינים שקבלו סברתו דדוקא כשהבעלי' משתמשים עם המחזיק באותו תשמיש להחזיק במקום ההוא כבנדון דידן בהא הוא דקאמרי דלא מהני חזקה אבל כל הני דמתניתן.

נהי דהבעלים משתמשים גם הם בחצר באותו התשמיש אין משמשין בו ואפילו אי נימא דבחצר חבירו הוי חזקה אפילו כשהבעלים גם הם מעמיד' בהמתם או תנור או כיריים באותו החצר והוא אמת בלי ספק היינו דוקא כשאין הבעלים משתמשים בחצר באותו מקום עצמו שמשמש בו המחזיק ולהכי הוי חזקה אבל הבעלים משתמשים בחצר באותו מקום.

ובאותו תשמיש עצמו לא מהני בי' חזקה דמלבד שהסברא בעצמה הוא דחוקה ורעוע ואין הדעת סובלתו ע"כ ליכא למימר הכי דהא ממקום שבא ראובן להוציא הדרך המחזיק בבית החצון הוא תשמיש מיוחד שהוא דר בבית החצון לבדו אלא שהפנימי עובר דרך עליו ואין לטעות בלישנא דהרשב"ם שכתב.

ומשתמש עמך בבית החצון דקרי משתמש למה שהוא טוען שהיה עובר דרך ביתו. וכן משמע מלשון הרא"ש ובנו בעל הטורים דמפרשי הסוגיא לרשב"ם כל א' פי' דאמר המערער רק דרתי בבית הפנימי ועברתי דרך עליך והוא מבואר יותר מלשון הרמב"ן שהשיג על פירושו בחידושו וז"ל מה שפי' הרשב"ם לא נ"ל מפני שהדין נותן שלא יפסיד חזקתו בשביל כך וכי אין אדם עשוי למכור בית החצון ומשייר לעצמו הפנימי ודרך ואף על פי כן כיון שזה כו' יעלה לו חזקה ע"כ שמעת מני' דלרשב"ם איירי דאין המערער משתמש בבית החצון כלל ועיקר רק שעבר דרך ביתו: ואם באנו ללמוד למידים דכל שהבעלים משתמשים בבית או בחצר שהמחזיק משתמש בו אף על פי שהמחזיק משתמש בתשמיש מיוחד אליו מתחלה לתשמיש הבעלים כהוא עובדא שהיה

דר בבית לבדו מכל מקום כיון שהמערער עובר דרך עליו לא הוי חזקה ואם כן כשנשתמש בחצר חבירו בא' מהתשמישים הנז'.

במתניתן פשיטא דלא הוי חזקה כיון שהבעלים יש להם דרך בחצר ומשתמשים בו בכל מיני תשמישים ומכאן סתירה על הכלל הנ"ל שחשב ראובן להוציא סברא בהך סוגיא דח"ה: אבל מה שנ"ל ליישב דעת רשב"ם עד שלא תקשי לי' הך מתני' דסוף ח"ה הוא דבההו' עובד' המחזיק בא להחזיק בגוף החצר שדר בו ג' שנים בלא מחאה מהבעלים וטען המערער לפי פ' הרשב"ם עיקר דירתו היתה בחדרים הפנימים והייתי עובר דרך עליך ולהכי לא מחיתי כי אמרתי בלבי כל הרואים אותי משתמש עמך בהעברת דרך בית החיצון יכירו וידעו שאין הבית מכור, לך שאם היה שלך היית מעכב על ידי מלעבור דרך עליך דקפדי אינשי אדריסת הרגל מאיש נכרי בחצר או בית שלהם כדמוכח בתוס' בשינויאי דרבינא על מתנית' דהיה מעמיד בהמה בחצר וכו' עיין בדבריהם שם אבל בכל הני דמתניתן אין המחזיק בא להחזיק בגוף החצר מכח חזקת תשמישים אלו שיוכל בעל החצר לטעון דלא חש למחות כיון שנשתמש עמו בחצר או שהיה לו דרך בו וזה ממה שיוורה שלא מסר לו החצר דהמחזיק מודה שהחצר הוא שלו אלא שהוא טוען אתה נתת לי לתשמיש זה בחצר שלך במתנה או מכרת לי .

בכגון דא אם אין לו שותפות בחצר יש לו חזקה לתשמיש שלו כיון דלא מיחו הבעלים דהכא לא יכול לטעון דלא חש למחות כיון שנשתמש עמו בחצר או שהיה לו דרך בו כמו שטוען המערער בעובדא דלעיל שאין תשמישו בחצר ראייה שלא מכר או נתן לו המחזיק מקום בחצר לתשמישו: ועוד י"ל דבההוא עובדא דוקא הוא דקאמר רש"בם דכי טען עובר הייתי דרך עליך ולכך לא מחיתי דהוה טענה מעליותא דהתם מיירי דיש לפנימי דרך לצאת מצד אחר ואין אדם עשוי למכור בית החיצון ולשייר לעצמו דרך כשיש לו דרך לצאת מצד אחר כי בלי ספק ימעט מקנתו בשביל שיוור הדרך ולמה זה ימעט דמי מקנתו ללא צורך ולהכי כי טעין דלא חש למחות.

כיון שעבר דרך ביתו טענתו טענה: אבל בכל הני דמתניתן לא שייכי הני טעמי כמבואר במעט עיון ופירושי זה בדברי רשב"ם הוא נאה ומתקבל מצד הסברא בעצמה ועפ"י דרכו הצלנו אותו מיד הרמב"ן ונמ"י והאחרונים המשיגים על פירושו כאשר בעיניו יראה הרואה השגותיהם ועוד י"ל דרשב"ם וסייעתו ס"ל דלענין הקפדת תשמיש יותר קפדי אינשי על תשמישים שמשמש איש נכרי עמם בבית או בחצר שהם דרים בו ממה שהם מקפידים על תשמיש שמשמש איש נכרי בבית או בחצר שאין הבעלים דרים בו ומשתמשים בו והסברא הגוברת מחייבת כן והחוש מעיד עליה ונמצא לפ"ז דבההוא עובדא שהמחזיק דר לבדו בבית החיצון והמערער דר לבדו בחדרים הפנימים לא היה לו למערער להקפיד על תשמיש המחזיק בבית מצד התשמיש בעצמו הגם שבלי ספק נשתמש בו בתשמיש של קפידא ככל הנזכרים במחניתן וכיוצא בהם כיון שלא נשתמש בחדרים הפנימים שדר בהם המערער ולא עבר דרך בית דירתו דאין אדם מקפיד על תשמישין רק כשנשתמש בהם במקום שהוא דר בו אלא דמ"מ היה לו לחוש שלא יטעון המחזיק שקנה ממנו הבית והיה לו לעשות מחאה ואהא מהני טענתו עובר הייתי דרך עליך ולכך לא חששתי למחות וכדאמרן ויבא לשון הרשב"ם בתכלית הדיוק דתרת

קאמר עיקר דירתו היתה בחדרים הפנימים ולא בבית החיצון ואתה לא נשתמשת בחדרים שהייתי דר בהם נמצא שלא היה לי להקפיד מצד תשמישך בבית ולא היה לי לחוש שתאמר שמכרתי לך הבית החיצון מאחר שהייתי עובר דרך עליך וכדפרישית אבל בכל הני דמתניתן המחזיק נשתמש במקום שדר בו או שנשתמש בו בעל החצר עצמו ובכגון דא לא מהני לי' טענה משתמש הייתי עמך בחצר אדרבא טענה זו היא בעוכרי' והפך הסברא שהניח ראובן בטענותיו דכ"ש שהי' לו למחות הן מיראתו שהמחזיק יטעון שקנה ממנו החצר הן מצד התשמיש בעצמו דכך דרכם של בני אדם להקפיד על איש נכרי הבא להשתמש בתשמישין שלו במקום שהם משתמשין ומדלא מיחה תוך ג' שנים ניכרים הדברים שמכר או נתן לו במתנה מקום בחצירו לתשמישין שלו: והדרכים ה"ל שלשתן כא' טובים ונכוחים ובפרט שני האחרונים וייתישבו מתוכם דברי הרשב"ם עד שלא תהיה עליהם סתירה ממתניתן הנ"ל ונמצינו למידין לנ"ד דטענה של ראובן דלא שייך כאן חזקה כיון שהבעלים משתמשין גם הם בחצר בתשמישין שלו עם שמעון ומורישיו ולהכי לא חשו למחות כדפ"ה הרשב"ם לא יצלח למלאכה דאין יחוס ודמיון להאי עובדא עם הנ"ד מפני הטעמים שכתבנו.

וכבר נתברר מהא דמקשה המקשין אמתניתן דסוף ח"ה מ"ש רישא מסיפא ואוקמנה בשותפי' דקפדי אינשי אתשמיש איש נכרי בביתם או בחצר שלהם ואם לא מיחו תוך ג' שנים הוי חזקה ומה גם מכ"ש בתשמיש נמאס ונבזה כזה ששמעון ומורישיו וכל בני ביתם נשתמשו בבית המוצנע העומד בחצר שאפי' נעדרי ההרגש יקפידו על תשמיש כזה וכיון דלא מיחו אין ספק דהוי חזקה גמורה: הנה הארכתני מעני' לשוני והרחבת הדיבור בסתיר' הראי' שהביא ראובן ובקיום הטענה שזכה שמעון בתשמישין ה"ל מכח חזקה הוא אצלי עיקר גדול בפסק זה והוא מבואר דהכא אין צריך עמה טענה דשמעון בא מכח ירושה כמו שכתבו הדיינים אלא שהם חושבים לטענה נוספת על טענות חזקה שטענו בראשונה וז"א דאם אין כאן חזקה לא שייך האי טענה דטוענין וצדק ראובן במה שהשיג עליהם בזה והא דכתבנו דטוענין לשמעון שהבעלים הראשונים מכרו או נתנו למורישיו מקום בחצר לתשמישין אלו היינו דווקא למשווי' מוחזק בתשמישין הנ"ל בעוד הבאר והב"ה קיימים וראוין לתשמישין אבל אם יתקלקלו ויפנו באהליהם אזדא ליה חזקתו ואין לשמעון שום זכות לחלק באבני הכתלים ובריקת הבאר וב"ה כמ"ש הר"י אברצלוני והביאו בעל הטורים בח"מ סימן קנ"ג על מי שחפר בכותל חבירו ונעץ בו קורה דאפילו החזיק בו ג' שנים ובטענה לא הוי חזקה לחלוק באבני הכותל ובמקומו שאין נעיצת קורותיו של זה חזקה במקום הכותל כיון שהוא ידוע שהוא של אחר ושם הביא דעת הרא"ש דסבר דהוי חזקה אף לחלוק באבני הכותל אם יפלו אבל למקומו לא הוה חזקה כל זמן שלא פ"ה וה"ה בנ"ד מעתה מה שמסייע ראובן לזכותו ממה שכתב בשטר וכל החצר וכל השייך לו וכו' יהיה של עצמו אפי' אי יהיבנא לי' שיטתי' דבכלל החצר וכל השייך לו נכללים גם כן הבאר והב"ה אין לו ראייה משם נגד חזקת שמעון דאין ה"נ שמקום הבאר והב"ה שלו ואין לשמעון זכות וחלק במקומו' רק להשתמש בהם בעמדם על עמדם דלענין זה חזקתו חזקה ומה שטען ראובן כיון שכבר נתמלא הב"ה יהיו צריכים לחפור ולקנו' מחדש נתבטל הזכות שהיה לשמעון והביא ראייה מתשוב' רשב"א שהביא הקאר"ו וז"ל ולא נעשה הבאר לחלקו של שמעון ואח"כ השאילה

שמעון לראובן או שנתן לו במתנה רשות לשאוב ממנו מים בזה אם נעשה וצריכים לחפור שם באר אחר יכול שמעון לומר נעשה אהדדי כו' והשיבו הדיינים על ראייה זו שתי תשובות בדבר חדא דשאני ב"ה שעשו לפנות ולנקות כשנתמלא משא"כ בבאר שבתחלתו אינו עשוי לפנות ועוד דהתם נהרסו כותלי הבאר וכו'.

נראה דיפה השיבו דב"ה הואיל שהוא עשוי לפנות וזה דרך תשמישו כשנתמלא וחזור לפנו' עדיין שמו הראשון עליו משא"כ בבאר אם נתמלא עפר וצריכין לחזור ולחפור אותו הואיל ואינו עומד להסתתם ולהפנות נתבטל שמו הראשון ופנים חדשות באו כאן ועוד דכפי שכתב ראובן בטענותיו ב"ה זה כבר היה מלא כל גדותיו כמה פעמים ופינוהו כמה פעמים.

נמצא דשמעון החזיק בתשמישו בדרך זה לסירוגין ומה שהיה הוא שיהיה וכבר נשתעבד בשטר לפרוע חלקו בהוצאות הב"ה ולעולם פרע חלקו כשהיו צריכים לפנותו ואם כן לא איבד זכותו ועל התשובה השניה השיב ראובן בהשגותיו דאין ממש בתשובה זו דבסוף התשובה ה"ל כתב ז"ל אבל אם נפלו שם זבל לא אמרינן אזדא לה שהבאר עדיין קיימת והמים עדיין ישנם בבאר אלא שכסו הזבל אותם שם והרי זה כמי שכיסו פי הבאר שזה מסיר כיסיו ושואב מימיו ודייק ראובן מלשון זה דאי לאו טעמא שהמים עדיין בבאר אלא שכסו אותן הזבל היינו אומרים אזדה לה אעפ"י שכותלי הבאר עדיין קיימים ומנה לב"ה דאע"ג שכותלי הבור עדיין קיימין כיון שנתמלא אזדא לו על זה אשיב ואלין בעד הדיינים אשר באולי לא פסקו כדברי ראובן דלשון תלמוד ופוסקים לחוד ולשון בעלי תשובות לחוד דאם היה כתוב דין זה בתלמוד או בפוסקים באר שלא נפלה אלא שנתמלא זבל לא אמרי' לה אע"פ שכותלי הבאר.

עדיין קיימים והמים ישנם בבאר אפשר שקרוב היה מקום לדיוק הזה אבל בתשובות אין מדייקים מדיהיב תרי טעמי ש"מ דחד אינו מספיק דלהשיב לשואל ולהסביר פנים לתשובתו יהיב חבילות חבילות מכל הטעמים דאיתא במעשה שנשאל עליו ולפ"ז איכא למימר הכא דאה"נ דטעמא דלא נעשה לחוד היה מספיק לשנאמר דלא אזדא לה אלא שהוסיף טעם לשבח במה שהמים עדיין ישנם בבאר דמעשה שהיה כך היה ולהשביע נפש שוקקה מהמעייין בדברים אלה הנני מוסיף נופך משלי ואומר דכדברי שמעון כן הוא דרשב"א דוקא קאמר.

כיון שהמים עדיין בבאר הא לאו הכי אף על גב דכותלי הבאר עדיין קיימים הוה אמרינן דאזדה לה כיון שנתמלא זבלים אבל לא ימשך מזה דה"ה בב"ה דבבאר אין משתמשים אלא במים שבו ואם לא היו המים עדיין בבאר בעין וודאי דאזדא לה שם באר דאין כאן אלא בור ריק אבל בב"ה אין תשמיש אלא בכור עצמה והבור ריק העשוי להחזיק המילוי הוא הנקרא ב"ה.

ולהכי ככותלי הבור עדיין קיימים אע"פ שנתמלא שם ב"ה עליו אלא שאין יכולים להשתמש בו אלא אם ינקו אותו וחילוקי זה כפתור ופרח ואחרי שבררנו דחזקת שמעון בכל תשמישין הנ"ל הוי חזקה מעליות' ולא אמרינן דנשתמש בה בתורת שאלה דטוענין

ליורש וכדכתיבנא נתבאר ממילא דיפה פסקו הדיינים ששמעון יכול להוסיף דיורים בביתו ובבנין חדש אשר עשה שלא יכול ראובן למחות ביד כל דרי ביתו מלהשתמש בחצר בכל התשמישין הנז' כי הבנין חדש נבנה זה שנים רבות קודם שבא הבית ליד ראובן ותמיד כל דרי ביתו נשתמשו בחצר בכל התשמישין הנז' ומה שכתב ראובן כי שמעון לא יכול לטעון חזקה בשביל אחרים ואין אחרים טוענין שלקחו טענה של כדי הוא דגם בני ביתו אינם טוענים שלקחו ואנן לא משווינן לשמעון ולא לבני ביתו מוחזקים אלא הכי הוא דאמרינן מאחר דשמעון וכל ב"ב נשתמשו בחצר שני חזקה והבעלים לא מיחו בידו הוי חזקתו חזקה וטועני' בעדם שמא הקנו או נתנו לו הבעלים מקום בחצר שלהם להשתמש בו בכל התשמישים ה"ל הוא וכל דרי ביתו ושמעון הוא הוא המוחזק ככה ורשות שיוכל להרשות לכל דרי ביתו להשתמש בחצר בכל התשמישים ה"ל.

וקרוב לשמוע כי מה שפירשו בשטר חלוקה שכל א' יוכל לבנות בחלקו כאוות נפשו שלכאורא לא היו צריכין לפרש זה אלא המה ראו שבעל החצר היה יכול לעכב על חבריו שלא יבנה בנין חדש ויוסיף דיורים. כדי שלא ירבה עליו הדרך בחצירו וישתמשו גם הם בכל התשמישים הנ"ל ע"כ הוצרכו לבאר שכל א' יוכל לבנות ולהרבות דיורים שלא יוכל בעל החצר לטעון שהוא מרבה עליו הדרך וכיוצא בזה הביא הקא"רו בח"מ סי' שט"ו מתשו' הרש"בא וז"ל ראובן משכון עלייה מחצירו לשמעון לזמן בנכיתא והתנה שלאחר זמן יהא רשות בידו לתבוע חובו או לדור בו סייעתו והוא או למשכנו או להשכירו למי שירצה ואחר זמן המשכונה נפטר ראובן וכו' והאפטרופס טוען שאין לו רשות להשכיר אלא לבעה"ב א' שלא יהא לאותו בעה"ב סיעה גדולה יותר ממה שהיה לשמעון בשעת המשכונה תשובה הדין עם שמעון לפי ששורת הדין אפילו בלא תנאי יכול הוא להשכירו או למשכנו אפילו תוך הזמן וכו' א"כ מה התנאי הזה עושה וכו' עד אבל עכשיו שנתן לו רשות הוסיף להשכירו לכל מי שירצה אפילו לסיעה גדולה ע"כ לענינינו: והאי עובדא דומה לנ"ד: אלא דאולי הוצרכו לבאר התוס' בנין בשביל דבר אחר נעשה ממנו כתבתי טענה זו לעשות סמוכות לדברי הדיינים לרווחא דמלתא אל מה שהאריך ראובן בטענותיו ולא נתפרש בשטר שיהיה לשמעון כח ורשות בב"ה והבאר ודרך בחצר ואולי היה דרך שאלה ובמה שסתמו הדיינים בכל זה מפורש באר היטב בשטרות ונתווכחו במשמעות הלשונות ובויכוח שהיה ביניהם בענין הקנינים ואם יש בהם כח להקנות על ידם דבר שאין בו ממש ובכך הויכוח הזה ובנמשך ממנו לא אשים דברתי כי אחרי שבררתי בבירור שאין אחריו ברור דחזקת שמעון בכל התשמישין ה"ל הוא חזקה מעליותא יהיו דבר שפתים במשמעות לשון השטרות ובכל הויכוח ה"ל אך למותר: מלבד כי קצר לי מצע הזמן מהשתרע: ולא אוכל להרחיב בהם הדיבור כאשר עם לבבי אשר על כן לא שמתי מגמת פני כי אם לברר דשמעון הוה מוחזק כי זה הוא היסוד והשורש בנ"ד ואינך כולהו סעיפים וענפים המסתעפים ממנו: על מה שנתרעם שמעון על מה שפסקו שבכל פעם שתהיה הפתח פתוחה זולת לעת הצורך יענש בקנס זהב סגסי וכבר מחל ראובן על זה הקנס כמבואר בשטר פשר שנעשה ביניהם לא אדע להשיב דבר כי לא ידעתי אם נתן רשו' אל הדייני' בין לדין ופשרה כי דבר זה אין ספק כי לא תחייבו שורת הדין ולבי מאמץ כי החכמים השלימים האלה שנתייבשו לדיינים בק"ק ההי' יש להם כח לפסוק ולעשות לפנים משורת הדין ולמגדר מלתא כפי טבע

העסק אשר הם דנים עליו ע"כ לא אהרהר אחריהם ואיישר דבריהם גם בזה: וזאת היא השגת מהרי"ל על פסק הגאון מו' יודל סימן לז עם כי החכם אמר אין כל חדש תחת השמש הנה כהיום ראינו ושמענו דבר חדש אשר לא היה עד היום וגם לא מצאנו כדבריהם לפנינו ואבותינו לא ספרו לנו כי פסק האלוף דינו חולק על הדיינים שנתנו מקום לדין הזה ונגדי ולא היה חולק לטענה כזו מפני שהוא זה דבר ברור נבנה על יסודי עולם ה"ה הרשב"ם ותוספות והרא"ש ז"ל והטור ומהר"ם במרדכי ולא מצינו למו חולק.

והנה הוא בונה מגדול פסק שלו על י"ל ועוד י"ל ועל עוד י"ל וכולם הם יש מאין וכי דבר כמו זה ראינו וכי על שינוייא נסמוך וניקום ואין לו ראייה להוציא מחזקת בעלים. והמחזיק צריך להביא ראייה ברורה ואלו היה אלו י"ל כדי להעמיד הקרקע בחזקת בעלים היה זה אפשר אבל להוציא מן הבעלים לא ואין לו ראייה משום פוסק במחילה מכבודו לא מצינו כזה כלל ואני אקח א' מן הראיות שעליו בנה יסודו לפסוק אף נגד הדיינים ועלי ובוזה אברר כי הפסק הזה ראוי שיובא לפני בעלי תריסין והעיד בעצמו כי אני בניתי יסודי על דבר זה וגם הוא בנה על זה חוזק ראיותיו ופסק שלו להוציא ממון מיד בעלים ודבר זה יסוד שלו כי הקשה על הרשב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל והטו' עמודי ההורא' שמה' תצא תור' לישראל משנה מפורשת שגורה ומצוייה בפי תנוקות של בית רבן: היא המשנה פ' חזקת הבתים ומשם הוכיח ששייך חזקה אף אם לא היה משתמש המחזיק רק עם הבעלים וזהו ששנינו היה מעמיד בהמה בחצר ומפירוש רשב"ם עצמו הוציא האש ושרף ביתו היא שיטת הרשב"ם ז"ל שהוא בפ' חזקת הבתים ג"כ ואיך יהיה דבר כמו זה כי לא שכחה הוא להרשב"ם ז"ל מדבר שהוא באותו פרק: גם אין לומר דסמך אי"ל שכת' האלוף ה"ל אף אם לא כתב אלא י"ל א' הלא אשר ראה פי' הרשב"ם ז"ל בכל המסכתא שמדקדק לפרש כל מלה ומלה ואיך לא יהיה מקשה ומפרש דבר שהוא סתירה מבוארת כמ"ש הפוסק שהוא סתירה מבוארת על פי' הרשב"ם ז"ל והוא כתב שלש י"ל שנקנה בהם הפסק וקיי"ל דאין ברירה לבני אדם על הרשב"ם ז"ל לפרש איזה דרך נלך בא' או בשלשתן.

כי לאו כל העולם יודעים שהרי הדיינים טעו בו ונתנו מקום לזה ולפ"ד שא' מני אלף ורבבות לומדים לא ימצאו א' מג' דרכים אלו שעליו בנה חיזוק פסק שלו ואיך לא נתן הרשב"ם לפ"ד קושי' דידי' אדידיה שלכך בא הרשב"ם ז"ל לפרש ולא לסתום והנה כתב האלוף והנה אין לדחוק כו' הנה האדם אשר רואה דברים כמו אלו יש לו להכות כף אל כף גברא רבא כמו זה יאמר דברים כמו אלו שאמר ואין לדחוק ולהליץ ועוד אמר שהסברא בעצמו דחוקה ורעוע והרי כל המתחילין בעיון ללמוד שיטת הלכה אינם מבינים רק כך וא"א לומר אלא כך ואיך כתב שדבר זה הוא סברא רעוע כי כל ענין שיטת ההלכה לפי שהיה מיחד מקום לעצמו ומי שהעמיד תנור וכירים ובהמה עצמו בחצר שיש בו דין חלוקה ולקח לעצמו ומשתמש שבשביל כך נעשה המקום הזה מיוחד אליו ומה יהיה מועיל אליו מה שמשתמשים הבעלים בשאר חצר וכי אין עשוי למכור מקצת חצירו וכי אם החזיק בחצי שדה לא יהיה מועיל אא"כ החזיק בכל השדה והא בפרק חזקת הבתים אמר רבא החזיק בכל השדה חוץ מבית רובע: ואם כן מה מועיל שנשתמש בשאר החצר לדבר זה שהחזיק במקום מיוחד בחצר וכי דבר זה דומה למי שאומר נשתמתי עמך בבית בעצמו אף על גב שלא עבר רק דרך עליו סוף סוף באותו

בית נשתמש עמו לבעלים לפ"ד הרשב"ם ז"ל והתוס' והרא"ש והטור אע"ג שהיה למחזיק דירה כיון שהבעלים נשתמשו עמו כמו שהי' דרכו עליו העוברים דרך עליו גם כן נקרא זה דירה כי אין נקרא חזקה רק שתהיה מבוררת לעצמו של המחזיק לכך אמר ליה בהך לישנא זיל ברור אכילתך כלומר שצריך שתהיה החזקה ברורה לגמרי וכן פי' רשב"ם ז"ל בפ"י ע"ז ז"ל שצריך להביא עדים שהחזיק חזקה גמורה עכ"ל.

וכיון שצריכין שיהיו מעידין עדי המחזיק שדר בו ג' שנים בימים ובלילות עד שיהיה חזקה ברורה ה"נ צריך שתהיה חזקה גמורה הלא אין נוגעין ואין פוגעין ביחד אף בדרך ר"ה שהוא י"ו אמה אין פוגעין ואיך כתב וז"ל אם באנו ללמוד וכו' וכ"ש כשנשתמש בחצר חבירו אחד מן המשתמשים הנז' במתניתן שהיה לנו לומר דלא הוי חזקה כיון שהבעלים יש להם דרך בחצר ומשתמשין בו כל מיני תשמישן עכ"ל והרי אלו דברים אין להבין אותן כללודאי כך הוא שאם היה משתמש הבע"ה בחצר שאין חזקת המחזיק כלום אבל המחזיק יאמר כי המקום שהוא להעמדת הבהמה נחלק מן החצר במה שהוא מיוחד להעמדת הבהמה וכי לא מצינו מקום מיוחד בחצר וכי אין מועיל חזקה לכ"ת שהם בחצר וכי אחד מבעלי החצר מחזיק בבור לבדו בחצר, וכי לא מהני לי' חזקה כמו דמהני לי' חזקה בבית אע"ג שמשתמשים בעלי החצר בחצר אלא מפני שאנו אומרים כי הבור והבית הוא לעצמו אינו מן החצר כך ג"כ מקום שהוא מיוחד ומסוים הוא לעצמו ומה שנשתמש בשאר חצר הוא לעצמו וכן הוא לשון הטור בח"מ החזיק במקום מסוים בחצר חברו כגון שהעמיד שם בהמתו כו': הרי הטעם כיון שהוא מקום מסוים לכך הוא לעצמו ואם לא היה מסוים רק פעם היה לו בהמה במקום הזה ופעם במקום אחר בוודאי ע"ז יאמר כיון שלא היה לו חזקה במקום מיוחד מן החצר רק בכל החצר והבעלים משתמשים בחצר ואין לו חזקה כלל ומה נאריך בדבר שהוא פשט הסוגיא והרי בנה היסוד מהפסק שעליו נבנה הכל על ראי' שאין בו כלל כי כל המתחילין בלימוד הסוגיא הוא ואף אם היה קושיא חזקה כמו שאין זה רק פשט הסוגיא וכי ביש לומר נוציא ממון וכי שערי תשובות ננעלו בפנינו הלא נוכל לתרץ תירוצים שאם היה כאן קושיא חזקה יש לתרץ תירוץ אף שהוא רחוק ובענין הזה אנו אומרים.

כי הקושיא אינה כלום כמו שאמרנו והתירוצים שאמר עליו אינם מקובלים כלל וי"ל הראשון שכ' זהתם גם שעוברת דרך עליה יאמר בע"ה שלא חשתי למחות כי אמרתי בלבי כל הרואים אותי משתמש עמך ידעו שאם הבית שלך היית מעכב עלי מלעבור דרך ביתך דקפדי אינשי אדריסה וכו' הנה מהפך הקערה על פיה שכל החזקות שבתלמוד שהיה לבעל השדה למחות ועתה מהפך הדבר שהבעל הבית סומך ע"ז שאם היה הבית שלך למה לא מחית והרי ישיב לו ולמה לא מחית אתה שלא ידור אחר בביתך וכי אין הדבר הזה יותר ממה שאחר יעבור דרך עליו ואם אתה הנחת אותי בביתך גם כן אני אומר שהנחת אותך לעבור בלבד והרי טענ' המחזיק עדיף שיוכל לומר שכך היה התנאי בשעת המכר וכמ"ש הרמב"ן ז"ל הלא דברים אלו כחומץ לשיניים ואין ראוי להאריך בכמו דברים אלו ועל סברא כמו זאת במה פסק שלא להוציא וי"ל השני דהאי עובדא

היה לו דרך לצאת כו' על תירוץ זה השני יש לתמוה הפלא ופלא הראשון שבא ליישב דברי הרשב"ם ז"ל כמו ענין זה דבר.

שלא נזכר בגמרא שהיה לו דרך אחר ועל דבר זה יבנה פסק דין שלו ואם בעלי חילוק היו אומרים חילוק כמו זה הי' נראים זה חילוק טוב לומר דבר כמו זר שהיה לו עוד דרך אחר ומסברא בעצמו אינה ראוי' לאומרה כלל כי באולי יש לחוש לרמאות שעשה זה כדי לערער ולמה הלך בדרך זה ולא הלך בדרך השני ואם היה זה לקצר דרכם אם כן יאמר גם כן כי לכך היה ממעט דמי מקנתו לקצר דרכם ומה לשון דמי מקנתו ובאולי מתנה היה ולא מכירה וללמוד גם זאת מכסף מקנתו הכתובה בתורה דבר זה אינו כי דברי קבלה מדברי תורה לא ילפינו ואם כן מניין שהיה מכירה שמא מתנה אף אם נאמין שהיה מכירה מ"מ הי' למערער למחות באולי יטעון שהיה מתנה ולא מכירה ואז בודאי לא היה מהני חזקה והי"ל השלישי כתב דלענין תשמיש יותר קפדי כו' הלא דברים אלו קשים מאבן וברזל שמהפך הקערה ג"כ ובונה פס"ד להוציא ממון ע"י זה כי לפי הסוגיא דגמרא שלכך לא הוי חזקה מפני שטוען המערער נשתמשי עמך בבית ואם היה משתמש עמו בבית לגמרי עד שהוא דר אצלו לא הוי חזקה וכי דברים כמו אלו ראוי לאומרם.

ומ"ש שהסברא והחוש הגוברת מעיד על זה והלא ראה דברי הרמב"ן ז"ל אשר הוא החולק על פירוש הרשב"ם ז"ל וכתב וז"ל וכי אין אדם עשוי למכור בית החיצונה ומשייר לעצמו הפנימי ודרך אף על פי שזה לבדו דר שמה שלא יעלה לו חזקה ע"כ וזה הלשון בעצמו כתב בעל נמוקי יוסף ומשמע מדבריהם שאינם חולקים רק בשביל שהיה דר לבא בבית החיצון רק שהיה המערער עובר דרך עליה אבל אם היה גם כן דר עמו המערער בודאי מודה הרמב"ן שאין זה חזקה וכן הוא בתוספ' וז"ל ונראה לי שהיה עדים שדר בשכונה דאי לא היה לו עדים וכו' וכי יש להם לעידי החזקה לידע שלא היה מערער באותו בית כל שלש' שנים ואם יאמר המערער הייתי עמך שני ימים אין לך שלש שנים ועדים אינם יודעים יפסיד עכ"ל התוספת ומשמע כל שהיה דר בבית ב' או ג' ימים אין לו חזקה אם היה לו עדים בזה ועוד כתב המרדכי בשם מהר"ם ז"ל לענין חזקת ישוב אפילו אי טעון מנך זבינתיה לאו טענתיה טענה כיון דאינהו גם כן דיירי בעיר לא חיישי לממחי הלכך אין חזקתו חזק' כדאיתא לעיל אנא בשכונת' גוואי הוינא וא"ל רב נחמן זיל ברור אכילתך עכ"ל והשתא אם פי' הרשב"ם ז"ל דוקא היכא שאין דרים במקום אחד כי אף שדרים בשני בתים בודאי ישוב בבית אחד דמי ומה שאמר כי לענין הסברא גוברת יותר יש להקפיד כשהן דרים יחד ואפי' אם היה כמו דבריו שהאדם מקפיד שלא ידור אחר עמו אין עיקר הטעם מקפיד בלבד אבל הטעם דעד ג' שנים מזדהר המחזיק בשטרו טפי לא כדאיתא פרק חזקת הבתים והיה להמערער למחות כדי שישמע המחזיק והי' נזהר בשטרו.

וכיון שלא מיחה הוי חזקה מעליותא שיאמר המחזיק לא נזהרתי בשטר וזה עיקר טעם חזקה אבל אם בעל הבית דר שם לא יצא הבית מרשותו כלל לאחר והי' לו למחזיק להיות נזהר בשטרו יותר דבר זה נחשב מן מחאה כיון שלא יצא מרשות בעלים באשר הם בביתם כמו בראשונה ואל"כ איך אפשר שיהא אדם נשמר מזה ואם יהיה לו אדם

בביתו ג' שנים כמו שתמצא הרבה שיש להם בני אדם בביתם דרים אצלם יטעון הדר חזקה אבל הדבר מוסכם מפי הכל שאין זה חזקה רק שהאלוף הדיין הפך הקערה על פיה: ואני הולך ביושר ובאמת כמו שמוכח מכל הפוסקים אף מדברי החולקים והוא בירר לו דרך לעצמו אף כי לא הועיל כלום בתירוץ כי מה שכתב בתירוץ הזה כי במשנה דהעמדת תנור וכיריים הוי חזקה משום שאין זה דומה להאי עובדא דבשכונה גוואי הייתי דהתם אינו דר אצלו לכן אינו מקפיד ואינו דומה להעמדת תנור וכיריים שהיה לו להקפיד וכי דברים אלו ראויים לאומרם דלמה לא היה להקפיד וכי לא היה יכול להשכיר הבית ולמה הניח אותו לדור בו אחר וכי שייך לומר כך אלא הטעם הוא משום שדר עמו וכיון שדר עמו אע"ג דקפיד מ"מ מאחר שהבית הוא ברשותו היה לו להיות נזהר בשטר שלו: והנה נראה ונגלה לכל כי שלשה יש לומר אלו הם פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו כלל והקושיות אינם כלל וגם בפריחתם נשרפו בהם והיו כלא היו ואף אם היה בהם דבר וכי על דברי שהם י"ל יסמוך להוציא הבית מחזקתו ובדבר כמו זה שפסק בפ"י הרשב"ם והרא"ש והתוס' והטור והמרדכי ולא נמצא חולק בפ"י הרשב"ם ז"ל רק הרמ"ב והנ"י: אבל בנ"ד שבעה"ב דר בביתו והמחזיק משתמש עמו אין בזה מחלוקת כלל כמו שמוכח בלשונם ודברים אלו הם בחינה לשאר דברים שבאו בפסק רק כי דין הזה עיקר וכאשר זכינו בזה בלבד א"צ יותר כי האיש אלמן בנה בית מיוחד ונתן אותו לבניו וזה אין שייך כלל לבית שלפניו ואמרתי כי אין לו כח על דבר זה לכל הדעות ע"ז לא השיב כלום קבלנו תשובות יד הסופר שלוח לידינו מיד האלופים הנ"ל: וזה הוא תשובת הגאון סימן לח ראיתי האיל המנגח האלוף ביהודא לתורה ולתעודה.

מדבר בצדקה ורב להושיע: כל לשון תקום עמו למשפט בטענות דחויים ובהבל פיו שאין בו ממש ירשיע: כי ראובן ה"ל עדיין בבזיאותי קיים ופער פיו לבלי חק נגד מעלת הדיינים ארבעה הם גדולי ארץ והמה חכמים מחוכמים כי שלח רסן על לשונו על אשר יצא מלפניו וחיבב בדינו ונתן כולנו לטועים בדבר משנה: וכעת אשמרה לפי מחסום מלהשיב לו עפ"י דרכו כי לא אעבור חק המוסר כאשר יאות לאיש אשר כמוני.

ואתנהלה לאטי בעטי להשיב בשובה ונחת על קצת השגה שנעשה על פסקי וכבר קדמוני האלוף סיני ועוקר הרים מוה"ר חיים הכהן יצ"ו להשיב על השגותיו לאהבת האמת ובירר בראיות ברורות וטענות צודקות כחכמתו הרחבה כי השגת ראובן רובם ככולם בטלין הם מעיקר ע"כ לא אשים דברתי כי אם בקצת השגות מעיקר דדינא ובמקום שיראה לי שיש בו צורך ותוספת ביאור אדברה וירוח לי וזה יצא ראשונה ראובן כתב בהשגותיו ז"ל והנה כ' האלוף לדחוק ולהליץ כו' הנה האדם אשר רואה כמו אלו יש להכות כף אל כף גברא רבא כזה יאמר דברים אלו שאמר ואין לדחוק ולהליץ ועוד אומר שהסברא בעצמה דחוקה ורעוע והלא כל המתחילין ללמוד שיטת הלכה אין מבינים רק כך ואי אפשר לומר רק כך ואיך כתב כי דבר זה הוא סברא רעוע הלא כל ענין שיטת הלכה לפי שהיה מיוחד מקום לעצמו מי שהעמיד תנור וכירים בחצר שיש בו כדי חלוקה.

לקח לעצמו מקום ומשתמש שם בשביל כך נעשה המקום הזה מיוחד אליו ומה יהיה מועיל אליו מה שמשתמשין בשאר חצר וכי אין אדם עשוי למכור מקצת חצירו כו'. עד

וכי דבר זה דומה למי שאמר נשתמשתי עמך בבית בעצמו ואע"ג שלא עבר רק דרך עליה סוף סוף באותו בית נשתמש עמו לבעלים ולא היה לו דרך מיוחד ולפ"ד רשב"ם ותוס' ורא"ש אע"ג שהיה למחזיק דירה כיון שהבעלים משתמשים עמו במאי שהיה דרכו עליו גם כן יקרא זה דירה עוד האריך בדברים ובסוף השגה כתב ז"ל וכך הוא לשון הטור החזיק במקום בחצר חבירו כגון שהעמיד שם בהמתו כו' הרי הוא הטעם כיון שהוא מקום מסוים לכך הוא לעצמו ואם לא היה המקום מסוים.

רק פעם היה לו בהמה במקום הזה ופעם במקום אחר בוודאי על זה אמר כיון שלא היה חזקה במקום מיוחד מן החצר רק בכל החצר והבעלים משתמשים בחצר אין לו חזקה כלל ומאי נאריך בדבר שהוא פשט הסוגיא וכו'. כי לכל המתחילים בלמוד הסוגיא הוא כך עכ"ל: ויש בו כמה טעות ושבוש לשונות מתייחסים אל הכונה העצמית לא ידעתי אם הוא משגיאות המעתיק או אם ראובן זה דרכו לדבר בלשון טורסי וסורסי.

ועל עצם ההשגה אשיב ואומר כי צלל במים אדירים ליישב דעת רשב"ם כפי מה שהבין הוא מדבריו עד שלא תהיה עליהם סתירה מהמשנה הנ"ל והעלה חרס בידו כי לפי דבריו דמתניתן מיירי דווקא במעמיד בהמה או תנור בחצר חבירו במקום מיוחד ולהכי באיש נכרי הוי חזקה. אף על גב שהבעלים יש להם דרך באותו חצר ומשתמשים בו בכל מיני תשמיש הואיל שאינם עוברי' ומשתמשי' במקום המיוחד למחזיק לבהמתו או לתנורו.

א"כ קל וחומר בנו של ק"ו בהיבא עובדא שהמחזיק דר בבית החיצון לבדו והבעלים המעוררים לא נשתמשו עמו כלל בבית החיצון אלא בהעברת דרך כמו שהוכחתי מלשון הרמב"ן על הרשב"ם ומדברי הרא"ש והטור ההולכים בשיטת הרשב"ם ומסתמא העברת הדרך לא היתה חדרי משכיתו מהבית החיצון שדר בהם המחזיק ונמצא שהחזיק במקו' מיוחד לתשמישו ולדירתו ולמה זה א"כ לא יוכל לטעון טענות חזקה לדעת רשב"ם מ"ש מהני דתנן במתניתן גם מ"ש כי מה שהיה לבעלים דרך עליה נקרא דירה ויצטרך לדחוק עצמו ולומר דרשב"ם ורמב"ן פליגי אי העברת דרך מקרי דירה או לא הוא שוא ודבר בטל דמלשון הרמב"ן משמע דפליגי אעיקרא דדינא מטעמא דאדם עשוי למכור הבית החיצון ומשייר לעצמו פנימי ודרך ולא פליגי אי העברת דרך נקרא דירה אם לא וכל זה כתב האלוף כמהו' חיים כ"ץ יצ"ו הנזכר בקונטרס הפלאות ההפלא אשר עשה על השגת ראובן ותשובה זו על ההשגה הנז' בלי ספק תספיק למי שלא ירצה להונות א"ע ואמנם להשלמת הענין ולמען לא יתרצו התלמידים להמשך אחרי דברי ראובן שכתב דהמעמיד בהמתו או תנור וכיריים בחצר חבירו פעם במקום זה ופעם במקום אחר אין לו חזקה כלל כיון שהבעלים משתמשים עמו בחצר והוסיף לומר כי פשט הסוגיא היא כך וכי המתחילין בעיון שיטת הלכה אינם מבינים רק כך וכי זהו הוא כוונת בעל הטורים שכ' החזיק במקום מסוים וכו' למען לא יפלו המתחילין בעיון ברשת הטעות אשר טעה בו ראובן.

הנני אבאר ראיות ברורות ואכריח ממקום שבא ששגה ברואה בהבנת דברי הטור ובנה עליהם הר גבוה ותלול ואינו רק כיפה ותוכו חלול כי אין הדבר תלוי אלא בתשמיש שדרך בני אדם להקפיד עליו. בין שיהיה במקום מסוים.

או בלתי מסוים ולא ראיתי לאח' מן הפוסקים שהזכיר מקום מסוים זולת הרמב"ם פי"ב מהלכות טוען ונטען והטור נמשך אחר ל' הרמב"ם אבל שאר הפוסקי' ומפרשי המשנה והרשב"ם בכללם לא הזכירו בדבריה' מקום מסוים ולפי מה שהבין ראובן מדברי בעל הטורים יצטרך לומר אחת משתיים אם שאומר כי גם שאר הפוסקי' ס"ל הכי דלא הוי חזקה אלא כנשתמ' לתשמישי' אלו במקום מסוים ואע"פ שלא הזכירו תנאי זה סתמא כפירושו ודבר זה מוקצה מן הדעת כי הפוסקי' מדרכם לפרש דבריהם ולא לסתום ואם אמרו האמורא ה"ל לפרש פשיטא הפוסקים והמפרשים או שיאמר שהפוסקי' שלא הזכירו בדבריה' מקום מסוים חולקים על הרמב"ם והטור ונמצא לפ"ז שהרשב"ם שלא הזכיר בפירוש המשנה מקום מסוים הוא חולק על הטור: ואם כן כל פלפולא של ראובן לחלק בין האי עובדא לפי פי' הרשב"ם להני דתנן במחניתן נפל בבירא מאחר דלרשב"ם מקום מסוים לא מעלה ולא מוריד.

אבל האמת הברור ונקי מכל סיג וחלאה הוא דאין מחלוקת בעיקרא דדינא בין הרמב"ם והטור שהזכירו בדבריהם מקום מסוים לשאר הפוסקים והמפרשים שלא הזכירוהו כי הם מדברים בנושא מתחלפים מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. וזה אבאר במעט עיון כשידקדק המעיין בלשון הרשב"ם בפי' המשנה ובל' הרמב"ם והטור.

דהרמב"ם והטור מדברים במעמיד בהמה. או תנור בחצר חבירו הטוען על גוף המקום שנשתמש בו אתה מכרתו או נתת אלי מקום זה כמבואר בהדיא בדבריהם וכגון דא וודאי דבעינן מקום מסוים דאי העמיד פעם במקום זה ופעם במקום אחר וודאי דאין לו חזקה בגוף המקומות שנשתמש בהם ונראה דהם מפרשים דמתניתן איירי במקום מסוים והמחזיק טוען על גוף המקום והרשב"ם לא ניחא לי' לאוקמי מתניתן בטוען על גוף הקרקע אתה נתת או מכרת לי מקום זה דלא עביד אינש לזבין אודנא מגמלא גם ליתן במתנה אמה על אמה קרקע בחצירו מלתא דלא שכיחא הוא לכך מוקי לי' בטוען שהבעלים נתנו לו רשות להשתמש בתשמישים אלו בחצירו וכ"כ שם בהדיא ז"ל הכא בחצר השותפין עסקינן כלומר גבי איש נכרי כו' ל"ש רישא ול"ש סיפא הוי חזקה שאין בני חצר מניחים לנכרי להשתמש בתשמישים אלו בחצר שלהן אא"כ נוטל רשות מהם ואם לא מיחה תוך ג' שנים הוי חזקה והכא בחצר השותפין עסקינן כו' עד אמחיצה קפדי ומדשתקי ולא מיחו בודאי ברשותו עשו והוי חזקה עכ"ל הרי מבואר לפנינו דרשב"ם מוקי לה שהמחזיק טוען שברשות הבעלים נשתמש בו בתשמישים אלו לא שהבעלים נתנו או מכרו לו גוף המקום שנשתמש בו ולחזקת תשמיש וודאי לא בעינן מקום מסוים.

ולהכי לא הזכיר הרשב"ם בפי' המשנה זו מקום מסוים וכן מוכח מהא דכתב נ"י אהך מתני' וז"ל ומיהו הא דקפדי אינשי היינו בכיוצא בזה דתנן במתניתן שהוא קביעות אבל בדריסת הרגל גרידא אפילו אחרינא דלאו שותפי לא קפדי כדמוכח ר"פ אין בין הנודר כו' שמעינן מני' דאי הוי אמרינן דקפדי אינשי אדריסת הרגל כדס"ל לתוס' ודייק להו משנוייא דרבינא אהך מתני' אפילו בדריסת הרגל גרידא הוי חזקה אע"ג דהמחזיק בדרך לא החזיק במקום מסוים ומיוחד לעצמו דאף הבעלים הולכים בדרך ההוא אלא ש"מ דלחזקת תשמיש לא בעינן מקום מסוים וגם הרמב"ם והטור יודו דבטוען חזקת תשמיש

ולא על גוף המקום דלא בעינן מקום מסוים והשכל מחייב כן נתבאר מהמשך דברינו אלו שמ"ש ראובן דהמעמידבהמתו או תנור וכיריים בחצר חבירו פעם במקום א' ופעם במקום אחר אין לו חזקה כלל וכי פשט הסוגיא היא כך וא"ק לומר רק כך וכי זה הוא כוונת בעל הטורים שכתב החזיק במקום מסוים וכו' את כולם ישא רוח זולת מ"ש המתחילין בעיון שטת ההלכה אינם מבינים רק כך כי בזה אפשר קרוב שצדקו דבריו אבל המעמיקים בעיון וידקדק בפ"י הרשב"ם על המשנה ובדברי הרמב"ם והטור וסגנון לשונו והתחלפות טענות המחזיק להרמב"ם והטור לטענת המחזיק להרשב"ם בעין בחינתם יראו ובלבבם יבינו דדוקא כשטוען המחזיק שהבעלים מכרו או נתנו לו מקום זה שנשתמש בו הני תשמישים של קפידא התם הוא דקאמרי הרמב"ם והטור דבעינן שהחזיק במקום מסוים אבל כשטוען שהבעלים נתנו לו רשות להשתמש בתשמישים אלו ואינו מבקש גוף הקרקע כ"א הרשות להתמיד בתשמישו אפילו אם נשתמש בחצר במקומות מתחלפים עלתה לו חזקה מצד התשמיש ההוא דבעינן הזה לא בעינן מקום מסוים ולמדין אנחנו מזה דבנ"ד כיון דשמעון בעל ריבו של ראובן שנשתמש בו הוא ומורישו זה שנים רבות בחצר שהוא עתה של ראובן בתשמישן של קפידא בפני הבעלים הראשונים וטוען שהבעלים מכרו או נתנו למורישו מקום בחצר זה להשתמש בו או שנתנו למורישו רשות להשתמש בתשמישין אלו טענתו טענה וה"ל חזקה אע"ג שלא החזיק במקום מסוים ומיוחד אליו.

דגם הבעלים נשתמשו באותן תשמישים אלו במקום ההוא ממש דלא בעינן מקום מסוים לחזקת תשמיש והנדון דידן דומה מכל צדדיו להני דתנן במתניתין לפי מה שפ"י בה הרשב"ם. הנה יצאה נפשי בדברי והארכתי מעניתי להשיב על השגת ראובן ה"ל בהרחבת לשון ובהכפל לשון שלא כמנהגי להאיר עין התלמידים ולהעמידם על אמתת כוונת דעת הרמב"ם והטור במ"ש החזיק במקום מסוים כו' שטעה ראובן בהבנת דבריהם עם היותו אדם גדול ורב כמו שנאמר בין המתחילים בעיון שיטת ההלכה הנכונה למועדי הרגל ומתוך המשך דברי אלה נתברר כי צדקו דברי במ"ש בפסקי כי הסברא בעצמה דחוקה ורעוע דודאי כן הוא דמקום מסוים לא מעלה ולא מוריד לענין חזקת תשמיש כבנדון שלנו שעליו כתבתי ואין לדחוק ולהליץ וכו' עד ומלבד כי הסברא בעצמה דחוקה וכו' ודי בזה והותר בתשובה על השגת ראובן הנוגעת בעיקרא דדינא ומעתה אשים פני להשיב על הקושיא שהקשה על ג' התירושים שישבתי בהם דברי הרשב"ם אך בקצרה כי איבוד זמן הוא להשיב על דברים בטלים שלו וז"ל והתירושים שאמר עלי' אינם מקובלים כלל די"ל הראשון שכתב דהתם גבי שעברתי דרך עליך יאמר בעה"ב לא חשתי למחות כי אמרתי בלבי כל הרואים אותי משתמש עמך ידעו שאם הבית שלך היית מעכב עלי הדרך מלעבור דרך ביתך דקפדי אינשי אדריסה וכו' הנה מהפך הקערה על פיה שכל החזקות שהיה לבעל השדה למחות ועתה מהפך הדבר כי בעה"ב סומך ע"ז שאם הבית שלך למה לא מחית והוא ישיב לו ולמ' לא מחית אתה שלא ידור אחר בביתך ע"כ לא מחכמה שאל על זה דכל שיש לו התנצלות ואמתלא נכונה על הבעלים למה לא מיחו אין שתיקתו מוציאתו מחזקתו הראשונה וכיון דאיכא סהדי דהבית היה שלו ארעא בחזקת מארי קמא קיימי וזה פשוט למבינים: שוב כתב וז"ל וי"ל השני דההוא עובדא

היה לו דרך אחר לצאת כו' על תירוץ זה יש לתמוה הפלא ופלא: הפלא הא' שבא ליישב דברי הרשב"ם כמו ענין זה דבר שלא נזכר בגמרא שהיה לו דרך אחר.

עוד האריך בדברי הבאי ונלאיתי לכותבם לא ידעתי האיך לא יחוורו פניו מלכתוב דברים אלו כי מ"ש דהתם איירי שיש לפנימי דרך להכנס ולצאת מצד א' הן דברי התו' והטור ומה יתלונן עלי עם כי הוא מוכרח לפי פ' ולא אאריך בזה כי האלוף כמו' חיים כץ יצו' הוכיח לראובן על פניו על שתי השגות הנ"ז: יעוינו דבריו כי נחמדים הם: שוב כתב וי"ל הג' כתב דלענין תשמיש יותר קפדי וכו' הלא דברים אלו קשים יותר מן אבן וברזל שמהפך הקערה גם כן ובונה פס"ד להוציא ממון עי"ז כי לפי הסוגיא דגמ' שלכך לא הוי חזקה וכי דברים כאלו ראוי לאומר' ומה שאמר שהחוש והסברא הגוברת ע"ז מעיד והרי ראה דברי הרמב"ן ז"ל אשר הוא החולק על פ' רשב"ם וכתב ז"ל וכי אין אדם עשוי למכור בית החיצון ומשייר לעצמו פנימי ודרך כיון שזה לבדו דר שם למה לא יעלה לו חזקה ע"כ וזה הלשון עצמו כתב הנ"י ומשמע מדבריהם שאינם חולקים רק בשביל שהיה דר לבדו בבית החיצון רק שהמערער היה עובר דרך עליה אבל אם היה ג"כ דר עמו המערער בודאי מודה הרמב"ן ז"ל שאין זה חזקה וכו' עד והשתא אם פ' הרשב"ם דווקא היכא דאין שניהם דרים ביחד אבל היכא ששניהם דרים יחד הוי חזקה א"כ מה רא' הרי לענין חזקת ישוב שניהם דרים ביחד במקום א' כי אף שדרים בשני בתים בוודאי לענין ישוב כבית א' דמי ועוד האריך בדברים מרבים הבל ובסיום דבריו כתב וז"ל והנה נראה ונגלה לכל כי י"ל אלו פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו כי הקושיא אינו כלל וגם בפריחתם נשרפו בהבל והיו כלא היו ואף אם היה בהם דבר וכי על דברים שהם י"ל יסמוך להוציא הבית מחזקתו וכו' עכ"ל דברים רבי' שבאו בהשגת ראובן ובפרט דברי השגת זו מפיגים לבי מלהאמין שראובן זה הוא ת"ח שזכה לשם הגדול ההוא כי טח עיניו מראות ולבו להבין דברי אשר כוונתי בהם מבוארת ומפורשת והוא הבין אותם בדרך עקלתון עד שהקשה עליהם מה שהקשה ותמיהא אני לפ"ד המשובשת שהבין מדברי דע"כ לא קאמר הרשב"ם דלא הוי חזקה אלא היכא שאין המערער והמחזיק דרים ביחד אבל היכא ששניהם דרים יחד הוי חזקה אדמקשה מל' הרמ"ב ומהא דכ' המרדכי בשם הר"מ.

ה"ל למפרך מני' ובי' מדידי אדידי דאי כשאין לבעלים אלא העברת דרך בלבד על המחזיק בבית החיצון אמרינן לדעת הרשב"ם דלא הוי חזקה דלא חש למחות מטעמא דכתיבנא כ"ש כשדר עמו בבית שיכול לומר דלא חש למחות ומי הוא שיעלה בדמיונו שבושים כאלו.

אבל שפתי ברור מללו בתירוץ הג' דלענין תשמישים של קפידא יותר קפדי אינשי על תשמישים משתמשים על פניהם מאותן שהם משתמשים שלא בפניהם. הגע עצמך אם אדם הולך לבית המוצנע לעשות צרכיו בבית שדרים בו הבעלים יקפידו הבעלים ולא יקפידו אם יעשה צרכיו בבית שהשאלו לו הבעלים והם אינם דרים עמו והיקש על זה כתבתי בי"ל הג' וז"ל אבל בכל הני דמתניתן המחזיק משתמש במאי שדר בו או שנשתמש בו בעל החצר עצמו וכגון דא לא מהני טענות משתמש הייתי עמך בחצר כו'

וכ"ש שהיה לו למחות לא מיראתו שהמחזיק יטעון שקנה ממנו החצר אלא מצד התשמיש בעצמו דרך דרכן של בני אדם להקפיד על איש נכרי שבא להשתמש בתשמישים כאלו במה שהם משתמשים הרי מבואר מפו' בדברי דלא היה לו לירא שהמחזיק יטעון שקנה ממנו החצר דוודאי מצד חשש טענת קני' לא היה לו למחות דכיון שהבעלים דרים או משתמשים עמו בחצר לא יוכל לטעון שקנה החצר ממנו אלא שהיה לו למחות מצד התשמיש של קפידא וכדי שלא יקשה עלי מהאי עובדא נהי דלא חש למחות על המחזיק בבית החיצון דלא היה ירא שיטעון שקנה הבית כיון שיש לו דרך עליו עפ"י דרכו הי' לו למחות מצד התשמיש עצמו כי בלי ספק משתמש בבית החיצון בתשמישים של קפידא וע"ז כתבתי דאין מקפידין על תשמישין של קפידא משתמשין שלא בפניהם נמצא דבהוא עובדא לא היו אלו הבעלים למחות לו מיראתם שהמחזיק יטעון שקנה הבית החיצון כיון שהיה לבעלים דרך עליו וכ"ש שלא היה לו לירא שיטעון המחזיק שקנה הבית החיצון אם דרים הבעלים עמו אלא שאם הם דרים עמו הי' להם למחות מצד התשמישי' של קפידא דעבידא אינשי להקפיד עלייהו ומדלא מיחו תוך ג' שנים הוי חזקת המחזיק חזקה מעליותא לענין חזקת התשמישין בוודאי לא נשתמשו בהן בלי רשות הבעלים וקרוב אני לומר כי בהאי עובדא שהמחזיק בבית החיצון החזיק בו דרך דירה לא שייך לטעון חזקת תשמישו דלא שייך חזקת תשמישין של קפידא אלא בחצר וכדומה לו שאין מחזיק בו דרך דירה וזה יותר מחוור בעיני ואיך שיהיה כוונתי בראשונה מבוארת בעצמה ויבין אותה כל מי שיש לו מוח בקדקדו אלא שכמדומה שהאיש הזה אהבת הניצוח או אהבת התועלות מסמים את עיניו ולא היה ראובן רא"ה לאותו מעשה כו': חסר כאן מעט סימן לט חדשים מקרוב באו והתפשטו בארצינו לאסור האתרוגים.

שקורין גא"רצי באמרם שהם מורכבין מלימון ולא חזינין רבנים קשישאי דעבדי הכי ושאלתי את פי חכמים שבדורינו מה ראו על ככה ומאין הגיעו להם לאסור ולא פירשו אחד מהם ואין מגיד לי ודבר זה אינו מפורש בתלמוד בבלי וירושלמי ולא משתמיט א' מן הפוסקים המורים המפורסמים הראשונים והאחרונים להזכירו אמרתי בלבי אם איתא שהיה צד פקפוק ונדנוד איסור איך לא שם אל לבו א' מן המורים לפרש האיסור כמו שפירשו והאריכו בערלה ובשביעית וכדומה להם אמרתי וודאי דכחא דהתיירא עדיף ושמתי אל לבי לעיין בדברי חכמי התלמוד ומפרשים וראיתי לרש"י ז"ל שכתב בפר' משוח מלחמה מרכיב שנוקב באילן ונוטל מן הרך שבענפי האילן ותוחב לתוכו ועושה ענף בתוך הנקב ונושא ממין אותו האילן שניטל ממנו לפ"ז אתרוג המורכב בלימון נושא מין אתרוג ואין חשש איסור וצ"ע הא דאמרינן בירושלמי בפרק קמא דכלאים אין מרכיבים זתים ברכב של תמרה מפני שהוא אילן באילן ר' יודין בעי ולית הדא פליג על ר' לוי אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זתים סביב לשולחניך מה זתים אין בהן הרכבה אף בניך לא יהיה בהם פסולות הא מכלל שיש בהן פסולות שנייא היא הכא שהיא עתיד למתקה.

ע"כ הירושלמי משמע שאר אילנות שהרכיבו משתנים פירותיהם ע"י ההרכבה ואפשר דשאני זתים שאמר שהוא עתיד למתקה ואינו משתנה כלום משא"כ בשאר אלנות שמקבלין מן המורכב וטעמו עומד בו ואם נוטל ממנו ייחור יוצא ממנו מין אחר והכי

תני שם גוי שהרכיב אגוז על פרסוק אע"פי שישראל אין רשאי לעשות כן נוטל ממנו יחור והולך ונוטע במקום אחר.

מה נפיק מנהון קדרים פרסקין דהוי כעין ממזר משא"כ בזיתים ומוכרח הוא לתרץ כן דאל"כ תקשי ירושלמי דידי' אדידי': והנה אתרוג זה אע"פי שהוא מורכב בלימון ומקבל קצת טעם מלימון מכל מקום נושא אתרוג ויש לו צורת אתרוג ודר באילן משנה לשנה ואין מכחיש בזה: והתורה אמרה פרי עץ הדר הדר באילן משנה לשנה ולא ידעינן שהוא אתרוג אלא ממה שהוא דר משנה לשנה באילן ואין שום פרי אחר עושה כן וכן פ' בפ' לולב הגזול אהא דקאמר הגמ' ואלא לר"י הא דכתב הדר ההיא שדר משנה לשנה באילן ופיר"ש מהכא שמעינן דאתרוג אמר קרא דאין פרי אחר עושה כן ע"כ פיר"ש ז"ל וכן פירש"י בחומש: והנה אתרוג זה בטעמו ובריחו ודר משנה לשנה באילן ואין להסתפק באלו גארציי"ן המובאים לארצות אלו שיוצא בהן ומברכין עליהו דאלו היו מין אחר לא היה דר משנה לשנה באילן דכלל גדול אמרו הדר באילן משנה לשנה אתרוג הוא ולא מין אחר ועוד יש לדקדק מגמרא להביא ראיה לדברי תניא לא מצא אתרוג לא יביא פריש ולא רימון ולא דבר אחר מדנקיט פריש ורימון ולא אמר ולא יביא אפי' מורכב ש"מ דיצא במורכב והכי דייקי תוספות מדנקיט פריש ורימון ולא נקיט פסול משמע אם לא מצא אתרוג כשר מברך בפסול אע"פי שכתבו התו' דיש לדחות ופ' הרא"ש דנקיט פריש ורימון לרבות' אעפ"י שהוא הדר ושלם להכי לא נקיט פסול עכ"ל א"כ כ"ש ה"ל למנקט מורכב שהוא הדר ושלם ודר באילן משנה לשנה והוי רבותא טפי מפריש ורימון אלא וודאי אי לא נמצא אתרוג כשר יוצא במורכב ומברך ועוד דפריך בגמרא לא יביא פריש ורימון פשיטא ואי מורכב בכלל דבר אחר מאי פריך פשיטא טובא אתא לאשמיענן דאפילו הוא הדר ושלם ודר באילן משנה לשנה אפ"ה לא יביא דעדיין לא מסיק המקשין דנפיק חורבא מניה.

אבל אפריש ורימון פריך שפיר דאע"פי שהוא הדר ושלם מ"מ דבר אחר הוא ואינו אתרוג מכלל דמורכב כשר ומברך עליו: אחר זה בא לידי תשובה מועתקת מתשו' החכם השלם הגאון מוהר"ר משה אלשיך והפריז מאוד באריכות דברים להפליג באיסור המורכב חבילות חבילות להחזיק בדבר והרחיב בדברים שאינם נוגעין אל הכוונה: לכן אמרתי להשיב על דבריו הנראה בעיני: תחלת דבריו וראשית מאמריו כתב ואם הרכיב יחור של לימון באילן אתרוג לא קא מיבעי' דהא יחור ההוא אינו מוציא אלא לימון כדברי הגנני' וכמ"ש רש"י ז"ל בפ' משוח מלחמה כי קא מבעי' הוא איפכא.

שהרכיב יחור של אתרוג בלימון שמוציא היחור ההוא דוגמת אתרוג ואין הפרש אלא שהמיץ בתוכו מרובה משא"כ באתרוג והקליפה שעליו עבה מאוד וכו' ובסוף דבריו אתרוג בטילה, לגבי לימון והוה כולא לימון והביא ראיה לדבריו ומעתה הרואה דבריו יתמיהו אם צדקו יחדיו דברי רש"י ז"ל והגננים כדברי הראשונים באשר אתו האמת מכלל דליכא אחרונים ואם אמת דברי האחרונים שהאתרוג בטל בלימון והוי כולא לימון לא צדקו דברי הראשונים וסברתו סתרי אהדדי וא"צ ביאור לזה אם נאמר שלא נושא הענף רק מאותו מין של הענף לענין מה יהיה האתרוג בטלה לגבי לימון וא"ת הענף בטל לגבי העיקר.

א"כ למה אמר לא קמבעי' יחור של לימן באתרוג שהוא פסול ואין יוצא בזה המין הא בטלה לגבי העיקר ולהרחיב עוד הדבור הביא דברי הר"ן במסכת ר"ה עלה ה' דתניא התם א' הנוטע וא' המרכיב וא' המבריך חייב בערלה ואלו בספרי תניא ונטעתם פרט למבריך ומרכיב לא קשיא דהאי במרכיב באילן הנוטע למאכל ומש"ה לא נהגי ערלה בהרכבה דקיי"ל ילדה שסבכה בזקנה בטל כדאי' בפ' משוח מלחמה אפי' ילדה בילדה נמי לכי מטי' ג' לילדה ראשונה שני' נמי שרי וה"נ מוכח התם והא דהכא בשנטע הראשונה לסייג ולקורות לפי שאין בראשונה ערלה כלל אין זו בטלה כלל לגבה וכן פירש"י ז"ל כדעת הר"ן הרי בפירוש שנתבטל היחור לגבי האילן והיא גמרא ערוכה וכן ר' שמשון בפ' המשנה כתב כן וא"כ ה"נ בטל הענף האתרוג לגבי לימן וכאלו כולו לימן והתור' אמר' אתרוג וליכא עכ"ל החכם ה"ל.

ואתפלא בזה החכם מי לא ידע בכל אלה שילדה בטל לגבי זקנה מה שנא' בהדיא בתלמוד בפ' משוח מלחמה ומה לו לר"ן ולרש"י ולר"ש אם לא להרחיב הדיבור אבל לא כאשר עלה לפניו. כי לפ"ד בטל טעם של אתרוג בלימן ובטעם תליא מלתא ואין טעמו מוטעם: והוא טעם לפגם כי מה שנאמר בגמרא בטלה היינו משום שהזקנה היא עיקר והילדה בטל' לגבה כהא דאמרינן בירושלמי פ' איזהו עריס מה בין אילן סרק מה בין אילן מאכל אדם מבטל אילן סרק על גפנו ואין אדם מבטל אילן מאכל על גפנו והכל במחשבה תליא מלתא וכן אם נטע קמייתא לסייג ולקורות אע"פ דילדה בזקנה בטלה כה"ג לא בטלה משום דאי ממליך עלה בת מיהדר היא וכן פירש"י ז"ל בפ' משוח מלחמה אפילו ליחור של זקנה מכיון שנתלשו והרכיבו ילדה קרינן ובטלה לגבי זקנה ועוד דמקשין תוס' במנחות פרק ר' ישמעאל למה נקיט ילדה דכך שוים יחור.

של זקנה שסבכה בזקנה פי' דה"ל למנקט סתם יחור שסבכה בזקנה בטל ותירצו דלא הוי ידעינן לענין מה בטל. אם לא היה מפרש בהדיא לענין ערלה אבל השתא דנקיט ילדה מוכח מלתא דלענין ערלה קאמר עכ"ל התוספות והשתא אי כדעת החכם שהטעם בטל למה לא הוי ידעינן לענין מה בטל שכתבו התו' לכל דבר הואבטל שהרי הטעם בטל בזקנה ואף שלא הזכיר ילדה אלא ודאי בטלה שאמרו לא לענין טעם קאמרו.

אלא אמרו הטפל בטל לגבי העיקר דביתר עיקר אזלינן. והשתא לא הוי ידעינן אי לענין ערלה בטל אי לא כ' בהדיא ילדה בזקנה ולא סתם יחור והכי מפורש בכמה דוכתא בפרק ר' ישמעאל גבי ששתלו בכר' ובנדרים פרק הנודר לגבי עיקר בטל ואין להאריך בדבר פשוט.

ומה שכתב והתורה אמרה אתרוג וליכא לא ידעינן היכן כתב בתורה אתרוג רק פרי עץ הדר ומין זה הדר הוא ודר משנה לשנה באילן וכמ"ש למעלה וכתב עוד זה החכם איברא דהרמב"ם ז"ל כתב בפ' המשנה וז"ל והרכבה שזכר בספרי שאין חייבת בערלה היא אותה שהמשיל בה והוא שיבריך האילן ועיקרו קיים עומד בארץ לא נעקר או ימתח ענף מאילן זה ויטע קצתו באילן אחרת ועיקרו קיים באילן הראשון אבל אם פסק הענף והרכיבו באילן או הטמינו בארץ הרי זה חייב בערלה וזהו הרכבה והברכה הם שרמז להם באומר א' הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב ואתה שמור אלו העיקרים ולא תשבש בהם שהם זה הפך זה כשתראה לשם שנוטע ומבריך ומרכיב חייבים בערלה ובספרי

ביאר כי המבריק והמרכיב אינם חייבי בערלה והן שני מיני הרכבו' כמו שביארתי לך עכ"ל הרמב"ם וכתב החכם דלי' לי' דמרכיב יחור שנפסק מאילן אחר שעבר עליו שני הערלה דבטל לגבי האילן דהיינו ילדה בזקנ' הלכך א"ל דבנדון דידן נמי לא אמרינן דבטל יחור האתרוג לגבי אילן הלימון ובמלתי' קאי והוי אתרוג א"נ אפשר דאע"ג דלא בטל מ"מ הא מיהא שני מעורבי' הם והתורה לא חייבה אלא במין אחד וכיון דאיכא למימר הכי וא"ל הכי ליכ' למילף מני' כלל אבל לא היא דא"כ תיקשי מני' להרמב"ם ז"ל האם נעלמה ממנו סוגיית פר' משוח מלחמה דילדה שסבכה בזקנה דהיינו שהרכיבה בה כפי' רש"י ז"ל פטורה מן הערלה משום דבטלה לה לגבי זקנה.

שעברו עלי' שני הערלה ומאי שמסיק בגמר' דהא והא בילדה שהרכיבה בילדה. והא באילן הנטוע לסייג ולקורות והא באילן הנטוע לפירות דהיינו בנטוע לפירות בטל היחור לגבי האילן לגמרי והיכא אפשר שיסבור הרמב"ם ז"ל היפך הגמר' ועוד שהרי הרמב"ם ז"ל עצמו כתב וז"ל ילדה שסבכה בזקנה והיה פירות בילדה אפי' הוסיפו מאתי' הרי אלו פירות של ילדה אסורים שאין גידול ההיתר מעלין את האיסור ע"כ.

הרי כפי' שעל שהרכיבוהו בפירות שגדלו כבר באיסור אינן בטלין הא אם הרכיבו בלא פירות או שיצאו בו פירות מחדש אח"כ. שאותן הפירות החדשים אין בהם משום ערלה דבטלו בזקנה כמו שדייק בלשונו שאמר הרי אלו הפירות אסורים שממעט אחרים.

ועוד יש להקשות על הרמב"ם ז"ל כי הנה החילוק שבין המתניתן דמסכ' ערלה ומסכ' ר"ה דמשמע ערלה נוהגת בהרכבה ובין מתניתן דספרי. דתני' ונטעתם פרט למבריק ולמרכיב דכתב הרמב"ם דמאי דתני' בספרי היינו כשלא חתך הענף מהאילן ומתניתן דערלה היינו כשחתך אותו והרכיבו באחר קשה וכי כעורה זו סוגיין דפרק משוח מלחמה דמחלק בין ענף שהרכיב בזקנה הנטוע למאכל לאילן שהרכיב בילדה או באילן הנטוע לסייג ולקורות שהוא החילוק עצמו שכ' הר"ן ז"ל משמ' דגמ' ואנה עזב חילוק הגמ' ותפס חילוק מראשו ואמר שאל ישתבש איש.

לבלתי חלק בין שתי הבקיאות אלו כחילוק שחילק הוא דלמא אינו חילק דא"כ למה לא נאמר בגמ' עכ"ל החכם והאריך מאוד לפלפל מקצת להעמיד דבריו ומקצת יוצאים חוץ לכוונה שאנו צריכים למה שאנו עומדים בו ותמה אני מן החכם הזה אשר ידוע ומפורסם חכמתו איך אחזו בולמס התאווה למשוך דברי הרמב"ם על פי דרכו להשלים כוונתו ולא שלח ידו לטעום בקנה למטה ממנו בגמרא ויאירו עיניו במה שהקשה על התלמוד בפ' משוח מלחמה ולוקמ' בכרם של שני שותפי' דהאי הדר אדידיה והאי הדר אדידי' פי' רש"י ל"ל לאהדורי אשנויי דחיקא בנוטע לסייג ולקורות לוקמ' בנוטע לאכילה ע"כ הרי בהדי' דשנויי' דחיקא היא ומהדר התלמוד לשנות בדרך אחרת ולמה צעק זה החכם ועל מה צעק להרחיב הדבור על הרמב"ם ז"ל לומר וכי כעורה לפניו של משוח מלחמה או נעלמו' ממנו סוגיית התלמוד ודאי לא נעלמה ממנו הסוגיא אך כעורה לפניו שנוי' דחיקא לחלק בין אילן מאכל לאילן שאינו מאכל דניח' ליה אוקמ' כולה בנטוע למאכל כמו שהקשה התלמוד לכן משני הא בשנפסק הא בשלא נפסק וכן פירשו המפרשים ובכללם תוספ' פ"ק דר"ה כאשר נדבר עוד בזה.

אך אם עלה לפניו להקשות על הרמב"ם איפכא ה"ל להקשות למה לא חלקו במשוח מלחמה הא בשנפסק הא בשלא נפסק וכולה היתר כמו שחלקו המפרשים אך מה שנראה לי בזה דודאי אי אפשר בחזרין מעורכי מלחמה לחלק הא בשנפסק הא בשלא נפסק דאל"כ צריך לאוקמי מתני' בשלא נפסק ובריית' בשהפסיק וזה א"א דאי ברייתא בשלא הפסיק מן הרוב לא הו' לי' למעוט מלא חללו אלא מנטע כדמעטינן גבי ערלה ונטעת' פרט למבריך ולמרכיב ועוד דלא נפסקה שאין בה משום ערלה מפשטי' דקרא מימעט אפילו לא כתב ולא חללו אלא ולא חלל הא ממועט מפשטי' דקרא דמשמע דבכרם דאית בי' משום ערלה משתעי קרא מש"ה מוקמינן לתרווייהו בין ברייתא ובין מתניתן בשנפסק'.

ואית בהו משום ערלה והוי נמי בכלל נטע אלא ברייתא מיירי בהרכבת איסור וממעט מולא חללו מדלא כתיב ולא חלל כדמעטינן גזלן גבי בית מדכתיב ולא חנכו ולא כתיב ולא חנך כפי' רש"י ז"ל וכן פי' הריב"ש בתשובה כמו שפירשתי והא דמוקי הר"ן בערלה הא דתניא אחד הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב חייב בערלה ותניא בספרי ונטעתם פרט למבריך ולמרכיב ומוקי לה באילן הנטוע למאכל מש"ה פטור והא דתניא חייב כשנטעה ראשונה לסייג ולקורות אע"פ דשנוייה דחיקא היא לא ניחא לי' לאוקמי כולה במאכל הא בשנפסק הא בשלא נפסק משום דמוקי רב דימא ברייתא כר' אליעזר בן יעקב דסבר דבעי נטיעה ממש ולא הברכה והרכבה אפילו בשנפסקה וכן בערלה כיון דכתיב ונטעתם נטיעה ממש בעינן אפילו בנפסקה וכ"כ הרמ"ב בן ז"ל דלראב"י כל הברכה והרכבה אפילו בנפסקה לא נהגו ערלה ופסק הרמ"ב בן כמותו דכל המקיל בארץ הלכה כמותו בח"ל וכן דעת הרא"ש והביאו הטור לכן חילק הר"ן אפילו בערלה בין עץ מאכל ובין לסייג ולקורות אע"פ דשנוייה דחיקא היא והרמב"ם סבר שנוייה דחיקא לא משנינן ואין דעתו כדעת הרמ"ב בן דאל"כ לראב"י היכי ממעט מולא חללו הא מלישנא דנטע נפקי ועוד לראב"י לכתוב ולא חלל חללו למה לי והר"ן והרמ"ב בן סברי אע"ג דאית לר"א כרם כמשמעו לא הוי אמרינן נטע כמשמעו אי לאו דגלי לן מעוטא דחללו דנטע דוקא ה"ה מ"מ שעומד שם ל' נטיעו' ילפינן מהכא וזה נראה להרמב"ם דוחק והנמשכים אחריו וסברי דווקא לענין חזרה הוא דאית ליה משום דכתיב חללו אבל גבי ערלה דלא כתיב מיעוטא ונטעתם לאו דווקא זהו חילוק סברתם איש לפי סברתו דעתו ודבריהם עלו יפה איש לפי סברתו ונכון הוא לפע"ד: ועתה יובן דעת התוספות פ"ק דר"ה אשר זה החכם דחק א"ע להבינם ועפ"י דרכינו הם מובנים ונגלים יפה וז"ל התוס' מרכיב הוא שמרכיב אילן בחבירו ומשמע דמבריך ומרכיב חייבים בערלה וקשיא דבפ"ק דערלה משמע דהרכבה פטור מערלה ותניא בת"כ ונטעתם פרט למבריך ומרכיב וכו' וי"ל דהתם כשנפסקה מאביה כדמוכח פ"ק דערלה וצריך לדקדק אי שייך לשנויי הכי בפ' משוח מלחמה גבי חוזר מעורכי מלחמה משום מבריך ומשני כאן בהרכבת היתר כאן בהרכבת איסור עכ"ל התוס' והאריך זה החכם למה הביאו התוס' מאי דמשני התם ושאר דקדוקים ועל פי דרכינו אשר כתבתי חילוקי סברות בין הר"ן והרמ"ב בן ובין הרמ"בם מובנים דברי התוס' בעצמם כי הם מסופקים בסברות אלו שבין הר"ן והרמב"ן ובין הרמב"ם.

אי סברות הרמב"ם שייך לשנות הכי בפ' משוח מלחמה ואי סברת הר"ן אינו שייך לשנויא בפ' משוח מלחמה ואין להאריך בזה. וכתב עוד החכם יש לדקדק מה שכתב

הרמב"ם ז"ל בהלכות מלכים גבי חוזר מעורכי מלחמה וז"ל א' הנוטע ואחד המבריך וא' המרכיב זקנה בחברתה שהיא חייבת בערלה עד כאן וראוי לדקדק כי בגמרא לא אמרו אלא לעולם ילדה בזקנה וכגון דנוטע להך קמייתא לסייג ולקורות עכ"ל החכם הנ"ל.

ובאמת דקדוק יפה הוא וזה החכם דוחק את עצמו מאוד להעמיד דברי הרמב"ם ז"ל ואינם עולים לפי סוגיית התלמוד גם הנוסח בספרי מיימוני שבידינו אינו כמו שכתב החכם הנ"ל ולא כתוב לפנינו רק אחד הנוטע וא' המבריך וא' המרכיב הברכה והרכבה היא חייבת והנה הרב ב"י ז"ל בכסף משנה היה מחזיק לבקש צדדים להעמיד הרמב"ם על פי הגמרא ואמר דמתרץ בגמרא כאן בהרכבת איסור כאן בהרכבת היתר רצה בזה מתניתן דחוזר בהרכבת איסור וזה אי אפשר לפי שקלי וטריא שם למאי דמקשה הרכבת היתר היכי דמי כו' והמעייין יראה בעין שהוא היפך אבל לפי דברי אשר כתבתי למעלה.

הא דאוקמא כאן להך קמייתא בנוטע לסייג ולקורות להרמב"ם שנויא דחיקא היא תפס הרמב"ם תירוץ רב נחמן כאשר אמר שם במבריך אילן סרק כלו מתניתן דחוזר ודאי תנא היא דאמר מותר וברייתא בהרכבת איסור כמשמעות הגמ' וכמו שפי' רש"י ז"ל והשתא עלו דברי הרמב"ם יפה על פי הגמרא: וכתב עוד זה החכם שאפי' לא היה היחור ההוא מתבטל בלימון אלא שהיו כב' מינים מעורבין בשוה אתרוג ולימון לא יצא הא למה זה דומה למי שחציו עבד וחציו בן חורין שתיקנו שאינו מוציא את בן חורין.

דלא אתא צד עבדות שבו ומוציא בן חורין ה"נ דכל שכן הוא דגוף האתרוג שיוצאין בו מעורב עם לימון דלא אתא צד לימון שבו ומוציא את החייב באתרוג ואע"ג דקי"ל כו' עכ"ל החכם. ואני אומר אף כי יהיב לזה החכם סברתו דל' בטלה בגמ' בטל בטעם הוא אין זה דומה אלא למאי דאמרינן בחולין בפר' אותו ואת בנו.

דאמר ר' יהודא כל הנולדין מן הסוס אע"פ שאביהן חמור וקאמר בגמ' היכי דמי אי לימא דאבוה דהאי חמור ואבוה דהאי חמור צריכא למימר כו' מהו דתימא דאתי צד סוס ומשתמש בצד חמור וצד חמור משתמש בצד סוס קמ"ל ופי' רש"י ואין מזכירין כאן צדדים דהא מבבל זרעא ומינא באנפא נפשא הוא דמקרי.

והוא מין בפ"ע מעין סוס ה"נ דזרעי' לימון ואתרוג מעורבים לפי סברתו והוא מין אתרוג דיש לו צורת אתרוג ואתרוג הוא ולא לימון וזהו לפי סברתו אבל מ"ש לשון בטלה בגמ' לא שהטעם בטל אלא בטלה לגבי עיקר לענין ערלה לא צריכין לכל. ועוד לפי סברתו מי הגיד לו להשוות המחלוקת ולומר הטעם אתרוג ולימון שוה בשוה חלק כחלק אדרבא נאמר מאחר שהיחור אתרוג ונושא מאותו מין והוי אתרוג איכא למימר הטעם של אתרוג עיקר וטעם של עיקר נתבטל.

וכתב עוד החכם ועוד דאם חסר כל שהוא קיי"ל דפסול ביום ראשון והאי מורכב חצי של לימון הרי הוא כחסר מן האתרוג עכ"ל. תמה מזה החכם הרי מדמין בגמ' אתרוג לטרפות ובטרפות חסר שאינו ניכר כשר כמ"ש תוספת וכ"כ הטור ובה"ג ובתשו' ת"ה ותמה עוד מזה החכם אשר בא להראות חכמתו ובקיאתו באריכת הפלפול ולא שת לבו

למאי דאמרינן בכלאים וקדשים ושאר מקומות אי לא הוי כ' בו מעוט דשה אם מבנין
אב או שה שה לגזירה שוה לא הוי ממעטינן כלאים וזה מפורש בכמה דוכתין בב"ק בפ'
מרובה ובפ' אותו ואת בנו אע"פ ששני מינים מעורבין הם.

ואיך באנו למעט כלאים באתרוג בלי שום מיעוט בתורה והבו דלא לוסף אשר אינו
מפורש בגמ' וכ"ש בתוך המשנה להביא בתוך שאר פסולי' בפ' לולב הגזול ולא שם על
לבו א' מן התנאים או אמוראים להזכיר א' מהם והתלמוד מאריך בקדשים ובמעשר
ובכור ואותו ואת בנו ולפטר חמור ולכולן צריכין בנין אב או גזירה שוה.

מכל הלין נרא' דאתרוג שקורין גראצי"ן כשר ומברך אם לא נמצ' אתרוג נאה וכ"ש
הגראצי"ן המובאין בארצות אלו. והמביאין אומרים שאינם מורכבים אך הם מן
שהקדימו לבשל אף על פי שאינו ראוי להאמין לדבריהם ספקא הוא ויוצאין בו.

כל הנ"ל כתבתי להלכה ולמעשה הנראה בעיני הלא כה דברי הצעיר אהרן אבא הלוי.
סימן מ' תשובה מן הגאון הגדול בעל תוספת י"ט ע"ד השאלה נדון הנרצח שנמצא וקצת
העידו והכירו סימנים בבגדיו וקצת עדים אמרו שאר סימנים כמו שמבואר בכתבי גביות
העדיות בארוכה לא רציתי להעתיקם מחמת אריכותם: וזהו לשון הגאון הנ"ל בתשובה
שהשיב עפ"י מה שנזכר בעדיות ה"ל שהכירו מכח בגדי הנהרג שהוא כמ' יעקב בר צבי
כץ ה"ל ע"ז אני סומך להתיר אשתו שתנשא לאחר כאשר פסק הגאון מוה' ליווא מפראג
ז"ל בתשובה ארוכה שנדפסה בפראג נמצאת פה אתנו אבל שאר כל הסימנים אינם
כלום מכל מה שהוזכר בעדיות הנ"ל ואף שהאחרונים פסקו שסימני בגדים לאו כלום
הוא: על הגאון רבינו הנ"ל אני סומך.

כי ראיותיו נכוחים מאוד והתשובה ארוכה מלהעתיקה פה. ולכשיסכימו עוד שני ראשי
ישיבות המוחזקים בהוראה כמה שנים ואראה חזיתם תהי מותרת לכל גבר דיתיצביין
דברי הכותב והחותם: נאום יום טוב הנקרא ליפמן בן לאא"מו נתן זלל"ה לוי העליר
הועתק אות באות מגוף הכתב של ג"ע ה"ל ומגוף הפסק שכתב הרב הגאון האלוף
המרומם מוה"ר ליפמן סג"ל ר"מ ואב"ד דק"ק לאדמיר יצו': נאום גרשון בר' משה
שמש דק"ק לאדמיר: ונאום מרדכי במ' אברהם ש"ץ דק"ק לאדמיר: סימן מא אחי היקר
כו' שלום למעלתך כו' על דבר השאלה בדבר אשר פעל ועשה האי גברא רשיעא אשר
הוציא קול על בתולה בת ישראל כמ' ישעי' איך שקדשה בפני עדים פ' ופ' והעדים באו
והכחשוהו ואמרו להד"ם שלא ראו ולא ידעו ולא שמעו ממנו שום דיבור בעולם רק
שהקול נשמע בעיר איך שהאי רשע התפאר א"ע איך שנתן קידושין להבתולה אשר
היתה כבר מיועדת לו להנשא עפ"י התנאים שהיה ביניהם ונתפרדה החבילה מאיזה טעם
שביניהם והנה הוא עומד במרדו באומרו שקידשה והעדים מכחישין אותו לגמרי:
תשובה לכאורה יש לפקפק ולומר ולדמות להדין שכתב הר"ן סוף פרק המגרש דף תר"ג
ע"ג ז"ל גרסינן בגמר' מבטלין קלא או לא מבטלין קלא כלומר חזרו פ' ופ' ממדינת הים
ואמרו להד"ם מבטלין קלא או לא מבטלין ומסקינן אתרוותא נינהו בסוריא מבטלין קלא
בנהרדעא לא מבטלין קלא וכן מוכח הך פירושא לקמן בגמ' אמרינן אי לימא דאי מגליא
מלתא דקדושי קמא לאו קדושין מעליא נינהו מבטלין קלא והא נהרדעא אתריה דשמואל
ובנהרדעא לא מבטלין קלא אלמא פירושא דמבטלין קלא כדכתיבנא ונראה בסתם

מקומות אין מבטלין את הקול בשום מקום אפי' בכענין זה לכך לא כתב' הרי"ף ז"ל בהלכותיו וכ"כ הב"י בסימן מ"ו שהוא דעת הרמב"ם מדלא הביאו בפ"ט וכ"כ הרמ"א בסמ"ו ס"ד בהג"ה בשם י"א לפסק הלכה והנה יראה הרואה שכמעט ממש נ"ד שכבר יצא הקול שקידש בפני עדים אח"כ חזרו פ' ופ' ואמרו להד"ם דאין מבטלין הקול בכענין הזה ויש לחוש לקידושין וצריכה גט: עם כל זה נראה לי דאין הנדון דומה לראיה דבלא"ה צריכין אנו לחלק בדין זה דאל"כ יסתרו דברי רמ"א בהגהות מ"ש בס"ד בשם י"א בסתם דבזמן הזה אין מבטלין קלא כדעת הרן דמשמע מן הסתם בעלמא בכל קלא דלא פסיק אפילו אם לא יצא כי אם קול שנתקדשה בפנינו ואף שחזרו ואמרו להד"ם עכ"ז אין מבטלין קלא ולעיל ס"ב בהג"ה כ' דאין חוששין לקול אלא כשהוחזק בב"ד שהב"ד חקרו בדבר ושמעו שיש ממשות בקול כמו שנתבאר דהיינו דווקא כמ"ש בפ"י המגרש הביאו הטור אבל כ"ז שלא הוחזק בב"ד לא וכו'.

א"כ משמע דלא חיישינן לכל קלא רק כשהוחזק בב"ד שיש ממשות באותו הקול כמו שמסיק וכתב הב"י ורמ"א שיש לב"ד לחקור אחר הקול כדי לברר אם יש בו ממשות לכן צ"ל שהרמ"א ס"ל שדעת הר"ן כמו כן שמ"ש שבוזה"ז אין מבטלין קלא היינו כשיש לקול ממשות באמת וביושר כמ"ש בפ' המגרש כגון שבאו שנים והעידו שראו נרות דולקות כו' או שבאו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמעו הברה שמענו מפ' ששמע מפ' שנתקדשה פ' בפני פ' ופ' והלכו העדים למד"ה כו' על זה וכיוצא בזה כתב הר"ן דאין מבטלין קלא בזה"ז והיינו כיון שהיה קול ממש מתחלה: לאפוקי כשלא היה קול ממש כגון שלא יצא הקול כי אם מפי האיש המוציא קול שהוא קידשה בפני עדים ולא הוחזק בב"ד ולא יש שום חזקה שנתקדשה דאז אמרינן בוודאי שאין זה קול ממש כיון שלא הוחזק בב"ד: והנה מכ"ש בנ"ד שהב"ד דרשו וחקרו ומצאו שלא יש שום קול ממשות רק מפי אותו האיש אשר הוציא הקול מעלמא שהוא קידשה בפני עדים וחברא חברא אית לי' שהוציא קול ששמעו מפי אותו רשע שבוודאי לא יש שום מיחוש כלל לשום קידושין כלל בעולם: דאינה מקודשת רק לעז בעלמא: ואותו הרשע ראוי לנדותו עד שיאמר ויודה שהוא הוציא מפיו שקר ואפילו אם לא יודה קולר תלוי בצווארו ואין לנו להחמיר ליתן גט מספק כי כבר כתב ב"י בשם הרש"בן ורש"בא דכל מקום שא"צ להחמיר אין להחמיר בקול כלל כדי שלא יתן יד לרשעים שיוציאו קולות על בנות ישראל לעגנן או להוציא מהן ממון.

ובפרט שענינו רואים כי הרשע הזה הוציא הקול בגלל הדבר הזה אחרי ראותו שאבי הבתולה התחרט לתת לו בתו הבתולה מפני רוע מעלליו או לאיזה טעם שאתו עמו ועשה להכעיסו להוציא הקול הקידושין ולכן יפה אמרו בי דינא רבא שלנו שיש להכריז בקהלות קדושות שהבתולה בת כמ' ישעי' היא פנויה ואין לה שום חשש קידושין עבור אותו הלעז מההוא גברא רשיעא ומותרת להנשא לאיש כו' ושלום על דיני ישראל כל זה העליתי לפע"ד, זעיר שם בנחיצה רבא אשר האיש המביא הכתב מק"ק פרעמיסלי עמד על ימיני לכתוב דעתי הקצרה השמינה היא אם רזה כתבתי דעתי הקצרה הלא זה דברי הצעיר אברהם הכהן: זאת ועוד אחרת שיש הכחשה מה שדיבר האיש זכרי' שקידשה לפני ר' קלונימוס קלמן סג"ל בעיר באלחוב וכבר העידו שר' קלונימוס לא היה בעיר באלחוב סימן מב שלום רב לאהובי האלוף המופלא תהלות עושה פלא לשם

ולתהלה ידיד נפשי כמו' יצחק יצו' נרו': הנה הכתב מכתב מכ"ת קבלתי שניתי ושבתי ראיתי שמכ"ת רוצה לדמות הנדון מי שמחויב ליתב תענית לתעניתא שביטל עונג שבת ויו"ט מפני תענית חלום ואירע יום שלאחריו שהוא א"ח לדין מי שמתענה ביום חופתו שחל עליו התענית אפילו בר"ח ניסן ואפילו עדיפא מני' הוא שהרי תענית חופה אינו אלא מצד המנהג ואלו תענית לתעניתא הוא מצד הדין כדי שיהיה לו כפרה כו': והנה אומר אני אי משום הא אין למידין כי אין הנדון דומה לראיה כלל כי הטעם שמתענין ביום החופה הוא מטעם שכתב הגאון מהר"ם מינץ בתשובותיו סק"ט ז"ל כדי שלא ישתכרו ויאמרו קדושי טעו' הן ולזה כתב עוד בתשו' לפי ה' מי שמשאית בתו הקטנה שאינה יכולה לקבל קדושי' אלא אבי' מקבל קדושי' שא"צ הכלה להתענו' רק אבי' שמא ישתכר כנ"ל.

א"נ משום שהוא להם יום מחילת חטאם כמו ביוה"כ כמ"ש במדרש מחלת בת ישמעאל כו' עכ"ל והנה מכל אלו השני טעמים הללו נשמע שאותו היום חופתו הוא הגורם שצריך להתענות באותו יום דוקא בין מטעם שלא ישתכרו ויאמ' קדושי טעות הן שא"א לדחות אותו התענית ליום אחר ובין הטעם האחר שהוא להם יום מחילת חטאים כמו ביו"כ שכשם שא"א לדחות יו"כ ממש ליום אחר, אף כשחל בשבת בהיות כי היום גורם דוקא ואין זולתו כך אותו יום החופה הוא לו דווקא ליום כפרה וסליחה לכן א"א ג"כ לדחות אותו יום התענית ליום אחר כי אין לו תמורתו ליום אחר כמו יו"כ ממש: משא"כ בנדון מכ"ת ה"ל ליתב תענית לתעניתו שהוא רק לכפרת עון במה שיעשה תשובה על העון ביטול תענוג שבת וי"ט שאפשר לדחות ליום אחר והרי הוא לא גרע כמו תענית אחר כשלא אמר יום זה כגון שנדר אתענה באיזה יום שארצה ואפילו היה מתענה ביום א' והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול או שמצטער שהוא לזה ופורע יום אחר בהיות שלא קבע היום בתחלת הנדר כמבואר בב"י בסי' תקס"ח הוא הדין בנ"ד שאינו ג"כ רק למחילת עון שיוכל לדחות ליום אחר.

אך יש לפקפק בנ"ד ממ"ש הב"י בסי' תקס"ח בשם שבולי לקט ז"ל נמצא בס"ח אדם שמתענה תענית חלום בשבת וחנוכה ועיין בהגהות מנהגים בהלכות חנוכה מה שכ' גם כן בזה וכתב שם שלא יתענה בא' בשבת בחנוכה אבל אם התענה ביום טוב בשביל חלום יתענה ביום טוב אחרון ונ"ל דהכי שבקי לחסידותייהו שאין להקל ולבטל עונג יום טוב דלא גרע י"ט שני של גליות מחנוכה ופורים עכ"ל [והביאו רמ"א בסי' שפ"ח ס"ז בהג"ה].

נשמע מן הדא דעכ"פ גם לדברי שבולי לקט הוא דווקא בי"ט שני של גליות דאין להתענו' דלא גרע מחנוכה ופורים משמע דזולת אלו שהזכיר יש להתענו' עכ"פ והיינו נכלל ג"כ כגון א"ח ושאר ימים וכמ"ש הב"י לעיל מזה ג"כ אדברי ת"ה סי' רע"ח ז"ל שכתב ג"כ אבל המתענה בי"ט ראשון משום חלום יתענה בי"ט שני וכתב הב"י ודבר זה תימ' הוא לומר שיתענו' ביום טוב שני דאע"ג דבקאינן בקביעי דירחא מ"מ הרי אנו נוהגין בו קודש ואסור לזלזל בו הלכך לא יתענה עד מוצאי י"ט עכ"ל: נמצא דס"ל דמיד במוצאי י"ט והיינו א"ח מחויב להתענות: הנה מדברים הללו אנו למידים דיש להתענות בא"ח כד מיתב תענית לתעניתא: זאת ועוד אחרת יש למידק ממ"ש הב"י בס"ס תצ"ד

בשם האגור סי' תרס"ח בשם הר' ישעיה דאסור להתענות במוצאי חג שבועות אפילו בזמן הזה וזהו אסור חג אמרה תורה עשו אסור לחג והביא ראייה מירושלמי וכן כתב ר' יעקב בעל ספר עין יעקב בסוף פ"ב דחגיגה דאף בזה"ז אסור להתענות בא"ח של שבועות שהוא יום טוב פ"י שהיו טובחין קרבנות ראייה וחגיגה של י"ט דשבועות אחר הי"ט וה"ט כמ"ש הר"מ יפה בספרו סי' תצ"ד מפני שאלו הקרבנות נקראו קרבנות יחיד ואין קרבן יחיד דוחה לא שבת ולא י"ט דבשלמא של פסח וסוכות היו זובחין ומקריבין בחוה"מ אבל של שבועות היו צריכין לזבוח ולהקריב ביום שלאחריו ולכך עשאוהו כיום טוב לאסרו בתענית והספד ואפילו בזה"ז וכו' עד לכך היו עושין חז"ל יום שלאחר אותו י"ט כחול כשחל י"ט בשבת שלא יאמרו הצדוקים שאנו מודים להם בזה שיאמרו שהרי אנו מחזיקים אותו לי"ט כו' ע"ש: והיינו שכל זה שייך דוקא בא"ח של שבועות ולא בא"ח של פסח וסוכות ואף שכתב הטור דאין מתענין בכל חודש ניסן.

הלא תשובתו בצדו שכתב שהתלמידים מתענים בו בה"ב מפני חילול השם וכמ"ש הב"י אשר האריך בזה דמה' שאין לבטל אותן תעניות מפני מה שהקריבו הנשיאים ועשו י"ט ולכן ג"כ בנדון דידן לא יש שום יפוי כח בא"ח של פסח וסוכות משאר ימי ניסן שהתענו בו התלמידים לכפרת עון וגם זה לכפרת עון שביטל עונגיו טוב.

ועוד בו שלישיה דאין לו לדחות היום תענית לתעניתו לאחר חודש ניסן שהרי הב"י הביא בשם הזוהר וגם הרשב"א בתשו' שצריך להתענות מיד וכ"פ בש"ע סי' רפ' ס"ז לכן עפ"י הדברים האלה נראה לי עיקר להתענות מיד אף בא"ח של פסח או סוכות כפרט לדעת בעל תה"ד סימן רע"ח יש להתענות תענית לתעניתו.

אף בי"ט שני אף שהב"י לא הסכים לזה להתענות בי"ט של גליות אבל באיסור חג כ"ע מודים דיש להתענות מיד. כדי שלא יתעכב לבקש סליחה ומחילה על בטול עונג שבת וי"ט כמ"ש כנ"ל הלא זה דברי אהובך נאמן בברית אברהם הכהן: סימן מג יושבי על מדין הולכי על דרך סלולה דרך הקודש יקראו לה להעמיד ארץ במשפט ונבנתה העיר על תילה.

לייסר בשוטים המשיבים על הקלקלה יצא אש קנאה ומצאה קוצים כסוחים נתנה לאכלה שלא ישובו עוד לכסלה: לגדור פרצת הדור המה יעלו בתחלה. אל דבר ה' חרידים המה השרידים אשר ה' קורא המה האלופים מנופים ויפים מנהיגי ארץ ומוקדמי הקהלה קדישא דק"ק לבוב יהיה אלהים עמם ויענה את שלומם ולמלכם בראשם המאיר לארץ ולדרים מכבד אלהים ואדם באורים ראש המדברים: ה"ה הגאון הגדול נר ישראל.

דגל אוריאל כבוד מוהר"ר מאיר יצ' ה' אתו את הברכה: הנה לשלום מר לי מר לבי יתמרמר וריחי נמר: חטא ישראל לרע הומר בנים אינם מהוגנים עלפו בראש חוצות כתוא מכמר אשר קם איש על רעהו והרגו במזיד מה אדבר ואומר על המעשה מכוער וזר אשר הלך העורב אל הזרזר ואימא לפני מעכ"ת גופא דעובדא היכי הוה אחד מבני ברית קהלתינו הקדים לפתח חבירו באישון לילה באיזה קטט והנה גם האחר קם כנגדו בחרב שלופה בתחלה והכה אותו פצעים ואח"כ קם עליו בעץ הראוי להרוג בו והרגו רחמנא ליצלן על אתר.

ולא היה מתערב שום זר בתוכם רק בן ובת של הנהרג והיו רוצים להציל את אביה' והנה הרוצח הכה גם את הבן שעדיין לא הלך יפה על משענתו מכח מכה. וגם הבת ברחזה לפניו כי ראתה כי אזלת ידם.

ומחמת החשיכה לא נתערב שום זר בתוכם להבדיל ולהציל את הנרדף ומפני קול ענות גבורה שיצא' מפי בן ובת והבת צעקה בעיר: ובאו ערלים לקול השמועה עם רב והאלקים אנה לידם שיבוקש את הרודף ע"י הערלים והגואלי הדם להבדיל כי מצאו אותו הרוג לפניו ויכהו על השל ועדיין עמד עליו להכותו מכות אכזריות אשר לא עשה כזה שום גזלן עתיקא בעולם: אוי לעינים שכך רואות ולאזנים שכך שומעות: והנה הרוצח ברזל באה נפשו וישימו אותו במשמר הערלים להבדיל והגואל הדם בשמירה מעולה באופן שלא ניתן לו מקום כלל לפליטה.

ויתר הדברים על שרשן יגיד למעלתכם מוביל כתב זה לשכנו תדרשו: והנה עתה באתי בשאלות מה יהיה משפט האיש ומעשהו כי באמת האיש הרוצח מוחזק ומפורסם לנו לאיש רע ובליעל ורוע מעללים וקצת ממעשיו אגיד לכם רשום בכתב אמת כי זה שנה שעבר עשה כמעט מעשה כזה אשר הכה אשתו פצעים ומכות רבות המספר אשר נפלה למשכב זמן ארוך וכל העולם כמעט אמדוה למיתה ממש: וכאשר שלחנו אחריו השלוחא דבי דינא השמש שלנו לבא אל המשפט על המעשה ההוא והנה הוא הלך לסטרא אחרא ממה שהיה לו לילך למערב והוא הלך למזרח לרחוב אחר לצד הטומאה בית ע"ז ממש ואמר לו השמש אנה הולך והשיב לו וכי סבור אתה שאלך להאב"ד הנה אגיד לך הרשום וחתום על לבי מה שהיה בדעתי ובמחשבתי מזמן ארוך עתה בא העת להוציא את מחשבתי לפועל כי אלך אל הגלח וזה לשונו בלשון אשכנז איך האב לאנג אין זין גיהאט וויל איך איצונד טון איך וויל גיין צום גלח עכ"ל וכראות השמש כזאת רץ מפניו והגיד לנו התשובה הצריכה תשובה וכפרה ובכך בעת ההוא משכנו את ידינו מלעשות עמו דבר כי יראנו מפניו אך בסוד אמרנו להשמש להבדילו מבהכ"נ מכל דבר שבקדושה.

: וכן היה בעינינו לפוסלו מעדות ולכל דבר כזה והנה גם עתה יצא העגל הזה מן הפושע הזה ר"ל: ועוד אגיד לכם ליום המחרת לאחר הרציחה אמר בפני רבים הנכנסים' והיוצאים' בפה מלא בל"א וז"ל וואש דא איז דעם נהרג גשעהין דאש האט גזאלט גשעהן דעם שמש עכ"ל כי כן היה המעשה קודם שהרג לנהרג ה"ל כמעט שמה קודם זה הקדים עצמו לפתח בית השמש באישון לילה ודפק על החלונות של בית השמש בעץ ארוך וגדול ואמר להשמש למה הכנסת לביתי הקבצן המשוגע.

אך השמש שמר פתחו והחלונות ולא השיב לו דבר רק כמתנצל לפניו ובכך הלך לדרכו דרך רעה חפר גומץ בו יפול הנה מזה נראה שחישב דוקא לעשות רציחה מן הבא לידו בר מינן. והנה כבוד מעכ"ת דרשו מעל סיפר דברים של הנוכחי מוכ"ז משפט האיש ומעשהו: והנה לדעתינו לפי ראות עינינו אין מקווה מן האיש הזה שום תשובה ראויה כלל כי כל אמריו ודבריו היוצאים מפיו כדרך הגוים באמרו הנני נתון לפניכם שלחו אחר התליין ויתיז את ראשי בסייף כי המשא ומתן של האיש כל ימיו תוך וואלח"ייע.

ואף אם אולי יאמר אעשה תשובה לדעתינו הוא רשע ערום וד"ל: והנה אדון לפני אדוני מאור עינינו בקרקע בדין זה: אחר שידענו ודרשנו מעל ספר שמעשה כזה נעשה בימי הגאון מהר"מ מלובלין: כאשר מבואר היטב בתשובותיו בסי' קל"ח והנה תוך הויכוח בתשובותיו ההיא מצאתי ראיתי שתלה זיינו בקצת ענינים: לכן הוכרחתי לסדר לפני מעלתו מעשה האיש לברר מזה גם נדון דידן: כי הרב הגדול ה"ל כתב שם דף ק"ו ע"ב אחר שהביא דברי ר' נטרנאי גאון שבטח"מ סי' תכ"ה וז"ל א"ל דר"ל דכשיחיד לבד פרוץ כו' אלא ה"פ היכא שלא יגיע מזה פירצה לרבים כי אם ליחיד לבדו כו' אבל היכא שמגיע מזה פירצה לרבים אפילו היכא שלא היה פרוץ בה כבר.

אלא אותו יחיד לבדו כו' ע"כ לשונו. הנה משמע מדבריו אפילו היכא שמגיע מזה פירצה לרבים.

עכ"פ צריך שיהיה אותו היחיד פרוץ בה כבר מדכתב שלא היה פרוץ אלא אותו יחיד לבדו משמע באותו עבירה דווקא צ"ל היחיד ההוא פרוץ והנה בנ"ד כבר כתבתי לעיל שהכה את אשתו מכות מות ממש וא"ל דבשביל זה לא מקרי פושע להאי עבירה דמכות אשתו קיל לי' ז"א שהרי כתב הר"מ הובא במרדכי וכ"כ רש"ל ביש"ש בפ' המניח בבית דין וז"ל שם ואם היה בא לפנינו מעשה כזה שהאשה קובלת על אישה שמכה אותה היינו מחמירין מאילו היה מכה איש אחר מטעמים דפרישנא עכ"ל והוסיף רש"ל שם וכתב ועוד שחמור הכאתה שהרי חמור דינה לענין תשלומין יותר מאשר חבלו בה אחרים ע"ש א"כ אם בחמור עשה כך למה לא נדון אותו לפושע ולרשע בדבר הקל מזה וכן יש לדייק מן תשובת הרמב"ן בסי' ק"כ בההוא המכה את אשתו עיי"ש אך יש לקצר מרוב טרדות ובהלה רחמנא ליצלן גם א"ל אע"פ שבאמת דין הכאתה חמור אעפ"כ לאינשי לא משמע להו הכי כדאמרין במס' ב"מ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וכ"כ התוס' פ' המניח ד"ה וחכמים וכ"כ הרא"ש על הא דשטר מוקדם כו' וחכמים אומרים גובה את הקרן דלאינשי משמע להו דלא תשימון עליו נשך במלוה ולוה וערב ע"ש ע"כ כאן א"א לומר כן שהרי הר"מ שאסר הכאות אשתו מביא ראיה דמספר כתובה נלמד שקיבל עליו לכבדה ואנא אפלח ואוקיר וכו' לכבוד ניתנה ולא לבזיון עכ"ל הר"מ שם.

וא"כ כיון דאנן קיי"ל שהבעל לא יוכל לומר עם הארץ הייתי ולא הבנתי מה שנכתב בכתובה כדאיתא בש"ע ח"מ א"כ ידע שפיר שמחויב לכבדה וק"ו שלא להכותהא"כ מקרי פושע יותר ממה שמכה איש אחר דיכול לומר לא ידעתי שאסור להכותו בשעת הריב וע"ה הייתי ולא ידעתי. מקרא מפורש רשע למה תכה רעך משא"כ באשתו דמספר כתובתה נלמד ולא יכול לומר ע"ה הייתי ועוד נלע"ד בנדון דידן שהלך מבית לבית בכח העץ שבידו להכות רעהו בסתר.

וביום המחרת הודה ברבים אשר זמם לעשות כן להשמש ואומר שלחו אחר התליין ויתיו את ראשי א"כ סופו מוכיח על תחלתו שהתיר עצמו למיתה וכדאי' בפ' היו בודקין יומת עד שיתיר עצמו למיתה. וזה שעשה בפירסום התיר עצמו למיתה והגם שאם היינו דנין מיתה לא היו דנין על פי זה אם לא בעדות ברורה שאמר לפניהן על מנת כן אני עושה שאהרג כדאיתא התם בפ' היו בודקין.

אבל לפי מה שדנין עכשיו למגדר מלתא ולצורך שעה לא דין מיתת ב"ד ממש: יש לצרף את זה. הנה עד כה דברנו לפי דברי הרב בתשובותיו הנ"ל יש לדון שההוא פושע יש לו דמיון גמור לההוא דהתם אכן עתה באתי לעורר על דברי הרב גופא כי לענ"ד יש לגמגם קצת על הראיה שהביא בתשובות הנ"ל כי הביא ראיה מתשובות הרא"ש מההוא עובדא דברכות כו' והוא בכלל י"ז סי' ה' ע"ש.

וכתב הרב הגדול מהר"מ בריש דף ק"ו ע"ב וזה לשונו ולא התיר זה רק כדי שיתקדש השם בין העכו"ם שישמעו מזה וגם למגדר מלתא כו' ע"ש. וקשה לע"ד על ראיה זה מי הגיד להרב הגדול הנ"ל שמפני זה לחודא התיר.

הא איתא בריש דבריו שהשיב הרא"ש וז"ל תמהתי מאוד בבואי הלום איך היו דנין דיני נפשות בלא סנהדרין ואמרו לי כי הוא הורמנא דמלכא וגם העדה שופטים להציל כי כמה דמים היו נשפכים יותר אלו היו דנין על ידי גוים ע"כ לשון הרא"ש שם. א"כ י"ל דוקא מהני תרי טעמי יחדיו התיר הרא"ש מפני קידוש השם וכדי להציל משפיקות דמים יותר התיר אבל במקום שאפשר להציל ע"י ממון כמו בנדון דידן שהיה הרב דן עליו וכמו נ"ד שאפשר להציל בריצוי כסף הרבה מנ"ל להתיר מפני קידוש השם לחודא והיה נ"ל ליישב את זאת משני טעמים חדא מדהביא הרא"ש ראיה שמפני קדוש השם מותר שהרי מצינו מפני קידוש השם שלחו יד בבני מלכים בשביל גרים גרורים כו' דהיינו בני שאול בשביל גבעונים.

והרי שם לא היה טעם אחר רק מפני קדוש השם שמע מינ' דמפני קדוש השם לחוד הלינו נבלתם על העץ: א"כ ה"ה בנ"ד מפני קד"ה לחוד שרינן להתיר להעבירו מן העולם עי"ל דשאני התם דאיירי שהם בעצמם דנו דיני נפשות בלא סנהדרין כמבואר שם בתשוב' בהדיא לכן לא התיר אלא מפני שני טעמים הנ"ל אבל בנדון דידן שהרב דן עליו וכן בנ"ד די בהיתר זה בלבד מפני קידוש השם להניחו בידם ולא להצילו בממון מפני מגדר מלתא ואם כן דברי הרב הנ"ל קיימים ועולי' כהוגן.

ובתירוץ זה האחרון נתיישב לי קושיא וספק אחר שיש לי בנ"ד ובנדון של הרב הנ"ל כי לענ"ד מכל הפוסקים ובפרט מדברי הריב"ש סי' רנ"א וכך כתב עוד כדומה לזה בתשובת סי' שנ"א ע"ש דמה שאנחנו דנין משום מגדר מלתא לצורך שעה להעביר הפושעים מן העולם דווקא באופן זה שאלו היינו דנין דיני נפשות היה חייב באמת מיתה מן הדין כגון בעדים והתראה כההוא דקטיל גברא בפרק זה בורר דקאמר אי בודאי קטיל גברא.

דמשמע על ידי בירור גמור וסימא עיניו שראה דלפי צורך שעה די בהכי וכמו שכתב הריב"ש שם אם כן משמע דלא דנין דין מיתה אף על גב דקטיל גברא כיון דסגי בלאו הכי לצורך שעה וכן משמע בהדיא בתשובת הריב"ש שאין דנין יותר ממה שהוא ראוי לצורך שעה דהרי כתב שם וזה לשונו.

וכן ראוי לעשות לנו לעשות קרוב לזה במה שדנין ובנדון דידן ראוי לנו לעיין אם היו פטורים הרוצחים מיתה מן הדין מפני עדות המעידין וכולי עד כאן לשונו. אם כן בנדון

ההוא של הרב הגדול מהר"מ וגם בנדון דידן שאין כאן עדות והתראה רק הדבר מפורסם בלי ספק מאן מפיס דלא די בעונש אחר שלא להעבירם מן העולם משום מגדר מלתא וכגון הא שדן הריב"ש בסוף סימן שנ"א בההוא דהיה חשוד לנואף באשת איש דאף על גב דהיה חייב מיתה אם היו עדים ברורים אף על פי כן לא דן אותו לסבב לו מיתה גמורה אף על פי שגם שם הודה הנואף כדאיתא התם בהדיא אלא היה דן אותו שיסבבוהו בכל רחובות היהודים הלך והכות אותו על בשרו בלי חוצץ ברצועה מטעם כי היה נראה לו שדי בעונש כזה למגדר מלתא ואף שיש לחלק בין ההיא דהתם בסימן שנ"א דאיירי בשאר חייבי מיתות לכן לא רצה לדונו מיתה.

מה שאין כן בשפיכות דמים שחמור יותר כמו שכתב הריב"ש גופא לעיל מניה סימן רנ"א שיש לחלק וכך כתב הרב הנ"ל בשם הרמב"ם מפני שיש בשפיכות דמים השחתת ישובו של עולם אפילו הכי כיון שהריב"ש גילה דעתו בתשובת סימן רנ"א דאיירי התם בשפיכות דמים שלדעתו לא היה עושה לו אלא קציצות היד ולא מיתה ממש [אך דהתם משמע דווקא על ידי רצון קרובי המת מה שאין כן בלא רצון קרובי המת דהיינו הגואלי הדם לא רצה להקל] אם כן מנא לי' להרב מהר"מ הנ"ל להקל ולהעבירו מן העולם אלא על כרחק דהרב הנ"ל שפסק להעבירו מן העולם הוא מטעם כיון שכבר נפל ביד האומות הניחוהו וידונו אולי יחיה בו ומותר לסבב לו המיתה כההוא דחשיב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות רוצח א בטור חושן משפט סימן תכ"ה ובשולחן ערוך שם ובינייהו קא חשיב אפיקורס מישראל ועובד אלילים ועושי עבירה להכעיס וכו' ובנדון דידן כמעט דכוותי' שעובר עבירה להכעיס זולת מה שעשה ההריגה וגם יש בו סרך ע"א כאשר בא בכתבים ה"ל שאמר אלך להגלה וכתבתי זאת לפני מורי ורבותי אם מותר לסבב לו מיתה כי נדון דידן הוא בקצת אין דומה למה שנדון בו הרב הגדול ה"ל כי באותו תשובה אין שם שום גילוי שהיה אפשר להצילו בממון.

: אבל בנדון דידן חלוק הדין כי לדעתנו הדבר מסור בידי ישראל להציל אותו בממון כי יד האומות המה פה נוטים אחריו שלא להמיתו להרוצח אך אם ידברו יהודים על לב השררה לדעתי יתרצה ברצי כסף להעבירו מן העולם או בהיפך על ידי ממון היותר משוויו יתן לו מקום לפליטה: לכן על הספק ההוא אם יסבבו לו מיתה כיון שכבר נפל בידם או להצילו בא' מאבריו לבערו מן המקום הזה או כדומה לו גם אחר שכתבתי זאת שמעתי אומרים שמאוד מבקש לעשות תשובה יותר מן הראוי כן הוציא מן השפה ולחוץ והלב יודע אם לעקל או לעקלקלות: ולכן אתם חכמים ונבונים תדעו להדריכני בנתיב האמת והיושר וגם חס ושלום שלא יהיה חס ושלום לרצועה מרדות לישראל אם יצא נקי כי יש כאן הרבה חקקי לב ולא נביאים אנחנו לדעת מה יהא בסופו: לכן הודיענו כדת מה לעשו' שלא יהי' ח"ו דמם של ישראל הפקר לעיני העמי' כמים.

ואתם חכמים כמלאכי אלהים להודיעני כל דבר על השורש גם לאיש הלזה הרוצח יש לו שלשה בנים אם יש לומר עליו אל יהי חונן ליתומיו והנה קלני מראשי ומזרועי ב"מ ורתתי ידי וארכובתי דא לדא נקשן מרוב החרדה גדולה אשר נפלה עלי אשר לא נהג בדמו לא כדם צבי וכו' ואין דעתי צלולה לכן אם שגיתי אתי תלין רק דנתי דרך משא

ומתן לפני רבותי בקרקע ולתשובתם הרמתה אנחנו מצפים שיהיה לנו לחוק עולם ולא יעבור כ"ד הטרוד בצערא דרבים לפי מורי ורבותי הנאהבים.

ה' ימיכם לשנים טובים דברי הצעיר והזעיר דוד בלא"א מ"ו מוהרר"י סג"ל זצ"ל אשכנזי חותם בק"ק מנסטריזן יום ג' לסדר ויד אל תשלחו בו להציל אותו מידם לפ"ק. סימן מד נשאלתי על מעשה מכוער שנעשה בק"ק מאניסטריזן בא' שהרג את חבירו וכמבואר בכתב הרב אב"ד דק"ק הנ"ל והרוצח נתפס במאסר אומות העולם אם להציל אותו אם לאו.

תשובה מקור דינים אלו נלמד מהא דתניא אמר ראב"י שמעתי שב"ד מכין ועונשין כו' ומעשה באחד שרכב הסוס בשבת בימי יוונים. והביאוהו לב"ד וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך כו' וכתב רב אלפס בהדיא בפ' הגוזל קמא דב"ד היינו אפילו בחוץ לארץ ומשמע אפילו בדורות אחרונים.

דהא מביא רב אלפס ברייתא זו אהא דרב נחמן דקניס להאי גזלנא דבבבל הוי ובדורות אחרונים הו' והנה בתשובת הריב"ש ובשאר תשובות גדולי הפוסקים מצינו שפוסקים כן בפ"י ובפרט בתשו' חמי הגאון מהר"מ מלובלין ז"ל סי' קל"ח האריך שם. לבד זה מצאנו ראינו בנמוקי יוסף בפ' ארבע מיתות גבי האי מעשה דאימרתא בת טלי שהקיפו בחבילי זמורות ושרפוה דא"ר יוסף טעה בתרתי טעה בדרב מתנ' וטעה בדתניא דתני' ובאת אל הכהנים ואל הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם בזמן שיש כהן יש משפט אין כהן אין משפט פי' יש כהן לשכת הגזית וכתב הנ"י ואי קשיא לך והא קיי"ל דב"ד מכין ועונשין לצורך שעה שלא מן הדין כגון אותו שרכב על הסוס בשבת וסקלוהו: וי"ל דהתם סנהדרי גדולה כו' הגם שכבר פי' חמי הגאון הנ"ל ותירץ קושית הנ"י בטוב טעם ודעת בתשו' הנ"ל דבי' דין מכין ועונשין היינו לבער אותו מן העולם ולא בדין תורה.

דהיינו כאותו מיתה המבואר בתורה ורמי היה נראה שרצה לדון אותה דוקא במיתה האמורה בתורה שהוא שרפה. ובלא"ה לא קשה מידי דהתם אמר ב"ד מכין ועונשין להמית אף מי שאינו חייב מיתה כגון האי דרכב על סוס בשבת דאינו חייב מיתה כלל מן הדין ואע"פי כן סקלוהו זה אין ביד כל בית דין כי אם סנהדרין דרב גובריהו כפי דברי הנמ"י אבל מי שחייב מיתה מן התורה שעבר עברה כזו שהרג את הנפש שמן התורה חייב מיתה אף בדור הזה הכח ביד ב"ד לסבב מיתתו לבערו מן העולם אך יש לדקדק כי בנדון הזה אף בימי סנהדרין לא היה בידם להמית אותו כמעשה הזה שהיה באישון לילה.

ולא ראו עדים ממש את המעשה מה שאין כן במעשה שהיה בימי חמי ז"ל שכתב שהיה עדים בדבר שהרג בפרהסיא אבל מעשה הזה נדון דידן הוא ממש כמעשה דשמעון בן שטח שהרוג מפרפר מכל מקום זה שארב עליו וכוונתו היה דוקא להרוג נפש אחד מישראל כנדמה מתוך כתב האב"ד ואם נצטרף לזה מה שעשה שנה אחת לפני זה ובפרט שרצה לעבור על ד"ת דמחשב'.

מצרף הקדוש ברוך הוא למעשה ומכל שכן זה שכבר התחיל אף במעשה ובדבור שאמר בפומבי שהוא בכלל מורידין ולא מעלין. גם הנ' לא איירי אלא אם להמית אותו בדייני ישראל אבל זה שכבר נתפס בידי עכו"ם בזה כולי עלמא מודי' שלא להציל אותו ומכל שכן אם נצרף לזה כל הדברים שכתב חמי הגאון ז"ל אם יעמדו ישראל להציל אותו מידי עכו"ם יהיה בזה חילול השם טוב שיד ישראל לא.

יהיה בו ויבוער מן העולם על ידי העכו"ם ועל ידי זה יגדורו פרצו' בני ישראל ויתקדש שם שמים וכל ישראל יהיו נקיים הנלע"ד כתבתי כ"ד הצעיר יוסף בן לא"א מוהר"ר אליקים געץ זללה"ה יום ב' ואל שדי יתן לכם רחמים בשנה הזאת פה ק"ק לבוב יצ"ו מאיר ז"ל סימן מה וזה דבר הרוצח קול ענות שמעתי קול נאקת חלל קול דמי אחינו ודמי זרעותיו אשר נשפך כמים מן הרשע אשר זמם ופעל ועשה להרוג נפש במזיד באישון לילה במרד ובמעל ואף אח"כ עומד במרדו ואמר שכך דעתו להרוג את השמש.

והנה הוא נתפס במאסר על ידי גוים לעשות בו משפט כתוב כפי הערכאות שלהם ועתה בא השואל לשאול כדת מה לעשות לבער הדם הנקי כי הארץ לא תקבל את דם הנרצח, מיום שקבלה דמי הבל ונענשה על כך וע"כ דמו צועק לעשות נקמה ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: הן אמת אמרו רז"ל בפ' ד' מיתות אין דנין ד' מיתות בזמן הזה כו' שנאמר ובאת אל הכהן ואל השופט בזמן שיש משפט כו' וכ"ר הטור ח"מ סי' תכ"ה וכל הפוסקי' אך שהנמ"י כתב על ברייתא הנ"ל.

והקשה והא"ר אליעזר ב"ד מכין ועונשין כו' ותירץ דר"א מיירי בזמן שהיה כהן והיה שופט והיו סנהדרין כי רב חילם והיה להם כח לענוש שלא מן הדין אבל בזמן הזה שאין כהן בטלו ד' מיתות ואין כח בידינו לענוש מיתה והראיה מהאי מעשה דרמי קטיל גברא א"ר גמליאל אי וודאי קטיל לכהוי עיניו דסומא חשוב כמת מכל הלין מילין נשמע שאין בידינו לדון דיני מיתות.

כי בטלו בזמן הזה: ויש רוצים לומר בזמן שהיה כהן וסנהדרין היו ד' מיתות ב"ד לכל חוטא כמבואר מיתתו בתורה אם היו עדים והתראה אבל כשלא היו עדים או התראה היו מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעה והיו מסבבין לו מיתה אחרת שלא היו עונשין בו אם היה התראה שאז היו דנין אותו במיתה הכתובה בתורה וכפי הנאמר בו וע"כ הקושיא שהקשה הנמ"י אין לה מקו' אף שנתמעט מן הכתוב שאין דנין דיני ד' מיתות ובטלו דיני מיתות היינו בזה"ז אין דנין באותו מיתה האמורה בתורה לכל חוטא לפי החטא אם סקילה אם הרג ע"ז דרשו בזמן שיש כהן אז יש שופט ויכול לדון דין ד' מיתות אבל בזמן שאין כהן אסור לדון דין ד' מיתות האמורות בתורה ור"א דאמר ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין מיירי בענין השני לדון אותו במיתה אחרת לסבב לו מיתה לא כפי האמור בתורה לאותו החטא כי זהו מותר אפילו בזה"ז כי לא נתמעט מן הדרש כל זמן שיש כהן ודברי ר"א מיירי אפילו בזמן הזה: וכבר כתב הב"י בח"מ סי' ב' שכל הפוסקים חולקים על נמוקי יוסף שפי' דברי ר"א דוק' בזמן שיש כהן וליתא לדבריו כי הקושיא שהכריח אותו לומר כן כבר יש לתרץ כמ"ש ולפ"ז בנדון דידן גם כן לא היה התראה ועדים בזמן שהיה כהן לא היו דנין בו דין מיתה האמורה בו

אבל היו מכניסין אותו לכיפה הכי נמי נדון דידן יש לנו כח לדון במיתה אחרת לבערו מן העולם כי על זה יש לב"ד כח אף בזמן הזה כר"א אבל אחר העיון אין מקום לסברא זו דאמרו חז"ל גבי אימרתא בת כהן שזינתה והקיפיה זמורות ושרפיה אר"י טעה בתרתי חדא בדרב מתנא שאמר שריפת בת כהן שנותן לתוך פיה אבר ניתך וחדא אין דנין דין ארבע מיתות ארבע מיתות נהגו דוק' בזמן שיש כהן ואי איתא לסברא זו מאי טעות איכ' שפיל' רבי חמי שדין ארבע מיתות בטלו ולא היה כח לדון אותה במיתה האמורה בה ליצוק אבר רותח לתוך פיה ע"כ דן אותה בהיקף זמורות וליכא טעות אלא ודאי מדרש שדרשו בזמן שיש כהן נתמעט בזמן הזה כל מיתה הן האמורה בתורה הן לדון אותה במיתה אחרת.

והנה כדי לתרץ קושית הנמ"י צריכין אנו לומר דין ד מיתות בטלו שאין בזה"ז לב"ד לדון מיתה הן לדין מיתה האמורה בתורה הן לסבב לו מיתה אחרת כגון להכניסו לכיפה או שאר מיתות אא"כ הם באו לדון מיתה משום מגדר מלתא והשעה צריכה לכך כי בזמן שהיה כהן היו דנין אף שאין השעה צריכה לכך ואף לא משום מגדר מלתא היו מכניסין לכיפה אם עבר מיתות ב"ד בלא התראה והיו דנין אותו אף בלא מגדר מילתא.

אבל בזמן הזה דוקא משום מגדר מלתא וצורך שעה וכן כתב הרמב"ם והרא"ש והריב"ש בתשובותיהם והרשב"א שיש כח בזמן הזה להמית משום מגדר מלתא ולצורך שעה וכן הלכתא צ"ע מהו מגדר מילתא כי מורגל בפי המון עם ואם אף בקצת לומדים ופשוט בעיניהם שאומרים בפירוש מגדר מלתא להבא שאם לא ידונו החוטא אז רבים המתפרצים מבני עמינו ימשכו אחריהם ויאמרו שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך: ורבים יפקרו ויאמרו הלא פלוני פעל ועשה אשר זמם ולא נעשה עמו דבר.

ע"כ אומרים משום מגדר מלתא להבא אנו מבערים קוצים מן הכרם של ה' אלהינו אף שאין הדור פרוץ בעצמו רק זה היחיד שעבר מיתת ב"ד אומרים משום מגדר מלתא להבא שלא יתרבו מפריצי הדור ראוי להמית וזה אינו דא"כ לדבריהם בכל חוטא שעבר מיתת ב"ד ימיתו אותו משום מגדר מלתא להבא שלא ימשוך מזה פירצה לאחרים וקשה לדבריהם למה נקיט ר"א בדבריו לפי צורך שעה ולפי דבריהם אין זה צורך שעה רק בכל עת אשר יעבור החוטא איזה חטא, יעמיסו עליו עונש מיתה משום מגדר מלתא אבל המעייין בתשו' הראשונים והאחרונים אין הפירוש כפי אשר הבינו הם אלא כתבו מגדר מלתא הוא כאשר רואין שהעם פרוצי בעריות או בשאר עבירות והדור פרוץ אז צריך לגדור גדר לזה הוראת שעה לפי הזמן שרואין הדור פרוץ ועוברים עבירות כמו שהביא המעשה שהיה בימי היוונים שהיו רבים מתפרצים מבני עמינו למלשינים ולמוסרים עם ה' למיתה וע"כ דקדק הרמב"ם בלשונו וכתב לא שיקבעו הלכה הדורות ואי כפיל' המון עם נמצא הוקבע הלכה לדורות בכל חוטא יהיה מגדר מלתא ולפי פיל' זה צ"ע לדון בנ"ד מיתה אם אין הדור פרוץ וע"כ כתב הרשב"א מביאו ב"י סי' ב' שכתב בתשובה להקהלה שרצו לדון משום מגדר מלתא הזהירו לעיין היטב בהתאספו חכמי העיר אם השעה צריכה.

לכך ג"כ בנ"ד צ"ע בהסכמת חכמי הקהל ולא כמו שהבינו המון עם: ונראה לעת כזאת בעו"ה נאמר שהוא לצורך שעה בכל המקומות ובכל הקהלות שנתרבו המוסרים ג"כ

בשבוע שעבר שלחו לפנינו אנשי ק"ק שאריגראד איך שמסור א' עומד נגד כל ישראל בעניני עלילות שקר. גם אנשי ק"ק באר שלחו עבור המסירה דק"ק מאראחווני ונוסף ע"ז בעו"ה נתרבו גנבים גזלנים עד חדל לספור ובצירוף שבקרוב הימים נרצח הי"ד ר' משה חתן ר' הענוך ע"י יהודי עגלון שלו א"כ אין לך פרצה גדולה מזו ע"כ היה הסברא נותנת לדון אותו למיתה משום מגדר לעבר ולהבא: אך לא מלאני לבי לחתוך הדין מאחר שהנמ"י כ' שאין בידינו בזה"ז להמית ולדון מיתה והיה דעתי להסכים לדון אותו בחיתוך אבריו לחתוך חוטמו ולשונו ולקצוע ידיו וזה חמור לו יותר ממיתה כי יהיה נבאש כל ימיו והחוטא מתיר עצמו למיתה ולא יתיר עצמו לחתוך אבריו וטוב מותו מחייו וזהו פרסום גדול ולא ישכח אבל מיתה נשכח מן הרשעים וכן אמר דוד אל תהרגם פן ישכחו עמי הניעמו בחילך ודרך זה חומרא לחוטא וקל לנו מצד הדין כי כל הפוסקים מודים לענוש לחתוך אברים הרא"ש ז"ל חתך חוטם לזונה להשחי' פניה ר"ג דן לכיוהא עינא ודרך זה הי' יותר טוב מכמה טעמים אך מאחר שמ"ו מהר"ם ע"ה הפריז על המדה מאוד וכתב שנעשה מעשה כזה והיה מיצר לישראל מאוד עיין בתשו', שלו חזרתי לאחורי וגמרתי ואמרתי לדונו למיתה בצירוף נ"ד ניתן ביד הערכאות לזה שכל מה שאמרו הפוסקים אם יש כח בידנו אם לאו לדין היינו בידים ע"י ישראל אבל מאחר שניתן ביד גוים ערכאות הם יעשו בו משפט וידינו לא תהיה בו והכל מודים בזה כי זה גרם הוא ופטור שהרי הרמב"ם כ' ג"כ בהלכות רוצח השוכר להרוג את חבירו פטור אע"פ שהוא הגורם ואמרו חז"ל על אלו לא מעלין ולא מורידין: ואפשר שעל נדון דידן נאמר מורידין מאחר שכתב הרב מהר"ד ה"ל האב"ד דק"ק ה"ל שדעתו לעשות כפירה והיה כל ימיו חוטא גדול ופושע נאמר לישרי' ביה גודא רבא.

ואף אם יאמר שרוצה לעשות תשובה ולפי דעתי על אלו אמרו חז"ל אין נחת רוח בתשובתן של רשעים להקב"ה כי ראה עצמו ביד גוים רוצה לרמות אותנו. אבל להפריז ממון לפדות אותו בשביל שאומר שרוצה לעשות תשובה זה הוא חילול השם שיאמרו אין עונש שפיכות דמים אצל יהודים נחשב חטא והיה אם גוי יהרוג ח"ו ליהודי ג"כ לא: ידונו לעשות נקמה ותמיד אני צועק ככרוכיא על מנהיגי הדור שכל גנב או חוטא שבא למאסר עושין השתדלות לפדות אותו ע"י שחזים דבר זה בעו"ה מרבה פשעים וגניבות כל א' עושה מה שלבו חפץ ורבו פריצי הדור כאלו אנחנו רואים בעו"ה רוב גנבי ישראל ע"כ ח"ו שלא לתת פרוטה לפוטרו: ממות ואם יצא מכלל הדת לכפירה כמו שתמיד הכומרים מפתים אותו ועי"ז רוצים לפוטרו ממיתה ע"ז אני דואג וע"ז אנו חייבים לתת שחזים שיעשו נקמה.

ולא יועיל לו הכפירה כי אם ח"ו יהיה כזאת כל רשע יעשה מה שרוצה וילך לכפירה. ע"כ ראוי לעשות השתדלו' לבטל זה רק שיגיעו נקמ' ואז וכפר אדמתו עמו ואנחנו נקיים דברי הצעיר מאיר באמ"ו אברהם זצ"ל ז"ק יום א' לסדר גם דמו הנה נדרש לפ"ק: סימן מו על דבר הענין הידוע בעו"ה שנתהווה ויחדו לאיש א' מבני בריתינו אם מותר לפייס אותו כדי למסור אותו לידם ומאחר שלא נודע אם דעתם להרגו או אפילו ליסרו אם יתחייב בדינם: מקור דין זה מתניתן דתרומות פ"ד נשים שאמרו להן תנו לנו א' מכם כו' וז"ל התוספתא סיעה של בני אדם שאמרו להם הגוים תנו לנו א' מכם ונהרגנו ואם לאו הרי אנו הורגים כולכם יהרגו כולם ואל ימסרו נפש א' מישראל אבל אם יחזוהו

להם כגון שיחדו לשבע בן בכרי יתנוהו להם ואל יהרגו כולם: אמר ר' יהודא בד"א בזמן שהוא מבפנים והן מבחוץ אבל בזמן שהוא והם מבפנים הואיל והוא נהרג והן נהרגין יתנוהו להם ואל יהרגו כולם וכן הוא אומר ותבא האשה אל כל העם בחכמתה ואמרה להם הואיל והוא נהרג ואתם נהרגין תנוהו להם ואל תהרגו כולכם ר' שמעון אומר כך אמרה להם כל המורד במלכות בית דוד חייב מיתה עכ"ל התוספתא וז"ל הירושלמי סיעה של בני אדם כו' כדלעיל יחדוהו להם א' כשבע בן בכרי ימסרו אותו ואל יהרגו אר"ש בן לקיש והוא שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי ור"י אומר אע"פ שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי עולה בר קשב תבעתי מלכות' ערק ואזל לי' ללוד לגבי ריב"ל אתון ואקפון מדינת' אמרי להן אין לית אתון יהבין לי' אנן מחרבין מדינתא סליק גבי' ריב"ל פייסי' ויהבי' לון והוי אליהו ז"ל יליף מתגלי עליו ולא אתגלי צם כמה צומין ואתגל' לי' א"ל למסורו' אני נגלה א"ל ולא משנה אני עשיתי א"ל וזו משנת חסידים היא ע"כ: והנה מעשה זה הביא ברבה פ' ויגש ואיתא שם איטפל לי' ריב"ל ופייסי' וא"ל מוטב דליקטול להאי גברא ולא לענשו ציבור על ידי' איפייס לי' ויהבי' עון כו'.

ויש לדקדק בתוספתא ה"ל במאי קמפלגי וכי ס"ד דר"ש ס"ל דאפילו הוא והם מבחוץ ימסרו לו האיש שיחדוהו אלא ע"כ גם ר"ש מודה בזה דאם הם מבחוץ לא ימסרו אותו וכ"ש אם האיש שיחדוהו מבחוץ אפי' הם מבפנים לא ימסרו אותו ודוקא התם גבי שבע בן בכרי שכולם הוא והם מבפנים היו ולר"ש צריך ממש כשבע בן בכרי בכל דבר ופליגי בפלוגתא דר"י ור"ל דאיתא בירושלמי ר' יהודא כר' יוחנן מאחר שהוא והן מבפנים ואם לא ימסרו אותו הוא והן יהרגו ימסרו אותו אע"פ שאינו חייב מיתה כשבע בן בכרי מאחר דעכ"פ נהרג הוא.

ור"ש ס"ל כר"ל דדווקא אם הוא חייב מיתה כשבע בן בכרי וזהו שאמר כך אמרו כל המורד במלכות ב"ד חייב מיתה ר"ל סיעה זו אמרה שימסרו אותו מאחר שחייב מיתה אבל אם לא היה חייב מיתה אפי' הוא והן נהרגין לא ימסרו אותו: והנה הרמב"ם פוסק כריש לקיש ור"ש לחומרא דאפילו הוא והן נהרגין לא ימסרו אותו.

אא"כ חייב מיתהנשבע ב"ב ואפי' חייב מית' כשב"ב אין מורין כן לפי משנ' חסידי' וכתב הכסף משנה להרמב"ם דפוסק כר"ל האי מעשה דעולא בר קשיב ס"ל להרמב"ם דחייב מיתה היה כשבע ב"ב ואפ"ה לא אתגלי' לי' אליהו ז"ל דלא הוה ליה למסרו לו לפי משנת חסידים וא"כ מוכח מזה לדעת המחמירים שהוא הרמב"ם וסייעתו אין למסור כלל אא"כ הוא חייב מיתה כשבע ב"ב והוא והם מבפנים דאם לא היו מוסרין אותו היו הוא והם נהרגין אז ימסרו אותו ואפילו בזה אין מורין כן לפי משנת חסידים: אבל אם אותו שיחדוהו אינו חייב מיתה כשבע ב"ב או אפי' חייב מיתה והוא והן מבחוץ אין רשאין למסרו ואין לחלק ולומר דהתם מסרו לשבע ב"ב בע"כ אבל אם מפייסין ליה מותר למסרו אף אם אינו חייב מיתה זה אינו דהא בכסף משנה מתרץ להרמב"ם ההיא מעשה דעול' בר קישב ודחק עצמו ליישב ואמר דהאי מעשה חייב מיתה היה נשבע ב"ב ולמה לו לדחוק וליישב בדבר זה שאינו מפורש.

ואדרבא לישנא דהאי מעשה משמע להיפך שלא היה חייב מיתה דתבעתי מלכות' משמע דלא היה חייב מיתה הוי ליה לשנויא שאני התם דמפורש בהדיא שריב"ל פייסי'

ובמדרש רבה מפור' האיך פייסי' וכל כך פייסי' עד דאתפייס שכן איתא התם ואפיי' ור"ל שהתפייס ולכך מסרו אפי' לא היה חייב מיתה מאחר דאתפייס אלא ע"כ אי לא היה חייב מיתה אפי' ע"י פיוס לא ה"ל למסרו ואין להקשות האיך מסרו בהאי מעשה הא.

לא היה שם הוא והן מבפנים איברא דלשון הירושלמי משמע שהוא והן מבפנים היו דאיתא שם אקפי מדינתא ואמרו אי לית אתון יהבין ליה לו נחריב מדינתא לכן כתב הסמ"ק בהדיא בסימן ע"ה דאם הוא חוץ לסכנה אין מוסרין אותו ואע"ג דר' יהודא לא אמר אלא אם הם מבחוץ אין מוסרין אותו נלמד מק"ו אם הוא מבחוץ שאין מוסרין אותו והא דלא כתב הסמ"ק זה דאם הם מבחוץ שלא ימסרו אותו דמהיכי תיתי ימסרו אותו אם הם מבחוץ וכי במוסרי' עסקינן.

אבל זה הוצרך לאשמיענן דאפי' הם מבפני' אם הוא מבחוץ לא ימסרו אותו. והסמ"ק הביא וכתב זה אפלוגתא דר"י ור"ל משמע דאפילו הוא חייב מיתה כשבע ב"ב אם הוא מבחוץ אין רשאים למסרו א"כ זכינו לדין בנ"ד שהאיש שיחזוהו אינו חייב מיתה וא"כ לר"ל ור"ש אין רשאים למסרו אפי' הוא והן מבפנים היו חלילה ואפי' ע"י פיוס כמו שהוכחתי לעיל ומכ"ש בנ"ד שאפשר להאי' ההוא לברוח ולהמלט על נפשו לכ"ע אפי' לר"י אסור למסרו ודווקא בהאי מעשה דשבע ב"ב שהוא והן היו מבפנים והיו נהרגין אם לא היו מוסרין אותו.

והגאון מוהר"י מקראקא כתב דאם לא נודע אם דעתם להרגו ושאלוהו בסתם יכולין למסרו ומורין כן לכתחלה ומלבד זה שאין אנו מחוייבים לשמוע לו ולפסוק כמותו להלכה ולמעשה מאחר שלא ביאר בהדיא מאין יצא לו פסק זה אף כי י"ל דשבע ב"ב והאי מעשה תבעוהו בפירוש להריגה מ"מ לא נשמע מזה אלא אם הוא חייב מיתה כשבע בן בכרי או אפילו תבעוהו בפ' להריגה יכולין למסרו אבל מאן ימר דאם אינם תובעים בפ' להריגה יכולין למסרו אפי' אינו חייב מיתה אלא אדרבא נשמע מזה להפך אם אינו חייב מיתה אפילו לא תבעו בפ' להריגה אין יכולין למסרו והנה נהי דבזה נלך אחריו לפסוק כמותו מאח' דבלא"ה פלוגתא דר"י ור"ל הוי ופלוגתא דר"י ור"ש וכמה גדולי המורים פסקו כר"י דא"צ שיהא חייב מיתה כלל א"כ נלך בזה אחריו לכל הפחות דאם לא תבעוהו בפירוש א"צ שיהא חייב מיתה אבל בזה דאם הוא מבחוץ דלכ"ע אין רשאים למסרו ואפי' ר' יוחנן ור"י מודים בזה פשיטא דבזה אין חילוק בין תבעוהו בפירוש או לא ואפי' לא תבעוהו בפ' למיתה אין רשאים למסרו דספק נפשות לחומרא אזלינן דמטעם זה פוסק הרמב"ם כר"ל ע"כ בהא נחתינן ובהא סלקינן דבנ"ד דאפש' לזה האיש שיחזוהו להמלט על נפשו ולברוח ואין חייב מיתה לכ"ע ואפי' ע"י פיוס אינן רשאים למסרו הנלע"ד כתבתי הקטון יוסף: סימן מז אהובי.

מחו' האלוף החסיד ידיד נפשי כמו' הענוך יצו': הנה מסתפקני בדין א' אשר אירע לי שהייתי מתענה תמיד עם הקהל בה"ב והייתי בק"ק פרעמסלא. ולא קיבלו הקהל עליהם באותו שבת שלא התענו עד אחר שבוע הזאת ואני בבואי הנה לא עלה על זכרוני התענית גם ביום אתמול לא קבלתי עלו והנה קודם ביאתי לבהכ"נ זכרתי בכך לא אדע כי מ"מ בהיות שלא קבלתי התענית ביום אתמול קודם מנחה גם לא עלה על זכרוני בימים אלו

בכך לא נקרא תענית לשלם נדרי שהייתי מורגל להתענות עם הקהל ואהיה מוכרח להתענות בימים הבאים לטובה או נאמר להיפך בהיות שכבר הורגלתי להתענות עם הקהל בשנים קדמוני' הוא כאלו נדרתי להתענות יום זה היינו גם היום שלא אפרש מהקהל הוא כאלו קבלתי עלי גם אתמול או לאידך גיסא בהיות שלא קבלתי עלי בליל אתמול אזי לא נקרא שום תענית ואהיה מחויב לבטל הנדר אם אאכול היום נא יודיעני דעתו הרחבה בטרם שידע מכ"ת דעתי הקצרה והיה זה שלום כי אדבר אוהבו נאמן בברית אברהם כהן: סימן מח הנה אנכי באתי באב לאב רם ולמושל ארץ.

גודר גדר ועומד בפרץ: גדר מזה וגדר מזה אשר יאמר עליו כי הוא זה חכם ונבון הנמצא כזה כתרגומו בזה הנשכח כדין אין זה כי אם איש אשר בו רוח חוזה מחזה שדי יחזה שר חמשים ונבון לחשים גדול הפירושים. בנן של קדושים.

חכם חרשים הגאון מופת הדור נ"י ע"ה כבוד המהולל המשובח מו' אברהם נרו' כץ כהנא קדישא. הוא אברהם שלם בסיפא וברישא בגין כך לא יפסוק טעמא נפישא.

ממרי דאברהם רישא דרישא אחרי דרישת השלו'. באתי הלום והוצאתי לדבר אל אדוני אנכי עפר ואפר.

להיודע ספר ואמרי שפר ואומר סמוך לצום ט' באב עיינתי מתוך דבר הלכה אדם מישראל מהו שמותר ליטול צפרני ידיו בע"ש של חזון ובדרך שינוי לא קמבעי' לי שהרי באבל עצמו כבר איפסקא הלכה כר' יוסי דמתיר ליטול צפרניו בשינוי אפילו בחול ומ"ש לצורך שבת וה"ה בט' באב דלא אסרינן בט' באב יותר מבאבל דכל המצות הנוהגות באבל נוהג בט' באב כהאי דאמרינן בפ' בתרא דתענית וק"ו בשבת חזון שהוא קודם ט' באב וגם הוא לצורך מצות כבוד שבת דפשיטא דמותר אלא כי קמבעי' לי בכלי דאסרינן כהאי גוונא באבל כדאמר ר' חייא בר אשי ובגיסטרא הוא אסור וא"כ בט"ב נמי נימא ל"ש ואפילו בע"ש של חזון שהוא קודם ט"ב וקודם שבת של ט"ב שהרי הוא מדברים הנוהגים באבל ודבר הנוהג באבל אסור ג"כ בשבת שחל בו ט"ב כדעת הרמב"ן וכל הפוסקים וזהו מדינא ומצד המנהג אפילו מר"ח אסור אלו הדברים הנוהגים באבל וא"כ לא גרע נטילת הצפרניים בכלי דאסור ג"כ באבל ונוהג ג"כ בט"ב ואפילו הוא קודם שבת שחל בו ט"ב דהיינו בשבת חזון יהיה אסור מצד המנהג ואע"פ שהוא לצורך יום השבת שכן אסור הכיבוס והתספורת מצד המנהג ואפי' מר"ח ואפילו שהוא לצורך שבת או דלמא שמותר אפילו בכלי אף מצד הדין דמצד המנהג מידי דהוי אחפיפת הראש בחמין וכמה.

דאסור באבל מצד הדין ואפ"ה בשבת חזון מותר בחפיפת הראש בחמין ובצונן הואיל והוא רגיל בכך כל שבת ושבת כדעת היש מקילין שהביא הגאון רמ"א בש"ע סי' תקנ"א ה"נ ל"ש ומותר אף בכלי הואיל והוא רגיל לחתוך צפרניו בכלי. א"ד ל"ד לחפיפת הראש דמותר משום דחפיפת הראש בע"ש מצוה מדינא דגמרא הוא כמ"ש הב"י סי' ר"ס בא"ח בשם המרדכי וז"ל כ' המרדכי משמע בגמרא שמצוה ג"כ לחוף הראש בע"ש משא"כ נטילת הצפרני' שאינו מדינא דגמרא לחתוך הצפרנים בע"ש אלא מנהג וותיקין הוא מן האחרונים כמ"ש הרב ז"ל בשם ספר חי עולם ובשם הכלבו שצריך ליטול צפרניו בכל ע"ש לפיכך גבי חפיפת הרא"ש העמידוהיש מקילין דבריהם משום שהם אמרו והם

אמרו הם אמרו לנהוג אבילות בשבת של ט"ב ומקודם לכן מצד המנהג והם אמרו לחפוף הראש בע"ש לכבוד שבת.

ולא כן בנטילת צפרני שלא זכרו כן בגמרא ליטול בכל ע"ש וא"כ לא העמידו דבריה' היש מקילין במקום איסור. ועוד דלא דמי לחפיפת הרא"ש דא"א בשינוי כלל ולכך הקילו משא"כ נטילת צפרני' דאפשר בשינוי בידיים או בשינויים ולפיכך אסור ועוד הואלתי לדבר דבר בעתו.

ואומר אני ענני איש אלהי אברהם ברוב חסדיו באמת וילמדני מ"ו מה שהביא בעל הש"ע בהג"ה סימ' תקנ"א בשם המנהגים בס"ז בסעודת מצוה כגון מילה או פדיון הבן וסיום מסכת וסעודת אירוסין אוכלין בשר: הלא הדברים האלו סותרים ברייתא ערוכה והוא בפ' החולץ קודם לזמן הזה פיר' רש"י מר"ח עד התענית העם ממעטין כו' במו"מ כו' הרי קתני ואין עושין סעודת אירוסין רק אירוס בלא סעודה ואיך כתב בעל הג"ה הגאון הרמ"א שאוכלין בשר בסעודת אירוסין הלא אפי' לחם צר ומים לחץ אסור שאין עושין סעודה כלל ועוד קשה בסעי' ב' כתב דאמרינן להלכה דאין עושין סעודת אירוסין קשיא הלכתא אהלכתא ובאמת בש"ע דין ז כתב אחד מן המגיהין וז"ל ע"ל ס"ב שכתב דאין עושין סעודת אירוסין הרי בעל הג"ה הרגיש בקושיא זו ופירוק אין מידו ואפשר על הרב הגאון רמ"א לא קשיא שאינו מדבר לפי היש מוסיפין מר"ח עד התענית אלא קאי אמוסיפין מי"ז בתמוז וכך משמע פשטא דלישנא שכתב בס"ט יש מוסיפין מר"ח עד התענית כו' ויש מי שאומר שהנוהגים שלא לאכול בשר בימים הנזכרים כו'.

והוא כל מה שהזכיר דהיינו מי"ז בתמוז ודברי בעל הג"ה מורי' באצבע על מה שאמר שימים הנזכרים מותר לשתות יין להבדלה לצורך מצוה כתב נמי דין הדומה לזה שגם בימים הנזכרים אם עושין סעודת אירוסין דהיינו מי"ז בתמוז אוכלין בשר אבל לכשתמצ' לדברי בעל המנהגים שפירש בהדיא שאסור מר"ח עד התענית וצ"ע איך הוא סותר ברייתא ערוכה דלית מי שחולק עלי'.

והנני מרחוק אפים אשתחזה אל מול הדום רגלי כסא כבודו ובאתי בקידת יצחק להשיב תשובה אל הרוצה בתשובה ובטוח אני בחסד של אברהם שיענה ויאמר לי אשיב ויענני כה ויעתר יצחק הנעקד תחת הר המורה העומד לשרת לכהן הגדול מאחיו כל הימים זעירא דמן תלמידיו המתאבק בעפר רגלו ויאמר מאן יהיב לי רגלי דפרזלא ונשמעינך בכל עת ובכל שעה דברי יצחק איש אוסטרייך.

שאלה מט ספיר ויהלום אוצר בלוה. שר שלום לאהובי האלוף המופלא תהלות עושה פלא לשם ולתהלה ידיד נפשי כמו' יצחק יצ"ו הנה מרוב טרדות הזמן ואחר עד עתה להשיב מפני הכבוד מתוך אהבה רבה על מה שהקשה לשאול אם מותר ליטול צפרני ידיו בכלי בע"ש חזון כו'.

דאסרינן כה"ג באבל כדאמרי רבי חייא ור' אשי ובגיסטרא הוא דאסור א"כ בט"ב נמי נימא ל"ש ואפילו בע"ש של חזון שהוא קודם ט"ב. שהרי הוא מדברים הנוהגים באבל ודבר הנוהג באבל אסור ג"כ בשבוע שחל בו ט"ב כדעת הרמב"ן וכל הפוסקים וזהו מדינא ומצד המנהג אפילו מר"ח אסור אלו הדברים הנוהגים באבל ואם כן לא גרע

נטילת צפרנים בכלי דאסור גם באבל ומני' ג"כ כו' אעפ"י שהוא לצורך יום השבת שכן אסור הכיבוס והתספורת מצד המנהג וכו', ואפ"י מר"ח ואפ"י שהוא לצורך השבת עכ"ל והנה מעיקרא דדינא מה מכ"ת הניח יתד שלא תמוט לפי דבריו שכל דברים הנוהגים באבל אסור גם בשבת דחל בו ט"ב מכ"ש בט"ב אבל בגלגול מחילות זה אינו דהרי הטור כתב בי"ד סי' שפ"ד וז"ל אע"ג דבט"ב מותר לקרות באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיה באבל אסור כמו שהוא חמור מט"ב ג"כ בשאר דברים וכו'.

וכ"כ רבינו בשם הרמב"ן שכתב בס' תורת האדם. וז"ל כיון דקתני לה בט"ב ולא קתני לה באבל ש"מ חמורים הם ימי אבל בכך מן ט"ב.

כשם שהוא חמור לענין כפיית המטה ועטיפת הראש ועשיית המלאכה דקיל ט"ב בדברים הרבה לכך נדחה בזה דברי גם מה שרצה לדמות לאיסור כיבוס ותספורת דאסור וה"ה נטילת צפרנים. הגם כי יש להביא ראיה לדבריו מדתני בברייתא פרק ואלו מגלחין והביאו הטור בי"ד סי' ש"צ ז"ל כשם שאסור לגלח בימי אבלו כך אסור ליטול צפרנים ע"כ ואם כן ש"מ שהם שוים.

והנה לדידן דאסרינן לגלח מי"ז בתמוז אם כן ה"ה דאסור גם בנטילת צפרנים. אך הנני לבי אומר לי דאין משם ראיה דאדרבא יש לדקדק להיפך מדפליג בגמ' ר' יוסי אדברי ר"י ומתיר בנטילת צפרנים ולא דמי לתספורת.

אם כן ש"מ דתספורת חמור טפי מנטילת צפרנים. אע"ג דהלכה כר' חייא בר' אשי דאוסר בגניסטרא מ"מ מדמצינו דפליג רבי יוסי וס"ל דלא דמי נטילת צפרנים לגילוח ש"מ דקיל יותר אף שהחמירו בט' באב דאסור לגלח כמו אבל היינו דנלמד משום דאמר רחמנא לבני אהרן ראשיכם אל תפרעו מכלל דכ"ע מיחייב וה"ה בט"ב נמי שהוא כאבל והעמידו הפוסקים לפי מנהגא אף מי"ז בתמוז משא"כ בנטילת צפרנים שאינו נלמוד מפסוק הקילו כיון שאינו מפורש לכן הבו דלא לוסף עליו יותר להחמיר עוד גם נטילת צפרנים ולכן לא מצינו בשום פוסק מראשונים גם מאחרונים שהזכירו דין איסור נטילת צפרנים מר"ח אב וכ"ש בין המצרים.

וה"ט שגם באבל יש פלוגתא אם אבל אסור בגניסטרא כמ"ש התוספת בשם הערוך שהוא כלי מתוקן ליטול הצפרנים וכך שמו ז"ל בגניסטרא אסור משמע שהוא מתיר בין בתער ובין במספרים עכ"ל ולכן לא החמירו בנטילת, צפרנים אף מר"ח והלאה וכ"ש מי"ז בתמוז אך אין להביא ראיה שמותר דלא יהא כחפיפת הראש דמותר בחמין אם הוא רגיל בכך ולפ"ד מכ"ת הרי זה בא להתיר אף בנטילת צפרנים מכח קל וחומר אך לענ"ד יש חילוק ביניהם דבשלמא גבי חפיפת הראש אמרינן כיון שהוא רגיל יש סכנה אם לא יחפוף ראשו כמ"ש בנדרים דף פ' ע"ב ז"ל האי ערבבותא דרישא מייתי לידי עוירא ופי' רש"י ערבבותא עפרורית שמתכנס לאדם בראשו שאינו רוחץ מסמא עיניו ע"כ ולכן יש לנהוג גם בשבת חזון כיון שהוא רגיל כדי שלא יבא לידי סכנה משא"כ נטילת צפרנים שאינה סכנה לכן אין לדמות זה לזה.

אך המכסה אני מאברהם את אשר מצאתי בשעה שהגהתי בב"י שלי ז"ל ומצאתי שמהר"ש מלובלין פסק דנטילת צפרנים נוהגין להחמיר גם כן בימי הספירה. וכן בין

המצרים נוהגין שלא לספר ול"ש ואין לחלק עכ"ל וכן מצאתי מהגאון ר"מ ואב"ד מו' אברהם אשכנזי ז"ל שמנהג כן בארץ אשכנז שלא ליטול הצפרנים בין המצרים ובאמת נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי נוהגין כן במדינתנו לא בימי הספירה ולא בין המצרים לכן המחמיר יחמיר והמקיל לא הפסיד בהיו' שכל האחרונים שהיו בזמנינו בדור ההוא לא הזכירו האיסור הנ"ל לכן בודאי גם הם נוהגין להתיר ומ"ש עוד להעמיק שאלה דברי רמ"א סותרין זה את זה בס' זה וגם הוא נגד הגמ' שאמרו ואין עושין סעודת אירוסין רק אירוס בלא סעודה.

ואיך כתב בהג"ה להיפך. הן אמת יהגה חכי כי זה כבר כתבתי בהגהתי בש"ע ומה שמכ"ת רוצה לחלק שדברי רמ"א הם כתובים על מה שכ' לעיל קודם ר"ח היינו שקאי על יש מוסיפין מי"ז בתמוז וכו'.

הן אמת את הלחץ זו הדחק חדא ששאר דברים שהזכיר רמ"א כגון מילה ופדיון הבן וכו' קאי ודאי מראש חודש ואילך שבא להשמיענו החידוש שאוכלין בשר ושותין יין כל השייכים לסעוד' בלי צמצום כלל ויצא מן הכלל מ"ש. ובסעודת אירוסין שקאי אזמן הקדום דהיינו מי"ז בתמוז זאת ועוד אחרת דהרי דברי רמ"א מעותקים ממה שהביא בדרכי משה כתב במנהגי מהר"א ק דאם אירע סעודת מצוה כגון מילה ופדיון הבן או סעודת אירוסין וסיום מסכת מותר לקבץ מנין מצומצם ולאכול בשר ולשתות יין לכ"ע וא"כ איך יעלה על הדעת שהרמ"א יכתוב על הא דיש מוסיפין מי"ז בתמוז.

גם מ"ש הגאון מוהר"ר יואל בספרו הב"ח לחלק דהרמ"א מיירי במקום מצוה כגון שאין לו בנים משא"כ בגמרא דמיירי שיש לו בנים. גם זה דחוק ואתי מרחוק דבדאי כל סעודת אירוסין הוא סעודת מצוה לכן האמת יעשה דרכו אשר האמנתי כי אדבר מ"ש בנעורי בשני' אשר הגהתי בב"י שלי שהוא ט"ס מ"ש רמ"א בהג"ה [גם מ"ש במנהגי מהר"א] הני תיבות וסעודת אירוסין והראיה שמצאתי און לי שהרמ"א כתב בד"מ לאחר שהביא דברי מנהגי מהר"א ש"כ"כ במהרי"ל ובמהרי"ל דף מ"ג ע"ב לא כתב האי וסעודת אירוסין דז"ל אם אירע מיל' או פדיון הבן או סיום מסכת שהן סעודת מצוה משנכנס אב אז מותר לקרות שם לאכול בשר וגם לשתות יין כו': ולא כתב האי סעודת אירוסין ומדכתב הרמ"א וכ"כ מהר"ל נמצא שהם שוים לכל הדינים לכן גם במנהגי מהר"א ק ט"ס לכן לא הדרי בי מה שכתבתי שט"ס הוא לענ"ד כל זה אמרתי אגלה אזני מכ"ת: ומרוב טרדות ביאת בני האלוף הנעלה כה' יחיאל מיכל כץ שיחיל' אשר בא לביתי לראות וליראות עם כלתי הנעימה זוגתו תחיל' לא כתבתי ביום אתמול כי יעבור ובזה אפסיק בשים שלום כי אדבר אוהבו נאמן בברית אברהם כהן: סימן נ יוסף ה' עליך אלף פעמים ברכות ארוכות ערוכות תכופות וסמוכות.

יחולו על הראש המשביר האלוף כמהו' יוסף פילוסין: הנה מעשי ידיך הנעימים קריתי ושניתי ושילשתי ואשיבך מילין דרך קצרה על מה שהקשת לשאול על דברי הגאון המחבר הרב ב"י בסי' תק"נא אשר העמיק שאלה על דברי התוס' פ' בתרא דתענית דף ק"ט ע"ב בד"ה בשני ובחמישי קורין שלש וכו' שכתבו דהיכא דחל ט"ב להיות בה' בשבת מותר לספר ולכבס מחצות ואילך כו' והרב ה"ל הקשה עליו וסיים הלכך אין לסמוך על הוראה זו.

ומכ"ת כתבת שהוא דיבור סתום וחתום מאין פותר כו' ופלפלת בחכמה לפי שיטתך מאין הוציא התוס' דין זה ואני לא באתי להאריך לסתור דבריך רק באתי בגלגול מחילות ולהודיעך שלא עיינת בגוף הגמר' לכן אציעה ואציג לפניך דברי הגמרא ומשם תראה כי כל בנייך הם סתורים ומשם תצא הוראה של התוס': ושלענ"ד כל דברי הב"י הם יש ויש ליישב הכל על נכון וז"ל הגמרא שלח רב יצחק בר גמדה משמיה דר' יוחנן אף על פי שאמרו כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ אבל אסור ללבשן בשבת שחל ט"ב בתוכו אמר רב לא שנו אלא לפניו אבל לאחריו מותר ופירש"י ל"ש דאסור ללבושו בשבוע שחל ט"ב בתוכו אלא בימים שלפני ט"ב שאם חל ברביעי אסור ללבושו ראשון ב' וג' אבל לאחריו חמישי ושישי ושביעי מותר ושמאל אמר אפילו לאחריו אסור מיתבי' שבת שחל ט"ב להיות בתוכו אסור לספר ולכבס ובחמישי מותר מפני כבוד שבת כיצד חל להיות בא' בשבת מותר לכבס כל השבת כולה ופירש"י דהיינו לאחריו] חל להיות בשני ובג' ובד' ובה' לפניו אסור לאחריו מותר חל להיות בע"ש מותר לכבס בחמישי מפני כבוד שבת ואם לא כבס בחמישי בשבת מותר לכבס ע"ש מן המנחה ולמעלה לייט עלה אביי ואתמר ר' אחא בר יעקב אהא [ופירש"י אהא המכבס בט"ב מן המנחה ולמעלה ואדקאי בברייתא מפסיק לה למלתי' וקאמר לייט עלה אביי] והנה מ"ש התוס' דהיכא דחל ט"ב בה' בשבת דמותר לספר ולכבס מחצות ואילך הוציאו זה ממ"ש בגמ' מדקתני דאם חל להיות בע"ש דמותר לכבס בחמישי מפני כבוד השבת והנה שכבר אמרו דלפניו אסור אליבא דכ"ע עכ"ז אמר דבחמישי דלפניו מותר מפני כבוד השבת אך עכ"פ בימים שלפניו כגון ב' ג' ד' שמעינן דאסור והיינו כ"א ביום ה' שלפניו הסמוך דווקא מותר דכל מה דאפשר לקרב הכיבוס, סמוך לשבת דהוא ביום ה' סומכין ומתירין ולא לפניו כלל והיינו דמותר מפני כבוד השבת: וא"כ ס"ל להתוס' דה"ה נמי כשחל ט"ב ביום ה' דג"כ לאחר חצות שהוא קרוב לשבת יותר דג"כ מותר לכבס ולספר מפני כבוד שבת דאין להמתין עד ע"ש מפני טורח שבת משא"כ יום ב' ג' ד' הוא אסור דאפשר לו לספר ולכבס ביום ה' לאפוקי יום ה' מותר ולא חיישינן להמתין עד יום ו' מפני טורח שבת: נמצא מפני כבוד שבת שהוא דאורייתא דחינן יום ט' באב מן המנחה ולמעלה אף בט' באב עצמו ואין להקשות דא"כ לפ"ד התוספת למה אמר בגמ' דאם חל בע"ש ולא כבס בחמישי דמותר לכבס בע"ש כו' ולא קאמר ג"כ דה"ה דאם חל בחמישי דמותר לספר ולכבס מן המנחה ולמעלה די"ל דרבותא קמ"ל דאף אם חל ביום ו' והיה באפשר לכבס ביום ה' שהוא קרוב ג"כ ליום השבת עם כל זה אם לא כבס ביום ה' מותר לכבס אף ביום ו' וכ"ש דמותר לכבס אף בט"ב אם חל ביום ה' דאין להמתין עד יום ו' מפני טורח שבת דאין לומר דאסור מפני דהיה אפשר לכבס ביום ד' דזה אינו דיום ד' הוא רחוק מיום השבת ואין זה כבוד שבת לכן עפ"י הדברים האלה יתורץ כל קושיות מהב"י ומ"ש בא"ח תימא הוא להתיר לספר ולכבס ביום ט"ב עצמו הרי תשובתו בצדו בגמ' שאמרו בפ"י דאם חל ביום ו' ולא כיבס ביום ה' דמותר לכבס בע"ש מפני כבוד שבת אף בט"ב עצמו התוס' ס"ל דיום ה' ויום ו' שוים הם מפני כבוד שבת שאין להמתין על יום ו' מפני טורח שבת: רק מפני כבוד שבת מותר לספר ולכבס ביום ה' אף שהוא ט"ב כמו כשחל ביום ו' להיות ט"ב דמותר וא"כ אין זה תימא כלל ואשר הקשית לשאול ותו הא תניא התם חל להיות בה' לפניו אסור לאחריו מותר ואי איתא לאשמעינן דבו ביום עצמו

מותר אין זה קושיא דפשיטא דאם לא הוי תני בברייתא כ"א חל להיות בה' דלפניו אסור ולאחריו מותר אזי הוי קושיא נכונה דאי איתא דאף בו ביום ט"ב מותר ה"ל לאשמעינן שבו ביום עצמו יום ה' מותר מכ"ש דלאחריו מותר משא"כ דתני בגמ' חל בשני בג' ובד' ובה' לפניו אסור לאחריו מותר ע"כ וא"כ אין להקשות למה לא תני בהדיא דאף בו ביום ה' ג"כ מותר מן המנחה ולמעלה די"ל לדעת התוס' דאפ"ה בו ביום ה' מותר ג"כ והא דלא תני בהדיא י"ל משום דתנא באותו בבא עצמו בשני בג' ובד' דבאלו הימים ב' ג' ד' אסור בו ביום כשחל להיות בהם ט"ב דלא שייך מפני כבוד וטורח שבת משום דאפשר ביום ה' ולכן לא תני כי אם שלאחריו מותר וזה שייך ג"כ ביום ב' ג' ד' דשלאחריו מותר ובו ביום אסור ומשא"כ בה' מותר גם ביום ועל הקושי' הג' מה שהקשה ותו דגבי חל להיות בע"ש קתני אם לא כיבס בה' מותר מן המנחה ולמעלה ומסיק דלייט עלה אביי וכ"ש כשחל להיות בה' דוודאי אסור בו אפ"י מן המנחה ולמעלה לענ"ד אין זה קושיא דבוודאי גם התוס' ראו וידעו מה שמסיק הגמ' דלייט עלה אביי: אך שהתוספות ס"ל כדעת הברייתא דפליג אאביי וס"ל דמותר אף בט"ב מפני כבוד שבת וכמ"ש רש"י אדקאי אבריית' מפסיק לי' למלת' וכו' והיינו שהברייתא קא מפליג אאביי זאת ועוד אחרת ראי' לדברי התוספות בספר ליקוטי פרדס לרש"י שכתב בהלכות ט"ב דברי הגמרא הברייתא לפסק הלכה דאם חל בו' בשבת כו' עד ואם לא כיבס בחמישי מכבס בערב שבת מן המנחה ולמעלה ולא הביא הא דלייט אביי עלה אהא א"כ ש"מ דגם רש"י סבירא לי' הכי לפסק הלכה דלא כאביי ואם כן גם דברי התוספות נכונים דסבירא להו כדעת הברייתא ואם כן זכינו לדין דלא כדברי ב"י בזה שכתב דאין לסמוך על הוראה זו איברא דגם הר"ן דף ע"ד ע"ב כתב כמו הב"י וזה לשונו ומיהו אם חל ט' באב בחמישי פשיטא דאסור דהא בגמרא אמרינן חל ט' באב להיות בע"ש שאם לא כיבס בחמישי לכבס ע"ש מן המנחה ולמעלה ואמרינן דלייט עלה אביי ול כשחל בחמישי שאסור לכבס ע"כ ותימא על הב"י שלא הביא דברי הר"ן.

עכ"ז נראה דבעלי התוס' לא ס"ל הכי רק להתיר מפני כבוד שבת אף ביום מן המנחה ולמעלה כשחל בו ט' באב כמו שהוכחנו למעלה נאום הצעיר אברהם כהן: